

AİLE VE KADIN POLİTİKALARINA **YENİ BİR PARADİGMA**

Araştırma Raporu / Temmuz 2021

AİLE VE KADIN POLİTİKALARINA
YENİ BİR PARADİGMA

Memur-Sen Akademi: 2

Memur-Sen Adına Sahibi Genel Başkan

Ali YALÇIN

Genel Yayın Yönetmeni

Mehmet Emin ESEN

Proje Yöneticisi

Mehmet BAYRAKTUTAR

Yayın Kurulu

Semih DURMUŞ

Levent USLU

Hüseyin ÖZTÜRK

Hacı Bayram TONBUL

Mehmet BAYRAKTUTAR

Soner Can TUFANOĞLU

Genel Merkez

Zübeyde Hanım Mahallesi Sebze Bahçeleri Caddesi

No:86 Altındağ - Ankara / TÜRKİYE

Tel: 0 312 230 48 98 - Faks: 0 312 230 39 89

Hazırlık

Memur-Sen Kadınlar Komisyonu

Yazarlar

Doç. Dr. Emir KAYA

Av. Serdar Bülent YILMAZ

Semra Türkmen YILMAZ

Grafik Tasarım

Mustafa Fehmi ÖZDEMİR

ISBN: 978-605-74315-4-7

Baskı

SEMİH OFSET MATBAACILIK

Büyük Sanayi Çilingir Sokak No: 26/47 İskitler,

Ankara/TÜRKİYE Tel: 0 312 341 40 75

Atf için:

Kaya, E., Yılmaz, S.B., Türkmen Yılmaz, S., (2021, Temmuz).

Aile ve Kadın Politikalarına Yeni Bir Paradigma. Ankara: Memur-Sen Akademi

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
ÖNSÖZ	9
YÖNETİCİ ÖZETİ	11
GİRİŞ	20
BİRİNCİ BÖLÜM	
İstanbul Sözleşmesi, Toplumsal Cinsiyetçilik, Feminizm	25
1. İstanbul Sözleşmesi Neydi, Neyi Amaçlamaktaydı?	26
2. İstanbul Sözleşmesi'nin Felsefi Arka Planı ve Vizyonu	28
3. İstanbul Sözleşmesi'nin Feshinin Anlamı	29
4. Feminizmin Hukuku İşgali	29
5. Feminist Hukuk Beklentisinin Kökenleri, Görünümleri, Problemleri	31
6. Feminist Hukukun Uluslararası Metinleri	37
6.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW)	38
6.2. Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge	40
6.3. IV. Dünya Kadın Konferansı (Pekin Konferansı)	41
6.4. Birleşmiş Milletler İhtiyari Protokolü	42
6.5. BM Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi	42
İKİNCİ BÖLÜM	
Ulusal Hukukta Manipülasyonlar	44
1. İstanbul Sözleşmesi'yle Aynı Çizgideki Kurumlar ve Programlar	45
1.1. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	45
1.2. Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (ETCEP)	49
1.3. YÖK Tutum Belgesi	50

1.4.	2018-2023 Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı	51
1.5.	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)	52
1.6.	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları	53
2.	Toplumsal Cinsiyet İdeolojisinin Ulusal Mevzuata Yansımaları	54
2.1.	6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	55
2.1.1.	Keyfi Yorumla Açık, Muğlak Şiddet	53
2.1.2.	Şikayetçinin Beyanının Esas Kabul Edilmesi	57
2.1.3.	Uygulamada Önleyici Tedbirlerde de Delil ve Belge Aranması	57
2.1.4.	Re'sen Soruşturma / Kovuşturma Uygulaması	57
2.1.5.	Uzaklaştırma Tedbirinin Şiddeti Artıran Boyutu	58
2.1.6.	Tedbir Kararının İlk Defasında Çoğunlukla Altı Ay Olarak Verilmesi	58
2.1.7.	Önleyici Tedbirde Hakime Tanınan Yetkinin Genişliği	58
2.1.8.	Uzlaştırma ve Arabuluculuğun Yasaklanması	58
2.1.9.	6284 Sayılı Kanun'un Hukuk Sistemimizin Temel Prensipleri ile Çelişmesi	58
2.2.	6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği	59
2.3.	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik	59
2.4.	Kadın Konukevlerinin Açılışı ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik	61
2.5.	5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu	61
2.6.	Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun	63
2.7.	Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketiyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi	63
2.8.	6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması Genelgesi	66
2.9.	Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Dair Tedbirlerin Koordinasyonu Genelgesi	67
2.10.	Diğer Mevzuat	67
3.	Değerlendirme	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kadın ve Aileyle İlgili Diğer Mevzuat	69
1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	70
2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu	71
3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu	72
4. 4857 Sayılı İş Kanunu	74
5. 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu	77
6. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun	77
7. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu	79
8. 5393 Sayılı Belediye Kanunu	82
9. 6112 Sayılı RTÜK Kanunu	83
10. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu	83
11. Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik	83
12. Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik	84
13. Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği	85
14. Değerlendirme	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İhale Edilen Aile	86
1. Şiddet ve Devlet Müdahalesi Üzerine	88
2. Ailenin Yasal Statüsü	90
3. Sivil Aileden Resmi Aileye	91
4. Modernizmin Aileyi İhlali	92
5. Küreselciliğin Aileyi İhlali	94
6. 6284 Sayılı Kanun'un Aileyi İhlali	99
7. Müdahalenin Zayıflattığı Aile: Kaynana Teşbihi	101

8. Aileye Yanlış Müdahaleye Dair Genel Değerlendirme	103
9. Aileye Doğru Müdahale Nasıl Olmalı?	105
BEŞİNCİ BÖLÜM	
Şiddete Bütüncül Yaklaşım	107
1. Etimoloji	108
2. Şiddetin Sözlük Anlamı	109
3. Şiddetin Görünümleri	109
4. Birleşmiş Milletler'in Şiddet Tanımı	110
5. Türk Hukukunda Şiddetin Tanımı	111
5.1. Türk Ceza Kanunu'nda Şiddet	112
5.2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Benimsediği Tanım	113
6. Şiddetin Özü: Bir İletişim Patolojisi	115
7. Şiddetin Kökeni	117
8. Şiddet Öğrenilir	120
9. Çocuğa Şiddet	121
10. Kadına Şiddet	122
10.1. Bir Propaganda Olarak Kadına Şiddet	123
10.2. Kadına Şiddet Nedir, Ne Değildir?	126
10.3. Bir Gerçeklik Olarak Kadına Şiddet	128
11. Erkeğe Şiddet	130
12. Kültür Paketleri	131
13. Kaygı ve Menfaat Kültürünün Zehirli Meyvesi: Şiddet	134
SONUÇ VE ÖNERİLER	136
KAYNAKÇA	142

Takdim

Ali YALÇIN
Memur-Sen
Genel Başkanı

Aile; insanın şahsiyet kazandığı, içerisinde sadece yeni nesillerin değil geleceğin inşa edildiği mekteplerdir. Ailenin bu eşsiz ve yeri doldurulamaz konumu kültürümüzde her daim kıymet görmüş ve toplumumuzun aileye verdiği değer medeniyetimizin temeli ve alametifarikası olmuştur. Emek mücadelemizin gereği olarak kadın erkek bütün çalışanların haklarını savunurken, aile kurumunun günümüz gerçekliği içerisinde yaşadığı çok yönlü ve çok katmanlı sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri sunmaya özel önem atfediyoruz. Bu bağlamda geride bıraktığımız bir yıl içinde kadın, aile ve çalışma hayatını merkeze alan üç önemli faaliyet gerçekleştirdik.

Yıkıcı etkilere fazlasıyla maruz kalan aile konusunda geniş kapsamlı bir etkinlik düzenleyerek 14-16 Ağustos 2020 tarihinde Disiplinlerarası Yaklaşımla Aile Kongresi'ni gerçekleştirdik. Akabinde, "İki Değer: Kadın, Aile; İki Risk: İstanbul Sözleşmesi, 6284 Sayılı Kanun" başlıklı odak analizi yayınlayarak, bu iki hukuki metnin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyduk. Bir diğer çalışmamız, iş-aile hayatı uyumu bağlamında Covid-19 salgınının çalışma hayatına etkisini mercek altına aldığımız, "Covid-19 Bağlamında İş ve Aile Hayatı Uyumu" raporumuzdu. 2021 Mart ayında bu raporumuzu kamuoyu ile paylaştık.

Çeşitli vesilelerle İstanbul Sözleşmesi'ne itirazını yükseltmiş bir sendika olarak, Sözleşme'nin 19 Mart 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararı'yla feshedilmesini ve 1 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmasını büyük memnuniyetle karşılamaktayız. Söz konusu Karar, ülkemizde kamuoyunun taleplerin devlet nezdinde karşılık bulmasının güzel bir örneği olmuştur. Demokrasi-mizi perçinlemiştir.

Sözleşme'nin feshinden sonra, Sözleşme'nin temel aldığı toplumsal cinsiyet ideolojisine dayalı mevzuatın, kurum ve mekanizmaların, şiddetle mücadele uygulamalarının taranarak bir rapora dönüştürülmesi için kolları sıvadık. Çarpık amaçlara alet edilen bir paradigma olarak gördüğümüz toplumsal cinsiyetçiliğin izlerinden hukuk sisteminin arındırılması, şiddetle bütüncül mücadele konsepti içinde atılması gereken adımların önerilmesi ve bu minvalde yeni bir paradigmaya duyulan ihtiyacın giderilmesi amacıyla elinizdeki Aile ve Kadın Politikalarına Yeni Bir Paradigma Raporu'nu hazırladık.

İstanbul Sözleşmesi'ne istinaden ulusal mevzuatta yapılan düzenlemeler, başlatılan uygulamalar, işletilen kurum ve

mekanizmalar fesihten sonra da devam etmekte, Sözleşme'nin hayaleti hukuk sistemimizde dolmaktadır. O halde tartışılması gereken konu şudur: Türkiye İstanbul Sözleşmesi'nin şeklen feshiyle yetinmeli midir? Yoksa ruhen de feshini sağlamaya yönelik adımlar atarak, cinsiyet ve aile konularında özgün, özgür, milli reflekse dayalı ve dengeli bir yaklaşımla yeni çözümler mi üretmelidir?

Toplumsal cinsiyet ideolojisine dayalı tedbirler şiddeti engellemede etkisiz kaldığı gibi bu ideolojiden kaynaklı söylem ve politikalar nedeniyle aile ciddi zararlar görmektedir. Geleneksel ailenin yıpratılmış olduğu gerçeğinin arkasında geleneksel aile hukuku nosyonunun dağılmasının ciddi rolü vardır. Aileyi kamusal müdahale alanı olarak değil, özel alan olarak gören geleneksel aile hukuku nosyonu aileye müdahaleden çekinirken, modern aile hukuku aileyi fazlasıyla resmileştirmiş ve ideolojik gündemler karşısında zayıflatmıştır. Bu sebeple, aile konusunda geliştirilmesi gereken en sağlıklı anlayış, aileye dışarıdan müdahalenin kısıtlanması üzerine olmalıdır. Özel hayatın temel yapısı olarak aile kendi fıtri sisteminde ve iç dinamikleriyle var olmalı, kamu müdahalesinin sistematik hedefi olmaktan çıkarılmalıdır.

Modern politik ve sosyoekonomik yapılar aile kurumunu yadsımaktadır. Kapitalist çalışma düzeninin aile hayatını merkeze almaması temel bir sorundur. İş verimine odaklanan düzenlenmeler, demografik tablolardan ailenin sürdürülebilirliğine değin birçok alanda problemlere neden olmaktadır. Kadınıyla, erkeğiyle, çocuğuyla aileyi oluşturan bütün bireyler bu kurguda hırpalanmakta, devletin korumayı taahhüt ettiği aile kurumu zayıflamaktadır.

Gelinen noktada aile konusunda yeni bir paradigmaya ihtiyaç olduğu, kaybedilen her anın telafisi imkânsız zararlar meydana getirdiği aşikârdır. Bu paradigma; insanı merkeze almalı, kâr hırsıyla şekillenen neoliberal düzenin neden olduğu sömürüyü görmeli, bu düzenin toplumsal yaşamda yarattığı yıkıcı etkiyi ortadan kaldırmayı hedeflemelidir. Bu bağlamda kamu otoritesi, iş ve aile hayatını uyumlaştıracak politikaları benimsemeli ve bu yaklaşımları geliştirirken sosyal diyalog mekanizmalarını işletmelidir. Politikalarda kapitalizmi değil, ailenin korunması ve güçlendirilmesi gayesini benimsemelidir.

Aile duyarlılığı devletin kırmızı çizgisi olmalıdır. Bu hususta gözlemlediğimiz yetersizlik, bir yandan devletin ülke kaynaklarını yönetmedeki tercihleriyle ilgili iken, öte yandan aileyi destekleyen politikaların kadını zayıflatığı yönündeki tazyikle ilişkilidir. Benzer bir tazyik; ailenin şiddetle özdeşleştirilmesi, şiddetin cinsiyetle ilişkilendirilmesi hususlarında da geçerli olup, bütüncül ve derinlikli şiddet yorumlarını, dolayısıyla şiddetle sahici mücadeleyi zorlaştırmaktadır.

Şiddetle mücadele, kadın ve aile politikaları konularında ideolojik etkilerden uzaklaşılmalı, sosyal paydaşlarla ortak çalışmalar yürütülmeli, toplumsal mutabakat için harekete geçilmelidir.

Ciddi bir emeğin mahsulü olan bu raporu politika yapıcıların, siyaset kurumunun, ilgili bakanlıkların, sivil toplum örgütlerinin ve bu alanda çalışmalar yapan araştırmacıların istifadesine sunuyoruz. Raporun hazırlanmasında kadınlar komisyonumuza, yazarlarımıza ve teknik ekibimize teşekkür ediyor, hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Önsöz

Sıdıka AYDIN
Memur-Sen
Kadınlar Komisyonu Başkanı

Memur-Sen Kadınlar Komisyonu olarak bugüne kadar kadınların çalışma hayatı kapsamındaki hak ve özgürlükleri, iş-aile hayatı uyumu ve ailenin korunması konularında çok yönlü çalışmalar yaptık, mücadele ettik. Kadının statüsünü güçlendirmek bir yanda, orta ve uzun vadede kadınlara zarar veren İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi gerektiğini savunduk.

İstanbul Sözleşmesi, yol açtığı toplumsal rahatsızlık ve demokratik talepler doğrultusunda, 20 Mart 2021 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Cumhurbaşkanı Kararı'yla Türkiye bakımından feshedildi. Sözleşme, şiddetle mücadelede bütüncül tedbirler önermek yerine, şiddeti cinsiyet üzerinden tanımlamakta, böylece hem şiddet olgusunu çarpıtmakta hem de şiddetle mücadele alanını daraltmaktaydı. Sözleşme'nin kaldırılması, herhangi bir boşluk üretmediği gibi, iki değer (kadın ve aile) arasında çatışma üreten bir metin olması, aileyi şiddetle özdeşleştirmesi, geleneksel değerlere savaş açması, kadın-erkek rollerini ayırmacılık temelinde yorumlaması, cinsiyet farklarını ortadan kaldırmayı amaçlaması, eşcinselliği meşrulaştırması gibi nedenlerden ötürü olumlu bir adım olmuştur.

Memur-Sen olarak hazırladığımız Aile ve Kadın Politikalarına Yeni Bir Paradigma Raporu'nda, İstanbul Sözleşmesi'nin feshi sonrasında Sözleşme'nin ruhunun sindiği mevzuat, kurum, program ve uygulamaların gözden geçirilmesi gerektiğine, şiddetle topyekun mücadelede yeni bir paradigma ihtiyacına dikkat çekiyoruz. Raporumuzda, kadın ve aileyle ilgili ulusal mevzuat taranmış, toplumsal cinsiyet ideolojisinin sindiği mevzuata özellikle dikkat çekilmiş, aynı gözle kurumlar ve programlar da kritik edilmiştir. Raporda aileye müdahalelerin arka planı incelenmiş, şiddetle mücadele konusunda çocuğun merkeze alındığı yeni bir konsept önerilmiştir.

Raporu hazırlarken hatırdı tuttuğumuz temel husus, şiddetin büyük bir toplumsal sorun olduğu ve kadın, erkek, çocuk, yaşlı demeden toplumun her kesimini derinden etkilediğidir. Kadına yönelik şiddeti, genel şiddet kültürünün bir yansıması olarak görmek konuya bütüncül yaklaşmayı olanaklı kılacak, şiddeti doğuran modern ve geleneksel saikleri ortaya koyarak yapısal sorunu yapısal düzeyde ele almak ise çatışma üretmeden aileyi de bireyleri de dikkate alan fitri ve etkili çözümler üretmeyi sağlayacaktır.

Kadına yönelik politikalar sıklıkla fitrata aykırı ve zararlı bir çizgiye savrulabilmektedir. Örneğin, kadınlara çocuk bakımı için verilen hakların, kadınların geleneksel rollerini pekiştirdiği iddiası sıkça dile getirilmektedir. Kamu otoritesi, kadın ve aile politikalarının birbirini zayıflatan iki alternatif olarak gösterilmesine dayanan bu gibi ideolojik yorumlardan azade hareket etmelidir.

Kadın kamu görevlilerinin aylıklı doğum izinlerinin artırılmasının kadını da aileyi de güçlendireceği açıktır. On altı hafta olan mevcut izin süresi yetersizdir. Süt izinlerinin kullanımındaki sorunların çözülmesi, kreş ihtiyacının hizmet ya da mali destek olarak sunulması, engelli çocuğu olan kadın çalışanların desteklenmesi ilk akla gelen kadın ve aile yanlısı beklentilerdir.

Kadınların karşılaştığı pek çok zorluk gibi, günümüzde artan şiddet de büyük oranda modern yaşam koşullarının ürettiği bir sorunsaldır. Şiddet, topyekun bir sorun olarak ele alınmak yerinde cinsiyete, yaşa, mesleğe göre kategorize edildikçe olgu kadar çözüm de karmaşıklaşmaktadır. Çelişkili bir mevzuat ve uygulama sahası ortaya çıkmaktadır. Mücadeleyi kolaylaştıracağı düşüncesiyle şiddet olgusunun kadına şiddete indirilmesi, birbirinden kopuk paradigmlar üreterek yapısal çözümlere mani olmaktadır.

Hukukun ideolojik manipülasyonlardan arındırılması, ailenin güçlendirilmesi ve şiddetin bütüncül okumalarla önlenmesi amacıyla hazırlanan bu raporun ortaya çıkmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyor, çalışmanın hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Aile ve Kadın Politikalarına **Yeni Bir Paradigma**

Yönetici Özeti

Yönetici Özeti

İstanbul Sözleşmesi'nin Feshi

- İstanbul Sözleşmesi, şiddetle mücadelede bütüncül tedbirler önermek yerine, şiddeti cinsiyet üzerinden tanımlamakta, böylece hem şiddet olgusunu çarpıtmakta hem de şiddetle mücadelede alanını daraltmaktaydı. İstanbul Sözleşmesi'nin feshi; toplumsal cinsiyet ideolojisine güdümlü yasal düzenlemeler yapılmasından sonra başlayan tartışmaların ve toplumsal tepkilerin bir sonucudur.
- Sözleşme'nin yürürlükten kaldırılması herhangi bir boşluk doğurmadığı gibi; Sözleşme'nin toplumsal çatışmaları körükleyen bir metin olması, geleneksel değerlere savaş açması, aile ortamını şiddetle özdeşleştirilmesi, kadın-erkek rol dağılımlarının tamamını ayırıcılık olarak yorumlaması, cinsiyet farklarını ortadan kaldırmayı amaçlaması, "cinsel yönelim" adı altında sapkınlıkları meşrulaştırması gibi nedenlerden ötürü olumlu bir adım olmuştur.
- Karşı karşıya olduğumuz temel problem şudur: Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'nin şekillenmesiyle yetinmeli midir? Yoksa ruhen de feshini sağlamaya yönelik adımlar atarak, cinsiyet ve aile konularında özgün, özgür, toplumsal değerlerle barışık ve dengeli bir yaklaşımla yeni çözümler üretmeye mi çalışmalıdır?
- Sözleşme'ye dayanılarak ulusal mevzuatta yapılan bütün düzenlemeler, başlatılan programlar, uygulamalar ve mekanizmalar fesihten sonra da yürürlüktedir. Sözleşme'nin feshi sebebiyle ulusal mevzuatta henüz bir değişim yaşanmamıştır. Sözleşme'nin mevzuata ve politikalara sinen ruhu nedeniyle olumsuz etkisi sürmektedir. Sözleşme'den çekilmek yeterli değildir. Mevzuatın ve kurumların Sözleşme'nin ideolojik zihniyetinden arındırılması gerekmektedir.

Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi

- Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmekle, derin bir kültürel işgal badiresini atlattır. Ancak toplumsal cinsiyet ideolojisini anaakıllaştırmayı hedefleyen yaklaşım halen etkili ve tehlikelidir.
- Toplumsal cinsiyet ideolojisi; kadına ve erkeğe dair algıların toplumsal bileşenler içinde şekillendiğini, bunların hiçbirinin evrensel anlamda geçerliliğinin olamayacağını savunur. Kısmi bir gerçeklik taşıyan bu görüşün problemleri olan yönü, kadına ve erkeğe ait fitri eğilimleri temelden reddetmesidir. Bu reddediş, günümüz dünyasının en tehlikeli

ideolojisi olarak tebellür etmiştir. Toplumsal cinsiyet ideolojisinin ufkunda kadınlığı ve erkekliği birbirinden tamamen ayırt edilemez hale getirmek vardır ki bu insanın doğasına ve varlığına bir saldırı niteliğindedir.

- Toplumsal cinsiyet paradigmasının bu tehlikeli yüzünü örtmek için çaba sarf edenler, bu paradigmanın asla cinsiyetlerin doğasına saldırmadığını iddia etmekte, bu tehlikeye dikkat çekenleri konuyu anlamamak, hatta çarpıtmakla itham etmektedirler. Oysa bu iddialarda bulunanlar, toplumsal cinsiyet paradigmasının, ETCEP örneğinde olduğu gibi, pratiğe dökülünce nasıl bir fecaate yol açtığını unutmuş görünmektedirler. YÖK başkanının toplumsal cinsiyet kavramının toplumsal değerlerimiz ve kabullerimizle mütenezip olmadığı beyanını da hatırlatarak, kavramın muğlaklığı kadar bu paradigmanın da sorunlu olduğu görülmelidir. Bu bağlamda, kavramsal olarak sorunlu bulunan toplumsal cinsiyetin bir paradigma olarak sızdığı ulusal mevzuatın gözden geçirilmesi hayatidir.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün vizyonundan kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planlarına, halen yürürlükte olan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'ndan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a değin toplumsal cinsiyet ideolojisi mevzuattaki etkin durumunu halen muhafaza etmektedir. "Ailenin Korunması" başlığını taşıyan 6284 sayılı Kanun'un hiçbir yerinde ailenin korunmasıyla ilgili bir hüküm bulunmamaktadır.
- 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi ile mayalandığı için tanım, kavram ve pratik hükümler açısından sorunlarla maluldür. Kanun'da şiddetin tanımı muğlak ve yoruma açıktır. Kanun; suç ve cezada kanunilik, lekelenmeme hakkı, iddia edenin ispat külfeti, masumiyet karinesi, hukuk düzeninin teklifi, hukuki dinlenilme hakkı, dürüst yargılanma ve savunma hakkı, kıyas yasağı, kanun önünde eşitlik ilkesi, hukuk devleti ilkesi ve bunun uzantısı olarak açıklık ve belirlilik ilkeleri, hak arama özgürlüğü gibi birçok hukuk prensibini zedelemektedir.
- Kamu otoritesi bir yandan toplumsal cinsiyeti kavramsal olarak sorunlu bulduğunu beyan etmekte, öte yandan paradigmanın sindiği mevzuat karşısında aynı duyarlılığı göstermemektedir. Mezkur paradigmanın İstanbul Sözleşmesi ile başlamayıp, Sözleşme'yle ileri bir boyuta taşındığı hatırd tutularak, bu paradigmanın kadın hakları arayışında artık problemlili bir alan inşa ettiği görülmelidir. Uluslararası sözleşmelerden ulusal mevzuata kadar bu problemlili alan sorun çözme iradesini gün geçtikçe kaybetmektedir. Bu vasatta kadının insan hakları, şiddet karşıtlığı, cinsiyete dayalı şiddet gibi birçok olgu felsefi arka planı ile beraber analiz edilmeye muhtaçtır. Bu analizlerin gerekliliğine işaret etmek ne toplumda var olan şiddet sorununu inkar etmek ne de şiddeti çözme arayışlarından vazgeçmek anlamına gelir. Bilakis bu gibi analizler, şiddete daha geniş bir perspektiften bakmayı ve daha bütüncül çözümler önermeyi hedeflemektedir.

- Bugün karşılaştığımız kadın-erkek eşitliği meselesi, ailede görülen sorunlar, şiddet problemi, kadının ailedeki ve toplumdaki yeri tartışmaları ve bütün bu tartışmalar bağlamında yapılan tepkisel hukuki düzenlemeler, geleneksel toplumun modern dünyaya sarkan sorunları değil, bizzat modern sosyoekonomik düzeninin sonucudur. Batı dünyası, kendi tarihsel sürecinde kadına biçtiği aşağı rolü -adeta suç ortağı ararcasına- evrensel bir problemmiş gibi yansıtmakta, hatta daha da ileri giderek, yüz kızartıcı tarihini görmezden gelerek, diğer toplumların tarihini kadın düşmanlığı bağlamında kurulumaktadır. Kültürel bağnazlıklar ayıklanırsa, Müslümanlığın temel söyleminde kadınların hem değerli hem de hür oldukları vurgusu barizdir.
- Kadınların ezilmesi, horlanması, mağdur edilmesi, eğitimsiz ve dezavantajlı durumda bırakılması insanlık için utanç verici bir ayıp, toplumlar içinse yıkım sebebidir. Bu bilinç ne kadar önemliyse kadınların hak ve özgürlüklerinin feminizmin istismarından kurtarılması da bir o kadar önemlidir.
- 20. yüzyılda dünya çapında komünist hareketler üzerinden denenmiş olan diyalektik metodoloji, bugün de feminist hareketler yoluyla sahnelenmektedir. “Sınıf” kavramını kullanarak zengin-fakir çatışmaları çıkaran, bunu yaparken birtakım haklı argümanlar öne süren, fakat ölçüsüz savları ve anarşist tarzları sebebiyle faydadan çok zarar getiren radikal sol örgütler; iktidarı ele geçirdikleri ülkelerde huzur ve barış şöyle dursun, mutlak eşitlik ütopyasını da tesis edemediler. Yaratılışa, çeşitliliğe, farklılık içinde adaleti aramak gereğine savaş açmanın acı sonuçlarını tadıp, perişan oldular. “Toplumsal cinsiyet” kavramını kullanarak kadın-erkek çatışması çıkarmak isteyen, aileler yıkıldııkça sevinen, kadın cinayetlerini bile istismar fırsatı olarak değerlendiren radikal feminist örgütler de kitleler nezdinde aynı usanç ve itibarsızlığı tadacaklardır.
- İstanbul Sözleşmesi’nin öncesinde ve sonrasında birçok kanuna, yönetmeliğe toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili uyum maddeleri yerleştirilmiştir. Bütün mevzuat tek tek taranarak, toplumsal cinsiyet ideolojisinin dayatıldığı maddeler ayıklanmalıdır. Kadınların ve erkeklerin yaşadığı cinsiyetle ilişkili toplumsal sorunlar, kadın-erkek çatışmasını köküklemeyen, iyi niyetli bir duyarlılıkla çözüme kavuşturulmalıdır

Aile Politikaları

- Aileye dair ulusal hukuku incelediğimizde, genel olarak ahenksiz bir aile mevzuatına sahip olduğumuz görülmektedir. Ulusal hukukumuz, toplumsal cinsiyet paradigmasını benimseyen ve benimsemeyen yaklaşımların çatışma sahnesidir. Bir bütün olarak bakıldığında, kadın-erkek ve aile olgularını ilgilendiren mevzuatın toplumsal değer ve gerçekliklere uzak ve sorunlu olduğu görülmektedir.

- Anayasa'nın kurgusu içinde aile, öncelikle kamusal bir kurum tanımlanır. Sivil hüviyetten uzaklaştırılıp, resmi hüviyete yaklaştırılır. İki insan arasında serbest akitle kurulan bir özel hukuk ilişkisi olmaktan öte, devletin nüfus unsurunu oluşturan Türk toplumunun temeli olarak sunulur. Bu sebeple korunması gereken bir kurum olarak ele alınır. Bu yaklaşım, aile bireylerinin karşılıklı rızaya dayalı özgün ilişkiler kurmasını zorlaştırmakta, ailenin devlet müdahalesine fazlasıyla açık hale getirilmesine yol açmaktadır.
- Medeni Kanun'da net bir aile tanımı yoktur. Farklı kapsamlar için farklı tarifler sunulmuştur. Tanımsızlığın avantajı, çok dar bir aile imajının dayatılmamış olmasıdır. Dezavantajı ise ailenin yasal statüsü ile duygusal anlamı arasında kapatılmamış bir boşluk bırakmasıdır. Bu boşluk, aileyle ilişkili sakıncalı politikaların meşrulaştırılması tehlikesini doğurmaktadır. Hukuken net bir tanımdan mahrum olan fakat duygusal anlamda da son derece yüklü olan aile kurumu, müdahaleye fazlasıyla açık hale gelmektedir. Örneğin, mülga kanun erkeğin aile reisliğine hükmederken, mer'i kanun aile reisliğini tamamen ortadan kaldırmıştır. Bu iki düzenleme, müdahale yönü açısından birbirinden farklı olsa da aileye müdahale etmek bakımından aynı derecede sorunludur. Bir ailede reisin olup olmayacağına, olacaksa da kadının mı erkeğin mi olacağına devlet değil, çiftler karar verir. Bu onların hakkıdır. Devletin müdahil olabileceği bir konu değildir. Bu gibi noktalarda ilişkilere müdahil olan devlet, aileyi sivil değil, resmi bir kurum olarak görmüş olur.
- Aileyle ilgili temel problem; devletin hangi yönde müdahale edeceğine değil, hangi noktalarda müdahale edip etmemesi gerektiğine ilişkindir. Kanaatimizce devlet, çiftlerin sözleşme ve anlaşma hürriyetlerini tanımama anlamına gelecek müdahaleler yapmamalıdır. Yaparsa, hangi türde müdahale ederse etsin, toplumun bir kesimiyle çatışmaya girmekten kurtulamaz.
- Geleneksel ailenin dağılmasında, geleneksel aile hukuku nosyonunun dağılmasının ciddi rolü vardır. Geleneksel aile hukuku, aileyi kamusal müdahale alanı olarak görmezdi. Özel alan olarak görür, aileye müdahaleden çekinirdi. Modernizm ideolojisinin etkisi altında kalan devlet organları, aileyi bir kamu birimi gibi görerek şekillendirmeye kalktığı için aile huzurunun ölçütleri dağılmış, kaybolmuştur. Aile fertleri sivil kodlar ile resmi kodlar arasında bocalamaya başlamıştır. Aile bir karışıklık ve mücadele sahasına dönüşmüştür. Güvensiz hisseden aile fertleri zıt yöne bakan normlar arasında seçmeci adalet anlayışına itilmektedir.
- Aile konusunda geliştirilmesi gereken en yüksek duyarlılık, aileye dışarıdan müdahalenin kısıtlanması olmalıdır. Aileye müdahale, ancak çiftlerin müşterek talepleri üzerine yahut mutlak zorunlu hallerde ve zorunluluk miktarınca olmalıdır. Aksi türdeki her müdahalenin, iyi niyetli bile olsa, aile için yıkıcı etkiler yapacağını gözden kaçırmamak gerekir.

- Bütün toplumsal kesimlerde duyarlılıkla karşılanan aile içi şiddet olgusu, çözülmesi gereken önemli bir sorundur. Mamafih bu sorunu tartışmanın özel bir duyarlılığı olmalıdır. Aksi halde, aile içi şiddeti önleme adına ailenin şiddetle özdeşleştirilmesi, kökten sorunlu bir yapı olarak kodlanması ve pervasız müdahalelere açık hale getirilmesi söz konusu olmaktadır.
- Kadına şiddetle mücadele adı altında şiddet olgusunun bütünü derinlemesine görmemizi engelleyen söylemlerin aksine, bu çalışmada şiddetin sadece aile fertleri arasında olmadığını, ailenin bir bütün olarak dışarıdan aşırı müdahale şiddetine maruz bırakıldığını savunuyoruz. Aile kurumunun aşırı kurcalanması, hangi niyetle ve hangi yönde olursa olsun aile dokusunu bozan, aileyi yıpratıcı bir tutumdur. Aileyi dengesizleştirir, yıkıma götürür.

Şiddetle Mücadele

- Şiddeti hukuki olarak mercek altına aldığımızda açık tanım yoksunluğundan söz etmek mümkündür. Bu sorununun çözülmesinin ilk basamağı, kavramın hukuki olarak tanımlanmasıdır. Zira bir olguya el atılırken en önemli aşama tanımdır. Tanım yapmak, başlı başına bir bilim ve felsefe olayıdır. Hukuk, tanımsız kavramlarla manipüle edilmemelidir. Gündemde en üst sıralarda tutulan şiddetin kanunlarda yani Türk hukukunda tanımsız bırakılan bir kavram olması ilk başta şaşırtıcı gelebilir. Fakat vakıa budur.
- Türk Ceza Kanunu'nda şiddet on iki yerde geçmektedir. Bunların sekizinde “cebir ve şiddet”, birinde “cebir veya şiddet”, birinde ise “cebir, şiddet” ibaresiyle yer bulmuştur. Türk ceza hukuku geleneğinde soyut olarak şiddet suçu bulunmamaktadır. Haliyle şiddetin doktriner bir tanımı da bulunmamaktadır. Şiddet, içeriği tek başına suç olan bir fiil olarak görülmez. Sonucu suç olabilen bir fiil biçimi olarak görülür. Bu tespit iki açıdan önemlidir:
- Birincisi; özellikle İstanbul Sözleşmesi bağlamında sıkça dile getirilen “kadına karşı şiddet suçu” teknik olarak mevcut değildir. Zira “şiddet suçu” diye bir ceza hukuku terimi yoktur. Kadına, çocuğa, herhangi bir insana veya hayvana şiddetin suç olabilmesi için ceza mevzuatında tanımlı fiillerden birine dönüşmesi gerekir. İkincisi; şiddetin önlenmesine dair uluslararası mevzuatta ise durum, tam tersidir: Şiddetin soyut ve genel tanımları yapılmaktadır. Fakat tanım kapsamına giren fiillerin hangilerinin suç sayıldığı, hangilerinin suç sayılmayacağı, haksız fiil hukukunun nerede başladığı belirsizdir. Bu belirsizlik, kamu gücünün şiddete müdahalesinin ölçütlerini ve sınırlarını bulanıklaştırmaktadır. Şiddetle mücadeleyi etkisiz, hatta istismara açık bir konu haline getirmektedir.

- Ceza hukukuyla yakından ilişkili olan şiddet kavramının ceza hukukunda tanımsız bırakılması, kavramın başka başka tanımlarının kamu organlarınca benimsenmesine yol açmaktadır. Karşı karşıya olduğumuz sorunsal şudur: Yasal dayanağı, dolayısıyla bağlayıcılığı olmayan şiddet tanımları, hukuk politikalarının, özellikle de çok hassas bir alan olan aile politikalarının kaynağı olabilir mi? Olursa hukuk sistematığı dağılmaz mı? Hukuk namına hukuksuzluklara yol açılmaz mı?
- 6284 sayılı Kanun'da şeklen -ve pek başarısız- bir tanım yapılmıştır. Buna göre; "Ev içi şiddet: Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti" ifade eder (Madde 2, Fıkra 1, Bent b). Bu tanımın gerçek anlamda bir tanım olmadığı açıktır. Bir kavramın kendisiyle tanımlanması abesle iştiğaldir. Kanun metnini hazırlayanlar ve onaylayanlar abesle iştiğal etmiştir. Diğer bir ihtimal ise şiddetin Kanun'da kasten tanımsız bırakılmış olmasıdır ki bu sayede kavram daha kolay araçsallaştırılabilecektir.
- Son on yıldır Türkiye hukuki tanımdan yoksun şiddet tartışmalarına teslim olmuş durumdadır. Şiddetin gerçek bir sorun olması, tartışmaların zeminine ve yöntemine dair eleştiriler getirmeyi fazlasıyla zorlaştırmaktadır. Yöntemsel eleştiriler, radikal feminist reaksiyona çarparak, erillik, hatta şiddet yanlılığıymış gibi gösterilmekte, savuşturulmaktadır. Şiddet, özellikle de kadına şiddet konusunda güçlü bir söylemsel despotizm oluşmuştur. Şiddetin sahici ve makul yollarla çözümlenip bertaraf edilmesini zorlaştıran da budur.
- Şiddete yaklaşımda en büyük hata, odağın doğru belirlenmemesidir. Kadına şiddet vurgusu, bilinçli veya bilinçsiz olarak erkeklik karşıtlığı üretmekte, sonuç olarak kadın-erkek çatışmalarını azaltmak şöyle dursun, arttırmaktadır. Şiddetle mücadelede bütüncül ve çözüm getirecek bir yaklaşım için radikal feminizmin kabul ettirdiği, cinsiyet odaklı düşünce aşılmalıdır.
- Şiddete yaklaşımda odak noktası, kadın ya da erkek değil, çocuk olmalıdır. Çocuğa şiddetin odağa konulmamasının ve kökenine inilmeyen şiddet olgusunun kronikleşmesinin sebeplerinden biri; kadına şiddetin, olgunun çok ötesinde, dengesiz ve orantsız bir şekilde söylemleştirilmesidir. Çocuğa şiddet konusu, ideolojik manipülasyona yeterince elverişli olmadığı için gölgede kalmaktadır. Şiddetin çok büyük oranda öğrenilmiş bir davranış olduğu araştırmalar neticesinde kesinlik kazanmıştır. Şiddet, nesilden nesile aktarılan bir iletişim hastalığıdır. Şiddet faillerini bir tür hasta olarak görerek izole ve rehabilite etmek, şüphesiz bir gerekliliktir. Fakat sivrisineklerle uğraşmaktansa bataklık kurutmaya çalışmak daha doğru bir stratejidir. Bataklık, çocukluk evresidir. Şiddetin görüldüğü ve normalleştirildiği dönem, kişinin yetişme dönemidir. Şiddete sadece

maruz kalmak değil, tanık olmak bile ciddi bir mağduriyettir. Üstelik bu mağduriyet günümüzde televizyon ve bilgisayar başta olmak üzere elektronik cihazlarla son derece yaygınlaşmıştır.

- 20/4/2021 itibariyle Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının internet sitesinde “kadına şiddet” ibaresi aratıldığında 358 sonuç çıkmaktadır. “Çocuğa şiddet” araması yalnızca 3 sonuç, “erkeğe şiddet” araması ise 0 sonuç vermektedir. Yaşlı, engelli gibi diğer korunmaya muhtaç kesimlere yönelik sonuç da yoktur. Bu konularda hiçbir duyarlılık izi görülmemektedir. Uluslararası manzarayı görmek için aynı mukayeseyi gov uzantılı sitelerde İngilizce yaptığımızda da sonuçlar değişmemektedir. Bu bağlamda “kadına şiddet”, yüksek oranda propagandaya dayalı, şiddet olgusunun bütününden kasıtlı olarak cımbızlanan, çarpıtılan, kullanılan, ideolojik Truva Atına dönüşmüş bir kavramdır. Kadın odaklı şiddet söylemindeki despotizme teslim olmak; aile, din, devlet gibi bütün geleneksel oluşumlara savaşı açan ideolojinin tuzağına düşmektir. Kadına şiddet bir gerçekliktir. Modernizmin getirdiği rol karmaşalarının ve algısal buhranın bir sonucudur. Kadına şiddet bir gerçeklik olduğu kadar da istismar konusudur.
- Asıl problem, şiddet olgusunu da içeren kültür buhranıdır. Türkiye'nin aile krizinin kökeninde rol karmaşası, rol karmaşasının kökeninde ise kültür buhranı vardır. Kadının ve erkeğin rollerine ilişkin başlayan tartışmalar, kolaylıkla iletişim krizine dönüşmekte, öfkelenen bireyler eşlerine karşı aktif veya pasif agresif tavırlar sergilemektedir. Agresifliğin ileri derecelerinde ise şiddet vakaları yaşanmaktadır. Bir yandan din ve töre görünümü hastalıklı anlayışlar, diğer yandan modernite ve çağdaşlık görünümü dayatmacı manipülasyonlar tarafından kuşatılan kadınlığın zıt kuvvetlerin baskısı altında tutulduğu, istismar edildiği, şiddet bataklığına çekildiği söylenebilir. Kültürel ahengini kaybetmiş bir toplumda güvencesiz kalan kadınlar sıklıkla şiddet mağduru olmakta, özellikle kanun nezdinde güvenceler bulduklarında ise erişebildikleri imkanları şiddet faili olmak yönünde kullanabilmektedir.
- İstanbul Sözleşmesi feshedildi ancak Sözleşme'nin en büyük vaadi olarak lanse edilmesine rağmen önleyemediği şiddet olgusu maalesef devam etmektedir. Gittikçe sıradanlaşan ve sıradanlaştığı ölçüde toplumu kuşatan şiddete karşı topyekun bir mücadeleye ihtiyacımız olduğu açıktır. Bu konu ertelenemez, küçümsenemez, basitleştirilemez.
- Dün şiddet olgusunun sağlıklı tartışılmasının önündeki en büyük engel, şiddetle mücadeleyi İstanbul Sözleşmesi'ne indirgeyen ideolojik yaklaşımdı. Bugün ise İstanbul Sözleşmesi'nin tahrif ettiği mevzuatın ve tahrif ettiği değerlerin tamiri ile şiddeti kökten önleyecek düzenlemelerin yapılması ve programların başlatılması için bir kamusal müzakere sürecinin tam zamanıdır. Sözleşme'nin iptalini bir son olarak değil, şiddetle topyekun mücadelede bir başlangıç olarak görmek gerekir.

- Sonuç olarak; İstanbul Sözleşmesi'nin odağına aldığı kadına yönelik şiddetle mücadele gayesinin ideolojik arka planının ve yıkıcı etkilerinin aşikar olmasıyla, bütün ulusal mevzuatın o ideolojiyle aynı frekansta olan düzenlemelerden arındırılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Aileyi tehlikeli bir geleneksel ortam olarak kodlayan bu ideolojinin tasfiyesinden sonra, ailenin fitri ve adil hüviyetine döndürülmesi misyonuna sıra gelecektir. Ailenin huzura erdirilmesiyle yetişecek bireyler şiddete gereksinim duymayacak, şiddet sorunu temelden çözülmüş olacaktır. Bu derinlik ve bütünlük içinde sergilenmeyen çabaların faydadan çok zarar doğuracağı açıktır.

Aile ve Kadın Politikalarına **Yeni Bir Paradigma**

Giriş

Giriş

2011 yılında Avrupa Konseyi üyesi 47 ülkenin imzasına açılan İstanbul Sözleşmesi'ni, Türkiye ilk imzalayan, onaylayan ve yürürlüğe koyan ülke oldu. 1 Temmuz 2021 tarihi itibarıyla, Sözleşme'yi yürürlükten kaldıran ilk ülke olma vasfını da elinde bulundurmaktadır. Sözleşme'nin ilk etapta yoğun destek görmesi, sonrasında gittikçe artan dozda eleştirilerin hedefi olması ve nihayet feshedilmesi; siyasi, hukuki ve sosyolojik açılarından analize muhtaç bir süreç oldu. Kısaca ifade etmek gerekirse; İstanbul Sözleşmesi'nin Türk hukuk sahasındaki serüveni bir "anlamlandırma" sürecidir.

Sözleşme, kadına yönelik şiddeti önlemek gibi son derece insani bir misyonun bayraktarlığını yapıyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisi nezdinde nadir görülen düzeyde bir mutabakatla onaylanmıştı. Türkiye, kadına şiddeti önleme duyarlılığında birleşmişti. Kadına şiddeti engellemeye yönelik ulusal düzenlemeler ve programlar hızla uygulama konuldu. Bunlar sevindirici gelişmelerdi.

İstanbul Sözleşmesi bir bildirge statüsünde olsa ve reel hukuki sonuçlar doğurmasa belki uzun süre daha anlaşılmayacaktı. Fakat 6284 sayılı Kanun başta olmak üzere Sözleşme'nin düşünce eksenine uygun olarak çıkarılan yasalar Sözleşme'nin o kadar da masum bir altyapısının olmadığını ifşa etti. Kadına yönelik şiddeti önleme söyleminin, ürettiği hipergerçeklikle bir "kusursuz cinayet" planı olduğu anlaşıldı. Kimsenin itiraz edemeyeceği bir ambalajın içinde, hemen

hiç kimsenin kabul edemeyeceği bir içerik gizlenmişti.

İstanbul Sözleşmesi projesinin mağduru aileydi. İstanbul Sözleşmesi, ev ve aile ortamını kadınlar için en tehlikeli, hatta tek tehlikeli ortam olarak kodluyordu. "Aile içi şiddetin önlenmesi" adı altında aileye her türlü müdahalenin bahanesini oluşturuyor, kamu gücünün aileyi yıkıcı politikalarda kullanılmasını sağlıyordu. Aileyle hiçbir problemi olmayan, tam tersine aileyi güçlendirme arzusunda olan kişiler ve kurumlar bile bu sinsi oyuna düşüyor, kadını koruduğunu zannederken aileyi güvensiz ve değersiz bir imajla bütünleştiriyordu.

Peki, bu sinsi oyuna neden gerek duyulmuştu? Sözleşme'de açıkça belirtildiği üzere, geleneksel toplumun bütün bileşenleri kadınlığın aleyhine yorumlanmaktaydı. Geleneksel toplumun kadın-erkek dengesini bugünkünden farklı parametrelerle kurmaya çalıştığı, kadınları ve erkekleri farklı yönlerden kolla- yıp, farklı yönlerden ihmal ettiği gerçeği kabul edilmiyordu. Güya geleneksel anlayışta erkekliğin mağduriyeti asla söz konusu değildi. Erkek hep faildi, baskındı, zalimdi. Kadın da hep mağdur ve mazlumdu. Geleneksel hayatın kökü kazınmadıkça kadın şiddet görecekti. Geleneksel hayatın mayası olan kültür ve din gibi, yapıtaşları olan aile gibi bileşenler yok edilmeliydi. Aile, gelenek olmak yönüyle temelden ataerkil, temelden sorunlu bir yapıydı. Ailenin sorunlarla özdeşleştirilip yıkılması, kadını özgürleştirecekti.

İstanbul Sözleşmesi'nin beslendiği zihin dünyasının özeti olan bu önermeler, Sözleşme ile doğmuş değildir; feminist hareketin en gürültücü ve radikal kesimi tarafından yıllardır dile getiriliyordu. Türkiye açısından pek çok yıkımın sebebi olan Sözleşme, uluslararası feminist hareket açısından bir sonuçtu. Kazanılmış bir zaferdi. Zaferin anahtarı ise "toplumsal cinsiyet" kavramı olmuştu.

Toplumsal cinsiyet (gender); kadına ve erkeğe yüklenen rollerin objektif olmadığı, evrensel ve mutlak olmadığı, sorgulanabilir ve değiştirilebilir olduğu kabulüne dayanan bir kavramdır. Bu kavramda bir ölçüde haklılık olduğu tartışmasızdır. Gerçekten de kadınlık ve erkeklik önemli oranda kültürel olarak şekillendirilir, yaşatılır. Bu açıdan faydalı bir akademik analiz enstrümanı olan toplumsal cinsiyet kavramı, kimi ifsatçıların elinde bir balyoza dönüştürüldü. Bu ifsatçılara göre, kadınlık ve erkeklik tamamen toplumsaldı, kültürel. Kadın ve erkek tabiatı diye bir şey yoktu. Fitrat diye bir şey yoktu. Yaratıcı yoktu. Kadınlığı ve erkekliği insanlar yaratmıştı. Kadınların ve erkeklerin farklı yönlerden birbirinden zayıf olması, birbirini tamamlaması kabul edilemezdi. Kadınlık ve erkeklik birbirinden ayırt edilemez derecede aynı olmadıkça farklılıklar göze çarpacak, kadınlığın dezavantajları sürecekti.

İşte tam bu zihniyet kavşağında, İstanbul Sözleşmesi'nin de mayasını çalan feminizmin, kadınlığı yükseltme amaçlı bir akım olmadığı anlaşılıyor. Bu türden bir feminizm, kadınlık ile onun karşıtı saydığı erillik arasında kesintisiz bir olağanüstü hal oluşturmayay, kadın-erkek çatışmaları çıkarmaya, kadın ile erkeği birbirine kırdırarak birbirinden

ayırt edilemez tek bir cinsiyete, daha doğrusu cinsiyetsizliğe sevk etme aktivizmidir. Feminist aktivizmin nihai zaferi, kadınlığın erkekten farklı fakat onun kadar etkin olduğu bir durum değildir. Kadının erkekten farksız olduğu, dolayısıyla kadınlığın kaybolduğu bir durumdur.

20. yüzyılda dünya çapında komünist hareketler üzerinden denenmiş olan diyalektik metodoloji, bugün de feminist hareketler yoluyla sahnelenmektedir. "Sınıf" kavramını kullanarak zengin-fakir çatışmaları çıkaran, bunu yaparken birtakım haklı argümanlar öne süren, fakat ölçüsüz savları ve anarşist tarzları sebebiyle faydadan çok zarar getiren radikal sol örgütler; iktidarı ele geçirdikleri ülkelerde huzur ve barış şöyle dursun, mutlak eşitlik ütopyasını da tesis edemediler. Yaratılışa, çeşitliliğe, farklılık içinde adaleti aramak gereğine savaş açmanın acı sonuçlarını tadıp, perişan oldular. "Toplumsal cinsiyet" kavramını kullanarak kadın-erkek çatışması çıkarmak isteyen, aileler yıkıldı-ça sevinen, kadın cinayetlerini bile istismar fırsatı olarak değerlendiren radikal feminist örgütler de kitleler nezdinde aynı usanç ve itibarsızlığı tadacaklardır.

Özellikle Türkiye gibi gelenek bilinci yüksek ülkelerde feminizmin başarısızlığını hızlandıran en önemli faktör, feministlerin cinsiyetsizlik ülküsünü paylaşan, kendilerini L, G, B, T gibi harflerle ifade eden sapkın aktivist gruplarının varlığıdır. En doğusundan en batısına bütün geleneksel toplumlar kadınları ve erkekleri farklılık içinde okumuşlar, farklılıkların dengesini aramışlardır. Modern zaman koşulları sebebiyle farklılıkların bir nebze azaltılması kaçınılmazdı. Fakat farklılıkları tamamen ortadan kaldıran, her tür

sapkınlığı alkışlatan “cinsiyetsizlik” distopyasını aklı başında hiçbir millet benimsememektedir. Benimseyenler; refah seviyesi yüksek, maddi boyutta uyarılmaya alışmış, manevi alıcıları çalışmayan, kaliteli seküler eğitimle uysallaştırılmış milletlerdir. Bu milletlerin bünyesinde her tür ayarsızlığın saklı olduğunu, çıkardıkları dünya savaşlarından ve bütün insanlığı sömürmelerinden anlamak mümkündür. Ahlaki ve felsefi konularda bunlar örnek alınacak uluslar değildir.

Hal böyleyken, bir yandan feminizm, diğer yandan sapkınların aktivizmi elbirliğiyle kadın-erkek düalitesine kast etmişken, bu yolla bütün milletlerin düşünce kodlarını ve dengelerini altüst etmeyi hedeflerken, cinsiyetsiz -ve haliyle özelliiksiz, önceliksiz, ölçütsüz, dirençsiz, nötr- insan merkezli yeni bir küresel kültür ve düzen kurmaya çalışırken, Türkiye'nin dünyaya uyanış liderliği yapması beklenirdi. “Cinsel yönelim” kavramını bile açıkça telaffuz ederek dayatan İstanbul Sözleşmesi'nin feshiyle Türkiye kendi uyanışını başlatmış oldu.

Elinizdeki raporda, İstanbul Sözleşmesi'nin feshinin ne kadar önemli bir adım olduğunun altı çizilmekte, fakat cinsiyet olgularını okuma, şiddetle mücadele ve aile politikaları açılarından bu adımın yeterli sayılmayacağı, bir başlangıç olarak görülmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi'nin de bir parçası olduğu ideolojik akımlar, bütün dünyayı olduğu gibi Türkiye'yi de on yıllar öncesinden etkisi altına almaya başlamıştır. Özellikle 1979 tarihli CEDAW sonrasında hukuka feminist müdahaleler gittikçe artmış ve İstanbul Sözleşmesi'ne geldiğinde hukukun

feminizme alet edilmesi zirveye ulaşmıştır. Bu zirve, hukukta feminizm için, en azından Türkiye bağlamında, inişin başlangıcı olarak da tarihe geçmiştir. Sözleşme'nin sorunlu öncüllerini ve ideolojik ajandasını keşfedenler, mücadelelerinin karşılığını Sözleşme'nin feshedilmesiyle aldılar. Bundan sonraki süreçte; cinsiyet, şiddet ve aile konularında daha derinlikli ve adil yaklaşımlar geliştirme sorumluluğu ile karşı karşıyadılar.

Bu sorumluluğu yerine getirme gayesi ile hazırladığımız raporumuz, beş bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, İstanbul Sözleşmesi'ni de doğuran, toplumsal cinsiyetçilik maymunucuğu ile bütün ülkelerin ayarlarını bozan feminist hukuk ideolojisinin kritiği yapılmaktadır. Sözleşme, bir zihniyet dünyasının ürünü olarak konumlandırılmaktadır. O zihniyet dünyasının felsefi kabulleri, saplantı düzeyine varan ideolojik ısrarları vardır. Bu kabul ve ısrarlar önce uluslararası hukuk metinlerine yedirilmekte ve doğallaştırılmaktadır. Hukuki feminizmin başarı hanesine yazdığı, uzun vadede kadın-erkek cinsiyetlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan bütün uluslararası metinlere ve çıktılara karşı teyakkuzda bulunmak gerekmektedir.

İkinci bölümde, uluslararası feminist hareketin misyonerlerinin ulusal hukuka müdahalesinin boyutları yansıtılmıştır. Kadınların ve erkeklerin adalet ve barış içinde yaşaması amacından sapmış, kadın-erkek çatışması üreterek kültür mühendisliği yapmak isteyen lobilerin tazyikleriyle çıkarılan pek çok yasa ve şekillenen kurumlar, cinsiyet ve şiddet konularında görüş ortaya koyan çarpık ideolojilerin kök salmasına yol

açmıştır. İstanbul Sözleşmesi'nin feshi sonrasında izlenmesi gereken yol, Sözleşme'yle aynı ideolojik evrene dahil olan bütün kanun ve kurumların tasfiye edilmesidir. Zira kadın-erkek çatışmasına yaslanan programlarla şiddetin önlenmesi, ailenin korunması mümkün değildir.

Üçüncü bölümde, toplumsal cinsiyetçi ve feminist ajandanın eseri olmayan, kadın ve aileye dair diğer mevzuat tanıtılmaktadır. Söz konusu mevzuatın kusursuz olduğu şeklinde bir ön kabule dayanılmamıştır. Kadınlara fırsat eşitliği tanınması, kadınların iş ve aile hayatlarını birlikte ve dengeli sürdürebilmesi yönünde bir mantalitenin olduğu söylenebilir. İstanbul Sözleşmesi'nin ideolojisine dahil olmayan bu mevzuat genel olarak daha olumlu ve yararlıdır. Bölümde, mevzuatın yetersizlikleri ve zaman zaman sivil hayata aşırı müdahil olan yönleri de gündeme getirilmektedir.

Dördüncü bölümde, ailenin karşı karşıya olduğu makro problemin, müdahaleye açıklık olduğu tespiti yapılmaktadır. Geleneksel ailenin dışarıdan müdahaleye kapalı olmasının aksine, modern aile, her yönden, her saikle müdahaleye fazlasıyla açık hale getirilmiştir. Birbirine zıt siyasi ve felsefi ideolojiler bile ailenin müdahaleye açık kılınmasında adeta uzlaşmaktadır. Bize göre, sorunların kökeni de bu uzlaşdır. Devleti ataerkinin en somut örneği olarak gören feministler, devlet mekanizmalarına başvurarak aileye müdahale etmekte sakınca görmemektedir. Gelenek savunucusu olan pek çok sivil toplum ku-

ruluşu, geleneksel ailenin kutsal ve mahfuz bir alan olduğunu, devletin aile yaşamını kolaylaştırmaktan başka bir işinin olamayacağını savunmamakta, aileye sürekli müdahil olmasını istemektedir. Bu bölümün temel tezi; aileye müdahalenin son derece sınırlı ve rızaya dayalı olması gerektiğidir. Ailenin resmi değil, sivil bir oluşum olduğudur. Kadın ile erkek arasındaki akit hürriyeti ekserinde tanınması gerektiğidir. İyi niyetli bile olsa, aşırı şekillendirici yasaların ve müdahaleci politikaların aile dinamiklerini sarsacağına, aile kurumunu iflasa götüreceğinin altı çizilmektedir.

Beşinci bölümde, çokça dillendirilen ve bir o kadar da istismar edilen kadına şiddet olgusunun, şiddetin bütününden soyutlanmasındaki ideolojik gündem merceği altına alınmaktadır. Şiddet; bir eğitim, kültür ve iletişim patolojisidir. Kadına şiddet, yaşlıya şiddet, sağlık çalışanına şiddet gibi spesifik vurgular, şiddetin en geniş kapsamda ve her yönüyle araştırılmasına, yorumlanmasına ve çözülmesine mani oluyorsa doğru bir mücadeleden bahsedilemez. Şiddet atmosferinin daha yakından, derinlikli ve bütüncül analiz edilmesi öncelikli gündem maddesi olmalıdır. Şiddet gündemi, feminist ajandan ve parçacı yaklaşımdan kurtarılmalıdır. İyi niyetli ve adil çözümlerin peşinde olan, kadıncı veya erkekçi olmayan, gelenekçi veya modernist hiçbir saplantıya kapılmayan, toplumsal dirlik ve faydayı samimiyetle gözeten uzmanların önderliğine başvurulmalıdır.

Aile ve Kadın Politikalarına **Yeni Bir Paradigma**

BİRİNCİ BÖLÜM

İstanbul Sözleşmesi,
Toplumsal Cinsiyetçilik,
Feminizm

İstanbul Sözleşmesi, Toplumsal Cinsiyetçilik, Feminizm

İstanbul Sözleşmesi ya da resmi adıyla Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (CETS No. 210), 11 Mayıs 2011'de İstanbul'da imzaya açılmış olan 81 maddelik bir sözleşmedir.

Avrupa Konseyine üye 47 ülke arasında Sözleşme'yi onaylayan ilk ülke, 14 Mart 2012 tarihinde Türkiye olmuştur. Türkiye, 1 Ağustos 2014'te yürürlüğe koyduğu Sözleşme'yi, 20 Mart 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararı ile feshetmiştir. Fesih kararı, 1 Temmuz 2021 günü itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşme'yi kendisi bakımından fesheden ilk ülke olmuştur.

Türkiye'deki kadın-erkek dinamiklerini ve aile değerini fazlasıyla örseleyen İstanbul Sözleşmesi, 10 yıldır gündemdedir. İlk başlarda sorgulanmaksızın sahiplenilen Sözleşme, zamanla daha doğru anlaşılmalı ve yoğun eleştirilerin hedefi olmuştur. Nihayet hukuk sisteminin dışına itilen Sözleşme'nin ideolojik ruhu ise hukuk sistemimize fazlasıyla sinmiş durumdadır. Bu gerçek, tartışmaların sürmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Karşı karşıya olunan temel problem şudur: Türkiye İstanbul Sözleşmesi'nin şeklen feshiyle yetinecek midir? Yoksa ruhen de fes-

hini sağlamaya yönelik adımlar atarak, cinsiyet ve aile konularında özgün, özgür, milli ve dengeli reflekslerle yeni çözümler üretmeye mi çalışacaktır?

Bu bölümde, Türk hukukunda şeklen mazi olan İstanbul Sözleşmesi'nin bir parçası olduğu ideolojik evren incelenmekte, kadın-erkek farklılığını ortadan kaldırma hedefinde birleşen toplumsal cinsiyetçi ve feminist hukuk beklentileri mercek altına alınmaktadır.

1. İstanbul Sözleşmesi Neydi, Neyi Amaçlamaktaydı?¹

İstanbul Sözleşmesi; kadınları her türlü şiddetten korumak ve kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti önlemeyi, kovuşturmayı ve ortadan kaldırmayı (m. 1/a); kadına yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmayı ve kadınları güçlendirerek gerçek kadın-erkek eşitliğini teşvik etmeyi (m. 1/b); kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet mağdurlarının korunması ve mağdurlara yardım edilmesi için kapsamlı çerçeve, politikalar ve önlemler geliştirmeyi (m. 1/c); kadına yönelik şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla uluslararası işbirliğini geliştirmeyi (m. 1/d); kadına yönelik

1 Bu raporda, Memur-Sen tarafından 2020 yılı Ağustos ayında yayımlanan "İki Değer: Aile, Kadın; İki Risk: İstanbul Sözleşmesi, 6284 Sayılı Kanun" başlıklı odak analizinden yararlanılmış ve iktibaslar yapılmıştır. İstanbul Sözleşmesi'ni ve 6284 sayılı Kanun'u derinlemesine kritik eden, Sözleşme'nin feshedilmesini, şiddetle mücadelede boşluk oluşturmamak şartıyla Kanun'un ilga edilmesini öneren odak analizin tam metni için bakınız: <https://www.memursen.org.tr/yayinlar/odakanaliz1.pdf> (E.T. 26.4.2021)

şiddet ve aile içi şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik bütüncül bir yaklaşım benimsemek amacıyla etkili işbirliğini sağlamaya yönelik kuruluşlar ve yasa koyuculara destek ve yardım sunmayı (m. 1/e) amaçlayan bir metin olarak takdim edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet ideolojisini temel alan ilk uluslararası belge olan İstanbul Sözleşmesi,² benzer uluslararası sözleşmeler gibi, Anayasa'nın 90. maddesindeki;

Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

hüküm uyarınca, temel hak ve özgürlüklere ilişkin antlaşma sıfatıyla, normlar hiyerarşisinde Anayasa hariç bütün kanunların üstünde bir pozisyona sahipti. İç hukukumuzda İstanbul Sözleşmesi'ne aykırı bir maddenin veya boşlukların bulunması durumunda dikkate alınacak olan hukuki norm, İstanbul Sözleşmesi'ydi. Sözleşme'nin belirleyiciliği, sadece madde içeriklerini değil, aynı zamanda Açıklayıcı Metin'de yer alan gerekçeleri, tanımları, açıklamaları yani Sözleşme'nin ruhunu ve arkasındaki ideolojik paradigmayı da kapsamaktaydı.

İstanbul Sözleşmesi'nin Türkiye tarafından hiçbir çekince koyulmadan 2011 yılında

imzalandığı, 2012 yılında onaylandığı ve 2014 yılında yürürlüğe girdiği daha önce belirtilmişti. 2011 yılından itibaren Sözleşme'nin yüklediği sorumluluklar gereğince yasal düzenlemelerin yapılmasına başlanmıştır. Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden iki yıl önce, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hazırlanmış ve 20 Mart 2012'de yürürlüğe girmiştir.³ Toplumsal cinsiyetçi paradigma doğrultusunda hazırlanan 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi'nde olduğu gibi, sosyal paydaşların görüşlerine başvurulmaksızın ve kamusal müzakereye açılmaksızın yasalaşmıştır.

Sözleşme'nin son yıllarda şiddetli tartışmalara sahne olmasının nedeni; hazırlık, imza, onay ve yürürlük süreçleri boyunca Sözleşme'yle ilgili hiçbir esaslı tartışmanın yürütülmemiş olmasıdır. Gerek Sözleşme gerekse 6284 sayılı Kanun topluma dürüstçe anlatılmamış, istişareye açılmamış, kamusal tartışmaya konu edilmeksizin oldu-bitti ile onaylanmış ve uygulamaya konulmuştur. Sözleşme ve kadına karşı şiddet konusu o dönemde nitelikli bir şekilde kamusal istişareye açılmış, sivil toplum örgütleri, ilgili uzmanlar, akademisyenler ve siyaset üzerinden geniş toplum kesimlerinin görüşlerine başvurulmuş olsaydı, Sözleşme imzalanmayabilirdi ancak Sözleşme'nin temel kaygısı olarak sunulan kadını şiddeti hedef alacak, aile içi şiddeti engelleyecek, hatta toplumsal şiddetle topyekûn mücadele edebilecek, Sözleşme sebebiyle meydana gelen çatışmalara da mahal vermeyecek, ulusal değerlerle barışık düzenlemeler ve programlar geliştirilebilirdi.

2 Bakırcı, Kadriye; (2015) İstanbul Sözleşmesi, Ankara Barosu Dergisi S.4, ss.133-204.

3 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf> (E.T. 26.4.2021)

İstanbul Sözleşmesi'nin feshi; Sözleşme'nin taşıdığı bütün sakıncaların mevzuatımıza aktarılmasından, çeşitli alanlarda toplumsal cinsiyet ideolojisine güdümlü düzenlemeler yapılmasından sonra başlayan tartışmaların ve toplumsal tepkilerin bir sonucudur. Kadına şiddetle ve aile içi şiddetle mücadeleyi amaçladığı belirtilen İstanbul Sözleşmesi, Türkiye bağlamında bir toplumsal çatışma ve şiddet unsuruna dönüşerek talihsiz bir noktaya varmış ve feshedilmekten kurtulamamıştır.

2. İstanbul Sözleşmesi'nin Felsefi Arka Planı ve Vizyonu

İstanbul Sözleşmesi, bütün uluslararası metinler gibi bir felsefeye, bazı konularda ideolojik yaklaşımlara sahiptir. Uluslararası metinler, hareket noktası olan Batı düşüncesinin etkisi ve yaygınlığı nedeniyle evrensel değer izlenimi veren a priori kabullere sahiptir. Söz konusu kabuller, taraf devletler tarafından yer yer yumuşatılıp kendi değerlerine uygun yorumlansa da Batılı ülkelerin kontrolündeki izleme ve uyarı mekanizmaları üzerinden diğer ülkelere ideolojik müdahale zemini açılmış olmaktadır. Esasında uluslararası sözleşmeler, Batıda üretilen zihniyet ve kavramların evrensel değer haline getirilmesinin araçlarıdır. Bunun en canlı ve güncel örneği, İstanbul Sözleşmesi'nde merkezi konumda olan toplumsal cinsiyet kavramıdır.

Batılı değerleri merkeze alan İstanbul Sözleşmesi, taşıdığı ideolojik yoğunluk, sertlik,

üstenci bakış ve dayatmacılık nedeniyle benzerlerinden ayrılmakta, mazur görülebilir seviyenin ötesinde yer almaktadır. Sözleşme, objektif bir hukuk metninden ziyade, ideolojik öncülleri fazlasıyla belirgin, yıkıcı ve yeniden inşacı bir manifestodur.

İstanbul Sözleşmesi; kadın, cinsiyet, cinsellik, aile, birey, din, gelenek, kültür konusundaki mevcut yapıları temelden yadsıyan yaklaşımlarıyla radikal feminist ve nötr cinsiyetçi ideolojilerin eseridir. Erkek egemenliğiyle özdeşleştirdiği bütün geleneksel yapıları karşıt bir perspektifle sosyal dokuyu yeniden yapılandırmayı hedeflemekte ve bunu gizlememektedir. Sözleşme, şiddetle mesnet kılındığı iddiasıyla din, gelenek, kültür ve örf gibi bütün unsurların şiddetle mücadele bağlamında tasfiye edilmesi (m. 12/1), kadın ve erkeklere ilişkin toplumsal ve kültürel davranış modellerinde değişim sağlanarak (m. 12/1) cinsiyet rollerinin yeniden tanımlanması, aileden başlayarak bütün bir toplumsal yapıyı dizayn etmek amacıyla öğretim materyallerine, resmi müfredata ve eğitimin her seviyesine Sözleşme'nin yaklaşımlarının eklenmesi (m. 14/1) amacını taşımaktadır. Sözleşme kadını koruma mekanizmalarını düzenlemekle yetinmemekte, cinsel yönelim (m. 4) ve partnerlerle yaşamayı (m. 36/3, 46/a, 59/1-2) da kapsama almaktadır.⁴ "Cinsel yönelim" ve "toplumsal cinsiyet kimliği" gibi kavramlar aracılığıyla LGBT'leri normalite kapsamına dâhil etmektedir (m. 4/3). Sözleşme, cinsiyet olgusu etrafında yeni bir insan yaratma gayesinin bir uzanıdır.

4 Yaman, Fikret; (2019) Kadına Yönelik Hukukî Düzenlemelerin Aile Kurumu Üzerindeki Etkileri: İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun Örnekleri, II. Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu Ailenin Korunması Hakkı Bildiriler Kitabı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Ankara, s.652.

İstanbul Sözleşmesi; demokratik tartışmaya kapalı, düşünsel planda kendisine şerh düşülmesine izin vermeyen, dini anlayışları marjinalleştiren, geleneksel değerleri hor gören, tek taraflı, katı ve dayatmacı bir metindir. Üstenci ve kazuistik bir tarza sahiptir. Taraf ülkelere kültürel esneklik şansı vermemektedir. Çekincenin düzenlendiği 78. ve 79. maddelere bakıldığında, taraf devletlerin çekince koyabilecekleri maddelerin oldukça sınırlı ve teknik olduğu görülmektedir.

Sözleşme bu yaklaşımıyla; sadece Türkiye'nin değil Batı dışı toplumların, hatta geleneksel Batının inanç ve değerleriyle çatışmaya girmektedir. Şiddet olgusundan hareketle, şiddetle mücadelenin sınırlarını fazlasıyla aşan bir toplumsal mühendislik amacı güdülmekte, adeta yeni toplumlar yaratılması amaçlanmaktadır. Aileyi kriminalize eden dili, ideolojik arka planı ve dayatmacı tutumuyla Sözleşme, Türkiye dışındaki birçok ülkede de tepkilerin odağına yerleşmiş durumdadır.

3. İstanbul Sözleşmesi'nin Feshinin Anlamı

İstanbul Sözleşmesi, yol açtığı toplumsal rahatsızlık ve demokratik talepler doğrultusunda, 20 Mart 2021 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 19 Mart 2021 tarih ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı'yla Türkiye bakımından feshedildi.

Bazı kesimlerin "Yaşatır" diyerek aşırı anlam yüklediği İstanbul Sözleşmesi'nin feshiyle birlikte kadınların şiddete açık hale geldiği iddiasının ne kadar doğru olduğuna bakmak gerekir.

Her şeyden önce, destekleyici ulusal mevzuat olmadan Sözleşme'nin uygulanabilirliği yoktur. Türkiye 2012 yılından beri 6284 sayılı Kanun'la Sözleşme'nin gereklerini yerine getirmektedir. Hatta bu Kanun, yer yer Sözleşme'nin çerçevesini aşan bir niteliğe sahiptir. Sözleşme'ye dayanılarak ulusal mevzuatta yapılan bütün düzenlemeler, programlar, uygulamalar, kurumlar, koruma mekanizmaları fesihden sonra da devam etmektedir. Sözleşme'nin feshi sebebiyle şiddet konusunda ulusal mevzuatta henüz bir değişim yaşanmamıştır.

İstanbul Sözleşmesi, şiddetle mücadelede bütüncül tedbirler önermek yerine, şiddeti cinsiyet üzerinden tanımlamakta, böylece hem şiddet olgusunu çarpıtmakta hem de şiddetle mücadelede alanını daraltmakta, dengesizlik oluşturmaktadır. Sözleşme'nin kaldırılması herhangi bir boşluk üretmediği gibi; iki değer (kadın ve aile) arasında çatışma üreten bir metin olması, aileyi şiddetle özdeşleştirilmesi, kadın-erkek rollerini temelden haksızlık olarak yorumlaması, cinsiyet farklarını ortadan kaldırmayı amaçlaması, geleneksel değerlere savaş açması, eşcinselliği meşrulaştırması gibi nedenlerden ötürü kaldırılması olumlu bir adımdır.

Bununla birlikte, Sözleşme'nin mevzuata ve politikalara sinen ruhu nedeniyle olumsuz etkisi devam etmektedir. Sözleşme'den çekilmek yeterli değildir. Mevzuatın ve kurumların Sözleşme'nin ideolojik ruhundan ve zihniyetinden arındırılması gerekmektedir.

4. Feminizmin Hukuku İşgali

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmekle, derin bir kültürel işgal badiresini atlatmış

görülmektedir. Kadını koruma kisvesiyle sunulan İstanbul Sözleşmesi, küresel bir ideolojik dalganın net ve güçlü bir tezahürü olarak hem ciddi tahribatlar yaptı hem de söz konusu dalgayı ifşa etti. Bahsettiğimiz ideolojik dalga iki unsurdan oluşmaktadır: Toplumsal cinsiyetçilik ve feminizm.

Toplumsal cinsiyetçilik; kadına ve erkeğe dair algıların toplumsal bileşenler içinde şekillendiğini, bunların hiçbirinin evrensel anlamda geçerliliğinin olmayacağını savunur. Bu görüş kısmen haklı olmakla birlikte kadına ve erkeğe ait fitri eğilimleri temelden reddettiği için günümüz dünyasının en tehlikeli ideolojisi olarak tebellür etmiştir. Toplumsal cinsiyet ideolojisinin ufkunda kadınlığı ve erkeklığı birbirinden tamamen ayırt edilemez hale getirmek vardır ki bu, eşcinsellik örneğinde görüldüğü gibi, kadınlığın ve erkeklığın yok edilmesi anlamına gelecektir. Cinsiyetin ve cinsiyet algıları etrafında şekillenen gelenekse kültürlerin ortadan kaldırılmasıyla birlikte kutsalsız ve homojen bir küresel kültür yaratılmış olacaktır.

Bu gaye doğrultusunda izlenen stratejilerden en önemlisi, kadını ve erkeği birbirine çarpıştırmaktır. Kadınların toplumsal hayatındaki dezavantajlı konumlarına dikkat çekmeyi amaçlayan fikirler zamanla kontrolden çıkmış, daha doğrusu istismar edilmeye başlanmış ve kadınlığın erkeklikle topyekun mücadelesine evrilmiştir. Günümüzde feminizm, mutlak anlamda ezilmiş olduğu varsayılan kadınlığın, mutlak anlamda eril ve zalim olduğu varsayılan gelenekler karşısındaki kavgasının ideolojisidir. Bilimsellik, akıl ve insaf dışı bu varsayımlara dayalı bu

tür bir feminizmin kadını ve erkeği birbirine kırdırması sadece kaçınılmaz değildir, aynı zamanda başlıca yöntem olarak benimsenmiştir. Çatışmadan beslenen feminizm, her kazanımında, kadınlığı ve erkeklığı birbirinden ayırt edilemez hale getiren, fitrat düşmanı toplumsal cinsiyetçilik ideolojisine hizmet etmektedir.

Sunduğumuz bu özet çerçevesinde, kadın hakları olarak takdim edilen her gelişmenin yüksek bir duyarlılık ve temkinle karşılanması gerekmektedir. Kadınların ezilmesi, horlanması, mağdur edilmesi, eğitimsiz ve dezavantajlı durumda bırakılması insanlık için utanç verici bir ayıp, toplumlar içinse yıkım sebebidir. Bu bilinç ne kadar önemliyse kadınların haklarının feminizmin istismarından kurtarılması da bir o kadar önemlidir.

İstanbul Sözleşmesi bağlamında, dahası küresel kadın hareketleri bağlamında üstünde en fazla durulması gereken nokta, feminizmin birtakım haklılıkları istismar ederek hukuku işgal ettiği, hukuk sistematiğini ortadan kaldırarak dengesiz taleplerde bulunduğuudur. Bu taleplerin temelinde, kadın vurgulu yani kadına özel hukuk imgesi yatmaktadır. Adı açıkça konulsun yahut konulmasın, erkeklik karşıtlığı üzerinden geliştirilecek böyle bir hukuk nosyonunun terazi olmayacak, sadece kılıcı olacaktır. Hukuk, ideolojik enstrüman olacaktır. Denge ve huzur getirmeyen hukuk kaçınılmaz olarak itibar kaybedecek, haksızlıklara yol açacaktır. Bu neticeden kurtulmak için evrensel hukuk bilincine aykırı, feminist hukuk beklentilerine kapının kapatılması hayati bir zorunluluktur.

5. Feminist Hukuk Beklentisinin Kökenleri, Görünümleri, Problemleri

Dünya genelinde feminist hukuk nosyonunun ortaya çıkması, modern çağda insan algısındaki değişimlere paralel olarak gerçekleşmiştir. Varlığın ve insanın modernist okumalara tabi tutulması, Batıda ortaya çıkmış bir olgudur. Batının tarihsel koşullarının, çatışmalarının, tecrübelerinin ürünüdür. Modern düşüncenin kadına bakışı da Batının tarihsel koşullarında şekillenmiştir. Kadına bakışın öteden beri çarpık olduğu Batıda modern kadının icadı, o kadim çarpıklıkla ve tepkisellikle ilişkilidir.

Tarihte ilk yazılı kadın hakları beyannamesi olarak kabul edilen Kadın ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'nin ve onu okuyan Olympe de Gouges'un hikayesi Batıdaki sorunlu altyapının açık bir örneğidir. 1789 Fransız İhtilali sırasında baskıcı rejime karşı yapılan mücadelede yer alan bazı kadınlar, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nde yer alan "insan ve yurttaş" kavramının kadınları kapsamadığını iddia ederek, "homme" yerine "homme - femme" (erkek - kadın) yazılması talep ettiler. Taleplerinin kabul edilmemesi üzerine Kadın ve Yurttaş Hakları Beyannamesini hazırlayarak, 1791 yılında ilan ettiler. Beyannameyi okuyan Olympe de Gouges "doğa kurallarına başkaldırması" ve "kadının kendi cinsine yaraşmayacak şekilde politikayla ilgilenmesi ve ölümünün diğer kadınlara ibret olması" gerekçesiyle 1793 yılında devrim mahkemesi tarafından giyotinle idama mahkum edilmiştir.⁵ Bu olaydaki çarpıklık, kadınların aynı zamanda "insan" anlamına

gelen bir kelimeye sırf kadın vurgusu içermiyor diye itiraz etmelerinin yanı sıra bu itirazın idam gibi feci bir yaptırımla sonuçlandırılmasındadır. Batıda kök salan feminist ideoloji iki yüzyıldır bu tür absürt ve yıkıcı etkileşimlerden yakasını kurtaramamıştır. Kurtaramadığı gibi, bütün dünyaya bir salgın gibi yayılmıştır.

Batıda kadının bir mesele olarak ortaya çıkışındaki bir diğer etken, sanayi devrimiyile değişen üretim ve çalışma biçimleri ile buna bağlı olarak kentleşmenin getirdiği altüst oluşlardır. Aynı bağlamda aile içindeki roller de değişmeye ve tartışılmaya başlamıştır. Zira üretim hane merkezli olmaktan ziyade fabrika merkezliliğe doğru evrilmiştir. Kapitalist Batıda yeni oluşan burjuva kentlerinin fabrikalarında kadın ucuz emek nesnesi olarak görülmüştür. Çalışma hayatının Batıdaki değişiminin de başlangıcı olan burjuva sisteminin kapitalizme evrilmesi ve ardından sanayi devriminin getirdiği yeni sosyal koşullar erkek-kadın-çocuk bütün aileyi, bütün toplumu makro yapılar karşısında nesneleştirmiştir. Bu bağlamda, kadının sosyal yaşama katılımı, daha doğrusu kadının kapitalist üretime entegre edilmesi vuku bulmuştur. Kadınlara hak olarak sunulan değişimler, aslında onların üretim çarklarında dişli olmaya ısındırılmasına dayanmaktadır.

Değişen toplumsal yaşam koşulları içinde kadın-erkek arasındaki ilişki biçimleri de değişmeye başlamış, zorunlu yaygın eğitime ve kent yaşamının çalışma ortamlarına erkek-kadın herkesin katıldığı yeni bir sosyal düzen ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bugün

5 Moroğlu Nazan; (2016) Uluslararası ve Ulusal Hukukta Kadının İnsan Hakları, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Hukuk F. Kuruluşunun 20. Yılı Armağanı Özel Sayısı C.XIII, S.1, ss.285-317.

karşılaştığımız kadın-erkek eşitliği meselesi, ailede görülen sorunlar, şiddet problemi, kadının ailedeki ve toplumdaki yeri tartışmaları ve bütün bu tartışmalar bağlamında yapılan tepkisel hukuki düzenlemeler, geleneksel toplumun modern dünyaya sarkan sorunları değil, bizzat modern sosyoekonomik düzeyinin sonucudur. Feminizmin, kendisini yaratan modernist altyapıyla yüzleşmeksizin, cinsiyetle ilişkili bütün sorunlarını geleneğe ve dine yüklemesi manipülasyondan ibarettir.

Örneğin, modernizmin ürünü olan aşırı bireycilik düşüncesi, günümüz kadınının yalnızlığının ve zayıflığının önemli bir sebebidir. Kadını anne, eş, arkadaş, mahalle sakini, millet ve ümmet mensubu gibi bütün sıfatlarından soyutlayarak kendi bedenine ve cinsiyetine hapsetmektedir. Bireyci düşüncenin elinde kadın, yalnızca bireydir. Anne ve eş gibi roller üstlenmesi kadının bireyselliğine engel, hatta saldırı olarak görülür.

Feminizmin kadına karşı ayrımcılık yapıldığı gerekçesiyle başlattığı yürüyüş, zaman içinde kadın-erkek dengelenmesini aşarak kadın ile erkeği rakip olarak konumlandırmaya varmış, karşı çıktığı cinsiyetçi yaklaşımı ters ten ve çok daha sert bir şekilde üretmiştir. Erkeğin kriminal bir olgu olarak tanımlanarak kadınlığın ötekisi ilan edilmesi, günümüzde feminist yaklaşımın aksiyomuna dönüşmüş durumdadır. Feminizm gölgesinde kadın hakları davası, kadını fitratın gerisinde konumlandığı yerden alıp, fitratın ötesinde ve yine problemli bir yere sürüklemektedir.

Otoriter/muktedir/baskıcı ne kadar mevkî-makam varsa hepsi erkek (baba) ile öz-

deşleştirilmektedir. Erkeğin bir iktidar konumu olarak ele alınışı, akademide de sosyal teoride de geniş kabul görmektedir. Popüler teorik çerçevelerden biri, R. W. Connell'in "hegemonik erkeklik" yaklaşımıdır. Cinsiyet ilişkilerini belirleyen tek parametrenin güç ve iktidar olduğu kabulünü esas alan bu analiz çerçevesinde erkeklik, dünya çapında iktidarı ellerinde tutanların bir özelliği olarak ele alınmaktadır.⁶ Bunun çarpık bir okuma olduğuna şüphe yoktur. Zira kadın-erkek ilişkilerinde iktidar unsurunun bulunması, kadın-erkek ilişkilerinin tamamen iktidar merkezinden okunmasını, güç mücadelesine indirgenmesini haklı çıkarmaz.

Kadın ile erkek arasında sevgi, saygı, sükunet, bağlılık ve birbirini tamamlama gibi çok başka ve güzel ilişki boyutları da vardır. Önemli olan da bu boyutları geliştirmektir. Kadın-erkek gerilimlerini kaşımak, birbirine muhtaç yaratılan kadınları ve erkekleri süresiz bir savaşa sokmak insanlık tarihinin en tehlikeli furyalarından biridir.

Feminist kadın hareketleri, toplumsal cinsiyet eşitliği adı altında bahsi geçen çatışmacı yaklaşımları uluslararası hukuka enjekte etmekte ve hukukun istismarıyla a priori bir kabul haline getirmektedir. Toplumsal cinsiyet ideolojisiyle açılan kapıdan, yine geleneksel kültür ve değerlere düşman olan eşcinsellik gibi sapkın akımlar sahaya girmektedir. Feminizm ve LGBT hareketleri, insanlığı cinsiyetsizleştirme ve köksüzleştirme vizyonunda buluşmaktadır.

Batı dünyası, kendi tarihsel sürecinde kadına biçtiği aşağı rolü -adeta suç ortağı

6 Şişman, Nazife; (2015) 'Yeni Erkek': 'Hegemonik'ten Kırılganlığa Uzanan Çelişkili Yol, Nihayet Dergi, S.6 <http://nazifesisman.com/yeni-erkek-hegemonikten-kirilganliga-uzanan-celiskili-yol/> (E.T. 1.5.2021)

ararcasına- evrensel bir problemmiş gibi yansıtmakta, hatta daha da ileri giderek, yüz kızartıcı tarihini görmezden gelerek, diğer toplumların tarihini kadın düşmanlığı bağlamında kurgulamaktadır. Modernist Batı, öteki olarak belirlediği İslam dünyasını kadın konusunda oryantalist bakış açısıyla hakaniyetten ve hakikatten uzak bir şekilde betimlemektedir. Batı heveskarı akademisyenlerin de fazlasıyla ilgi duyduğu bu asılsız betimlemeye karşı İslam dünyası apolojetik bir duruş sergilemekte ve yüzyıllar öncesinden aziz tuttuğu kadını yeniden keşfetme gayreti içine girmektedir. Halbuki, kültürel bağnazlıklar ayıklanırsa, Müslümanlığın temel söyleminde kadınların hem değerli hem de hür oldukları vurgusu barizdir.

İslam dünyasında modern döneme gelinceye kadar kadın hayatın her alanında doğal olarak yer almıştır. Zira modernizmin kadını keşif ve icat etmesinden önce cinsiyetçi bir yaklaşım söz konusu değildir. Kadınlar ve erkekler yaşama sorumluluklarını, avantaj ve dezavantajları farklı şekillerde paylaşmıştır. Elbette kadın da erkek de çeşitli bağlamlarda sorunlar yaşamıştır. Geleneksel toplumsallaşma kalıplarının kusursuz olduğu söylenemez. Bazı geleneksel yaklaşımların din zırhına büründürülerek sürdürülmesinin özellikle üstünde durmak gerekir. Bu bakımdan, dünya genelinde bugün ya da geçmişte kadınlar açısından sorunsuz bir dönemden bahsedilemez. Haddizatında erkekler dahil insanlık için böylesine kusursuz bir küresel çağ yaşanmamıştır.

Kadının geleneksel toplumlarda ezildiği, yok sayıldığı, modern dönemlerde haklarına kavuştuğu tezi ise safsatadır. Geleneksel dönemlerde kadınların yaşadığı sorunlar

modern dönemde olduğu gibi cinsiyetçi yaklaşımların neticesi değildir. Örneğin, geleneksel toplumlarda kölelik bir sorundur. Erkek için de kadın için de bir sorundur. Sorun cinsiyetleştirildiğinde sadece kadına etkisi merkeze alınmış olmakta, kadının köleleştirilip cariye haline getirildiği, bunun da erkek egemen bakışın kadını ezme biçimlerinden biri olduğu sonucuna varılmaktadır. Böylece gelenek yanlış, hatta art niyetli bir analogi üzerinden eleştirilmiş olmaktadır.

Benzer bir durum modern dönemde şiddetin cinsiyetleştirilmesinde de karşımıza çıkmaktadır. Şiddetin genel bir sorun olduğu, kadın kadar erkeğe de yöneldiği, esasen şiddet mağduru erkeklerin şiddet failine dönüştüğü, dolayısıyla toplamda kadınların özel bir mağduriyetinin bulunmadığı, güçlü-zayıf diyalektiğinin şiddet konusunda en belirleyici unsur olduğu gibi gerçekler göz ardı edildiğinde kadına yönelik şiddet kavramı üzerinden şiddet sorunu cinsiyete özgülendirilmektedir.

Şiddet ile gelenek arasında doğrudan bir bağ kurarak, geleneksel toplumlardan modern topluma dönüştükçe kadının haklarına kavuştuğu ve şiddete daha az maruz kaldığı şeklindeki önerme de yanlıştır. Modern zamanlarda kadının kutsallığı ve kadına gösterilen hürmet azalmıştır. Kadınların aleladeleştirilmesi modern bir olgu olup, bir tür özgürleşme olarak yorumlansa da, şiddetin artmasına yol açmıştır. Kadınların cinsel teşhir objesine dönüştürülmesi de modern bir olgu olup, cinsel şiddetin yaygınlaşmasında büyük etkiye sahiptir.

Modern çağın çarpık okumalarına maruz bırakılan ülkemiz ve İslam dünyası, abartılı

kadınlık-erkeklik vurgularından etkilenmektedir. Savunmacı yaklaşımlarda da eleştirel söylemlerde de bu durum kendisini fazlasıyla göstermektedir. Bugün Müslüman dünya cinsiyeti bir mesele olarak ele alırken Batılı düşüncenin kalıpları içinden konuşuyor, kendini ispat etmekle Batıya cevap vermek arasındaki bir sarkaçta hareket ediyor.

Hadis ve fıkıh alimi Muhammed Ekrem Nedvi (d. 1963), sayısı 8000'i bulan hadis ravisi ve hadis hafızı kadınların biyografilerini kırk ciltlik bir esere sığdırmış ve Müslüman kadın alimlerle ilgili çalışmalarının sonlanmadığını belirtmiştir. Bu kadar cesametli bir eseri yayınlamak yayınevi bulamadığı için "Al-Muhaddithat: The Women Scholars of Islam" başlığıyla çalışmasının sadece giriş bölümünü yayınlatabilmiştir. Bu eser İslam tarihinde başka alanlarda öne çıkmış kadınları değil, sadece hadis ve fıkıh alanında öne çıkmış isimlerden şu ana kadar tespit edebildiklerini kapsamaktadır.⁷ Müslümanlar arasında kadınların ilim, kültür ve toplum hayatından dışlandığı iddiasını nakzeta bu eser tek başına kafi gelmektedir.

Mehmet Zihni Efendi'nin (1846-1913) yazdığı Meşahirünnisa adlı kitap ise kendi türünde İslam dünyasında yazılmış ilk ansiklopedik biyografidir. Mehmet Zihni Efendi'nin 1878'de Dar'ül-Muallimat'ta okutulmak üzere Maarif Nezareti'nin talebi üzerine kaleme aldığı bu kitapta iyi ya da kötü özellikleriyle herhangi bir vesileyle şöhret bulmuş binin üzerinde kadın yer almıştır. Kitapta dikkat çekici husus, gerek ilim gerekse

siyaset alanında şöhret bulmuş, önemli işler yapmış kadınların çok doğal bir dil ile sunulmasıdır. Yazarın, Şeceret'üd-Dür adında Eyyubiler zamanında devlet yönetiminde bulunmuş bir Müslüman melikeden bahsederken de büyük mutasavvıf İbn-i Arabi'nin, meşhur hadis alimi Süyuti'nin hocalarının kadın olduğunu anlatırken de hayreti mucip bir olaydan bahseder gibi bir vurgusu söz konusu değildir. Demek ki bu alanlarda kadınların varlık göstermesi nadirattan değildir ya da abartılı kadınlık vurgusu henüz tedavülde değildir. Tek farkla ki daha önce tabakat ve sefine kitaplarında şair, muhaddis, mutasavvıf gibi sıfatları nedeniyle yer alan kadınlar, bu kitapta kadın olmaları hasebiyle yer alırlar. Bu yeni bir yaklaşımdır ve Batının İslam'ın kadınları ezdiği iddiasına cevap teşkil eder. Tarihimizdeki kadınlardan örnek hayatların sunulması, "dünyanın medeni ve barbar diye, yani Avrupa ve 'dünyanın geri kalanı' diye bölündüğü bir dönemde, medeni milletler arasında sayılmak için 'barbar' denilen Afrikalı kavimlerden farkımızı, tarihsel birikimimizi hem karşıımızdakilere hem kendimize göstermek" isteğimizin sonucuydu.⁸

Batı modernizminin İslam coğrafyasını her yönden etkilediği 20. yüzyılda Batının kadın meselesi de Müslüman toplumlara ihraç edilmiştir. Önce Batılı kadının sorunları, sonra da o sorunlara yine Batının tepkisel çözümleri ihraç edilmiştir. Toplumsal değişimlerin radikal bir şekilde yaşandığı, üretim ilişkilerinin değiştiği, dolayısıyla aile içi ilişkilerin de altüst olduğu modern dönemde tartışmaya açılan asıl husus, kadının ve

7 Şişman, Nazife; (2010) Müslüman Kadınların Arkaplanındaki Tarihsel Derinlik <http://www.sonpeygamber.info/musluman-kadinlarin-arkaplanindaki-tarihsel-derinlik> (E.T. 1.5.2021)

8 Şişman, a.g.e.

erkeğin rollerinden ziyade, bizatihi insanın tanımı ve anlamıdır. Bu döneme kadar bütünlüklü bir insan tasavvuruna sahip olan İslam dünyasında kadınla ilgili apolojetik bir tavır yoktur. Apolojetik tavır, İslam dünyasının modern dönemde oryantalistik bir zihniyetle kadın konusunda haksızca suçlanmasının sonucudur.

Sonuç olarak, modernizmin bir yandan ürettip diğer yandan çözmeye kalktığı cinsiyet sorunsalı, modern toplumun önüne geçilemez dinamikleri nedeniyle, geleneksel şablonların uygulanmasıyla halledilemediği gibi her buluşunun tepkiselliğinde yeni sorunlar gizli olan modernizmin tahakkümüyle de halledilemiyor. Gömleğin ilk düğmesinin yanlış düğülenmesi gibi, yanlış yani gayri-fitri bir paradigmayla kurulan modern dünyada ne eskiyi bünyeler kabul ediyor ne de yeninin çözümleri işe yarıyor. Böyle bir kısır döngü üreten modernite, sorunu çözmek için her geçen gün daha sert yasalarla insanların kültürlerine ve zihinlerine müdahil olmaya çalışırken meseleleri daha da içinden çıkılmaz bir hale getiriyor. Kadına özgü ayrıcalıklı hukuk ısrarıyla cinsiyet dengelerini ve toplumsal dinamikleri altüst ettiğini fark etmeyen, etse de umursamayan feminist aktivistler işte bu hastalıklı gidişattan beslenerek kök salıyor, etkili oluyor. Etkili oldukça da sadece erkekliği değil, kadınlığı da ayırt edici vasıfları olmayan, manipülasyona açık ve zavallı bir görünüme doğru sürüklüyor.

Kadın duyarlılığı görüntüsü altında sosyal dokuyu, iletişim dilini ve kültürel dinamikleri zedeleyen feminizmin hukuk alanında özel bir risk unsuru olarak teşhis edilmesi bu sebeple büyük önem arz ediyor.

Bilindiği üzere, hukukta haklar ve ödevler zıtlık içinde ele alınır. Adaletin sembolünün terazi olması boşuna değildir. Örneğin, işçi hakları işveren haklarıyla, ev sahibi hakları kiracı haklarıyla, insan hakları devletin yetkileriyle birlikte ve bir diyalektik içinde ele alınır. Hal böyleyken kime karşı olduğu belirtilmeyen “kadın hakları” söyleminin hukuk mantığına temelden aykırı olduğu bilinmelidir. Kadın hakları erkeklere karşı ise erkeklerin de kadınlara karşı haklarından bahsetmek gerekecektir. Halbuki feminist söylemde erkek haklarına yer yoktur. Soyut bir erillik tahayyülü vardır ki o tahayyül bütün kötülüklerin sebebi gibi gösterilirdir. Kadın hakları ise sınırları çizilmeyen bir kutsal alanı gibi inşa edilmeye çalışılır.

Kadınlardan ve erkeklerden oluşan insanlığın dengelerinin, kadını merkeze alan paradigmalara bozulacağı açıktır. Geçmişte erkekleri merkeze alma yanlışı yapılmışsa bile bu yanlışı, kadınları merkeze almakla giderilemez. Kadınlara ayrıcalık tanıma üzerine kurulu hukuk zihniyetinin kapsamı genişletildikçe hukukun temel ilkeleri anlamsızlaşmakta, hukuk sisteminin uyumu kaybolmaktadır.

Kadın egemen hukuk talepleri, sadece erkeği değil, aileyi ve çocuğu da tali statüye indirmektedir. Yapılan düzenlemeler, kadına karşı ayrımcılık ve şiddet gibi sorunları çözmeye sınırlarını fazlasıyla aşmıştır. Feminist ideolojiye teslim olan yasama, yürütme ve yargı birimleri eskisinden çok daha girift sorunlar üretmektedir. Örneğin, salt kadının beyanı ile erkeğe uzaklaştırma veren, uzaklaştırılan erkeğin barınma gibi ihtiyaçlarını gözetmeyen, oluşacak kaos ortamında

çocukların yaşayacağı travmaları hesaba katmayan bir yaklaşım maalesef norm haline gelmiştir ve daha büyük bir şiddeti tetiklemektedir.⁹

Kadına özel, imtiyazlı hukuk anlayışı, kadını da erkeği de kapsayan genel hukuki düzenlemeleri ikincilleştirmekte ve ayrıcalıklı bir mevzuat alanı üretmektedir. Gerçekten de Türkiye’de salt kadınları mağdur eden, erkekleri hiç mağdur etmeyen bir atmosfer var mıdır? Kadınların kadın oldukları için dezavantajlı oldukları gibi erkeklerin de sırf erkek oldukları için mağdur edilmesi söz konusu değil midir? Gerçekten de Türkiye toplumu zalim erkekler – mazlum kadınlar ikilemine mi sıkışmıştır? Yoksa asıl amaç, ayrımcılık ve şiddeti gerekçe göstererek, feminizmi anaakımlaştırmak ve egemen kılmak mıdır?

Türkiye’de kadınların durumu –ister ‘çeşitlilik’ olarak algılsın, ister ‘tutarsızlık’ olarak değerlendirilsin– dünyada benzerine kolay rastlanmayan bir ‘tezatlar’ tablosudur. Ülkemizde kadın rolleri, kadın-erkek eşitliği ve kadınların insan haklarına ilişkin gerçeklik, bir taraftan uluslararası standartlara oldukça uygun, hayli gelişmiş bir düzeye geldiğini gösterirken, öte yandan çağdaş uygar toplumlarda asla kabul edilemeyecek bazı ayrımcılık örneklerini ve hak ihlali niteliği taşıyan uygulamaları yaygın biçimde içermektedir.

Örneğin, ülkemiz üniversitelerinde her dört profesörden biri kadinken; yaklaşık her dört kadınıımızdan biri hâlâ okuma-yazma

bilmemektedir. Benzer şekilde, hukuk, tıp, akademik kariyer gibi profesyonel mesleklerde çalışan kadınların oranı % 40'lara yaklaşırken, ülkede işgücüne katılan tüm kadınların % 39'u ‘ücretsiz aile işçisi’ konumundadır ve kentlerde çalışan kadın oranı (% 19,9) hiçbir Batı toplumu ile kıyaslanmayacak kadar düşüktür.”¹⁰

Feride Acar’ın yukarıdaki ifadeleri nasıl bir eşitlik fetişizmi ile karşı karşıya olduğumuzun göstergesidir. Bugün eşitlikle ilgili bütün karşılaştırmalar %50 hesabına göre yapılmakta, dünyadaki konumumuzu ortaya koymak için de OECD ülkelerinin ortalaması baz alınmaktadır. Yine dikkat edilirse ev kadınları eşitsizliğin göstergesi olarak ele alınmakta, “ücretsiz aile işçisi” tabiriyle en kutsal ve paha biçilemez meslek olan anelik küçümsenmekte, emek sömürsü gibi lanse edilmektedir. Ev kadını olan annelerin dışarıdaki iş hayatının stres ve sorumluluğunu eşlerine bırakarak çocuklarına odaklanmaları tamamen değersizleştirilmektedir. Bu gibi analizlerde ne toplumsal dinamiklere göre oluşan doğal dengeler ne bir özne olarak ev kadınının rızası dikkate alınmakta, feminizmin kadınları kapitalizme kurban etmek isteyen çarpık görüşleri mutlak ölçütmüş gibi pazarlanmaktadır.

Türkiye’de 2019 yılı itibarıyla kamu okullarındaki öğretmenlerin okul öncesinde %92.1’i, ilköğretimde ise %59.1’i kadındır. Özel öğretim okullarında ise okul öncesi öğretmenlerin %96’sı, ilköğretimde

9 Taştan, Coşkun & Küçük Yıldız, Aslıhan; (2019) Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, s. 31.

10 Acar, Feride; (2010) Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum, (Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama, Derleyenler: Gökçeçiçek Ayata, Sevinç Eryılmaz Dilek, Bertil Emrah Oder içinde), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.14.

%73.9'u ve ortaöğretimde %58'i kadındır.¹¹ Hayatın olağan akışı içinde doğal yönelimlerin şekillendirdiği bu tür tabloları sayısal eşitlik fetişizmiyle zorlamanın anlamı yoktur. Fırsat eşitliği tam olarak sağlandıktan sonra süreçleri manipüle etmek yanlıştır. Bazı feministlerin kadınların öne çıktığı bu tür tabloları bile olumsuz yorumlaması, geleceği suçlama bahanesi yapması insafı bir yaklaşım değildir.

Suni çabalarla anaakımlaştırılan “kadının insan hakları” ifadesi de kritiğe muhtaçtır. Batı düşüncesinin kendi sosyo-politik şartlarında oluşan insan hakları teorileri, bir tür insanı ve onun haklarını merkeze alan doğası sebebiyle sürekli eleştirilere maruz kalmaktadır. Yoğun propagandalarla kabul ettirilmeye çalışılsa da evrensellikten çok uzaktır. Milyonlarca insanın açlıktan ölmek sınırında olduğu bir dünyada eşcinsellerin evlat edinmesini önceleyen bir zihniyetin evrensel olması imkan dahilinde değildir.

Kadının insan hakları kavramı da hoş görünümlü “insan hakları” söyleminin arızalı uzanımlarından biridir. Hukuk mantığında yeri olmayan bir propaganda ve manipülasyondur. Zira insan hakları, kadın haklarını dışlayan bir kavram değildir. Kadınlar, normalden daha az ya da daha fazla insan değildir. Normal insandır. Kadınların hukuktan dışlandığı iddiası, tipik feminist ajitasyondur. Tam tersine, diğer hiçbir insan topluluğunun hayal edemeyeceği oranda, kadına özel hukuk literatürü oluşturulmuştur ve dayatılmaktadır.

Kadının insan hakları konusunda başlıca iki öneri vardır: Birincisi; Batı menşeli insan haklarının evrenselliği varsayımıyla, bütün kadınların Birleşmiş Milletler sözleşmelerinde yer alan tüm haklardan yararlanmasını önerenler. İkincisi; dünya kültürlerinin Batıcı dalga tarafından yok edilmesini hedeflemeyip, kültürel farklılıkları tanımayı önerenler.¹² Esasen dünya sathındaki insan hakları ve kadın hakları gibi pek çok konuda gerilim bu iki uç arasındadır. Hak ve hukuk söylemlerinin ciddi bir siyasi ve stratejik ayağı vardır. Bir ülke bir hukuk söylemine eklenildiğinde o söylemin merkezinin uydusunu olmaktan kurtulamaz. Hukuk, matematiksel kesinlikte bir bilim dalı değildir. Bir düşünce ve kültür tezahürüdür. Hukuk almak kültür almaktır. Feminist hukuku almak, feminist kültürün yerel dengeleri düzeltme adına büsbütün tahrip etmesine izin vermek anlamına gelir.

Kadının insan haklarının neyi kapsadığı, insan haklarının genel ilkeleriyle ne kadar uyumlu olduğu açık değildir. Genel insan hakları söyleminden uzaklaşarak kadına özgülenmiş yaklaşımın, kadın-erkek çatışmasından beslenen feminizmin değirmenine su taşıdığı, orta ve uzun vadede cinsiyetsiz toplum distopyasına hizmet ettiği meydandadır.

6. Feminist Hukukun Uluslararası Metinleri

Gerek bağlayıcı hukuki normlar olarak gerekse aileye ve cinsiyete dair yaklaşımlara

11 Çelik, Zafer; Bozgeyikli, Hasan; Yurdakul, Serkan; (2020) Eğitime Bakış 2020: İzleme ve Değerlendirme Raporu, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara, s.87.

12 Kaypak, Şafak; Kahraman, Mehmet; (2016) Türkiye'de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansıması, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.13, S.33, ss.298-315.

yol gösteren vizyon belgeleri olarak etkili olan uluslararası metinlerden de bahsetmek yerinde olacaktır. İstanbul Sözleşmesi'ni de üreten toplumsal cinsiyetçi ve feminist paradigmlar uluslararası mahfillerde fazlasıyla etkindir. İstanbul Sözleşmesi'ni fesheden Türkiye'nin bu zehirli atmosferden tam anlamıyla soyutlanarak başta aile ortamı olmak üzere kadın-erkek olgularına dair derinlikli ve bilinçli bir tutum geliştirmesi epey zaman alacaktır. İlk adım, uluslararası akımların kadını korumanın ötesine geçen tehlikeli gayeler taşıdığını fark etmektir.

6.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW)

Kadına özel hukuk zihniyetinin evrensellik kazandığı ilk uluslararası metin CEDAW'dır. 21 maddeden oluşan, 19 Aralık 1979 tarihli bu sözleşmeyi Türkiye 1985 yılında imzalamış ve 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Sözleşme'ye taraf olan devletler, kadınlara karşı her türlü ayrımı gecikmeksizin ortadan kaldıracak politikalar izlemeyi, bu amaçla yasal düzenlemeler dahil bütün uygun önlemleri almayı taahhüt etmişlerdir.

Sözleşme'nin Başlangıç kısmında aileye ve kadının aile içindeki rolüne vurgu yapılmaktadır:

Ailenin ve toplumun gelişmesine kadının büyük katkısının henüz tam olarak kabul edilmemiş olduğunu, anneliğin toplumsal bakımdan önemi ile her iki eşin aile içindeki ve çocuğun yetiştirilmesindeki rolünü akıldan tutarak, ve kadının doğurganlıktaki rolünün ayrımcılık için bir temel sayılamayacağı ve fakat çocuğun yetiştirilmesinde kadın ve erkek ile toplumun bir bütün

olarak sorumluluğu paylaşmalarını gerektirdiğinin farkında olarak...

İlk bakışta kadının anneliğine özel bir değer veriliyor gibi görünebilir. Fakat yine Başlangıç kısmında tam eşitlik ve geleneksel rollerin değişmesi hedefleri belirlenmiştir:

Erkekler ile kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için erkekler ile birlikte kadınların da toplum ve aile içindeki geleneksel rollerinin değişmesine ihtiyaç bulunduğu...

Sözleşme'nin 5. maddesinde bu amaçla alınacak tedbirler şöyle ifade edilmektedir:

a) Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basma kalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek.

CEDAW, İstanbul Sözleşmesi ile karşılaştırıldığında, tarih olarak daha geride olmasının etkisiyle, daha yumuşak bir dile sahiptir ve daha makul önerilere yer vermiştir. Yine İstanbul Sözleşmesi'nden farklı olarak, çekince konulamayacak maddeleri saymak yerine, "Bu Sözleşmenin konusu ve amacıyla bağdaşmayan bir çekince kabul edilmez" denilerek taraf devletlere esneme payı bırakmıştır. CEDAW'da "cinsel yönelim" ve "toplumsal cinsiyet" kavramları geçmemekte, "cinsiyete dayanan ayrım" ifadesi yer almaktadır. İstanbul Sözleşmesi'nde olduğu gibi CEDAW'da da "basmakalıp roller"den ve "gelenegin tasfiyesi"nden bahsedilmekte ancak bu ifadeler İstanbul Sözleşmesi'ndeki gibi dini de kapsayacak

şekilde genişletilmemekte, “cinsiyetler arası üstünlük-aşağılık ilişkisi kuran bir ayrımcılığı besleme” ön şartına bağlanarak makulleştirilmektedir.

Kadın, aile, şiddet konusunda uluslararası metinler incelendiğinde CEDAW’dan günümüze gelinceye kadar dilin ne kadar değiştiği, radikal feminist ideolojilerin etkisinin ne kadar arttığı, bu ideolojinin kabullerinin nasıl evrenselleştirilmeye çalışıldığı, bu yaklaşımla çatışan dinlerin tasfiyesinden bahsedecek kadar nasıl kışkırtıcı ve üstenci bir noktaya evrildiği kolaylıkla görülecektir.

CEDAW’da somutlaşan feminist yaklaşım, zamanla temel hak kategorisine alınıp, postulata dönüştürülmüştür. Hukuki feminizmin tartışmasız bir perspektif olduğu kabul edilerek bütün toplumların feminizme adapte olmaları amaçlanmıştır. Feride Acar’ın CEDAW ile ilgili aşağıdaki ifadesi söz konusu yaklaşımı ve o yaklaşımın bir ön kabule dönüştürülmek istendiği gerçeğini ortaya koymaktadır:

CEDAW’da öngörülen temel ilkeler kadın haklarının “evrenselliği” ve bu hakların “birey olarak” her kadına tanınması gerekliliğidir. Diğer bir ifade ile CEDAW kadınların insan haklarının dünyanın her yerinde, her toplumda ve her kadın için aynı olduğunu ve toplumsal konum, medeni hal gibi değişkenlerden bağımsız olarak her kadın için aynı şekilde tanınması gereğinin özelliğiyle altını çizmektedir. Kadınlara yönelik ayrımcılığın bütün toplumlarda var olduğu

gerçeğinden hareket eden CEDAW, bu tür uygulamaların bütünüyle “ortadan kaldırılması” gereğinin koşulsuz olarak kabul edilmesini öngörür. CEDAW’a taraf olan devletler kadınların insan haklarının yaşama geçirilmesini engelleyen ya da geciktiren her türlü olumsuz toplumsal, ekonomik, politik veya kültürel koşul ve etkinin “yok edilmesi” gereğini kabul etmektedirler. Bu bağlamda, farklı kültürel anlayış ve uygulamaların kadınların evrensel insan haklarının gerçekleştirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması önünde engel oluşturması kabul edilemez. Kadınlara karşı ayrımcılık ve kadınların insan haklarının ihlali nitelikli hiçbir inanç, düzenleme veya uygulama “kültürel görecelik” diye ifade edilen anlayış doğrultusunda savunulamaz.¹³

CEDAW ile yeni bir aşamaya geçen kadına özel hukuk zihniyeti, radikal feminist paradigmanın bir ürünü olan İstanbul Sözleşmesi’yle dayatmaya dönüşmüştür. Dayatmanın Avrupa ve çevresiyle sınırlı olmadığı malumdur. Kadına özel hukukun arkasındaki büyük ve etkili lobi her geçen gün daha fazla kendi hukuk ideolojisini dayatmakta, ülkelerin aile ve cinsiyet politikalarını etkilemektedir. Batıda anaakımlaştırılmış olan toplumsal cinsiyetçilik, İstanbul Sözleşmesi’yle uluslararasılaştırılarak,¹⁴ uluslararası siyasetin gücünü arkasına alıp Batı dışı kültürlerde kökten değişimleri hedeflemektedir. Bu niyet saklanan bir niyet olayıp, İstanbul Sözleşmesi’ne (m.12/1, 14/1) açıkça yansıtılmıştır.

13 Acar, a.g.e., s.17

14 İstanbul Sözleşmesi’ne gelen süreçte toplumsal cinsiyet ideolojisine (gender ideology) ilişkin Pekin Konferansındaki tartışmalarının ve Türkiye delegasyonunun yaklaşımlarının özeti için bkz: Memur-Sen Odak Analiz; (2020) İki Değer: Aile, Kadın; İki Risk: İstanbul Sözleşmesi, 6284 Sayılı Kanun. Ayrıca bkz: Şişman, Nazife; (1996) Global Konferanslarda Kadın Politikaları, İz Yayıncılık, İstanbul.

Özetle, CEDAW, 1970'li yıllardan itibaren "kadının insan hakları" sloganıyla geliştirilen söylemin ve sakıncaları İstanbul Sözleşmesi'yle ifşa olan sürecin miladı olarak görülmelidir.¹⁵ CEDAW'la birlikte giderek ana akımlaştırılan feminist paradigma uluslararası sözleşmelerde kendisine yer bulmaya başlamış, ilerleyen dönemlerde daha baskın bir söyleme dönüşmüştür.

6.2. Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge

Uluslararası hukukta kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin ilk belge 20 Aralık 1993 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen "Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge"dir. Bildirge, oylamaya başvurulmaksızın kabul edilmiştir.

Bildirgeyle; dayak ve hırpalama, kız çocuklarının cinsel istismarı, drahoma yani kadının konumunun düşüklüğünün bir yansıması olarak ailesinin evlenirken erkeğin ailesine verdiği para ve çeyiz benzeri uygulamalarla bağlantılı şiddet, kadın sünneti gibi kadınların genital sakatlanmasına neden olan veya kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, evlilik içi tecavüz, eş ve ev halkına dâhil diğer kişilerce uygulanan şiddet, sömürüyle bağlantılı şiddet dâhil olmak üzere aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet yasaklanmıştır.

Bildirgede; şiddetin önlenmesi, failin cezalandırılması ve şiddete uğrayanın korunması

konusunda devletlere düşen sorumluluklar ve görevler ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Devletlerin iç hukuklarında ceza, medeni, idare ve iş hukuku ile ilgili kanunlarında "şiddet uygulayanın cezalandırılması ve kadınların sahip oldukları haklar konusunda bilgilendirilmeleri ve bu konuda STK'larla işbirliği yapılması" öngörülmüştür. Bildirge, hukuki bağlayıcılığa sahip olmadığı halde, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi açısından içerdiği ilke ve kurallarla, tüm devletlerin iç hukuk düzenlemelerine dayanak oluşturmuştur.¹⁶ Bildirgede, kadınlara yönelik şiddet fiziksel şiddet ile sınırlanmamış, şiddet korkusu nedeniyle kadınları sindiren her türlü eylemi kapsayacak şekilde geniş tutulmuştur.¹⁷

Bildirgede, giriş kısmında yer alan;

Kadınlara yönelik şiddetin, erkeklerin kadınların üzerinde egemenlik kurmalarına ve onlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve kadınların azami derecede ilerlemelerine engel olmasına yol açan, kadınlar ve erkekler arasındaki tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkisinin bir tezahürü olduğunu ve kadınlara yönelik şiddetin, kadınları erkeklerle karşılaştırıldığında ikincil konuma zorlayan can alıcı sosyal mekanizmalardan biri olduğunu kabul ederek...

ibaresinde de görüldüğü üzere, feminist tarih felsefesi temel alınmıştır.

Bildirge'nin 2. maddesinde şiddetin kapsamı şöyle ortaya koyulmaktadır:

15 Bu süreci detaylarıyla anlatan bir çalışma olarak bkz. Arıdemir, Arzu Genç; (2004) Aile Hukuku Bakımından Önem Taşıyan Kadın Haklarına İlişkin Uluslararası Belgeler ve Bunların Türk Hukukuna Etkisi (Prof. Dr. Necla Arat'a Armağan içinde) Beta Basım Yayın, İstanbul.

16 Örneğin Türkiye'de 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 14/1/1998 tarihinde kabul edilmiş ve 17/1/1998 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

17 Moroğlu, Nazan; Kadının İnsan Haklarına Yönelik Uluslararası Sözleşmeler <https://nazanmoroglu.com/kadinin-insan-haklarina-yonelik-uluslararasi-sozlesmeler/> (E.T. 3.5.2021)

Kadınlara yönelik şiddetin, bunlarla sınırlı olmaksızın aşağıdakileri içerir biçimde anlaşılması gerekir:

(a) Dayak ve hırpalama, ev halkına dâhil olan kız çocuklarının cinsel suistimali, drahoma bağlantılı şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organını sakatlama veya kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, eş haricinde (ev halkına dahil) kişilerce uygulanan şiddet, sömürüyle bağlantılı şiddet dahil olmak üzere aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet;

(b) Tecavüz, cinsel suistimal, iş yerinde, eğitim kurumlarında veya diğer yerlerde meydana gelen cinsel taciz ve sindirme, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlama dâhil olmak üzere genel olarak toplum içinde meydana gelen şiddet;

(c) Nerede olursa olsun devlet tarafından işlenen veya göz yumulan fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet.

Bildirge'nin 4. maddesinin j bendinde kadına şiddetin ve ayrımcılığın temeli olarak "basmakalıp cinsiyet rolleri", "gelenek" ve "diğer uygulamalar" gösterilmekte, çözüm olarak da bunların "silinmesi" önerilmektedir:

(j) Kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış biçimlerini değiştirmek ve cinslerden birinin üstünlüğü veya aşağı olması fikrine ve kadın ve erkekler için basmakalıp rollere dayanan önyargıları, geleneksel uygulamaları ve tüm diğer uygulamaları silmek üzere, özellikle eğitim alanında tüm uygun tedbirleri almalıdırlar.

Görüldüğü üzere CEDAW'ın ardından tespitler, yargılar ve buna bağlı olarak feminist dil giderek keskinleşmektedir. Bu keskinlik İstanbul Sözleşmesi'yle büsbütün cüretkarlaşmış, mutlakiyetçi söylem bağlayıcı hale getirilmiş ve tartışmaya kapalı ön kabullere dönüştürülmüştür.

6.3. IV. Dünya Kadın Konferansı (Pekin Konferansı)

4-15 Eylül 1995 tarihleri arasında Pekin'de gerçekleştirilen IV. Dünya Kadın Konferansı'na 189 ülkeyi temsilen 17 bin delege katılmıştır. Konferans sonrası yayınlanan Pekin Bildirgesi, hükümetleri toplumsal cinsiyet perspektifinin ana politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformu'nun hayata geçirilmesini öngörmektedir. Pekin Eylem Platformunun tarihi önemi, toplumsal cinsiyet analizini yöntem olarak kabul etmesinden kaynaklanmaktadır. Kadın-erkek ilişkilerini ve şiddet sorununu toplumsal cinsiyet üzerinden analiz etme yönteminin uluslararası zeminde kabul görmesi, IV. Dünya Kadın Konferansıyla mümkün olmuştur.

İstanbul Sözleşmesi bağlamında tartışmalı birçok konunun ilk olarak tartışılmaya başlandığı en önemli durak Pekin Konferansı'dır. Pekin konferansında, Müslüman ve Katolik gruplar tarafından "gender" (toplumsal cinsiyet) anlayışına karşı hacimli bir makale dağıtılmış ve bu makalede sıkı bir feminizm eleştirisi yapılmıştır. Metinde toplumsal cinsiyet kavramının eşcinselliği içerdiği, homoseksüelliğin de heteroseksüellik gibi kabul edilmesinin amaçlandığı vurgulanmış, "Gender kavramsallaştırması

ile insanlar arasındaki genetal farklılıkların hiçbir fark yaratmaması hedeflenmektedir” denilmiştir.¹⁸

İtirazlar neticesinde, 1995 yılında Pekin’de düzenlenen konferansta “cinsel eğilim” tabiri cinsel haklara dâhil edilmemiştir. Ancak “toplumsal cinsiyet” kavramı üzerindeki çekinceler kaldırılmış ve kavram metinde kalmıştır. Pekin konferansı sonucunda feministler gender kavramını küresel BM konferanslarında ilke olarak kabul ettirmeyi başarmışlardır. Pek çok kimse gender konusundaki tartışmanın sona ermediği kanaatinde dir.¹⁹

6.4. Birleşmiş Milletler İhtiyari Protokolü

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca 6 Ekim 1999 tarihinde kabul edilerek 2000 yılında yürürlüğe giren İhtiyari Protokol, Kadının Statüsü Komisyonu ve Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Komitesi tarafından hazırlanmış, CEDAW’ın taraf ülkelerce yaşama geçirilmesinin etkin denetimi için Komiteye kapsamlı denetim yetkisi ve görevi verilmiştir. Türkiye, İhtiyari Protokol’ü 8 Eylül 2000’de imzalamış ve 30/7/2002 tarih ve 4770 sayılı Kanun’la onaylamıştır. Böylece CEDAW’da yer alan hükümlerle ilgili taraf devletlerin taahhütlerini yerine getirip getirmediıklarını denetleyecek uygulama ve izleme mekanizmaları oluşturulmuş, yanı sıra ayrımcılıktan zarar gören vatandaşların iç hukuk yolları tüketildikten sonra başvu-

rabilecekleri denetim mekanizmalarına yer verilmiştir.

6.5. BM Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi²⁰

2015 Eylül ayında açıklanan “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi” BM’ye üye ülkeler tarafından, 2030 yılına kadar yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele etmek ve iklim değişikliğinin üstesinden gelmek için belirledikleri toplamda 17 hedeften ve 15 yıllık yol haritasından oluşmaktadır. 2030 Gündemi’nin 5 numaralı hedefi “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” başlığını taşımaktadır:²¹

Kadınlar ve kız çocuklarına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması yalnız temel insan hakkı değildir, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırmak için kritik önem taşır. Kadınlar ve kız çocuklarının güçlendirilmesinin çarpan etkisi yarattığı ve ekonomik büyümeyi ve her alanda gelişmeyi hızlandırdığı defalarca kanıtlanmıştır.

UNDP olarak, 2000 yılından bu yana, diğer BM ortaklarımız ve uluslararası toplum ile birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliğini, çalışmalarımızın merkezine almış durumdayız. Günümüzde, 15 yıl öncesine göre daha çok sayıda kız çocuğu okula gidiyor; bölgelerin çoğunda ilköğretimde cinsiyet eşitliği sağlanmış durumdadır. Kadınlar artık, tarım dışında ücretli işgücünün %41’ini oluşturuyor; bu oran 1990 yılında %35 idi.

18 Ayrıntılar için bkz. Memur-Sen Odak Analiz

19 Şişman, a.g.e., s.88.

20 <https://sdgs.un.org/goals> (E.T. 25.5.2021)

21 <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/goal-5-gender-equality.html> (E.T. 25.5.2021)

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, bu başarıların üzerine inşa ederek, kadınlar ve kız çocuklarına karşı ayrımcılığı her yerde ortadan kaldırmayı hedefliyor. Bazı bölgelerde işgücü piyasasında hala büyük eşitsizlikler var, kadınlar hala işe eşit erişime sahip değiller. Cinsel şiddet ve istismar, ücretsiz bakım ve ev işlerinin eşitsiz bölüşümü ve kamu görevlerinde ayrımcılık hala büyük engel teşkil ediyor.

Bu hedefin gerçekleştirilmesi için, kadınların arazi ve mülk gibi ekonomik kaynaklar üzerinde eşit haklara sahip olmasını sağlamak hayati önem taşıyan bir hedeftir. Aynı şekilde, cinsel ve üreme sağlığına herkesin erişmesini sağlamak da hayati önem taşıyor. Günümüzde kamu görevindeki kadın

sayısı her zamankinden daha yüksek; ancak kadın liderlerin teşvik edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğini daha ileriye götürecek politikalar ve mevzuatın güçlendirilmesine katkı sağlayacak.

BM, bu belgede hedefler belirlerken toplumsal cinsiyet eşitliği ile sürdürülebilir kalkınma arasında birbirini besleyen karşılıklı ve doğrudan bir ilişki kuruyor. Belgede, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sürdürülebilir kalkınmayı destekleyeceği, büyümeye ve gelişmeye doğrudan etki edeceği yönündeki görüşlerin yanı sıra her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırmak gerektiği de vurgulanmaktadır.

Aile ve Kadın Politikalarına **Yeni Bir Paradigma**

İKİNCİ BÖLÜM:

Ulusal Hukukta
Manipülasyonlar

Ulusal Hukukta Manipülasyonlar

Bu bölümde, İstanbul Sözleşmesi'yle aynı ideolojik evrende bulunan, bazıları Sözleşme'nin güdümünde geliştirilen, bazıları ise daha eski yıllara ait ulusal kurumlar, programlar ve mevzuat incelenmektedir.

İstanbul Sözleşmesi'nin toplumsal cinsiyet paradigmasını merkeze alan feminist ideolojinin önemli bir hamlesi olduğu daha önce belirtilmişti. Feminist ideolojinin genişlemesi, Sözleşme'den çok önce başlamış olup, Sözleşme feminizm açısından zirveye doğru bir atılım olarak yorumlanabilir. Haliyle, Sözleşme'den önce ve sonra hukuk sistemimize pek çok feminist dokunuş yapılmıştır. Sözleşme'yle aynı mahiyette olan bu dokunuşların tanınması ve giderilmesi zarureti, Sözleşme'nin feshinden sonra daha da belirginleşmiştir.

1. İstanbul Sözleşmesi'yle Aynı Çizgideki Kurumlar ve Programlar

"Kadının insan hakları" gibi muğlak, "toplumsal cinsiyet" gibi tartışmalı kavramları merkeze alarak evrensel hukuk ilkeleri olan belirginliği ve hakkaniyeti hiçe sayan feminist aktivizm, hukuk nosyonunun bütünlüğünü bozmakta, gerek yasal gerekse sosyal kaos üretmektedir. Kadıncılık ideolojisine genel hukukun üstünde bir statü verilmesinin sonucunda, birbiriyle çelişen usullerin ve terminolojilerin anarşisi ortaya çıkmıştır.

Toplumsal cinsiyetçilik ideolojisi uğruna önüne çıkan her unsuru araçsallaştıran fe-

minist aktivistlerin küresel ve yerel ölçeklerde denge ve ölçülülük gibi kaygıları yoktur. Saplantılı kaygısızlık halinin pervasızlaştığı dönemelerde, feminist güdümde pek çok kurum ve program aktive edilmiştir. Aşağıda bahsedilen kurum ve programların dayanağı olarak çoğunlukla İstanbul Sözleşmesi öne sürülmüş olsa da gerek dünyada gerekse Türkiye'de toplumsal cinsiyetçi hukuk yapımının mazisi daha geriye gitmektedir. Feminist hareketi İstanbul Sözleşmesi'yle zirveye taşımak isteyenler, asıl amaçlarının kültür mühendisliği olduğunu ifşa etmiş oldular.

İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi, Türk hukukunun feminist işgalden kurtarılması ve cinsiyetle ilişkili toplumsal sorunlara yerli ve milli çözümler arama iradesinin geliştirilmesi açısından önemli bir adımdır. Bu adımın olgunlaşması için Sözleşme'ye güdümlü kurum ve programların tasfiye edilmesi gerekmektedir.

1.1. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Halen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde yer alan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün tarihçesi, 2008 Mali Yılı Performans Programı'nda şöyle anlatılmaktadır:

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve 1985 yılında Nairobi'de gerçekleştirilen Üçüncü Dünya Kadın Konferansı'nda kabul edilen "Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri" kapsamında kadın konusunda ülke

düzeyinde politikalar oluşturmak ve uygulamaya koymak üzere bir örgütlenmenin gerçekleştirilmesi hükümleri çerçevesinde kadınlara eşitlik içinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettikleri statüyü kazandırmak üzere şimdiki adıyla Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 20 Nisan 1990 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 422 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı adıyla Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. Ardından 25 Ekim 1990 tarih ve 3670 sayılı Kanunla Genel Müdürlük olarak yeniden yapılandırılarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına, 24 Haziran 1991 tarihinde de tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır. Genel Müdürlük 13 Ekim 1993 tarihinde daha güçlü bir yapıya kavuşturulması gerekçesiyle bu kez de 514 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı”nın ana hizmet birimlerinden biri olarak yeniden yapılandırılmıştır. Ancak, söz konusu Kanun Hükmünde Kararname’nin dayanağını oluşturan yetki kanunu 6 Ekim 1993 tarihinde Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir. 2 Haziran 1994 tarihinde 536 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı yeniden kurulmuş ancak bu kararnamenin dayanağı olan yetki kanununun yeniden Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine Genel Müdürlük yasal dayanaktan yoksun kalmıştır. On yıl yasal dayanaktan yoksun olarak faaliyet göstermek zorunda kalan Genel Müdürlük bu sürecin ardından 6 Kasım 2004 tarih ve 25635 sayılı

Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5251 sayılı “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile yeniden yapılandırılmıştır. Genel Müdürlüğün Teşkilat Yasasının TBMM’de yasalaşmasını etkileyen en önemli unsur; Avrupa Birliği uyum sürecinde kadın-erkek eşitliği konusunda Avrupa Birliği’nin beklentilerine bağlı olarak Türkiye Ulusal Programında ulusal mekanizmanın teşkilat yasaasının çıkarılmasına ilişkin taahhüdün yer almış olmasıdır. Kadının statüsünün güçlendirilmesi ve kadının insan haklarının korunması konusunda ulusal mekanizma olarak 1990 yılında kurulan ve 1994 yılından 2004 yılı Kasım ayına kadar yasal dayanaktan yoksun olarak çalışmalarını sürdüren Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 5251 sayılı Teşkilat Yasası yürürlüğe girinceye kadar geçen 10 yıllık süreç zarfında hukuksal boşluk ve belirsizliğe rağmen faaliyetlerini sürdürmüştür.²²

Avrupa Birliğinin beklentilerine göre çıkarılan 5251 sayılı Kanun’un 3. maddesinde Genel Müdürlüğün görevleri arasında; kadına karşı her türlü şiddet, taciz, istismar ve ayrımcılığı önlemenin yanında, kanunları ve idari düzenlemeleri izleyerek kadınların eşit hak ve fırsatlara ulaşmasını sağlayacak çalışmalar yapmak, kadını ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda etkin hale getirmek ve kadınların eğitim düzeyini yükseltmek amacıyla yapılacak her türlü çalışmaya destek vermek, bu konularda stratejiler geliştirmek, plan ve programlar oluşturmak ile temel politikaların belirlenmesine katkıda bulunmanın yanı sıra kadının insan haklarını geliştirmek sayılmıştır.

22 http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/vjzSS+Kadinin_Statusu_Genel_Mudurlugu_2008_PP.pdf (E.T. 28.5.2021)

Genel Müdürlüğün temel politikası ve öncelikleri ifade edilirken;

Üst politika belgelerinin yanı sıra Binyıl Kalkınma Hedefleri (Milenyum Deklarasyonu), Dördüncü Dünya Kadın Konferansında kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu Genel Müdürlük çalışmalarında dikkate alınmaktadır.

Genel Müdürlüğün politika ve önceliklerinin belirlenmesinde; Türkiye'nin 1985 yılında taraf olduğu ve kadın erkek eşitliği alanında uluslararası düzeyde tek yasal bağlayıcı doküman olan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinde (CEDAW) yer alan düzenlemeler de temel oluşturmaktadır.²³

denilmek suretiyle kurumun arka planından işleyişine kadar hangi referanslarla hareket ettiği açıkça ortaya konulmuştur. Kadınlara karşı şiddet ve ayrımcılığın önlenmesi, Genel Müdürlüğe hakim olan feminist paradigmanın aparatlarından ibarettir.

Genel Müdürlük bünyesinde şiddeti önleme ve kadınları koruma bağlamında 81 ilde Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) kurulması 2016 yılında olmuştur. ŞÖNİM'ler, 8/3/2012 tarih ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a dayandırılmıştır. Şiddet mağdurlarının korunması, şiddetin önlenmesi, failin ve mağdurun rehabilite edilmesi, mağdurun şiddetten korunması için uygun barınma merkezlerinin (sığınma ve konuk evleri gibi) oluşturulması, bütün bu süreçlerin kurumsal çatı altında organize

edilmesi bakımından ŞÖNİM'ler önemli ve gereklidir. Öte yandan, şiddetin faili olarak her zaman erkeği, mağduru olarak da her zaman kadını gören, çocukları bile kadınlar karşısında ikincil önemde gören bakış açısının etkinliği yüzünden bu gerekli kurumdan bile umulan verim alınmamaktadır.

Kadını merkeze alan bir Genel Müdürlük bünyesinde kurulan ŞÖNİM'ler, şiddetin erkeklikle, mağduriyetin ise kadınlıkla özdeşleşmesine yol açmaktan öte, feminist söylemin devlet katından açık ve güçlü bir destek bulmasına, cüret kazanmasına ve hukuk sistematiğini altüst etmesine yeşil ışık yakmıştır. Kadını merkeze alan feminist paradigmanın erkek, daha doğrusu cinsiyetten bağımsız olarak insan duyarlılığının yeterli olmadığı, cinsiyet tabanlı çatışmaları yani şiddeti arttırdığı bir vakıadır. Nitekim şiddet faili olduğu iddia edilen erkekler hakkındaki uzaklaştırma kararlarında ve zorlama hapislerinde, delilsiz olarak salt kadının beyanına göre hareket edilebilmesi bu imkanın istismarını doğurmuştur. Karşılıklı mağduriyetler ve şiddet vakaları artmıştır. Haddizatında erkeğin doğal şüpheli olduğu bir yerde adalet mümkün değildir. Kadınları korumak için bütün kurumların seferber olması ayrı bir konudur. Hatta koruma tedbirlerinde oluşan zaafın ortadan kaldırılması, özellikle yaşam hakkı için titizlikle mücadele edilmesi de zorunludur. Lakin bu adımların feminist öncüllere bağlı olarak değil, insani duyarlılıkla atılması, aynı duyarlılığın erkeklerin haklarıyla ilgili olarak da gösterilmesi hukukun gereğidir.

23 http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/vjzSS+Kadinin_Statusu_Genel_Mudurlugu_2008_PP.pdf (E.T. 28.5.2021)

Tarafılığı ve çarpıklığı en baştan aşkar olan feminist okumayla değil, bir realite olarak cinsiyet bazlı ayrımcılığın görüldüğü her alanda ayrımcılıkla mücadele etmek elbette gereklidir. Şiddetle mücadelede olduğu gibi, problemin bir kesime özgülenmesi ise vahim bir hatadır. Zira toplumsal olgular etkileşimseldir. İzole ele alınamazlar. Şiddete de ayrımcılığa da seçmeci değil, bütüncül çözümler aranmalıdır.

Ayrımcılığa veya şiddete maruz kalmış kişileri yaş, cinsiyet, inanç, etnik köken, felsefe, renk, dil gibi ayrımlara tabi tutarak öncelenen veya geriye atmanın kendisi bir ayrımcılık ve şiddettir. Problemlerle derinlemesine mücadelede zaafı oluşturduğu gibi öne çıkarılan hususu da (örneğin, kadınlık) doğallıktan uzaklaştırıp ideolojik hale getirmektedir.

Kadının statüsü ve insan hakları gibi söylemlere dayanan, denge bozucu yaklaşımların yasalarımıza kadar girmiş olması, bu söylemlerin doğallığını göstermez. Kadını mağduriyetle, erkeği saldırganlıkla, aileyi tehlikeyle özdeşleştiren yasalar aksaklıkları onarmaz, daha da artırır. Bu gibi yıkıcı hataların temerküz ettiği, hatta dayanak alındığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün takip ettiği mevzuatın ve politika perspektifinin, feminizmin ayrımcılığı ve şiddeti çarpıtan, istismar eden yaklaşımından arındırılması, zor olduğu kadar hayati bir vazifedir. Zira feminizm, bütün kanunların ve toplumsal dinamiklerin ötesinde, bu birimin adeta akidesi olmuştur.

Avrupa Birliği Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi Eğitimleri kapsamında "Toplumsal

Cinsiyet Eşitliği ve Kadına Yönelik Şiddet" konularında eğitim almış sürekli bir eğitici kadrosunun oluşturulması amacıyla sağlık çalışanları, kolluk kuvvetleri, Adalet Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı personelinin eğitimi için hazırlanan programlarda, toplumsal cinsiyet ideolojisini empoze eden birçok başlık görülmektedir.²⁴

Kurumun internet sitesinde, Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Eğitimleri başlığı altında verilen eğitimlerle ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2005 yılı Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı kapsamında, Türkiye'de kadınların toplumsal fırsatlardan erkeklerle eşit biçimde yararlanmalarının sağlanması ve kadının insan haklarının korunması hedeflerine yönelik olarak "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi"ni (2006-2008) yürütmüştür.

Proje kapsamında, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Programları" düzenlenmiştir. Bu çerçevede, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana plan ve programlara yerleştirilmesine yönelik bir eğitim materyali hazırlanmış, bir eğitici havuzu oluşturulmuş ve projenin yürütülmesinde pilot il olarak belirlenen beş ilde (Ankara, Gaziantep, Antalya, Samsun ve Bursa) kamu görevlilerine, üst düzey yöneticilere, politika uzmanlarına ve politika uygulayıcılara (toplam 700 kişiye) toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri verilmiştir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 2009-2013 yılları arasında "Kadın Erkek Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet

24 <https://www.aile.gov.tr/ksgm/faaliyetler/egitimler/> (E.T. 29.5.2021)

Eğitimleri” düzenlenmiştir. Söz konusu eğitimlerin, kamu kurum ve kuruluşlarında hizmet sunan ve bu hizmetlerden yararlanan kişilerle doğrudan temas halinde olan taşra teşkilatı yöneticilerine verilmesi öngörülmüştür. Eğitimler Genel Müdürlük uzmanları tarafından verilmiştir.

Bu kapsamda;

Mart 2009-Eylül 2010 tarihleri arasında ülke genelinde 81 ile bağlı ilçelerde görev yapmakta olan İlçe Tarım Müdürü ile İlçe Halk Eğitim Müdür/Müdür Yardımcısı (Toplam 1358 kişi)

Ekim 2010-Ekim 2012 tarihleri arasında 81 ile bağlı İlçede görev yapmakta olan İlçe Milli Eğitim Müdürleri (Toplam 700 kişi)

Kasım-Aralık 2011 tarihlerinde İŞ-KUR merkez veya taşra teşkilatında görev yapan İl Müdürleri, Şube Müdürleri, Uzmanlar ve Uzman Yardımcıları (Toplam 200 kişi)

2012 Yılı içerisinde Bakanlığımıza bağlı İl Müdürlüklerimiz ile il ve ilçelerdeki Kadın Konukevi, Toplum Merkezi ve Aile Danışma Merkezinde görevli sosyal çalışma görevlileri (toplam 500 sosyal çalışmacı (psikolog, sosyal hizmet uzmanı, sosyolog, çocuk gelişimcisi))

2013 yılındaki Eğitim Programlarına İl ve İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında görev yapan “Sosyal Yardım İnceleme Görevlileri” ile Bakanlığımıza bağlı Kadın Konukevi ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde görevli personel (sosyal hizmet uzmanı, psikolog, hemşire) katılmıştır.

Yürütülen Eğitim Programları içerisinde ilk iki gün “Toplumsal Cinsiyet-Biyolojik Cinsiyet, Türkiye’de Kadın Erkek Eşitsizliğinin Boyutları: Eşitsizlik Göstergeleri, Kadın Erkek Eşitliği Konusunda Ulusal-Uluslararası: Kurumsal ve Yasal Gelişmeler ile Kadın Erkek Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Çalışmalar”a ilişkin bilgilendirmelerde ve görsel materyal sunumlarında bulunulmuş, üçüncü gün ise “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” konulu bir seminer düzenlenmiştir.

Bu dönemde ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Kalkınma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim/mesleki gelişim eğitimleri kapsamında personelimiz tarafından eğitimler verilmiştir.

Toplam 3.300 kamu görevlisine ulaşılmıştır.²⁵

Bu çalışmalara damgasını vuran ideoloji, geleneksel toplumları dejenere etmeye, tanınamaz hale getirerek küresel çaplı cinsiyetsizlik dalgasına entegre etmeye azmetmiş bir akım olan feminizmdir. Toplumsal sorunlara bütüncül ve derinlikli yaklaşmayı kategorik olarak reddeden feminist ideolojinin bir kamu kurumunda bu denli etkili olması, gerek seçmen iradesine dayalı siyasetin gerçekleri gerekse milli kültür ve güvenlik açısından son derece sakıncalıdır.

1.2. Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (ETCEP)

2014-2016 yıllarında yürütülen Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi

Projesi (ETCEP), Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilen ve Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülen, 19 Eylül 2014 tarihinden itibaren 24 ay süreyle uygulanmaya koyulan bir projedir. Proje 2014-2016 yıllarını kapsayan sürece toplam 10 il ve 40 pilot okulda uygulanmıştır.²⁶ Proje 2016 yılında bitmiştir.

ETCEP kılavuzunda yer alan “Veliler arasında dil, din, ırk, kültür, cinsiyet, cinsel yönelim vb. hiçbir ayırım yapılmaz” yargısındaki “cinsel yönelim” ifadesi neredeyse aynı terimle İstanbul Sözleşmesi’nde de yer almaktadır. Cinsel yönelimin her tür sapkınlığı kapsayan bir terim olduğu izahından varestedir.

Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) 2014-2016 arasında ETCEP kapsamında hazırlanan Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Okul Standartları Kılavuzu’nda “toplumsal cinsiyet” kavramı şöyle ifade edilmiştir:

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların sadece biyolojik farklılıklar olmadığını vurguladığı gibi, bu biyolojik farklılıkların sonucu olarak ortaya çıkan bazı sosyal ve kültürel değerlerin oluşturduğu farklılıklara da işaret etmektedir. Bu sosyal ve kültürel değerler bir yandan bireylerin yaşantılarını kısıtlarken diğer yandan da eşitsizlikleri beslemektedir. Toplumsal cinsiyete ilişkin kategoriler, örneğin “kadınlık” ve “erkeklik” ile ilgili olan davranışlar, kişilik özellikleri, roller, aslında

sosyal ve kültürel yapı tarafından oluşturulmuş kategorilerdir (Giddens, 2000; Lorber, 1994; Eccles, 1990; Bhasin, 2003). Bu kategoriler toplumsal olarak oluşturdukları için, sabit ve evrensel tanımlara sığmamakta, tam tersine toplumsal değişim sürecinde değişip, dönüşmektedir.²⁷

ETCEP’in hedef kitlesi için fazla akademik olan bu tespitlerin basit Türkçesi şudur: Kadınlık ve erkeklik toplumsal alanda yaratılmıştır. Fitri değildir. Kadınlığa ve erkeklığe özgü özellikler yoktur. Cinsiyetle ilişkili değerler yıkılması gereken tabulardır.

1.3. YÖK Tutum Belgesi

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından “Tutum Belgesi” adıyla 2015 yılında hazırlanarak üniversitelere gönderilen bu metin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bir taahhüt metni olmanın yanında bu alanda neler yapılacağını belirleyen bir belgedir.

Belgede kısaca şu amaç ve faaliyetlere yer verilmektedir:

Yükseköğretim Kurulu bünyesinde yer alan üniversiteler ve diğer bütün kurumlar çerçevesinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletine duyarlı bir anlayışı ortaya koymak amacıyla güden bu belge, ülkemizin 1985 yılında imzalamış olduğu CEDAW, 2011 yılında imzalamış olduğumuz İstanbul Sözleşmesi, ... ve Yükseköğretim Kurulunun 28.05.2015 tarihli Genel Kurul kararına dayanılarak hazırlanmış olup,

26 ETCEP tanıtım yayınının içeriği British Council liderliğindeki konsorsiyum tarafından hazırlanmıştır. https://www.britishcouncil.org.tr/sites/default/files/proje_oykusu-son.pdf (E.T. 29.5.2021)

27 Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Okul Standartları Kılavuzu – 2016. Söz konusu kılavuza Milli Eğitim Bakanlığı web sayfasından ulaşılammakta olup, bazı okulların web sayfalarından erişilebilmektedir. Bkz. https://tical.meb.k12.tr/meb_ays_dosyalar/26/15/971621/dosyalar/2017_12/12163245_Toplumsal_Cinsiyet_EYitliYine_DuyarlıOkul_Standartları_KYlavuzu.pdf (E.T. 30.5.2021)

Yükseköğretim Kurulunun bütün bileşenlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletine duyarlı olarak hareket edileceğini taahhüt etmektedir.

Bu bağlamda Yükseköğretim Kurumları, ... bünyelerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin dersler konulup, bilgilendirme toplantılarının yapılmasına; bu konunun genel kabul görmesini sağlanmasına; yöneticiler, idari ve akademik personel ve öğrencilere toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışını kazandıracak faaliyetlerde ve düzenlemelerde bulunulmasına ... ilişkin çalışmalar yaparlar.

Bu amaç çerçevesinde Yükseköğretim Kurumları aşağıda belirtilen faaliyetlerde bulunmayı taahhüt ederler:

1. *Toplumsal cinsiyet eşitliği ve adaletine ilişkin farkındalığı arttırmak amacıyla çalışmalar yapmak,*
2. *"Toplumsal Cinsiyet Eşitliği" dersinin ... zorunlu veya seçmeli ders şeklinde yer almasını ... sağlamak,*
5. *Toplumsal cinsiyet eşitliğini izlemeye ilişkin çalışmalarda bulunmak,*
6. *Bu amaçları yerine getirmede işbirliği içinde çalışacak olan üniversitelerdeki Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri ... çalışma biçimi ve işlevselliklerinin güçlendirilmesini sağlayıcı çalışmalarda bulunmak,*
7. *Bu merkezlerin bulunmadığı üniversitelerde kurulmalarını teşvik etmek.²⁸*

YÖK tarafından bu belgeye dayalı çalışmaların durdurularak belgede revizyona gidileceği YÖK başkanı Yekta Saraç'ın 19/2/2019 tarihli basına açıklamasıyla ilan edilmiştir. YÖK başkanı açıklamasında gerekçe olarak, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına murat edilenin dışında farklı anlamlar yüklendiğini ve bu yüklemelerin toplumsal değerlerimiz ve kabullerimizle mütenasip olmadığını göstermiştir.²⁹ Bu açıklamada göz ardı edilen husus ise, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramında bu yüklemelerin zaten mündemiç olduğudur. Kavramın masum görünüşü, asıl fonksiyonunu uzun zaman perdeleyebilmiştir.

1.4. 2018-2023 Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen en tartışmalı program, 2018-2023 Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'dır. İnternet sitesinde eylem planıyla ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

"Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı", 2018-2023 yıllarını kapsayacak şekilde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde kamu kurum ve kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının, özel sektörün ve ilgili diğer kuruluşların kadınların güçlenmesine yönelik yapacakları çalışmaları içeren bir doküman olarak hazırlanmıştır.

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) beş temel politika eksenine -eğitim, sağlık, ekonomi,

28 https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/kadinarastirmalari_e950b.pdf (E.T. 3.6.2021)

29 <https://www.yenisafak.com/gundem/egitimde-toplumsal-cinsiyet-esitligi-programi-sonlandirildi-3447379> (E.T. 3.6.2021)

karar alma mekanizmalarına katılım, medya- ilişkin mevcut durum, temel amaç, hedefler, stratejiler ve faaliyetler düzenlenmiştir.

Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda beş temel politika eksenine ilişkin "5 Temel Amaç", "21 Hedef", "21 Strateji", "126 Faaliyet"e yer verilmiştir.³⁰

İstanbul Sözleşmesi'nin çalışma hayatındaki izdüşümü olan "2018-2023 Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı" toplumsal cinsiyet ideolojisinin en belirgin yansıdığı programdır. Eylem Planı, kadın-erkek karakteristiklerini tamamen silmeye yönelik toplumsal cinsiyet paradigmasını her alanda etkili kılmayı hedefleyen önemli bir belge niteliğindedir.

Eylem Planı hakkında Memur-Sen'den de görüş ve öneriler istenmiştir. Memur-Sen 19/12/2017 tarihinde Eylem Planı hakkında detaylı görüş ve eleştirini içeren metni Bakanlığa göndermiştir.

Ayrıca Avrupa Konseyi bünyesindeki GREVIO (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu) tarafından Memur-Sen'e anket gönderilmiş, ankete verilen cevapla Sözleşme'nin bazı problemlerine uluslararası düzeyde dikkat çekilmiştir. Anılan cevabi metinler Memur-Sen tarafından yayınlanan odak analizde tam metin olarak yer almıştır.³¹

1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013)

Yine Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından kamu politikalarına temel teşkil edecek ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik "Ulusal Eylem Planı Taslağı"nın hazırlanması çalışmaları kapsamında girdi olarak kullanılmak üzere yedi kritik alana (eğitim, sağlık, ekonomi, yetki ve karar alma süreçlerine katılım, yoksulluk, medya ve çevre) ilişkin politika dokümanı hazırlanmıştır.³²

Eylem Planı'nın "Bakan Sunuşu" bölümünde;

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde yaşanan gelişimlerden biri de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği politikalarının kamusal alanda devlet tarafından uygulanması gereğidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği demokrasinin temel bir ilkesi, sürdürülebilir kalkınmanın da koşullarından biri olmakla birlikte toplumu güçlendirmenin temelinde de kadınların güçlendirilmesinin önemli bir unsur olduğu gerçeği bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışının kamu politikalarına yerleştirilmesinde itici güç konumunda olan Bakanlığımıza bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Hollanda İstihdam ve Sosyal İşler Bakanlığı Dış İlişkiler Direktörlüğünce ortaklaşa yürütülen "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi - Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi" kapsamında tüm

30 <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-plan-2018-2023/> (E.T. 3.6.2021)

31 İlgili evraklara ulaşmak için bkz. Memur-Sen Odak Analiz

32 <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/6314/toplumsal-cinsiyet-e%C5%9Fitli%C4%9Fi-ulusal-eylem-plan%C4%B1-2008-2013.pdf> (E.T. 3.6.2021)

tarafların katılımı ile kamu politikalarına temel teşkil etmek üzere hazırlanan *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı'nda 2008-2013 dönemine ilişkin temel öncelikler belirlenerek stratejiler geliştirilmiştir.*³³

ifadeleri yer almaktadır. “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Duyarlılığının Tüm Ana Plan ve Programlara Dahil Edilmesi” gibi bir amaç ve içeriğe sahip olan Eylem Planı, sunuş metninden de kolayca anlaşılacağı üzere toplumsal cinsiyet ideolojisini her düzeyde hayata geçirmek üzere hazırlanmıştır. Eylem planı çalışmaları, aile politikaları konusunda dünyanın en başarısız örneklerinden biri olan Hollanda'nın İstihdam ve Sosyal İşler Bakanlığı Dış İlişkiler Direktörlüğü ile ortaklaşa yürütülmüştür.

1.6. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planları

Kadına yönelik şiddetle mücadelede tüm tarafların sürece dâhil edilmesi, ilgili mevzuat ve kamu politikası açısından hedef ve faaliyetlerin belirlenmesi amacıyla hazırlanan ve 2007 yılından itibaren yürürlüğe giren eylem planlarıdır. Bu eylem planları sırasıyla şunlardır:

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007-2010)

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015)

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)

2007 yılındaki ilk eylem planında amaç ve bileşenler şu şekilde ifade edilmiştir:

Kadına yönelik aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için kurumsal yapıların güçlendirilmesi amacıyla Avrupa Birliği'nin mali katkısı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun teknik desteği ile Genel Müdürlüğümüz tarafından yürütülen “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi” kapsamında “2007-2010 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı” hazırlanmıştır.

*Ulusal Eylem Planı kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadeleye ilişkin 6 temel alanda iyileştirmeler hedeflenmiştir. Söz konusu alanlar; Yasal düzenlemeler, Toplumsal farkındalık ve zihinsel dönüşüm, Kadının sosyo-ekonomik konumunun güçlendirilmesi, Koruyucu hizmetler, Tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ve Sektörlerarası işbirliği'dir.*³⁴

“Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)” olarak isimlendirilen 3. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı ise;

İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere taraf olunan uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuat hükümleri, ilgili araştırma ve inceleme raporları ile son dönemde ortaya çıkan toplumsal ihtiyaç ve gelişmeler göz önünde bulundurularak, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin kadın araştırmaları

33 <https://www.aile.gov.tr/media/6314/toplumsal-cinsiyet-e%C5%9Fitli%C4%9Fi-ulusal-eylem-plan%C4%B1-2008-2013.pdf> (E.T. 3.6.2021)

34 <https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planini-2007-2010-gormek-icin-tiklayiniz.pdf> (E.T. 4.6.2021)

merkezlerinin katkı ve katılımları ile Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hazırlanmıştır”³⁵

3. Eylem Planı'nda beş kulvarda iyileştirmeler hedeflenmiştir:

- Mevzuat düzenlemeleri
- Farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümü
- Koruyucu ve önleyici hizmet sunumu ve şiddet mağdurlarının güçlenmesi
- Sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması
- Kurum kuruluşlar arası işbirliği ve politika

2020-2021 yıllarını kapsayacak şekilde “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı (2020-2021)” hazırlanmıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı öncülüğünde, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı yetkililerinin yer aldığı bir çalışma grubu tarafından hazırlanan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı, “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede 2020 ve 2021 yıllarında atılacak somut adımların, tarafların rol ve sorumluluklarının yer aldığı yol haritası” olarak tarif edilmiştir.³⁶ Söz konusu Koordinasyon Planı'nda;

Hali hazırda, 2016-2020 yıllarını kapsayan “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3. Ulusal Eylem Planı” yürürlüktedir. 81

İlimizde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planlarını hazırlayıp yürürlüğe koyarak, İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonları oluşturduk. 2021-2025 yıllarını kapsayacak “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 4. Ulusal Eylem Planı” uluslararası ve ulusal mevzuatımızın öncelikleri ve ilgili paydaşların katkı ve katılımları ile 2020 yılında hazırlanacaktır.”

denilmiştir. Hazırlandığını duyurulan,³⁷ 2021-2025 yıllarını kapsayan 4. Ulusal Eylem Planı bu raporun hazırlandığı sırada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından resmi olarak ilan edilmiş değildir.

Kadına şiddetle ilgili eylem planları, feminist perspektifin devlet ve toplum bünyesine yaptığı köksüz ve sarsıcı müdahaleler olarak tarihe geçmiştir. Şiddeti cinsiyet ve kimlik üzerinden okumaya dayanan bu çalışmaların somut olarak nasıl bir fayda ürettiği şüphelidir. Tam tersine, şiddet söylemini ve olgusunu olağanlaştırdığını, kadın-erkek gerilimlerini artırdığını, böylece feminist yayılcılığa hizmet ettiğini söylemek mümkündür.

2. Toplumsal Cinsiyet İdeolojisinin Ulusal Mevzuata Yansımaları

İstanbul Sözleşmesi'nin mayasını oluşturan feminist ideoloji ve toplumsal cinsiyet söylemi, Sözleşme'nin öncesinde ve sonrasında ulusal mevzuatımıza farklı düzeylerde

35 <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planlari/> (E.T. 4.6.2021)

36 <https://www.aile.gov.tr/media/33061/koordinasyon-planlari-v13-1.pdf> (E.T. 4.6.2021)

37 <https://haberglobal.com.tr/gundem/kadina-yonelik-siddetle-mucadelede-4-ulusal-eylem-planlari-hazirlandi-103410> (E.T. 4.6.2021)

sızmıştır. Bu sızmaların yer aldığı belli başlı hukuki metinler şöyle sıralanabilir:

2.1. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

İstanbul Sözleşmesi'ni ilk imzalayan ülke olarak Türkiye, Sözleşme'nin gerektirdiği sorumlulukları en üst düzeyde ve ivedilikle yerine getirmek için Sözleşme yürürlüğe girmeden iki yıl önce, 8/3/2012 tarih ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'u hazırlamış, 20/3/2012 tarihinde yürürlüğe koymuştur. Adında "Ailenin Korunması" ibaresi geçen Kanun'da aileyi korumayla ilgili herhangi bir hüküm yoktur. Kadına karşı şiddeti öne çıkaran 6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi'nin ulusal düzlemde pratiğe konulmasına yöneliktir. Baştan sona Sözleşme'nin ideolojisini yansıtmaktadır.

Kanun'un amaç, kapsam ve temel ilkeleri 1. maddesinin 1. fıkrasında şöyle ifade edilmektedir:

Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

2. fıkrada ise şu hükme yer verilmiştir:

a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet

ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.

İstanbul Sözleşmesi'nin düşünce hatlarına göre hazırlanan 6284 sayılı Kanun, toplumsal cinsiyete atıfta bulunmasa da Sözleşme'nin ulusal uzanımdır. "Ailenin Korunması" başlığını taşıyan 6284 sayılı Kanun'un hiçbir yerinde ailenin korunmasıyla ilgili bir hüküm bulunmamaktadır.³⁸ Kanun'un Sözleşme'nin uzanımı olduğunun en açık delili budur. Esasen Sözleşme teori, 6284 pratiktir. Bu sebeptendir ki İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi, içeriğindeki tartışmalı ideolojik bir takım kavramların dayanaksız kalması dışında, somut hukuk düzeni açısından hiçbir sonuç doğurmamıştır.

6284 sayılı Kanun, İstanbul Sözleşmesi'nin ruhundan beslendiği için tanım, kavram ve pratik hükümler açısından sorunlarla malumdür. Bu sorunların bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:³⁹

2.1.1. Keyfi Yoruma Açık, Muğlak Şiddet

6284 sayılı Kanun'da şiddetin tanımı muğlak ve yoruma açıktır. Kanun'da aile bireylerinin şiddet kasti içermeyen aile içi iletişim ve etkileşim süreçleri ile ebeveynlerin tedbir hakkı kapsamında ele alınması gereken davranışlarının şiddet kapsamında değerlendirilmeyeceğine ilişkin hükmün bulunmaması bir eksikliklerdir. Eylemin unsurları ve gerçekleşme şartları objektif olarak belirlenmedikçe tedbir kararlarına mesnet tutulması

38 Yaman, a.g.e., s.660.

39 Memur-Sen Odak Analiz'den özetlenerek alınmıştır.

toplumsal sorunlara kapı aralamaktadır. Dokunulmazlığı bulunan konutta, devamlı veya büyük ölçüde birlikte, samimi bir ortamda yaşayan aile bireylerinin ani gelişen ve devamlılık arz etmeyen hareketlerinin -fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar vermedikçe- “ev içi şiddet” olarak kabul edilmemesi gerekmektedir.⁴⁰

Hukuk düzeni tarafından izin verilen meşru savunma, görevin ifası, hakkın kullanılması, ilgilinin rızası, Medeni Kanun ve diğer kanunlar tarafından ebeveyne veya disiplin yetkisine haiz kişilere tanınan tedip yetkisinin kullanılması kapsamında kalan fiillerle ilgili olarak bu tedbirlerin uygulanmasından, hukuk düzeninin teklifi prensibi gereği, söz edilemez.⁴¹

6284 sayılı Kanun, tutum ve davranışları tanımın odağına koyarken, bağlam itibarıyla sınır koymaz. Şiddet kavramını muğlak ele alır. “Ev içi şiddet”, “şiddet” ve “şiddet mağduru” gibi kavramların tanımını netleştirerek uygulama sahasını aşırı genişletir ve istismara elverişli hale getirir.⁴² Aynı sebeple, hangi şiddet iddialarının 6284 kapsamında değerlendirileceği konusunda bir teşhis ve tasnif sorunu oluşmuştur.⁴³

6284 sayılı Kanun’da şiddet mağduru ve faili ile ilgili olarak ihtimallere dayalı tanımlamalar yapılmıştır. Kanun’a göre, “şiddet mağduru”, 6284 sayılı Kanun’da şiddet olarak

tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri ifade etmektedir (m. 2/e). “Şiddet faili” ise Kanun’da şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişilerdir (m. 2/g).⁴⁴ Şiddet kavramını muğlak bırakan Kanun, bu muğlaklık üzerinden kişilerin mağdur ve fail olarak nitelendirilmesini hedeflemektedir.

Şiddetin önlenmesi amacıyla, şiddete uğrayan kadar uğrama ihtimali olanların da kapsama alınması ve korunması doğaldır. Ancak Kanun’da muhtemel failin temel hak ve hürriyetlerini kısıtlayıcı veya engelleyici kararların alınmasını, tecziye ve yaptırımların uygulanmasını önleyecek somut çerçevelerin olmayışı, tehlikenin boyutunu tanımlayan “yakın, açık, ani” gibi kriterlerin yer almaması, uygulamada hak ve özgürlüklerin ihlaline yol açmakta, ciddi sorunlar doğurmaktadır.⁴⁵

Suç ve cezaların kanunla düzenlenebilmesi, kişi hak ve özgürlüklerine sağlanan en önemli anayasal garantilerden biridir. Kişi hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınabilmesi için, hangi fiillerin suç teşkil ettiğinin kanunda açık bir şekilde belirlenmesi gerekir.⁴⁶ 6284 sayılı Kanun, hiçbir suç tanımlı yapmayan fakat suçlama üreten bir kanun olarak fazlasıyla sorunludur.

40 Uğur, Hüsamettin; (2012) Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.101, s.347.

41 Koca, Mahmut; (2019) İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanunun Değerlendirilmesi, Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı, Adalet Yayınevi, Ankara.

42 Koca, a.g.e.

43 Taştan & Küçük Yıldız Küçük, a.g.e.

44 Yaman, a.g.e., s.661.

45 Uğur, a.g.e., s.349.

46 Türk Ceza Kanunu Madde Gereççeleri, m. 2.

2.1.2. Şikayetçinin Beyanının Esas Kabul Edilmesi

6284 sayılı Kanun'da "Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz" hükmüne yer verilmiştir. İstismara ve haksızlıklara kapı aralayan bu hüküm "tedbir kararına aykırılık halinde zorlama hapsinin uygulanacağı" hükmüyle birlikte düşünüldüğünde, delilsiz ve belgesiz işlem tesisi, telafisi mümkün olmayan zararların oluşmasına yol açacaktır. En azından makul şüphe olmaksızın verilmiş bir tedbir kararı, suçlanan şahıs için ağır bir tahrik unsuru olabilmekte, öte yandan asılsız şikâyetleri ise teşvik etmektedir. Uygulamada kötüye kullanılabilir veya mağduriyetlere neden olabilecek, her an için sorgusuz-sualsiz bir zorlama hapsine dönüşebilecektir.⁴⁷

2.1.3. Uygulamada Önleyici Tedbirlerde de Delil ve Belge Aranmaması

6284 sayılı Kanun'da koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmayacağı (m. 8/3) hükmüne yer verilirken önleyici tedbir kararının ise geciktirilmeksizin verileceği düzenlenmiştir (m. 8/5). Uygulamada, koruyucu tedbirlerle ilgili karar verilirken delil ve belge aranmaması kuralının, 5. maddede düzenlenen önleyici tedbirlerle ilgili olarak da karine kabul edilebildiği görülmektedir.⁴⁸ Delil ve belge aranmaması ilkesinin önleyici kararlara da genişletilmesi, şiddet faili olduğu iddia edilen şahısların temel hak ve

özgürlüklerinin ihlaline ve mağduriyetine, kanunun istismarına ve şiddetin artmasına/ağırlaşmasına neden olabilmektedir. Önleyici tedbir kararının ihlali durumunda zorlama hapsi kararının verilmesiyle sorunlar daha da derinleşmektedir.⁴⁹

2.1.4. Re'sen Soruşturma / Kovuşturma Uygulaması

İstanbul Sözleşmesi, fiziksel şiddet, cinsel saldırı, zorla evlendirme, kadın sünneti, zorla kürtaj ve kısırlaştırma suçlarını şikâyete bağlı olmaksızın re'sen soruşturulup kovuşturulmasını, şikâyet geri alınsa bile soruşturmanın devam ettirilmesi yükümlülüğünü getirmekteydi (m. 55). 6284'te ise bu konuda bir düzenleme yoktur. Sözleşme'nin feshedildiği dikkate alınırsa bu alandaki Sözleşme'ye bağlı uygulamalar dayanaksız kalmıştır.

Şiddete maruz kalıp, beyanını zor ve tehditle ya da çevresel baskılarla geri alan ve suç teşkil eden fiillere maruz kalmaya devam eden kadınların varlığı bilinmektedir. Bu fiiller yaşam hakkı ihlaliyle sonuçlanabilmektedir (bkz. AİHM'in 9/6/2009 tarihli Opuz-Türkiye kararı). Ağır ihlalleri önlemek amacıyla getirilen bu düzenlemeyi; eylemlerin somut olarak tanımlanmadığı, şablon kararların verildiği, yasa açıklarının sıklıkla istismar edildiği bir vasatta değerlendirmek gerekir. Söz konusu düzenlemenin, bütün kadınları bütün erkekler karşısında peşinen avantajlı duruma getirdiği, suçlanan şahısların temel hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak telafisi mümkün olmayan ihlallere neden olabileceği görülmelidir.

47 Uğur, a.g.e., s.361.

48 Koca, a.g.e.

49 Taştan & Küçüker Yıldız, a.g.e., s.32.

2.1.5. Uzaklaştırma Tedbirinin Şiddeti Artıran Boyutu

6284 sayılı Kanun'un 5/b maddesinde hâkimin şiddet uygulayanla ilgili "Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi" kararı verebileceğini düzenlemektedir. Mülga 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 1/b maddesinde de yer alan bu tedbir en sık uygulanan önleme tedbirlerindedir. 6284'ün bu tartışmalı maddesinin Sözleşme'deki dayanağı 52. maddedir. Sözleşme, taraflardan birinin uzaklaştırılmasını öngörürken 6284 sayılı Kanun şiddet failinin uzaklaştırılacağını belirleyerek hâkime olayın ve tarafların durumuna göre karar verebileceği bir tercih alanı bırakmamıştır.

Failin ekonomik, sosyal ve sağlık durumunu dikkate almayan uzaklaştırma kararlarının; failin sokakta kalması, ailesinden ayrı düşmesi, kendi evine girememesi gibi nedenlerle öfkeyi büyütüp şiddeti artırdığı, eşlerin barışma ihtimalini azaltıp boşanmaları körüklediği şeklindeki tespitler kamuoyuna mal olmuş ve bazı raporlara⁵⁰ yansımıştır.

2.1.6. Tedbir Kararının İlk Defasında Çoğunlukla Altı Ay Olarak Verilmesi

Kanun'da tedbir kararının ilk defasında en çok altı ay için verilebileceği belirlenmiştir (m. 8/2). Tedbir kararının ilk defasında en çok altı ay için verilebilmesi hükmü, ilk uzaklaştırma için oldukça fazladır. Uygulamada çoğunlukla altı aylık uzaklaştırmaya ilk defada karar verilmekte, şiddeti uygulayan şahsın psikolojik, ekonomik ve kişilik durumu,

failin ağırlığı, tekrarlanma riski gibi durumlar göz ardı edilmektedir.

2.1.7. Önleyici Tedbirde Hakime Tanınan Yetkinin Genişliği

6284 sayılı Kanun'un 5. maddesinde önleyici tedbirler sayılmıştır ve hâkimin şiddet uygulayanlarla ilgili olarak sayılan önleyici tedbirlerden birine, birkaçına veya "uygun görülecek benzer tedbirlere" karar verebileceği ifade edilmiştir (m. 5/1). Burada "uygun görülecek benzer tedbirler" ifadesine bir kısıtlama getirilmediğinden, hâkime geniş bir yetki alanı bırakılmaktadır. Tedbire aykırı hareket edenlerin zorlama hapsine tabi tutulacağı (m. 13/ 1, 2) düşünüldüğünde şüphelinin mağduriyetine yol açabileceği görülecektir.

2.1.8. Uzlaştırma ve Arabuluculuğun Yasaklanması

2012 yılında yürürlüğe giren 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nda "Aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir" (m. 1/2) denilmek suretiyle 6284 kapsamına giren uyuşmazlıklarda arabuluculuk yasaklanmaktadır. Uzlaştırma mekanizmaları, sorunları barışçıl ve çekişmesiz yollarla çözen mekanizmalardır. Uzlaştırma yasağı, barışmayı engellediği gibi uzlaşarak ayrılma seçeneğini de engellemiş olmaktadır. Aile bireylerinin çatışmayı sürdürmesini teşvik etmektedir.

2.1.9. 6284 Sayılı Kanun'un Hukuk Sistemimizin Temel Prensipleri ile Çelişmesi

Yukarıda sayılanlar ışığında, 6284 sayılı Kanun'un zedelediği bazı hukuk prensipleri şunlardır:

50 Taştan & Küçük Yıldız, a.g.e., s.31.

Suç ve cezada kanunilik, lekelenmeme hakkı, iddia edenin ispat külfeti, masumiyet karnesi, hukuk düzeninin teklifi, hukuki dinlenilme hakkı, dürüst yargılanma ve savunma hakkı, kıyas yasağı, kanun önünde eşitlik ilkesi, hukuk devleti ilkesi ve bunun uzantısı olarak açıklık ve belirlilik ilkeleri, hak arama özgürlüğü.

Toplumsal cinsiyetçi ideolojinin bir tezahürü olan ve feminizmin imzasını taşıyan 6284 sayılı Kanun'un, mefsub İstanbul Sözleşmesi'nin hukuk sistemimizde yaşayan temsilcisi olmasından öte, hukuken kabul edilemez bir altyapıya bağlı olduğu açıktır.

2.2. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği

6284 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin yönetmelik 18/1/2013 tarih ve 28532 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte, kanunda yer alan hükümlerin ne şekilde uygulanacağı ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

Yönetmelikte; ihbar ve şikâyet nereye nasıl yapılacağı, idarenin bu durumda hangi işlemleri yapacağı, mülkî amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları ve bu kararlara itiraz yolları, barınma yerinin sağlanması, koruma altına alınan kişiye geçici maddi yardım yapılması, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, geçici koruma altına alınma, kreş imkânı sağlanması, hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları, koruma altına alınan kişinin işyeri ile kimlik ve diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi ve de ayrı yerleşim yeri belirlenmesi, hâkim ta-

rafından verilecek önleyici tedbir kararları ve itiraz yolları, alkol veya uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanmama ve bağımlılık halinde muayene ve tedavi, kolluk amiri tarafından alınabilecek tedbirler, tedbir kararının ilgili makamlara iletilmesi ve yerine getirilmesi, kurumlararası koordinasyon, şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması gibi birçok başlıkta detaylı düzenlemeler yer almaktadır.

Yönetmelik, 6284 sayılı Kanun'un uygulamasıyla ilgili olduğu için, Kanun'la ilgili yukarıda ifade ettiğimiz sorunlar tabii olarak yönetmeliğe de aktarılmıştır. Şiddetin tanımının yeterince açık olmamasının neden olduğu sakıncaların giderilmediği, mağdur lehine olduğu düşünülen hükümlerin istismar edilmesi ihtimalinin yönetmelikte de göz önüne alınmadığı görülmektedir.

2.3. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik

17/3/2016 tarihli bu yönetmelik; Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) kuruluş, işleyiş ve yürüteceği işlemlere ilişkin usul ve esaslar ile ŞÖNİM'de çalışacak personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Yönetmeliğin 4. maddesinde ŞÖNİM'lerin temel ilkeleri ve çalışma esasları belirlenmiştir. Aşağıya aldığımız iki bentten 1/ğ bendinde;

ğ) *Koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında Ceza Hukuku kapsamında uzlaşma ya da hukuki uyumsuzluklarda arabuluculuk önerilemez. Ancak, çatışma çözme*

yöntemlerine ilişkin danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilebilir.

denilmekte, uzlaşma ve arabuluculuk yasasına karşı çatışma çözme yöntemlerine ilişkin danışmanlık ve rehberlik hizmeti şeklinde bir yol geliştirilmektedir. Uzlaşma veya arabuluculuk ile sonuçlanması yasaklanmış olan danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin aile içi çatışmaları körüklemekten başka bir işe yarayıp yaramayacağı şüphelidir.

Aynı maddenin 1/i bendinde ise kişinin beyanının esas alan kanun hükmünün istismarı karşısında genel hükümler doğrultusunda işlem yapılacağı vurgulanmıştır:

i) Yapılacak işlemler hakkında başvuranın beyanı esas alınır. Gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu anlaşılmalarda hakkında genel hükümler doğrultusunda işlem yapılır.

ŞÖNİM hizmetlerden yararlanacak kişilerin kimler olacağı 12. maddede düzenlenmektedir:

Sunulacak hizmetlerden ev içi şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişiler yararlanır. Şiddet uygulayana yönelik hizmetler ŞÖNİM koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülür.

ŞÖNİM tarafından ilgili makamlar nezdinde başvuran için tedbir kararlarının talep edilmesiyle ilgili 15. maddede düzenleme yapılmıştır. Buna göre tedbir kararı, şiddet mağdurunun isteği sonrasında veya gerekli durumlarda re'sen ilgili makamlardan talep edilebilir:

Madde 15 - (1) Tedbir kararları, şiddet mağdurunun ŞÖNİM tarafından bilgilendirilmesi sonrasında bireysel olarak veya gerekli hâllerde resen talep edilebilir.

a) Tedbir kararı, en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek hâkim, mülki amir veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kolluktan talep edilir.

b) Şiddet mağdurunun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, şiddet veya şiddet uygulama tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde veya tedbir kararı süresinin veya şeklinin değiştirilmesi ya da aynen devam etmesine karar verilmesi talep edilebilir.

c) Şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin ortadan kalkması hâlinde, tedbir kararını veren merciden kararın kaldırılması talep edilebilir.

ç) Mülki amir veya aile mahkemesi hâkimi tarafından alınan tedbir kararlarına, süresi içerisinde itiraz edilebilir.

Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişileri "kadınlar, çocuklar, aile bireyleri" ibaresiyle ortaya koyan ŞÖNİM yönetmeliğinin, diğer mevzuat gibi, feminist mantalite ile hazırlandığı, erkeği şiddet faili rolüne sıkıştırdığı görülmektedir. Erkeklerin şiddet mağduru olması ihtimali es geçilmiş, uygulayıcılara feminist duyarlılık aşılarmaya çalışılmıştır. Nötr bir dil içermeyen yönetmelik, kadın ve aile mevzuatının ilk bakışta makul görünen fakat gerçekte toplum ve aile içi çatışmaları tahrik eden örneklerden biridir.

2.4. Kadın Konukevlerinin Açılışı ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik

5/1/2013 tarihli yönetmeliğin amacı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına, belediyelere, il özel idarelerine ve sivil toplum kuruluşlarına ait kadın konukevlerinin açılışı, işleyişi, hizmetin çeşit ve niteliği, denetimi, kurumlar arası işbirliği ile çalışanların görev ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları belirlemektir (m. 1). Konukevinin çalışma esasları ve temel ilkelerinin belirlendiği 4. maddenin 3/a fıkrasında “İnsan haklarına dayalı, insan onuruna yaraşır, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve sosyal devlet ilkesine uygunluk esas alınır” ifadesi dikkat çekicidir. İnsan hakları vurgusu yapılmışken ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlılığın ifade edilmesi kadının bir insan olarak hak ve özgürlüklerinden farklı bir kategoriye işaret ettiği anlaşılmaktadır:

Madde 4 - (3) Konukevi işleyişinde bu Yönetmelik kapsamında verilecek destek ve hizmetlerde aşağıdaki hususlara uyulur:

a) İnsan haklarına dayalı, insan onuruna yaraşır, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve sosyal devlet ilkesine uygunluk esas alınır.

c) Yapılan çalışmalarda kadın odaklı yaklaşım esastır.

ç) Konukevinde yapılacak işlemlerde kadının beyanı esas olup, delil göstermek zorunda bırakılmaz.

ğ) Çalışanlar tarafından, kadınlara şiddet uygulayan ya da uygulama ihtimali bulu-

nan kişi ile ilgili herhangi bir uzlaşma teklif edilemez ve arabuluculuk yapılamaz.

2.5. 5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu⁵¹

25/2/2009 tarihli bu Kanun’la, Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) kurulmuştur. KEFEK, toplumsal cinsiyet ideolojisinin dünya genelinde popülerleşmesinin ürünüdür. Pek çok ülkede aynı sürecin ürünü olarak farklı isimler altında bu gibi kurumlar tesis edilmiştir.

KEFEK, kendi kuruluş kanunundan ve feminizme müzahir atmosferden ötürü Türkiye’de toplumsal cinsiyet ideolojisinin etkili olduğu kurumlardan biridir. KEFEK’in kurulmasından önce kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği merkezli çalışmalar yürütme organı içinde Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü eliyle yürütülürken, KEFEK’le birlikte KEFEK aracılığıyla yasama süreçlerine toplumsal cinsiyetçi bakış açısı aşılanmış ve sivil toplum ile iş birliği halinde hükümet kurumlarını izleyen bir mekanizma oluşturulmuş oldu.⁵²

Kanun’un 1. maddesinde kanunun amacı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kuruluş görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemek olarak ifade edilmiştir:

Madde 1 - (1) Bu Kanunun amacı, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler

51 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5840.pdf> (E.T. 6.6.2021)

52 Dinmezpınar, Cemil; (2014) TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, Yasama Dergisi, S.28, s.6.

konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun teklifleri ile olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri hakkında ihtisas komisyonlarına görüş sunmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir.

Kanun'un 3. maddesinde ise KEFEK'in görevleri sayılmıştır. KEFEK'in kiritik rolünü ortaya koyan görevlerinden bazıları şöyledir:

Madde 3 - (1) Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun görevleri şunlardır:

a) Kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, Başkanlığın talebi üzerine ya da istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun teklifleri ile olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin kadın erkek eşitliği konusunda T.C. Anayasasına, uluslararası gelişmelere ve yükümlülüklerle uygunluğunu inceleyerek ihtisas komisyonlarına görüş sunmak

c) Kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek.

d) Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile T.C. Anayasası ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek.

e) Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.

f) Kadın erkek eşitliği konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler yapmak.

KEFEK'in 2015 tarihli 24. Dönem 4. Yasama Yılı Faaliyet Raporu'nda -ki Komisyon'un internet sitesinde yer alan son rapordur⁵³- yer verilen önerilerden bazıları ise şunlardır:⁵⁴

Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına yönelik eğitimler verilmesi, kılavuzlar hazırlanması

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunun lisans, yüksek lisans veya doktora programlarında müfredat içine alınması

Merkezî Yönetim Bütçe Kanun Tasarısı ekleri arasına toplumsal cinsiyet raporunun eklenmesi veya bütçe gerekçesinde bir bölüm açılmasının sağlanması

Görüldüğü üzere KEFEK, orijin itibariyle kadın-erkek fırsat eşitliğine dayandırılmakta fakat pratikte kadın-erkek farklılığını toptan

53 <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/faaliyet.htm> (E.T. 7.6.2021)

54 Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu 24. Dönem 4. Yasama Yılı Faaliyet Raporu https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/faaliyet%20raporu_%2024_d4_yy.pdf (E.T. 7.6.2021)

reddeden toplumsal cinsiyet ideolojisini merkeze almaktadır. KEFEK, kanun yapıcı kurum olan TBMM'ye ihtisas komisyonu sıfatıyla görüş bildirip, bütün ulusal mevzuata toplumsal cinsiyet ideolojisi perspektifinden tesir eden bir kurumdur.

KEFEK Kanun'u, kadın-erkek eşitliği kaygısıyla çıkarılmış görünse de birkaç yerde "kadın hakları" ibaresine yer vermekte, "erkek hakları" düşüncesine açık kapı bırakmamaktadır. Kanun, kadınların her koşulda dezavantajlı oldukları gibi bir ön kabule dayanmaktadır. Radikal feminizmin esası olan bu ön kabulü destekleyecek bilimsel çalışmalar yoktur.

Gerçekte, kadın-erkek rollerinin keskin bir şekilde ayrıldığı toplumlarda kadınlar bazı yönlerden dezavantajlı iken erkekler de diğer bazı yönlerden dezavantajlıdır. Olgulara bütüncül yaklaşarak derinlemesine düzenlemeler yapılmalıdır. Herkesin adil ve saygın koşullara eriştirilmesi hedeflenmelidir. Kadın-erkek eşitliği görüntüsü altında feminist ajandaları takip etmek yarar doğurmazdır. KEFEK bu türden bir yararsızlığı somutlaştırdığı için yoğun ve haklı eleştirilere hedef olmaktadır.

2.6. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun

15/2/2011 tarih ve 6112 sayılı RTÜK Kanunu'nda, bir yanda toplumun milli ve manevi değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine vurgu yapılırken öte yanda toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen programların yapılamayacağı ifade edilmektedir. "Yayın hizmeti ilkeleri" başlıklı 8.

maddenin 1. fıkrasının f ve s bentlerinde şu ifadelere yer verilmiştir:

f) *Toplumun milli ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.*

s) *Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.*

Kanun'da toplumsal cinsiyet eşitliğinin ideolojik olarak istismar edilen bir kavram olduğu göz ardı edilmiştir. Kavramın gerek feminist arka planı gerekse de eşcinselliği kapsayıcı olduğu bilinmemekte veya görmezden gelinmektedir.

2.7. Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketiyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler Genelgesi⁵⁵

Başlığı verilen 4/7/2006 tarih ve 2006/17 numaralı Başbakanlık Genelgesi, çocuğa ve kadına yönelik şiddet konusunda çözüm önerilerinin sunulduğu, töre ve namus cinayetlerinin çözümlerinin sıralandığı, medya ve şiddet konusundaki çözüm önerilerinin yaşama geçirilmesinde koordineli çalışılması gereken kurum ve kuruluşların açıklandığı detaylı bir genelgedir. Genelgedeki hükümler, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 28/6/2005 tarih ve 853 sayılı kararla oluşturulan araştırma komisyonunun "hükümetçe de benimsenen" kapsamlı raporuna dayanmaktadır.

Genelgede kadına ve çocuğa yönelik şiddetin yapısal anlamda "ekonomik kalkınma ve gelişme ile birlikte eğitim ve kültür

düzeyinin yükselmesiyle giderek ortadan kalkacağı” vurgulanmış olmakla birlikte önerilerden anlaşıldığı kadarıyla asıl çözüm, toplumsal cinsiyet ideolojisinin yaygınlaştırılmasında aranmaktadır.

Genelgede, toplumsal cinsiyet ideolojisi doğrultusunda, toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların ana plan ve programlara entegrasyonu ile şiddet konusunda yapılacak ulusal planın toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip bir plan olması gerektiği, geleneksel cinsiyet rol ve kalıpları gibi çok sayıda vurgu dikkat çekicidir. Genelgede İstanbul Sözleşmesi'nin de mayasını oluşturan feminist jargonun bu denli sık ve savruk kullanılması, kadına şiddet sorunu karşısında yapılan çalışmaların sahada hangi ideolojik saiklerle şekillendiğini göstermesi açısından önemlidir.

Genelgede konumuzla ilgili bazı ibareler şunlardır [Vurgular tarafımıza aittir]:

Çocuğa yönelik şiddete karşı alınacak önlemler ulusal plan çerçevesinde ve kapsamlı olarak belirlenmelidir. Söz konusu plan hazırlanırken, toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip olması sağlanmalıdır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların ana plan ve programlara entegrasyonu, sektörler ve disiplinler arası işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izlenme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması, mevcut mekanizmaların işler hale gelmesi sağlanmalıdır.

İlköğretimden başlayarak eğitimin her aşamasında (örgün ve yaygın eğitim de dahil olmak üzere) şiddet ve toplumsal cinsiyet duyarlılığı konularını içeren ve çocuklara

kendi bedenlerini tanımayı öğreten eğitim programları hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.

Aile Mahkemeleri ve Çocuk Mahkemelerinde görev yapacak yargı mensuplarının, pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların toplumsal cinsiyet bakış açısı eğitimi alması ve 4787 s. Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunu uyarınca bu mahkemelerde görev alacak pedagogların, sosyal hizmet uzmanlarının, psikologların kadrolarına atanmaları en kısa sürede yapılmalıdır.

Belediyelerin ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın Halk Eğitim Merkezleri ile SHÇEK' in Toplum Merkezleri'nde kadın çalışmaları yapılmalıdır. Sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği sağlanarak söz konusu merkezlerde okur-yazarlık, kadının insan hakları, toplumsal cinsiyet rolleri, özgüven gibi kadına yönelik güçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.

Devlet kadınlara yönelik her türlü şiddet eyleminin önlenmesini bir devlet politikası olarak kabul etmelidir. Bu alana yönelik bir bütçe oluşturularak, toplumsal cinsiyet rolleri açısından bütçelerin etki ve sonuçları görünür kılarak, toplumsal cinsiyete dayalı bütçe analizleri yapılmalıdır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların devletin bütün ana plan ve programlarının içine entegre edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması, programların ve sonuçların izlenme ve değerlendirilmesi için gerekli mekanizmaların oluşturulması ve var olan mekanizmaların işler hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Kadına yönelik şiddete karşı alınacak önlemler bir ulusal plan çerçevesinde yasal, kurumsal, eğitsel ve kültürel alanlara yönelik, kapsamlı olarak belirlenmelidir. Bu plan hazırlanırken toplumsal cinsiyet bakış açısına sahip bir plan olması sağlanmalıdır.

Ülke genelinde tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör çalışanlarına yönelik “toplumsal cinsiyet eşitliği” eğitimi verilmesinin zorunlu hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Sistematik bir zihniyet dönüşümü için ders kitaplarında, günlük konuşmalarda, görsel ve yazılı basında, sinema filmlerinde hatta akademik çalışmalarda, vaaz ve hutbelerde kullanılan geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını erkek egemen zihniyetin hakim olduğu toplumsal yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan bir söylem geliştirilmelidir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, töre/namus cinsiyetlerinin önlenmesi konusunda; toplumu bilinçlendirmek üzere hutbe ve vaazlar vermeli, yazılı ve görsel yayınlar yapmalı ve çeşitli etkinlikler düzenlemelidir. Bu etkinliklerinde Diyanet İşleri Başkanlığı geleneksel cinsiyet rol ve kalıplarını, ataerki yapının yarattığı olumsuzlukları vurgulayan ahlaki söyleme sahip bir dil kullanmalıdır.

Töre ve namus konusunda toplumda yerleşik ön kabullerin veya geleneksel anlayışın tersine çevrilmesi sağlanmalıdır.

Başta program yapım ve yöneticileri olmak üzere televizyon programlarının üretiminin her aşamasında yer alan medya çalışanlarının “şiddete” ilişkin duyarlılıklarını artırıcı

“Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” eğitimi alınmasının sağlanması.

Genelge, Türkiye'nin 2011 yılında imzaladığı İstanbul Sözleşmesi'nden çok daha önce toplumsal cinsiyet ideolojisinin etkisine kapıldığına ispatıdır. İstanbul Sözleşmesi, diğer mevzuata parça parça yedirilen bu ideolojinin bayraktarlığını yapmak suretiyle, yıllar öncesinden gelen bir yıkıcı aktivizm sorununu faş etmiştir. Toplumsal cinsiyet ideolojisini kadın-erkek farklılıklarının hepsini ortadan kaldırmaya yönelik olarak kullanılması toplumsal cinsiyet kavramını yararlı bir enstrüman olmaktan çıkarmış, ideolojik saplantıya dönüştürmüştür. Kavramın içyüzüne dair bilinç taşımayan bu genelge gibi yasal düzenlemeler, yerli ve milli kültürün onarılmasına değil, yok edilmesine hizmet etmektedir. Bu gibi düzenlemeler yüzündür ki İstanbul Sözleşmesi adlı kültür mühendisliği manifestosu yadırganmadan ulusal mevzuata aktarılabilmştir.

2.8. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması Genelgesi⁵⁶

Adalet Bakanlığının 17/12/2019 tarihli bu genelgesi, 6284 sayılı Kanun'un kapsamında verilen önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının uygulanması sırasında ortaya çıkan sorunların giderilmesi ve yol gösterici olması amacıyla, 20/02/2015 tarih ve 154 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması” konulu genelgenin güncellenmesini içermektedir. Genelgenin bazı hükümleri şöyledir:

56 <https://basin.adalet.gov.tr/ailenin-korunmasi-ve-kadina-karsi-siddetin-onlenmesine-dair-kanunun-uygulanmasi-hakindaki-adalet-bakanligi-genelgesi-guncellendi> (E.T. 7.6.2021)

A) Aile içi ve kadına karşı şiddet suçlarına ilişkin yürütülen soruşturmalarda;

1- Cumhuriyet başsavcılıkları bünyesinde, "Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddet Bürosu" kurulması ve bu bürolarda çalışan Cumhuriyet savcılarının uzmanlaşmalarının sağlanarak zorunlu durumlar dışında farklı işlerde görevlendirilmemesi ve sık işbölümü değişikliği yapılmaması,

4- Eylemle orantılı ceza muhakemesi koruma tedbirlerine başvuru hususunun değerlendirilmesi; mağdurun daha önce başka şikâyetinin bulunup bulunmadığının mutlaka kontrol edilmesi, süregelen şiddet vakalarının tespiti halinde şüpheli hakkında zincirleme eylemlerle orantılı koruma tedbirlerine başvuru hususunun da göz önünde bulundurulması,

6- Özel hayatın gizliliği, mahremiyet hakkı, lekelenmeme hakkı, kişisel verilerin korunması gibi temel hakların korunmasına önemle riayet edilmesi,

B) Tedbir karar ve uygulamalarında yukarıda belirtilen uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuat hükümleri gözetilerek;

1- 6284 sayılı Kanun kapsamındaki şiddet mağdurlarının vakanın özelliğine göre kaygı düzeylerinin yüksek olduğu durumlarda beyanlarının uzman eşliğinde adli görüşme odalarında alınması,

2- Şiddet gördüğü iddiası ile;

a) Cumhuriyet savcılığına müracaat eden kişilerin ayrıntılı beyanları alındıktan sonra, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden 6284 sayılı Kanunun 15 inci maddesi uyarınca ayrıntılı sosyal araştırma

raporu talep edilmesi, bu aşamada alınan beyan dikkate alınarak uygun koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının istenilmesinde tereddüt edilmemesi,

b) Kolluk birimlerine müracaat eden kişiler hakkında "Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddet Olay Kayıt Formu"nun eksiksiz şekilde ve titizlikle düzenlenmesinin istenilmesi ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünden ayrıntılı sosyal araştırma raporu talep edilmesi, bu aşamada olay kayıt formu dikkate alınarak uygun koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının istenilmesinde tereddüt edilmemesi,

c) Cumhuriyet savcılığı veya kolluk birimlerine müracaat eden kişinin beyanları alındıktan sonra talebi hâlinde kolluk marifeti ile ŞÖNİM'e gönderilmesi,

4- Şiddet mağduru hakkında koruyucu tedbirler yanında, şiddet uygulayana yönelik önleyici tedbirlerin de gözetilmesi; özellikle öfke kontrolü, stresle basa çıkma, şiddeti önlemeye yönelik farkındalık sağlayarak tutum ve davranışları değiştirmeyi hedefleyen eğitim, danışmanlık, rehabilite, tedavi ve muayene gibi alternatif tedbirlerin de talep edilmesi,

5- Kişiyi güvenliğinden endişe etmesini gerektirecek şekilde korku ve çaresizlik içinde bırakacak ısrarlı bir takip söz konusu ise, mutlaka vakaya uygun tedbir istemlerinde bulunulması,

12- 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının, Kanunun amacı dikkate alınarak ivedilikle ve etkin bir şekilde uygulanması için;

ç) Tekrarlanan şiddet olaylarına karşı gerekli önleyici ve adli müdahalelerin yapılması bakımından, soruşturmanın başlangıcından infazın tamamlanmasına kadar tedbir uygulamalarının takibinin etkin bir şekilde yapılması

Genelgeyle, uygulamada karşılaşılan birtakım sorunların aşılması amaçlanmıştır. Dikkat çeken noktalardan biri, A/4 maddesinde görülen orantılılık vurgusudur. Bir diğeri ise A/6 maddesinde yer verilen özel hayatın gizliliği, mahremiyet hakkı, lekelenme hakkı, kişisel verilerin korunması gibi temel hakların korunmasına önemle riayet edilmesi konusundaki talimattır. Gerçekten de kadını şiddetten koruma amacıyla oluşturulan mekanizmaların şiddet faili olduğu iddia edilenler ile üçüncü şahısların haklarını dik-kate almadığı eleştirileri ciddi boyutlardadır.

Genelge, 6284 sayılı Kanun'un hükümlerinden kaynaklanan sorunlu uygulamaları bir kenara bırakırsak, feminist ideolojiye teslim olmadan, 6284'ün Adalet Bakanlığı nezdindeki hükümlerini yerine getirmeye odaklı, tedbir, koruma ve önleme açısından süreci aktif, etkili ve hızlı yürütmeye matuf bir genelge olarak göze çarpmaktadır.

Hukuk bilincini ve insafı elden bırakmayan genelge, yıllardır kamu organlarını etkisine alan feminist ve toplumsal cinsiyetçi ideolojilere küçük de olsa bir şerh düşmüş sayılabilir.

2.9. Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Dair Tedbirlerin Koordinasyonu Genelgesi

İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan 2007/6 sayılı bu genelgede töre ve namus

adı altında işlenen cinayetlerin önlenmesine ilişkin kurumlar arası koordinasyon tarif edilmektedir. Adı geçen genelge ile illerde "Töre ve Namus Cinayetleri İl Koordinasyon Kurulu/Komiteleri" kurulmuştur.

Genelge, geleneksel sosyal yapıların sadece olumsuz yönlerine odaklanan, tek yanlı ve çarpık duyarlılığıyla pek çok yeni sorun üreten 6284 sayılı Kanun'a ilişkin ikincil mevzuat arasında sayılmaktadır.

2.10. Diğer Mevzuat

İstanbul Sözleşmesi'nin öncesinde ve sonrasında birçok kanuna, yönetmeliğe toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili uyum maddeleri yerleştirilmiştir. Bunların bir kısmında, 25/6/2001 tarih ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'nda (m. 19) olduğu gibi tek maddelik fakat kritik hükümler vardır.⁵⁷

Bütün mevzuat tek tek taranarak, toplumsal cinsiyet ideolojisinin dayatıldığı maddeler, feminist olmayan bir bakış açısıyla, revize edilmelidir. Kadınların ve erkeklerin yaşadığı cinsiyetle ilişkili toplumsal sorunlar, kadın-erkek çatışmasını körüklemeyen, iyi niyetli bir duyarlılıkla çözüme kavuşturulmalıdır.

3. Değerlendirme

Toplumsal cinsiyetçi paradigmanın somut bir zaferi olan İstanbul Sözleşmesi, aynı zamanda küresel feminizm dalgasının Avrupa Konseyindeki meyvelerinden biridir. Bu sakıncalı akımlar Sözleşme'den çok önce Türk mevzuatına nüfuz etmeye başlamıştır. Sözleşme'nin imzaya açıldığı 2011 yılından sonra ise ulusal mevzuata toplumsal

cinsiyetçi yaklaşım damgasını vurmuştur. Sözleşme'nin Türkiye açısından feshedilmesi önemli bir farkındalık başarısı olsa da gerek uluslararası akımlar gerekse ulusal mevzuat açısından milli kültürümüzün karşı karşıya olduğu tehlike geçmiş sayılmaz.

Tartışmaya açtığımız ulusal mevzuat ve program örnekleri, kadın-erkek çatışmasından beslenen ve uzun vadede kadın ile erkeği birbirinden ayırt edilemez hale getirmeyi hedefleyen, her tür cinsel sapkınlığa kapı aralayan toplumsal cinsiyetçi ideolojinin sakıncalarını da ortaya koymuştur. İstanbul Sözleşmesi'nden önce ve sonra hayata geçirilmiş ve onunla aynı felsefi kökten beslenen bütün mevzuatın ilga edilmesi, bütün programların iptal edilmesi gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kuruluşları yönlendiren, görünürde eşitlikçi fakat derinlemesine toplumsal cinsiyetçi paradigma, kadın-erkek ilişkilerini ve sosyalleşme biçimlerini iyileştirmeyi hedeflememektedir. İnsanlığın yeni bir insan tanımı doğrultusunda regüle edilmesini amaçlamaktadır. Kadınlık bu uğurda kullanılan bir araçtır ve en çok feminizm tarafından istismar ve iffal edilmektedir. Zira yeni insan tanımının merkezinde birbirinden ayırt edilemez duruma gelmiş kadınlık ve erkeklik bulunmaktadır. Cinsiyet kaynaklı dezavantajları ortadan kaldırmayı fazlasıyla aşan böyle bir misyona rezervler konulması, toplumsal cinsiyetçi globalist dalganın milletler bünyesinde kırılması, geleneksel hayatın toptan değersizleştirilmemesi ve dünya kültürlerinin yok edilmemesi açısından bir zorunluluktur.

Aile ve Kadın Politikalarına **Yeni Bir Paradigma**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

Kadın ve Aileyle İlgili
Diğer Mevzuat

Kadın ve Aileyle İlgili Diğer Mevzuat

Önceki bölümde, Türkiye açısından feshedilmiş olan İstanbul Sözleşmesi'nin hukuk sistemimizde bir hayalet gibi dolaştığını, ideolojik olarak hala fazlasıyla etkin olduğunu gösterdik. Bununla birlikte, cinsiyet ve aile politikalarıyla ilişkili bütün kanunların İstanbul Sözleşmesi uyarınca hazırlandığını söylemek doğru olmayacaktır. Ulusal hukukumuz, toplumsal cinsiyet paradigmasını benimseyen ve benimsemeyen yaklaşımların çatışma sahnesidir. Bir bütün olarak bakıldığında, kadın-erkek ve aile olgularını ilgilendiren mevzuatın milli ruhtan yoksun ve ahenksiz olduğu görülmektedir.

Feminist ideolojinin hukuk politikalarına dayanak yapılmasının temelden sakıncalı olduğunu belirtmekle, feminist olmayan ideolojilerin doğru olduğunu peşinen kabul etmiş olmuyoruz. Bize göre; kadınlığı, erkekliği ve aile dinamiklerini haksız ve orantısız müdahaleye maruz bırakan her tür politika sakıncalıdır.

Bu bölümde, cinsiyet ve aile temalı diğer ulusal mevzuatın tanıtımı yapılmaktadır. Tanıtımı yapılan mevzuatın toplumsal cinsiyetçilik dışındaki saiklerle oluşturulduğu, olumlu ve olumsuz düzenlemeler içerdiği, bütüncül bir bakıştan yoksun ve ahenksiz olduğu fark edilecektir.

1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Anayasa'da ailenin bir tanımı yapılmaksızın ailenin korunması teminat altına alınmıştır:

Madde 41 - Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

Kanun önünde eşitlik ilkesinin düzenlendiği 10. maddenin 2. fıkrasıyla kadınlarla erkeklerin eşit olduğu hükmü getirilmiştir.

Madde 10/2 - Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

"Özel hayatın gizliliği" başlığı altında aile hayatının gizliliği düzenlenmiştir:

Madde 20 - Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Kimsenin, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırmayacağı hükmüyle Anayasa, cinsiyet farklılığından doğan hususiyetlerin çalıştırılırken göz önünde bulundurulması gerektiğini hükme bağlamıştır:

Madde 50 - Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz.

Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.

Anayasa'nın "Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları" başlığını taşıyan 62. maddesinde yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin korunması düzenlenmiştir:

Madde 62 - Devlet, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardımcı olunması için gereken tedbirleri alır.

2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu⁵⁸

4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi, 75 yıllık bir uygulamanın ardından yerini 1 Ocak 2002 tarihinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'na bıraktı. Yeni Medeni Kanun, dilin sadeleştirilerek günümüz Türkçesine uyarlanması yanında esasa ilişkin olarak da çok sayıda değişiklik içermektedir. Değişiklik ve yenilikler büyük oranda aile hukuku alanındadır. Değişiklikler yapılırken önemli ölçüde İsviçre Medeni Kanunu'nun 1988 yılında yürürlüğe giren ilgili hükümlerinden yararlanılmıştır.⁵⁹

Yürürlükteki Türk Medeni Kanunu'nda İkinci Kitap "Aile Hukuku" başlığını taşımaktadır. Aile Hukuku adı altında nişanlanma, evlenme, boşanma, eşler arasındaki mal rejimi, eşlerin ve aile bireylerinin hakları, hısımlık, evlat edinme, velayet, ev düzeni, vesayet

gibi konular ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Aile hukukuyla ilgili bir durum olarak miras taksimi ise Medeni Kanun'un Üçüncü Kitap'ında düzenlenmiş olan Miras Hukuku içinde yer almaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nda aileyi birliğini yönetme yetkisinin kimde olacağı şöyle ifade edilmiştir: "Birliği eşler beraberce yönetirler" (Madde 186/2).

Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 152/1. maddesinde "Koca, birliğin reisidir" hükmü yer almaktaydı. Bu hüküm, kadın-erkek eşitliğine aykırı görülmüş, yeni Medeni Kanun'da yukarıdaki şekilde değiştirilmiştir. Böylece evlilik birliğinin yönetiminde eşlere kanun önünde eşit söz hakkı tanınmış olmaktadır. Birliğin yönetimiyle ilgili kararları eşlerin birlikte almaları gerekmektedir. Eşlerden her biri yönetime ilişkin bir işi yapmadan veya bu konuda bir girişimde bulunmadan önce diğerini haberdar ederek fikrini ve onayını almalıdır.⁶⁰

Medeni Kanun'un 194. maddesi, mülga 743 sayılı Medeni Kanun'da olmayan aile konutu kavramını tesis ederek, söz konusu aile konutuyla ilgili kira, satış gibi işlemleri eşlerin birlikte rızasına bağlamaktadır: "Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz".

Mülga 743 sayılı Medeni Kanun aile fertlerinin geçim yükümlülüğünü kocaya bırakmışken

58 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>

59 Doğan, Murat; (2003 Türk Medeni Kanunu'nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.52, S.4, ss.93-94.

60 Doğan, a.g.e, s. 99.

(m.152/11), aile birliğinin yönetiminde eşleri eşit kabul eden 4721 sayılı Medeni Kanun eşlerin her birinin güçleri oranında ailenin geçiminden yükümlü olduklarını hükme bağlamıştır: “Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar” (Madde 186/3).

Türkiye’de kadın ve aile ile ilgili mevzuat, imzalanan uluslararası sözleşmelere paralel değişim göstermiş, o sözleşmelerin vazettiği paradigmaya göre şekil almıştır. CEDAW’la başlayan geleneksel kültürlere muhalif süreç, Medeni Kanun’da da gözlemlenmiştir. Kanun, kadın-erkek ilişkilerini sözleşme hürriyeti ekseninde tanımayı reddetmekte, bütün toplum için tek bir şablona bağlamaya çalışmaktadır.

Medeni Kanun’un “Aile cüzdanı ve dinî tören” başlıklı 143. maddesi de bu yaklaşıma örnektir:

Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir.

Aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dinî töreni yapılamaz.

Evlenmenin geçerli olması dinî törenin yapılmasına bağlı değildir.

Resmi karşılığı olmayan dini nikahın statüsünün Kanun’la düzenlenmesi, üstelik terminolojiye uygun olan “nikah” kavramı yerine halk nezdinde karşılığı olmayan “dinî tören” kavramının seçilmesi, toplumsal gerçeklik karşısında duyulan rahatsızlığın Medeni Kanun yoluyla ilan edilmesi anlamına gelmektedir. Medeni Kanun’un toplumsal gerçekliği adalet içinde çözümlenmekten ziyade

yeniden yaratmaya matuf, aşırı müdahaleci bir kanun olduğuna dair eleştirilerimize bir sonraki bölümde yer verilmektedir.

3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu⁶¹

Türk Ceza Kanunu’nun 230-234. maddelerinde “Aile Düzenine Karşı Suçlar” düzenlenmiştir. Bu başlık altında; “Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören”, “Çocuğun soybağını değiştirme”, “Kötü muamele”, “Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali”, “Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması” suçları tanımlanmıştır.

“Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören” başlığı altında birden fazla kişiyle evlenme durumunda iki taraf da cezalandırılmaktadır.

Madde 230 - (1) Evli olmasına rağmen, başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kendisi evli olmamakla birlikte, evli olduğunu bildiği bir kimse ile evlilik işlemi yaptıran kişi de yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

230. maddenin dini nikahı tecziye eden fıkraları, Anayasa Mahkemesine yapılan bir itiraz sonucunda iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal ettiği, Türk Ceza Kanunu’nun 230/5-6 fıkraları şöyledir:

Aralarında evlenme olmaksızın, evlenmenin dinsel törenini yapanlar hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir. Ancak, medeni nikâh yapıldığında kamu

61 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (E.T. 8.6.2021)

davası ve hükmedilen ceza bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar.

Evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu gösteren belgeyi görmeden bir evlenme için dinsel tören yapan kimse hakkında iki aydan altı aya kadar hapis cezası verilir.

Anayasa Mahkemesi, "İtiraz konusu kurallarla getirilen sınırlamanın amacı olan aile düzeninin korunması yönünden gerekli olmadığı hâlde, itiraz konusu kurallarla kişilerin özel hayatları ve aile hayatlarına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile din ve vicdan özgürlükleri kapsamında kalan evlenmenin dinsel törenini yapma ve yaptırma fiillerinin suç olarak düzenlenip bunlara cezai yaptırım bağlanması, anılan haklara orantısız bir müdahalede bulunulması sonucunu doğurmakta ve ölçülülük ilkesine aykırı düşmektedir" gerekçesiyle, 27/5/2015 tarih ve E.2014/36, K.2015/51 sayılı kararıyla söz konusu iki fıkrayı iptal etmiştir.

Türk Ceza Kanunu, "Kötü muamele" başlığı altında düzenlediği hükümlerle ev içi kötü muameleyi cezalandırmaktadır:

Madde 232 - (1) Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) İdaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye, bir yıla kadar hapis cezası verilir.

Ceza Kanunu'nda, "Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali" de cezalandırılmaktadır:

Madde 233 - (1) Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikayet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış bulunduğunu bildiği evli olmayan bir kadını çaresiz durumda terk eden kimseye, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Velayet hakları kaldırılmış olsa da, itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

b) Üstsoy veya altsoya, babalık veya analığa ya da eşe karşı, işlenmesi halinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Çocuk düşürme de Türk Ceza Kanunu'nda cezalandırılan fiillerdendir. Rızası dışında bir kadının çocuğunu düşüren kişi ile belli bir haftadan sonra kadının kasten çocuğunu düşürmesi cezalandırılmaktadır:

Madde 99- (1) Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Birinci fıkrada yazılı fiil kadının beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olmuşsa, kişi altı yıldan oniki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır; fiilin kadının ölümüne neden olması halinde, onbeş yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur

Madde 100- (1) Gebelik süresi on haftadan fazla olan kadının çocuğunu isteyerek düşürmesi halinde, bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

Türk Ceza Kanunu'nda "Kısırlaştırma" da cezalandırılmaktadır:

Madde 101- (1) Bir erkek veya kadını rızası olmaksızın kısırlaştıran kimse, üç yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Ayrıca 82. maddedeki kasten öldürme ve 87. maddedeki kasten yaralama suçlarının cezası, gebe bir kadına karşı işlendiğinde ağırlaştırılmış veya artırımlı olarak uygulanmaktadır. Benzer bir düzenleme 89. maddede taksirle yaralama, 94 ile 95. maddelerde işkence ve eziyet suçları için de söz konusudur.

Kendisini savunamayacak kadar zayıf olan kişilerle birlikte çocuklara, gebe kadınlara, eşe, üst ve alt soy kişilerle babalık ya da analığa karşı işlenen "Eziyet" suçu artırımlı olarak tecziye edilmiştir:

Madde 96 - (1) Bir kimsenin eziyet çekmesine yol açacak davranışları gerçekleştiren kişi hakkında iki yıldan beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Yukarıdaki fıkra kapsamına giren fiillerin;

a) Çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı,

İşlenmesi halinde, kişi hakkında üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

Türk Ceza Kanunu'nda aileyle ilgili en tartışmalı hükümlerden biri, 86. maddenin 3. fıkrasında görülmektedir. Kasten yaralama suçunun "a) Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe karşı" işlenmesi halinde soruşturma ve kovuşturma şikayete tabi değildir. Kovuşturmanın her zaman şikayete tabi olması birtakım sorunlar doğurduğu gibi asla şikayete tabi olmaması da sorunlar doğurmaktadır. İlk durumda, aile fertlerinin şikayetleri aile içi baskı yoluyla geri aldırılabilen ve mağdurlara yeterli koruma sağlanamamaktaydı. İkinci durumda ise aile fertleri arasındaki samimi sulh imkanı ortadan kaldırılmakta, karşılıklı düşmanlık hisleri kalıcı hale getirilebilmektedir. Türk Ceza Kanunu'ndaki bu değişimin, ailenin bütünlüğünü umursamayan, toptancı çözümlerle yeni sorunlar üreten feminist refleksin bir çıktısı olduğunu söyleyebiliriz.

4. 4857 Sayılı İş Kanunu⁶²

22/5/2003 tarih ve 4857 sayılı İş Kanunu'nda çalışma hayatı bağlamında aileyle ilgili çeşitli hükümler yer almaktadır. Doğrudan iş-aile hayatı uyumu bağlamında yapılan bir düzenleme, "Analık halinde çalışma ve süt izni"dir. 74. maddede yer alan bu düzenleme, doğum ve süt iznini, daha genel anlamda analık iznini hüküm altına almaktadır.

62 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf> (E.T. 8.6.2021)

Çalışan kadının çocuğunu sağlıklı bir ortamda dünyaya getirmesi ve çocuğuyla ilgilenbilmesi açısından bu madde son derece önemlidir ve aileyle doğrudan ilgilidir:

Madde 74 - Kadın işçilerin doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam onaltı haftalık süre için çalıştırılmaları esastır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenir. Ancak, sağlık durumu uygun olduğu takdirde, doktorun onayı ile kadın işçi isterse doğumdan önceki üç haftaya kadar işyerinde çalışabilir. Bu durumda, kadın işçinin çalıştığı süreler doğum sonrası sürelerle eklenir. (Ek cümle: 13/2/2011-6111/76 md.) Kadın işçinin erken doğum yapması halinde ise doğumdan önce kullanamadığı çalıştırılmayacak süreler, doğum sonrası sürelerle eklenmek suretiyle kullanılır. (Ek cümleler: 29/1/2016-6663/22 md.) Doğumda veya doğum sonrasında annenin ölümü hâlinde, doğum sonrası kullanılmayan süreler babaya kullanılır. Üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen eşlerden birine veya evlat edinene çocuğun aileye fiilen teslim edildiği tarihten itibaren sekiz hafta analık hâli izni kullanılır.

(Ek fıkra: 29/1/2016-6663/22 md.) Birinci fıkra uyarınca kullanılan doğum sonrası analık hâli izninin bitiminden itibaren çocuğunun bakımı ve yetiştirilmesi amacıyla ve çocuğun hayatta olması kaydıyla kadın işçi ile üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen kadın veya erkek işçilere istekleri hâlinde birinci doğumda altmış gün, ikinci doğumda yüz yirmi gün, sonraki doğumlarda ise yüz seksen gün süreyle haftalık çalışma süresinin yarısı kadar ücretsiz izin

verilir. Çoğul doğum hâlinde bu sürelerle otuzar gün eklenir. Çocuğun engelli doğması hâlinde bu süre üç yüz altmış gün olarak uygulanır. Bu fıkra hükümlerinden yararlanılan süre içerisinde süt iznine ilişkin hükümler uygulanmaz. Yukarıda öngörülen süreler işçinin sağlık durumuna ve işin özelliğine göre doğumdan önce ve sonra gerekirse artırılabilir. Bu süreler hekim raporu ile belirtilir. Hamilelik süresince kadın işçiye periyodik kontroller için ücretli izin verilir. Hekim raporu ile gerekli görüldüğü takdirde, hamile kadın işçi sağlığına uygun daha hafif işlerde çalıştırılır. Bu halde işçinin ücretinde bir indirim yapılmaz. İsteği halinde kadın işçiye, onaltı haftalık sürenin tamamlanmasından veya çoğul gebelik halinde onsekiz haftalık süreden sonra altı aya kadar ücretsiz izin verilir. (Ek cümle: 29/1/2016- 6663/22 md.) Bu izin, üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinme hâlinde eşlerden birine veya evlat edinene verilir. Bu süre, yıllık ücretli izin hakkının hesabında dikkate alınmaz. Kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verilir.

İş Kanunu'nun 13. maddesine göre, ikisi de çalışan ebeveynlerden biri, mecburi okul çağı boyunca kısmi çalışma hakkından faydalanabilmektedir. Böylece işçilerin, çocuklarının aile ortamı içinde kalarak sağlıklı bir şekilde eğitim almaları imkânı kısmen sağlanmış olmaktadır:

Madde 13 - (Ek fıkra: 29/1/2016-6663/21 md.) Bu kanunun 74 üncü maddesinde öngörülen izinlerin bitiminden sonra mecburi ilköğretim çağının başladığı tarihi takip eden ay başına kadar bu

maddeye göre ebeveynlerden biri kısmi süreli çalışma talebinde bulunabilir. Bu talep işveren tarafından karşılanır ve geçerli fesih nedeni sayılmaz. Bu fıkra kapsamında kısmi süreli çalışmaya başlayan işçi, aynı çocuk için bir daha bu haktan faydalanmak üzere tam zamanlı çalışmaya dönebilir. Kısmi süreli çalışmaya geçen işçinin tam zamanlı çalışmaya başlaması durumunda yerine işe alınan işçinin iş sözleşmesi kendiliğinden sona erer. Bu haktan faydalanmak veya tam zamanlı çalışmaya geri dönmek isteyen işçi işverene bunu en az bir ay önce yazılı olarak bildirir. Ebeveynlerden birinin çalışmaması hâlinde, çalışan eş kısmi süreli çalışma talebinde bulunamaz. Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyile birlikte veya münferiden evlat edinenler de çocuğun fiilen teslim edildiği tarihten itibaren bu haktan faydalanır.

İş Kanunu'nda kadınların çalıştırılması yasak olan işler de düzenlenmiştir. Kadının gerek biyolojik yapısı gerekse de toplumsal konumu itibarıyla fiziksel olarak yapılması güç ve ortam olarak zorlu olan işlerde çalıştırılması uygun görülmemiştir:

Madde 72 - Maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer altında veya su altında çalışılacak işlerde onsekiz yaşını doldurmamış erkek ve her yaştaki kadınların çalıştırılması yasaktır.

Bu maddeyle, radikal feministlerin öngördüğü şekilde kadın-erkek eşitliği benimsenmemiş olmakta, kadının ve erkeğin mutlak eşitliğine karşı çıkmış olmaktadır. Kuralın pozitif ayrımcılıktan ziyade cinsiyet eksenli fitrat vurgusu şeklinde yorumlanması daha doğrudur. Bu yönüyle gayet isabetli olan

madde, toplumsal cinsiyetçi ve cinsiyeti nötrleştirici feminist mevzuat parçalarıyla çelişki halindedir.

“Feshin geçerli sebebe dayandırılması” başlığı altında düzenlenen hükümde, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum gibi aileyi doğrudan ilgilendiren nedenlerle iş sözleşmesinin feshinin haklı sayılamayacağı ifade edilmiştir:

Madde 18- d) Irk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler; e) 74 üncü maddede öngörülen ve kadın işçilerin çalıştırılmasının yasak olduğu sürelerde işe gelmemek

İş Kanunu'nun işçinin haklı nedenle derhal fesih hakkının düzenlendiği 24. maddesinde işçinin aile şeref ve namusuna veya aile üyelerine karşı haksız söz ve fiiller ile aile üyelerine zarar verecek bazı fiiller haklı fesih gerekçesi kabul edilmiştir:

Madde 24 - Süresi belirli olsun veya olmasın işçi, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemezsizin feshedebilir:

II. Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

b) İşveren işçinin veya ailesi üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak şekilde sözler söyler, davranışlarda bulunursa veya işçiye cinsel tacizde bulunursa.

c) İşveren işçiye veya ailesi üyelerinden birine karşı sataşmada bulunur veya gözdağı verirse, yahut işçiye veya ailesi üyelerinden birini kanuna karşı davranışa özendirir, kışkırtır, sürükler, yahut işçiye ve ailesi üyele-

rinden birine karşı hapsi gerektiren bir suç işlerse yahut işçi hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ağır isnad veya ithamlarda bulunursa.

d) İşçinin diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından işyerinde cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemler alınmazsa.

Benzer bir düzenleme işveren lehine fesih hakkı doğuracak şekilde 25. maddede düzenlenmiştir.

İş Kanunu'nun, geleneksel cinsiyet rollerine ve aile değerine duyarlı bir mantaliteye sahip olduğu söylenebilir. Bu haklı duyarlılık, Türk ulusal mevzuatının bütünü içinde ele alındığında, 6284 sayılı Kanun gibi aileye duyarsız, hatta muhalif kanunlarla çelişki arz etmektedir.

5. 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu⁶³

Aile ilişkileri açısından en tartışmalı düzenlemelerden birisi İcra ve İflas Kanunu'nda düzenlenen icra yoluyla çocuk teslimidir. Gerek düzenlemenin kendisi gerekse hükümün icrası sırasında yaşanan ve çocuğun psikolojisine zarar veren pratikler sebebiyle bu kanun maddesi toplumun tepkisini çekmektedir:

Madde 25 - (Değişik: 3/7/1940-3890/1 md.) Çocuk teslimine dair olan ilam icra dairesine verilince icra memuru 24 üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri tebliği suretiyle borçluya yedi gün içinde çocuğun teslimini emreder. Borçlu bu emri tutmazsa

çocuk nerede bulunursa bulunsun ilam hükmü zorla icra olunur.

Çocuk teslim edildikten sonra diğer taraf haklı bir sebep olmaksızın çocuğu tekrar alırsa ayrıca hükme hacet kalmadan zorla elinden alınıp öbür tarafa teslim olunur.

Her ne kadar çocuk teslimi sırasında bahsettiğimiz sorunların ortaya çıkmasını engellemese de çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâmların icrasında uzman bulundurulmasını düzenleyen bir ek hüküm konulmuştur:

Madde 25/b - (Ek: 17/7/2003-4949/7 md.) Çocukların teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâmların icrası, icra müdürü ile birlikte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından görevlendirilen sosyal çalışmacı, pedagog, psikolog veya çocuk gelişimcisi gibi bir uzmanın, bunların bulunmadığı yerlerde bir eğitimcinin hazır bulunması suretiyle yerine getirilir.

İcra ve İflas Kanunu'nda aileyle ilgili dikkate çeken hususlardan biri de 82. ve diğer bazı maddelerde yer alan haczolunamaz şeylerle ilgilidir. Buna göre, borçlunun ve ailesinin hayatlarını idame ettirmek için zorunlu olan malları haczedilemez.

6. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun⁶⁴

9/1/2003 tarih ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama

63 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf> (E.T. 8.6.2021)

64 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4787.pdf> (E.T. 8.6.2021)

Usullerine Dair Kanun'un amacı, aileyle ilgili hukuki sorunların çözümünü görevli ihtisas mahkemeleri olan aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemektir.

Bu Kanun'la; adli yargıda, asliye hukuk mahkemesi derecesinde, Kanun'da öngörülen ve yalnızca aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere, tek hakimli aile mahkemeleri kurulmuştur. Mahkeme bünyesinde, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı da bulunmaktadır. Mahkeme, önüne gelen dava ve işlerde, esasa girmeden önce, aile içerisindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit etmeye çalışarak, bunların sulh yoluyla çözümünü teşvik edecek ve sonuçta bir çözüm üretilemezse işin esasına geçecektir.⁶⁵

Kanun'un "Koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler" başlıklı 6. maddesinde mahkemenin uzlaştırma, ailenin ekonomik varlığının korunması gibi görevlerinin altı çizilmektedir.

Madde 6 - Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda:

1. Yetişkinler hakkında;

a) Evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak, gerektiğinde uzlaştırmaya,

b) Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya,

c) Resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye,

d) Bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye,

2. Küçükler hakkında;

a) Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya,

b) Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye,

c) Çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya,

d) Genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, kamu iktisadî teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müesseseler veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye,

Karar verebilir.

Kanun'un "Usul hükümleri" başlıklı 7. maddesi de esasa girmeden önce uzmanlardan da istifade ederek sorunların tespiti ve sulh yoluyla çözümü konusunda mahkemeyi yükümlü kılmaktadır.

Madde 7 - Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi,

65 Orhan Filiz, Türkiye'de Aile Mahkemeleri Uygulaması ve Uygulamanın Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Aile ve Toplum Dergisi, Yıl: 12, Cilt: 7, Sayı: 25, Nisan-Mayıs-Haziran 2011, s:78

saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir.

Özellikler İstanbul Sözleşmesi sonrasında yaygınlaşan aileye karşıt düzenlemelerin aksine, 2003 tarihli bu Kanun'un aileyi korumaya değer verdiği ve daha sağlıklı bir noktada durduğu görülmektedir.

7. 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu⁶⁶

1965 yılında kabul edilip aynı yıl yürürlüğe giren Devlet Memurları Kanunu'nda aile ile ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmış, kanun koyucu belli çalışma esaslarını, mali ve sosyal hakları belirlerken aile olgusunu dikkate almıştır. İş ile aile hayatı uyumu bakımından birçok eksiği barındıran 657 sayılı Kanun'da aile ilgili önemli düzenlemeler de vardır.

Yer değiştirme suretiyle atanma konusunu düzenleyen 72. maddede atamalarda aile birimini muhafaza etmek için kurumlar arasında bir koordinasyonun sağlanması istenmiştir:

Madde 72 - (Değişik: 12/5/1982 - 2670/25 md.) ... Yeniden veya yer değiştirme suretiyle yapılacak atamalarda; aile birimini muhafaza etmek bakımından kurumlar arasında gerekli koordinasyon sağlanarak memur olan diğer eşin de isteği halinde ataması, atamaya tabi tutulan

memurun atandığı yere 74 ve 76 ncı maddelerde belirtilen esaslar çerçevesinde yapılır. Yer değiştirme suretiyle atanmaya tabi memurun atandığı yerde eşinin atanacağı teşkilatın bulunmaması ya da teşkilatı olmakla birlikte niteliğine uygun münhal bir görev bulunmaması ve ilgilinin de talebi halinde, bu personele eşinin görev süresi ile sınırlı olmak üzere aşağıdaki şartlarda izin verilebilir.

Kanun'un 157. maddesinde dış memleketer aylık katsayısı belirlenirken aile yükümlüğüne dikkat çekilmiştir:

Madde 157 - (Değişik: 23/12/1972 - KHK-2/1 md.) 156 ncı maddede yazılı katsayılar her yabancı memleketin ekonomik durumu, para ve geçim şartları ile memurun temsil görevi ve aile yükümlülüğü göz önünde tutulmak suretiyle saptanır ve aynı usul uyarınca değiştirilir.

Aile yardımı ödeneğinin düzenlendiği 202. maddede evli olan memurlara aile yardımı verilmesi hükme bağlanmıştır:

Madde 202 - Evli bulunan Devlet memurlarına aile yardımı ödeneği verilir.

(Değişik: 27/6/1989 - KHK - 375/10 md.) Bu yardım, memurun her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmayan veya herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan aylık almayan eşi için 1500, çocuklarından herbiri için de 250 gösterge rakamının (72 nci ay dahil olmak üzere 0-6 yaş grubunda yer alan çocuklar için bir kat artırımlı) aylık katsayısı ile çarpılması sonucu elde edilecek miktar üzerinden ödenir.

Kanun'un 101. maddesinde günün 24 saatinde devamlılık gösteren hizmetlerde çalışma saat ve usulünün tesbiti hükme bağlanırken hamile kadınlara gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemeyeceği belirtilmiştir:

Madde 101 - (Değişik: 13/2/2011 - 6111/105 md.)

Günün yirmidört saatinde devamlılık gösteren hizmetlerde çalışan Devlet memurlarının çalışma saat ve şekilleri kurumlarınca düzenlenir. Ancak, kadın memurlara; tabip raporunda belirtilmesi hâlinde hamileliğin yirmidördüncü haftasından önce ve her hâlde hamileliğin yirmidördüncü haftasından itibaren ve doğumdan sonraki iki yıl süreyle gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez. Engelli memurlara da isteği dışında gece nöbeti ve gece vardiyası görevi verilemez.

Mazeret izninin düzenlendiği 104. maddede kadın memurların doğumdan önce ve sonra sekizer hafta analık izni ile üç yaşını doldurmamış bir çocuğu evlat edinilmesi halinde memura, çocuğun teslim edildiği tarihten itibaren sekiz hafta süre ile izin verilmesi detaylı bir şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca anneye günlük süt izinleri, babaya 10 günlük babalık izni ve evlilik ile ölüm durumunda 7 günlük evlilik ve ölüm izni de bu maddede düzenlenmiştir. Son olarak Doğum sonrası analık izni süresi sonunda kadın memura, isteği hâlinde birinci doğumda iki ay, ikinci doğumda dört ay, sonraki doğumlarda ise altı ay süreyle günlük çalışma süresinin yarısı kadar çalışabilme imkânı tanınmıştır:

Madde 104 - (Değişik: 13/2/2011 - 6111/106 md.)

A) Kadın memura; doğumdan önce sekiz, doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam onaltı hafta süreyle analık izni verilir. Çoğul gebelik durumunda, doğum öncesi sekiz haftalık analık izni süresine iki hafta eklenir. Ancak beklenen doğum tarihinden sekiz hafta öncesine kadar sağlık durumunun çalışmaya uygun olduğunu tabip raporuyla belgeleyen kadın memur, isteği hâlinde doğumdan önceki üç haftaya kadar kurumunda çalışabilir. Bu durumda, doğum öncesinde bu rapora dayanarak fiilen çalıştığı süreler doğum sonrası analık izni süresine eklenir.

Doğumun erken gerçekleşmesi sebebiyle, doğum öncesi analık izninin kullanılmayan bölümü de doğum sonrası analık izni süresine ilave edilir. (Ek cümle: 29/1/2016 - 6663/6 md.) Doğum öncesi analık izninin başlaması gereken tarihten önce gerçekleşen doğumlarda ise doğum tarihi ile analık izninin başlaması gereken tarih arasındaki süre doğum sonrası analık iznine ilave edilir. Doğumda veya doğum sonrasında analık izni kullanılırken annenin ölümü hâlinde, isteği üzerine memur olan babaya anne için öngörülen süre kadar izin verilir. (Ek cümleler: 29/1/2016 - 6663/6 md.) Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyile birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşlerine, çocuğun teslim edildiği tarihten itibaren sekiz hafta süre ile izin verilir. Bu izin evlatlık kararı verilmeden önce çocuğun fiilen teslim edildiği durumlarda da uygulanır.

B) Memura, eşinin doğum yapması hâlinde, isteği üzerine on gün babalık izni; kendisinin veya çocuğunun evlenmesi ya da eşinin, çocuğunun, kendisinin veya eşinin ana, baba ve kardeşinin ölümü hâllerinde isteği üzerine yedi gün izin verilir.

D) Kadın memura, çocuğunu emzirmesi için doğum sonrası analık izni süresinin bitim tarihinden itibaren ilk altı ayda günde üç saat, ikinci altı ayda günde birbuçuk saat süt izni verilir. Süt izninin hangi saatler arasında ve günde kaç kez kullanılacağı hususunda, kadın memurun tercihi esastır.

F) (Ek: 29/1/2016 - 6663/6 md.) Doğum sonrası analık izni süresi sonunda kadın memur, isteği hâlinde çocuğun hayatta olması kaydıyla analık izni bitiminde başlamak üzere ayrıca süt izni verilmeksizin birinci doğumda iki ay, ikinci doğumda dört ay, sonraki doğumlarda ise altı ay süreyle günlük çalışma süresinin yarısı kadar çalışabilir. Çoğul doğumlarda bu sürelere birer ay ilave edilir. Çocuğun engelli doğması veya doğumdan sonraki on iki ay içinde çocuğun engellilik durumunun tespiti hâllerinde bu süreler on iki ay olarak uygulanır. Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyile birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşleri de, istekleri üzerine (A) fıkrası uyarınca verilen sekiz haftalık iznin bitiminden itibaren bu haktan aynı esaslar çerçevesinde yararlanır. Memurun çalışacağı süreler ilgili kurum tarafından belirlenir.

Doğum sonrası yarım zamanlı çalışmanın düzenlendiği Ek 43. maddede doğum yapan memurlara, çocuğun mecburi ilköğretim

çağının başladığı tarihe kadar yarı zamanlı çalışma hakkı tanınmıştır. Aynı hak evlat edinilmesi durumunda da tanınmıştır. Bununla birlikte 2016'da ek madde olarak 657 sayılı Kanun'a eklenen yarım zamanlı çalışma hakkının uygulanabilmesi için gerekli olan uygulama yönetmeliği bugüne kadar hazırlanmadığından memurlar henüz bu haktan fiilen faydalanamamaktadır:

Ek Madde 43 - (Ek: 29/1/2016 - 6663/10 md.)

Doğum yapan memurlar doğum sonrası analık izninin veya 104 üncü maddenin (F) fıkrası uyarınca kullanılan iznin, eşi doğum yapan memurlar ise babalık izninin bitiminden, ilgili mevzuatı uyarınca çocuğun mecburi ilköğretim çağının başladığı tarihi takip eden ay başına kadar olan dönemde, ayrıca süt izni verilmeksizin haftalık çalışma saatlerinin normal çalışma süresinin yarısı olarak düzenlenmesini talep edebilirler. Bu kapsamda yarım zamanlı çalışmaya başlayan memur, aynı çocuk için bir daha bu haktan yararlanmamak kaydıyla başvuru tarihini izleyen ay başından geçerli olmak üzere normal zamanlı çalışmaya dönebilir. Bu fıkra hükmünden yararlanan memura, yarım zamanlı çalışmaya başladığı tarihi izleyen ay başından itibaren, mali haklar ile sosyal yardımlarına ilişkin her bir ödeme unsurunun yarısı esas alınarak ödeme yapılır. Bunların fiili çalışmaya bağlı ödemeleri hakkında ise ilgili mevzuat hükümleri uygulanmaya devam olunur.

Derece yükselmesi ile kademe ilerlemesi için aranan süreler açısından bu şekilde çalışılan dönemdeki hizmet süreleri yarım olarak dikkate alınır. Bu kapsamdaki memurun

çalışma saatleri ilgili kurum tarafından belirlenir. Bir çocuğu eşiyile birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşleri de istekleri üzerine çocuğun fiilen teslim edildiği tarihten veya 104 üncü maddenin (A) fıkrası uyarınca sekiz haftalık izin verilmesi ya da aynı maddenin (F) fıkrası uyarınca izin kullanılması hâlinde bu izinlerin bitiminden itibaren bu fıkra hükümlerinden yararlanır.

Yarım zamanlı çalışma hakkının kullanımına ilişkin usul ve esaslar ile bu haktan yararlanamayacak memurları; hizmet sınıfı, kadro unvanı, kurum veya teşkilat bazında birlikte veya ayrı ayrı belirlemeye Cumhurbaşkanlığı yetkilidir.

Devlet Memurları Kanunu'nun 105. maddesinde hastalık ve refakat izni düzenlenmiştir. Buna göre, memura, bakmakla yükümlü olduğu ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin kaza geçirmesi ya da uzun süreli tedavi gerektiren bir hastalığının bulunması durumunda üç aya kadar izin hakkı verilmiştir.

Madde 105 - (Değişik: 13/2/2011-6111/107 md.) Ayrıca, memurun bakmakla yükümlü olduğu veya memur refakat etmediği takdirde hayatı tehlikeye girecek ana, baba, eş ve çocukları ile kardeşlerinden birinin ağır bir kaza geçirmesi veya tedavisi uzun süren bir hastalığının bulunması hâllerinde, bu hâllerin sağlık kurulu raporuyla belgelendirilmesi şartıyla,

la, aylık ve özlük hakları korunarak, üç aya kadar izin verilir. Gerektiğinde bu süre bir katına kadar uzatılır.

Toplumsal cinsiyetçiliğin ve feminizmin iş-fallerinden korunmuş olan 657 sayılı Kanun'un kadına ve aileye duyarlı olduğu, adil referanslara bağlandığı anlaşılmaktadır. Kanun'da yapılacak düzenlemelerle iş ve aile hayatı uyumunun sağlanması, böylece memurların aile yaşamının daha da kolaylaştırılması mümkündür.⁶⁷

8. 5393 Sayılı Belediye Kanunu⁶⁸

3/7/2005 tarih ve 5393 sayılı Kanun'un, belediyenin görev ve sorumluluklarının düzenlendiği 14. maddesinin a fıkrasında, 100 binin üzerinde nüfusu olan belediyelerde büyükşehir belediyelerine kadınlar ve çocuklar için konukevleri açılması zorunluluğu getirilmiştir. Nüfusu 100 binin altında olan yerlerde bu hizmet belediyelerin tercihine bırakılmıştır. Bir diğer eksiklik de barınma ve sığınma hizmetinin kadın ve çocuklarla sınırlı tutulmasıdır. Erkeklerin, özellikle de yaşlıların barınma ve sığınma ihtiyacının olabileceği gözden kaçırılmıştır:

Madde 14 - ... Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.

67 Memur-Sen Akademi tarafından yayınlanan "Covid-19 Salgını Bağlamında İş ve Aile Hayatı Uyumu" raporu iş ve aile hayatının uyumlaştırılmasına dair sorunları ortaya koymakta ve çözüm önerileri sunmaktadır. <https://www.memursen.org.tr/yayinlar/raporlar/isailerapor.pdf> (E.T. 29.6.2021)

68 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> (E.T. 9.6.2021)

9. 6112 Sayılı RTÜK Kanunu

15/2/2011 tarih ve 6122 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 37. maddesinde ise RTÜK'ün ailenin ve çocukların korunması ilkesini gözeterek, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği ile çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek nitelikteki aile ve çocuk dostu yapım ve dizileri mali olarak teşvik edip destekleyeceği hükme bağlanmıştır:

Madde 37 - y) (Ek: 17/4/2017-KHK-690/62 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7077/52 md.) Yayın hizmetlerinde ailenin ve çocukların korunması ilkesini gözeterek, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği ile çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek nitelikteki aile ve çocuk dostu yapım ve dizileri, Üst Kurulca bir önceki yılda uygulanan idari para cezalarının yüzde yirmisini aşmamak kaydıyla, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile birlikte belirlenecek usul ve esaslara göre teşvik etmek.

Milli manevi değerler, genel ahlak, ailenin korunması vurgularının yanı başında bunlarla savaş halinde olan toplumsal cinsiyet ideolojisinin yayın hizmeti ilkeleri içinde sayılmasının (m. 8) açık bir çelişki olduğuna daha önce değinilmişti. Bu yönüyle RTÜK Kanunu'nun, cinsiyet ve aile konularında ulusal mevzuatta gözlemlenen genel çelişkinin en bariz örneklerinden biri olduğu söylenebilir.

10. 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu⁶⁹

31/5/2006 tarih ve 5510 sayılı Kanun'un "Genel sağlık sigortalısı sayılanlar" başlıklı 60. maddesinde ailenin tanımı yapılmıştır. Ailenin tanımı hukuk sistemimizde sadece bu kanunda yer almaktadır. Ancak buradaki aile tanımı, Kanun'un icabına ve gördüğü fonksiyona bağlı olarak yapıldığından gayet tekniktir ve genel bir aile tanımı olma iddiasında değildir:

Madde 60 - ... Bu maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (1) numaralı alt bendi ile 80 inci maddede belirtilen aile; aynı hane içerisinde yaşayan eş, evli olmayan çocuk, büyük ana ve büyük babadan oluşur.

11. Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik⁷⁰

16/8/2013 tarihli bu yönetmeliğin amacı, "gebe, yeni doğum yapmış veya emziren çalışanın işyerlerindeki sağlık ve güvenliğinin sağlanması ve geliştirilmesini destekleyecek önlemlerin alınması ve bu çalışanların hangi dönemlerde ne gibi işlerde çalıştırılmalarının yasak olduğunu, çalıştırılabileceği işlerde hangi şart ve usullere uyulacağını, emzirme odalarının veya çocuk bakım yurtlarının nasıl kurulacağını ve hangi şartları taşıyacağını belirlemektir" (m.1). Çalışan kadının bir yandan çalışırken diğer yandan çocuğunun bedensel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılaması, aile görevle-

69 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf> (E.T. 9.6.2021)

70 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18728&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (E.T. 9.6.2021)

rini belli ölçülerde çalışma ortamına taşıyabilmesi veya çalışma ortamından belli sürelerle ayrılarak çocuğuyla annelik ilişkisini gerçekleştirebilmesi son derece önemlidir. İş mevzuatımız ve toplamda hukuk sistemimiz bu açıdan ciddi eksikliklerle maluldür. Söz konusu yönetmelik, annelikle çalışma hayatını birlikte sürdüren kadınların aile ve iş hayatı arasında ahenk oluşturabilmesi yönünde bir adım olarak, çalışma ortamı ve koşullarıyla ilgili bazı hususları düzenlemesi açısından önemlidir:

Gece çalışması

Madde 8 - (1) Kadın çalışanlar, gebe olduklarının sağlık raporuyla tespitinden itibaren doğuma kadar geçen sürede gece çalışmaya zorlanamazlar.

(2) Yeni doğum yapmış çalışanın doğumu izleyen bir yıl boyunca gece çalıştırılması yasaktır. Bu sürenin sonunda sağlık ve güvenlik açısından sakıncalı olduğunun sağlık raporu ile belirlendiği dönem boyunca gece çalıştırılmaz.

Çalışma saatleri

Madde 9 - (1) Gebe veya emziren çalışan günde yedi buçuk saatten fazla çalıştırılmaz.

Analık ve süt izni

Madde 10 - (1) Çalışanın tabi olduğu mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla analık ve süt izninde 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanununun 74 üncü maddesi hükümleri uygulanır.

Gebe çalışanın muayene izni

Madde 11 - (1) Gebe çalışanlara gebelikleri süresince, periyodik kontrolleri için ücretli izin verilir.

Emziren çalışanın çalıştırılması

Madde 12 - (1) Emziren çalışanların, doğum izninin bitiminde ve işe başlamalarından önce, çalışmalarına engel durumları olmadığının raporla belirlenmesi gerekir. Çalışmasının sakıncalı olduğu hekim raporu ile belirlenen çalışan, raporda belirtilen süre ve işlerde çalıştırılmaz.

Oda ve yurt açma yükümlülüğü

Madde 13 - (1) Yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 100-150 kadın çalışanı olan işyerlerinde, emziren çalışanların çocuklarını emzirmeleri için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine en çok 250 metre uzaklıkta EK-IV'te belirtilen şartları taşıyan bir emzirme odasının kurulması zorunludur.

(2) Yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 150'den çok kadın çalışanı olan işyerlerinde, 0-6 yaşındaki çocukların bırakılması, bakımı ve emziren çalışanların çocuklarını emzirmeleri için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine yakın EK-IV'te belirtilen şartları taşıyan bir yurdun kurulması zorunludur. Yurt, işyerine 250 metreden daha uzaksa işveren taşıt sağlamakla yükümlüdür.

12. Kadın İşçilerin Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik⁷¹

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan 24/7/2013 tarihli bu yönetmelikte, kadın işçilerin gece postalarında çalıştırılma koşulları düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre kadın çalışanlar gece postalarının

71 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18628&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> (E.T. 9.6.2021)

da yedi buçuk saatten fazla çalıştırılmaz (m. 5/1). Kadın çalışanın isteği üzerine, aynı veya ayrı bir işyerinde posta sistemiyle çalışan eşiyse aynı gece postasına denk getirilmemesi sağlanır (m. 8/1). Aynı işyerinde çalışan eşlerin aynı gece postasında çalışma istekleri, işverence, imkan dahilinde karşılanır (m.8/2).

Yönetmelikle kadın çalışanların gebelik ve analık durumunda çalıştırılması yasağı getirilmiştir:

Madde 9 - (1) Kadın çalışanlar, gebe olduklarının doktor raporuyla tespitinden itibaren doğuma kadar, emziren kadın çalışanlar ise doğum tarihinden başlamak üzere kendi mevzuatlarındaki hükümler saklı kalmak kaydıyla bir yıl süre ile gece postalarında çalıştırılmazlar. (2) Ancak emziren kadın çalışanlarda bu süre, anne veya çocuğun sağlığı açısından gerekli olduğunun işyerinde görevli işyeri hekiminden alınan raporla belgelenmesi halinde altı ay daha uzatılır.

13. Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği⁷²

Hangi işlerin ağır ve tehlikeli işlerden sayılacağına, kadınlarla 16 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını bitirmemiş genç işçilerin hangi çeşit ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılabileceklerine ilişkin hükümler içeren 16/6/2004 tarihli Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği, "22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu kapsamına giren işyerlerinde ve EK-I deki çizelgede belirtilen ağır ve tehlikeli işler için" uygulanmak üzere hazır-

lanmıştır (m. 2).

Yönetmelikte kadınların hangi işlerde çalıştırılmayacağı gösterilmiştir. Ayrıca kadın işçilerin özel günlerinde ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması da düzenlenmiştir:

Madde 6 - Kadınlar, ay hali günlerinde ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmazlar. Bu günlerin sayısı 5 gün olarak hesap edilir. Daha fazlası için hekim raporuna göre hareket edilir. Ay halinin başlangıcı işçinin ihbar tarihidir.

14. Değerlendirme

Görüldüğü üzere, Türk hukukunda kadın duyarlılığı toplumsal cinsiyet ideolojisinin hukuku manipüle etmesinden daha eskidir. Kadını güçlendiren, anneliği kolaylaştıran pek çok düzenleme yapılmıştır. Feminizmin tehlike ortamı olarak kodladığı aile duyarlılığı ise daha da köklüdür.

Şüphesiz, kadın ve aile ile ilgili yukarıdaki düzenlemelerin tamamen isabetli veya yeterli olduğu söylenemez. Aileyi geliştirici, kadın-erkek dengesini genişletici, iş-aile hayatının uyumunu arttırıcı yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır. Başta Anayasa olmak üzere, aileye aşırı müdahale etmenin dayanağı kılınan mevzuatın gözden geçirilmesi de gerekmektedir. Bütün bu gerekliliklerin yerine getirilmesinde, feminist ideolojinin denge gözetmeyen beklentilerinden sıyrılmak ise temel şarttır.

Aile ve Kadın Politikalarına **Yeni Bir Paradigma**

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

İhlal Edilen Aile

İhlal Edilen Aile

Kadın, aile ve şiddet konularını tartışırken gözden kaçırılan en önemli nokta, aileye müdahale etmeye kimin, ne kadar yetkisinin olduğudur. Geleneksel aile; mahremiyetle özdeşleştirilen, müdahale edilmesi tecavüz sayılan ve ayıp karşılanan bir oluşumdur. Aileye müdahale etmemek kuraldı. Müdahale istisnayıdı; aile fertlerinin talep ve rızasına bağlıydı. Ailenin kamu politikalarına konu edilmesi düşünülemezdi. 1917 Hukuk-u Aile Kararnamesi'ne kadar devlet, aile dinamiklerine müdahale etmekten bilinçli bir şekilde imtina etmişti. Aileyi, sivil hayatın bir unsuru, bireyler arası sözleşme özgürlüğünün tezahürü olarak görmekteydi.

Bütün sosyal yapıların politize edildiği son iki yüzyıllık süreçte aile de dönüşümden nasibini aldı. Sivil yönden zayıfladı. Resmi müdahalelere açık bir kurum haline geldi. Söz konusu dönüşüm, birbirine zıt görünebilen kesimlerin (örneğin sosyalizm ve kapitalizm) modernist ideolojide buluşmasıyla mümkün oldu. Farklı kesimler ailenin hangi yönde şekillendirileceği konusunda anlaşamaları da şekillendirilmesi gereken bir kurum olduğu konusunda uzlaştılar. Aileyi çekiştirmeye başladılar. Mikroyönetim sorunsalına dönüştürdüler.

Stanford Felsefe Ansiklopedisi'nin "Üreme ve Aile Üzerine Feminist Perspektifler" başlığındaki şu tespitlere bakalım:

Feministler, özel alan olduğu düşünülen aile, cinsiyet ve üremenin politik alanın parçası olmasını, böylece adalet prensipleri açısından değerlendirilmesini üç belirgin sebeple zorunlu sayarlar:

Aileler 'doğal' oluşumlar değildir. Kanunlar tarafından desteklenen sosyal kurumlardır. Örneğin, evlilik bir sosyal kurumdur. Bu sebeple, devlet aileye müdahale etmeyi tercih edemez. Tek sorun, devletin nasıl ve hangi temelde müdahale etmesi gerektiğidir.

Devletin gelecekteki vatandaşlarının gelişmesinde ciddi menfaati vardır.

Geleneksel ailelerdeki işbölümü kadınların geniş toplum içindeki fırsatlarını ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır.⁷³

Feminizmin aileyi, doğal olmayan, mutlak müdahale edilmesi gereken bir sosyal kurum olarak gördüğü anlaşılıyor. Gerekçe basittir: Birey, en fazla çocuklukta şekillenir. Aileye müdahale edilmedikçe feminist bireylerin yetişmesi, feminizmin köklenmesi pek zordur. Feminizmin, birincil hedefi aile-

73 "Feminists argue that the so-called private realms of family, sex and reproduction must be part of the political realm and thus subject to principles of justice for three distinct reasons:

Families are not "natural" orderings, but social institutions backed up by laws. For example, marriage is a social institution. Therefore, the state cannot choose not to intervene in families: the only question is how it should intervene and on what basis.

The state has a critical interest in the development of future citizens.

The division of labor in traditional families constrains women's opportunities and freedoms in the wider society".

<https://plato.stanford.edu/entries/feminism-family/> (E.T. 11.6.2021)

dir. Ailenin tartışmaya açılması, başkalaştırılması, başkalaştırılmıyorsa yıkılmasıdır.

Günümüzde yoğun bir şekilde gündemde tutulan kadın ve aile tartışmalarının her noktasında feminist ideolojinin parmak izleri görünse de aileye müdahale refleksi feminizmle doğmamıştır. Aile, bütün ideolojilerin iştahını kabartan bir proje sahasıdır. Dünya ve ülke sathına yayılmış ideolojilerin erekları yakından incelenirse, ailenin ne kadar yıkıcı müdahale rüzgarları arasında sıkışıp kaldığı anlaşılacaktır. Denilebilir ki, kadınlardan ve erkeklerden de önce, aslında bizatihi aile yoğun bir tazyik altındadır.

Hal böyleyken, aile kurumunun farklı güç odaklarınınca çekiştiriliyor olmasını başlı başına bir şiddet olgusu olarak tespit etmek gerekir. Aile içi huzursuzluğun ve şiddetin başlıca nedeni, ailenin bir kurum olarak ihlal edilmesi, şiddete maruz bırakılmasıdır.

Bu bölümde, aileye müdahale kanallarının bir kısmı incelenmektedir. Yanlış müdahaleyi doğuran zihniyet eleştirilmekte, devletin aileye sınırlı ve sorumlu yani doğru müdahale etmesinin ilkeleri geliştirilmektedir.

1. Şiddet ve Devlet Müdahalesi Üzerine

Devleti şiddetin karşısında, şiddetle alakasız bir kurum olarak görmek isteriz. Halbuki devlet, siyaset bilimi literatüründe sıklıkla şiddetle özdeşleştirilen bir kurumdur.

Tek farkla ki devletin şiddeti, meşru şiddet olarak takdim edilir. Devlet, bütün keyfi ve gayrimeşru şiddet türlerini önlemek, önleyemediğinde cezalandırmak üzere teşekkül etmiştir. Daha doğrusu, böyle olmalıdır.

Bu savın meşhur örneklerinden birini Alman sosyolog ve hukukçu Max Weber'de görürüz. Weber 1918 tarihli "Bir Meslek Olarak Politika" konuşmasında devleti şöyle tanımlamıştır: "Bir toprak parçası üzerinde fiziksel kuvvetin meşru kullanımında tekel olma iddiasını başarıyla kabul ettirmiş insan topluluğudur".⁷⁴

Weber'in bu görüşünde Thomas Hobbes'un etkisi olmuştur. Hobbes'a göre "İnsan insanın kurdudur" ve "Devlet olmadıkça herkes, herkese karşı savaş halindedir".⁷⁵ Devletsiz ve hukuksuz bir toplumda şiddet, herkesin gücü nispetinde ve kontrolsüz yaşanacaktır. Devletin varlığı, şiddetin tek elde toplanarak günlük hayattan elimine edilmesini, sadece gerektiğinde ve hukuk yoluyla devreye sokulmasını sağlayacaktır. Devlet tarafından uygulanan böylesine kurallı, zorunlu ve ölçülü şiddet meşru sayılabilecektir.

Devlet şiddeti, nefsi müdafaa'nın kolektif formu olarak kabul edilebilir. Devlet, halkın huzur ve barışını müdafaa etmek maksadıyla, bireye veya topluluğa yönelik tehditlere müdahale etme yetkisini ve sorumluluğunu taşımaktadır. Müdahale ederken bütün erk ve mekanizmalarını etkili bir şekilde kullanacak, tehdidin boyutuna denk tedbirler ortaya koyacak, topluma güven ve

74 "human community that (successfully) claims the monopoly of the legitimate use of physical force within a given territory". <https://www.britannica.com/topic/state-monopoly-on-violence> (E.T. 11.6.2021)

75 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/695363> (E.T. 11.6.2021)

recek ve sonuç olarak kurlsız Şiddetin boy göstermesine mani olacaktır. Gayrimeşru yollardan ihkak-ı hakka tevessül etmeme kültürü geliŐecek ve Şiddetin kökü kazanmış olacaktır. Bu olgusal zincirin kurulabilmesi için devletin bireysel ve toplumsal hayata müdahalelerinin kanuni, adil ve insafly olmas-ı son derece önemlidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında sıklıkla başvuru olan bir ihlal testi vardır. Testin varsayımına göre, işkence ya-sağı hariç, insan hakları sınırsız değildir ve kamu gücünün müdahalesine açıktır. Fakat müdahale hukuka uygun olmak zorundadır. Kamu gücünün insanlara müdahalesi incele-nirken sırasıyla Şu sorular sorulmalıdır: 1) İnsan hakkına müdahale söz konusu mu-dur? 2) Müdahalenin yasal dayanağı var mı-dır? 3) Müdahalenin meşru amacı var mıdır? 4) Müdahale demokratik bir toplumda zo-runlu mudur? 5) Müdahale ll müdür? Bu soruların her birine “Evet” cevabı veri-lemiyorsa kamu gücünün insan hakkı ihlali yaptđı sonucuna ulaŐılır.

Yine insan hakları hukuku doktrininde dev-letin yükümlülükleri pozitif ve negatif olmak üzere ikiye ayrılır. Pozitif yükümlülükler, devletin aksiyon alma sorumluluğunu ifade eder. Negatif yükümlülükler ise devletin ka-rıŐmama sorumluluğunu ifade eder. Mda-hil olması gereken yerde olmayan, olmaması gereken yerde olan devlet insan hakkı ihlali yapmış olacaktır.

Bilindiği üzere, insan hakları teorik boyutta hukukun tabanında yani kurulumunda yer alır. Pratik boyutta ise hukukun tavanında yer alır zira Anayasa Mahkemesi ve Avrupa

İnsan Hakları Mahkemesi gibi en üst yargı organları insan hakları hukukuna odaklanırlar. Dolayısıyla insan hakları hukukundan iktibas ettiğimiz ihlal testi ile pozitif/negatif yükümlülük kavramı hukukun tamamına uyarlanabilir.

Devletin, müdahil olması gereken nokta-larda müdahil olmaması ya da müdahil ol-maması gereken noktalarda müdahil olması veya herhangi bir müdahalesinin kanuni, meşru, zorunlu ve ölçülü olmaması halle-rinde, yetki ve sorumluluğuna aykırı dav-randığı, ihlale imza attđı ve öz itibariyle gayrimeşru Şiddet uyguladığı sonucuna va-rılabilecektir. Şiddet kelimesinin etimolojisi verilirken Şiddetin ihlal anlamını da taşıdığı belirtilmişti. Kamu katından gerçekleşen yetki ve sorumluluk ihlallerinin (gayrimeşru) Şiddet olduğuna Şüphe yoktur.

Bu aşamada, iki noktanın altının çizilmesi yararlı olacaktır:

Birincisi; insan hakları yargısında ekseriyetle birel olaylara atıfla kullanılan müdahale kavramı, devletin bütünü bağlamında çok daha geniş bir anlam taşır. Sadece yürüt-me organının işlem ve eylemleri ya da yargı organının kararları değil, en başta yasama organının kanun yapma faaliyeti müdahale olarak görülmelidir. Denetleme ve düzen-leme işlemleri de müdahaledir. Her kural ve uygulama hayata müdahaledir. Devletin her faaliyeti bireye ve topluma müdahaledir.

İkincisi; müdahale nötr bir kavramdır. Başlı başına kötü değildir. Devletin her tür müdahalesini Şiddet ve haksızlık olarak yorum-

lamak mümkün değildir. Tam tersine devlet; yerinde, zamanında ve dozunda müdahale etmek için vardır.

Aile ve şiddet tartışılırken konuya işte bu tespitler ışığında yaklaşırsa şiddet sorununa bütüncül çözümler üretilebilir.

2. Ailenin Yasal Statüsü

Aile hukuku; nişanlılık, evlilik, nafaka, soybağ, velayet, vesayet gibi konuları ele alan bir medeni hukuk yani özel hukuk dalıdır.

22/11/2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Birinci Kitap'ı "Kişiler Hukuku"na, İkinci Kitap'ı ise "Aile Hukuku"na ayrılmıştır. Üçüncü Kitap'ın konusu olan "Miras Hukuku" da aile ile yakından ilişkilidir. Nitekim bazı hukuk sistemlerinde miras hukuku aile hukuku ile birlikte anılır. Zira mirasta aile merkezi konumdur.

Medeni Kanun'un Kişiler Hukuku kitabında gerçek ve tüzel kişi terimleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Aile, bu terimlerin ikisine de uymamaktadır. Aile, hukuki kişilik sahibi değildir. Hakka ve borca ehil değildir. Aile tartışmalarında ailenin önemli olduğu vurgulanırken bu nokta gözden kaçırılmaktadır. Ailenin son derece önemli bir müessese olduğuna şüphe yoktur. Ailenin hukuki tanımı ve statüsü ise ayrı bir konudur.

Medeni Kanun'da ailenin açık bir tanımı bulunmamaktadır. 143. maddede "Evlenme töreni biter bitmez evlendirme memuru eşlere bir aile cüzdanı verir" denilmek suretiyle aile zımnen tanımlanmış olmaktadır: Evlenme töreniyle kurulan ilişki. 185. maddede yer alan "Evlenmeyle eşler arasında evlilik

birliği kurulmuş olur" hükmü ise Kanun'un "aile" yerine, "evlilik birliği" kavramını tercih ettiği yerlerden biridir.

Medeni Kanun'un bazı maddelerinde aile, salt eşler arasındaki ilişki gibi gösterilmiştir. Pek çok maddesinde ise çocuk da aile tablosuna dahil edilmiştir. Bunun örneklerinden biri "Karşılıklı yükümlülükler" başlıklı 322. maddesidir: "Ana, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlüdürler".

Bir diğer örnek ise "Çocuğun aileyi temsil etmesi" başlıklı 344. maddedir: "Velâyet altındaki çocuk, ayırt etme gücüne sahip ise ana ve babanın rızasıyla aile adına hukukî işlemler yapabilir; bu işlemlerden dolayı ana ve baba borç altına girer".

Verilen iki örnek doğrultusunda, Medeni Kanun'da ailenin anne, baba ve çocuktan meydana gelmiş sosyal yapı olarak görüldüğü söylenebilir. Çocuk, Medeni Kanun'a göre aile için zorunlu bir unsur olmamakla birlikte, varlığı halinde ailenin doğal üyesidir. Bu madde aynı zamanda daha önce yaptığımız tespiti teyit etmektedir: Ailenin gerçek veya tüzel kişi vasfının bulunmadığı; aile adına yapılan işlemlerde hak ve borcun gerçek kişiler hesabına olduğu.

Medeni Kanun'da yer alan bir diğer aile tanımı ise en geniş olanıdır: "Aile hâlinde yaşayan birden çok kimsenin oluşturduğu topluluğun kanuna, sözleşmeye veya örfü göre belirlenen bir ev başkanı varsa, evi yönetme yetkisi ona ait olur. Evi yönetme yetkisi, kan veya kayın hısımlığı, işçilik, çıraklık veya

benzeri sebeplerle ya da koruma ve gözetme ilişkisi içinde ev halkı olarak bir arada yaşayanların hepsini kapsar” (Madde 367).

“Ana ve baba veya büyük ana ve baba ile birlikte yaşayan ve emeklerini ya da gelirlerini aileye özgüleyen ergin altsoylar, buna karşılık uygun bir bedel isteyebilirler” hükmü de geniş -ve geleneksel- bir aile tarifi içermektedir (Madde 370).

Görüldüğü üzere, Medeni Kanun’da net bir aile tanımı yoktur. Farklı kapsamlar için farklı tarifler sunulmuştur. Tanımsızlığın avantajı, çok dar bir aile imajının dayatılmamış olmasıdır. Dezavantajı ise ailenin yasal statüsü ile duygusal anlamı arasında kapatılmamış bir boşluk bırakmasıdır. Bu boşluk, aileyle ilişkili sakıncalı politikaların meşrulaştırılması tehlikesini doğurmaktadır. Hukuken net bir tanımdan mahrum olan fakat duygusal anlamda da son derece yüklü olan aile kurumu, müdahaleye fazlasıyla açık hale gelmektedir.

3. Sivil Aileden Resmi Aileye

1982 Anayasası’nın “Ailenin korunması ve çocuk hakları” başlıklı 41. maddesinin ilk fıkrası şöyledir: “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır”. Fıkranın ilk hali “Aile, Türk toplumunun temelidir” cümlesinden ibaretti. “ve eşler arasında eşitliğe dayanır” ibaresi, 3/10/2001 tarih ve 4709 sayılı Kanun’un 17. maddesiyle eklenmiştir.

Anayasa’nın kurgusu içinde aile, öncelikle kamusal bir kurumdur. İki insan arasında serbest akitle kurulan bir özel hukuk ilişki-

si olmaktan öte, devletin nüfus unsurunu oluşturan olan Türkiye toplumunun temeli olarak görülür. Bu sebeple korunması gereken bir kurumdur.

Ek ibareyle birlikte ailenin özel hukuk yönü hatırlanmış fakat aile ilişkisinin yine kamu hukuku gözüyle tarifi yapılmıştır. Şöyle ki, özel hukuk ilişkisinde anahtar kavram rızadır. Kamu hukuku ilişkisinde ise anahtar kavram kanun önünde eşitliktir. “Aile, eşler arasında rızaya dayanır” denilse idi aile öncelikle özel hukuk alanında görülmüş olacaktı. “Aile, eşler arasında eşitliğe dayanır” denilmek suretiyle aile, devletin mütemadiyen eşitlik gerekçeli müdahaleler yapmasına elverişli hale getirilmiştir. Sivil hüviyetten uzaklaştırılıp, resmi hüviyete yaklaştırılmıştır.

Kısacası aile, Anayasa’ya göre, çerçevesi devletçe çizilen ve korunan, önemsenmesi gereken ve özü itibarıyla kamusal bir kurumdur.

Medeni Kanun’un, Anayasa’yla altyapısı oluşturulan, aileyi resmileştirici zihniyetin eseri olduğu açıktır. Medeni Kanun; ailenin şeklen özel hukuk fakat özü itibarıyla kamu hukuku kurumu olduğunu teyit eder bir perspektifle hazırlanmıştır. Normalde sözleşme hürriyeti ile çözümlenebilecek pek çok hususta, Medeni Kanun taraflara söz hakkı vermemekte, hareket alanı tanımamaktadır. Kanun’da gözlemlenen yüksek düzeyde detaylandırma; devletin aileye gereksiz müdahale ederek tasarladığı aileyi ve toplumu yaratma çabası olarak okunmalıdır.

Modern aile hukukunun özünde bulunan

söz konusu arızanın 22/11/2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile başladığı zannedilmemelidir. 17/2/1926 tarih ve 743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi de aynı arıza ile maluldü. İki kanun arasındaki fark, devletin bir yönde müdahaleden vazgeçip, bir başka yönde müdahaleye koyulmasıdır. İki kanun arasındaki ortak nokta ise devletin aileyi şekillendirme çabasını sürdürmesidir.

Örneğin, mülga kanun erkeğin aile reisliğine hükmederken, meri kanun aile reisliğini ortadan kaldırmıştır. Bu iki düzenleme, müdahale yönü açısından birbirinden farklı olsa da aileye müdahale etmek bakımından aynı derecede sorunludur. Bir ailede reisin olup olmayacağına, olacaksa da kadının mı erkeğin mi olacağına devlet değil, çiftler karar verir. Bu onların hakkıdır. Devletin müdahil olabileceği bir konu değildir. Bu gibi noktalarda ilişkilere müdahil olan devlet, aileyi sivil değil, resmi bir kurum olarak görmüş olur.

Aileyle ilgili temel problem; devletin hangi yönde müdahale edeceğine değil, hangi noktalarda müdahale edip etmemesi gerektiğine ilişkindir. Kanaatimizce devlet, çiftlerin sözleşme ve anlaşma hürriyetlerini tanımama anlamına gelecek müdahaleler yapmamalıdır. Yaparsa, hangi türde müdahale ederse etsin, toplumun bir kesimiyle çatışmaya girmekten kurtulamaz. Örneğin, aile reisini belirleyen bir kanun, toplumun bir kesiminin kültürüne uygun düşecek, diğer bir kesimini baskılamış olacaktır. Aile reisliğinin inkarı halinde ise bir kesimin kültürünü benimsemiş, bir başka kesimini tazyik etmiş olacaktır.

Devletlerin bu kadar bariz ve vahim hatalara düşmesi, üstelik de bu hataların hukuk doktrini olarak kabul edilmesi nasıl mümkün olmuştur? Bunun tek kelimeyle cevabı şudur: Modernizm

4. Modernizmin Aileyi İhlali

İnsanlık tarihi, bir yönüyle sivil faaliyetlerin resmileşmesi süreci olarak okunabilir. Örneğin, bin yıllar önce tamamen sivil bir uğraş olan eğitim zamanla resmileşmiştir. Tıp tamamen serbest alanda, usta-çırak ilişkisi içinde aktarılan bir ilimken bugün tamamen devlet kontrolünde icra edilebilen bir faaliyettir. Devlet kontrolünde olmayan sağlık faaliyetleri tıp sayılmamaktadır.

Sivil beşeri faaliyetlerin devlet uhdesine aktarılması, devletlere hem yük hem de yetki getirmiştir. Yük getirmiştir zira geleneksel devlet, eğitim ve sağlık gibi konularda doğrudan sorumluluk taşımazdı. Devlet hazinesine katkı sunan ekonomik faaliyetleri ilgi alanına alır, bunun karşılığında da asayiş ve yargı gibi halkın güvenliğine dair asgari hizmetleri sunmayı önemserdi. Önemsemediği hususları doğal olarak sivil ve serbest alanda görmüş olurdu. Geleneksel devlet, az fakat hayati fonksiyonlar taşıyan, ilgi alanı dar devletti.

Modern devlet ise her yükü çeken, aynı zamanda her şeye karışan bir güç olarak tasarlandı. Özellikle 18. yüzyılın sonlarından itibaren devletin karışacağı temel konu yönettiği halkın kimliği oldu. Ulus olma idealeri kapsamında varlığının özüne, kimliğine karışılan halkın devlet tarafından her şeyine yerli-yersiz müdahale edilmesi alışkanlığı geliştirildi. Modern ulus devletler; tasarla-

dıkları ulusu topluca yükseltmek için ona her tür biçimi verme yetkisini kendilerinde buldular. Bir yandan geleneksel devlette çok fazla yeri olmayan sağlık, bilim, sanat, sanayi, istihdam, kalkınma politikalarına vücut vererek önemli gelişmelere imza attılar. Diğer yandan, başta hukuk ve eğitim alanlarına el atarak, toplum içi çeşitliliği yok etmenin, homojen beğeniler ve kitleler yaratmanın peşine düştüler.

Modernizm insanlık tarihinin gönül çelici fakat alttan alta zehirli bir evresi olarak tebelbül etti. Modernizmin çelişmemesi mümkün değildi. Zira bir yandan inanç temelli geleneksel toplumun inkarına dayanıyor, diğer yandan devlet ideolojilerini sorgulanamaz inançlar olarak uygulamaya koyuyordu. Devlet, modern öncesi dönemde merkezi kavram olan Tanrı'nın yerine konuluyordu. Her şeyi görmesi, bilmesi, şekillendirmesi elzem bir kuvvet gibi algılanıyordu. Tabiatıyla böyle bir devletin ihdas ettiği hukuk da dinleşiyordu. Her konuda bir hüküm ve akıbet belirlemekten kendini alamıyordu.

1926 ve 2001 yıllarında yürürlüğe konulan Türk medeni kanunlarının aynı devletçi müdahaleci zihniyetin ürünü olduğu belirtmiştik. Bu modernist mizacın Cumhuriyet döneminde başladığı zannedilmemelidir. 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra Osmanlı'da devlet felsefesi köklü değişimler geçirmiş ve aşama aşama modernizme teslim olmuştur. Pek çok alanda kanunlaştırma, kanunlaştırarak yönetme refleksi baskın çıkmıştır. Kanunlaştırmanın mutlak anlamda modernlik ve ilerilik olduğu yönünde sorgulamasız kabuller geliştirilmiştir. Az sayıda çerçeve ka-

nunla yönetme maharet ve hikmeti zamanla tamamen kaybolmuştur.

Osmanlı döneminde modernizm salgınından en son nasibini alan hukuk alanı, aile hukuku olmuştur. 1917 Hukuk-ı Aile Kararnamesi'ne kadar değil Osmanlı, İslam tarihinde bile aile hukuku kanunlaştırılmış değildir. Zira aile; sivil bir kurum, özel bir ilişki olarak görülmekteydi. Bu görüş, ailedeki aksaklıkların yargıya taşınmasına engel değildi. Devlet, aileye, sadece aksaklık şikayeti ile kendisine başvurulduğunda, sadece yargı yoluyla müdahil olmaktadır. Yasama ve yürütme erklerinin aileye sistematik müdahalesi söz konusu değildi.

Gayrimüslimlerin aile hukukunu dahi düzenleme gayesi güden Kararname, Hanefi mezhebi dışından görüşleri içermesi bakımından da dikkate değerdir. Bu gibi orijinal yönleri Kararname'nin birçok farklı kesimde rahatsızlık doğurmasına yol açmış ve 1919'da yürürlükten kaldırılmasını netice vermiştir.⁷⁶

Kararname'nin bir hukuki icat olarak önemi ne kadar yüksekse, devletin aileye müdahalesinin ilk ciddi ve bütüncül örneği olması sebebiyle taşıdığı risk de o kadar gerçektir. Kararname, Cumhuriyet dönemindeki aile hukuku düzenlemelerinin ve dozu gittikçe artan aileye müdahale politikalarının çekirdeği olarak görülebilir.

Günümüzde sık sık geleneksel ailenin dağıldığı söylenmektedir. Geleneksel ailenin dağılmasında, geleneksel aile hukuku nosyonunun dağılmasının ciddi rolü vardır. Geleneksel aile hukuku nosyonu, aileyi

kamusal müdahale alanı olarak görmezdi. Özel alan olarak görür, aileye müdahaleden çekinirdi. Modernizm ideolojisinin etkisi altında kalan devlet organları, aileyi bir kamu birimi gibi görerek şekillendirmeye kalktığı için aile huzurunun ölçütleri dağılmış, kaybolmuştur. Aile fertleri sivil kodlar ile resmi kodlar arasında bocalamaya başlamıştır. Aile bir karışıklık ve mücadele sahasına dönüşmüştür. Güvensiz hisseden aile fertleri zıt yöne bakan normlar arasında seçmeci adalet anlayışına itilmektedir.

Ne acıdır ki devlet, fazla müdahil olarak ayarlarını bozduğu aileyi kurtarmak için daha fazla müdahil olmak zorunda kalmaktadır. Bir fasit döngüye yakalanmıştır. Bu fasit döngü, ailenin kamu gücünün dengesiz politikalarına mütemadiyen maruz kalmasına yol açmaktadır ki esasen aile sahasında şiddetin önemli kulvarlarından biri bu tür şiddettir: Ailenin kamusal müdahale politikalarına fazlasıyla maruz bırakılması.

Modernist ideolojinin gözlükleri atılır, aileye hür iradeye dayalı akit ilişkisi olarak bakılırsa her bir ailenin kendi dinamiklerini belirleyerek huzur bulması mümkün olacaktır.

5. Küreselciliğin Aileyi İhlali

Modernist ulus devletlerce aileye yapılan müdahalelerinin hatalı olduğu söylene bile aileye dair bir tür iyi niyete dayandığı da kabul edilebilir. Zira ulus devletler aileyi yok etme gayesi gütmazler. Kendi toplum projeleri uyarınca şekillendirmek, korumak ve güçlendirmek isterler.

Diğer yandan, devletlerin açmış olduğu aileye müdahale kapısından pek çok sorunlu, hatta kötü niyetli çabanın da girebildiği gözlemlenmektedir. 21. yüzyılda tüm insanlık için küresel bir kültür yaratma bağlamında vuku bulan ve geleneksel aile modellerini kökten hatalı görmeye dayanan bu çabaların en tipik örneklerinden biri, İstanbul Sözleşmesi olmuştur.

Sözleşme'nin Türkçe tercümesinde aile kavramı otuz yerde geçmekte; bunların yirmi sekizinde şiddetle yan yana, tehlike ortamı olarak anılmaktadır. İkisinde ise şiddet mağdurunun ailesinin korunmasına yer verilmiştir.⁷⁷

Sözleşme'nin resmi İngilizce versiyonunda ise aile kavramı dört yerde geçmektedir. Türkçeye "aile içi şiddet" olarak çevrilen terimin orijinali "domestic violence" yani "ev içi şiddet"tir. Sözleşme'nin "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinde verilen tanıma göre, "domestic violence"; ailedeki, ev içindeki, -saldırganın mağdurla aynı konutta yaşayıp yaşamadığından bağımsız olarak- şimdiki ya da önceki eş ve partnerler arasındaki her tür fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet fiilleridir.⁷⁸

İstanbul Sözleşmesi'nin bu tanımında birkaç sorun bulunmakla birlikte sorunların en büyüğü, Sözleşme'nin aileyi şiddetle özdeşleştiren perspektifine ilişkindir. Sözleşme'ye göre birey, aile karşısında tehlikededir ve aileden korunmalıdır. Korunması öncelikle gereken kadın olduğuna göre kendisinden korunulması gereken de erkek olmaktadır.

77 <https://rm.coe.int/1680462545> (E.T. 13.6.2021)

78 <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e> (E.T. 13.6.2021)

Sözleşme'nin küresel feminist dalganın eserlerinden biri olduğuna şüphe yoktur.

Görünürde eşitlikçi, gerçekte feminist, daha derinde ise LGBT aktivizmi gibi sapkın ideolojileri meşrulaştırıcı olan İstanbul Sözleşmesi, Türkiye'de haklı bir rahatsızlığa yol açmış ve feshedilmiştir.⁷⁹ Fesihle birlikte Türkiye'nin, üyesi olduğu Avrupa Konseyinden, hatta Batı uygarlığından uzaklaştığı yönünde bir izlenim oluşmuştur.

Gerçekte ise Türkiye, post-modern salınımdaki Batının gerçeklik sonrası (post-truth) evreye savruluşuna uymaktan vazgeçmiştir. Bu savruluş, bütün ölçüt ve değerlerin yerle bir edilmesi tehlikesini barındırmaktadır. Avrupa'nın aileye yaklaşımdaki dönüşüm söz konusu tehlikeye açık bir örnektir.

4/11/1950 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" başlıklı 8. maddesinin 1. fıkrası şöyledir: "Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir".⁸⁰ Avrupa Konseyinin bu en önemli metnine göre aile hayatı özel bir meseledir ve saygıya layıktır.

AİHS'nin "Evlenme hakkı" başlıklı 12. maddesine göre ise "Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir". Bu

maddeyle erkek ile kadının evlenmesi yani geleneksel aile kurma anlayışı bir temel hak olarak tanınmaktadır.

Gerek 8. gerekse 12. maddede aileyi kamusal müdahale sahası olarak veya potansiyel tehlike olarak gösteren hiçbir ima yoktur. Aile; kadın-erkek evlenmesi ile ortaya çıkan, mahremliliği ve saygınlığı temel hak olarak tanınan bir oluşumdur. Avrupa Konseyinin bu ilk yaklaşımında aileyi baskılayan, kültürel anarşi üreten hiçbir nokta bulunmamaktadır.

Dikkat çekici bir diğer madde ise "Ayrımcılık yasağı" başlıklı 14. maddedir: "Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır". Devletlere kanun önünde eşitlik yükümlülüğünü hatırlatan ve masumane biyolojik cinsiyet (sex) terimine başvuruna bu maddede herhangi bir sorun yoktur.⁸¹ Maddenin feminist ajanda doğrultusunda kullanılması, bilahare içtihatla ihdas edilmiş ve büyütülmüş bir problemdir.⁸² AİHM'nin içtihatlarına göre kadınların mağdur olduğu durumlarda kadın olmalarının özel bir rolü bulunmaktadır. Kısmen haklı görülebilecek bu argümana dayanılarak kadınlığın mutlak anlamda dezavantajlı olmakla

79 20/3/2021 tarih ve 31429 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan, 19/3/2021 tarih ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-49.pdf> (E.T. 13.6.2021)

80 https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf (E.T. 13.6.2021)

81 İlk olarak 1961'de imzaya açılan, daha sonra 1996 yılında "Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı" olarak güncellenen Avrupa Konseyine ait Avrupa Şartı'nda da cinsiyet istikrarlı bir biçimde biyolojik cinsiyet (sex) olarak ele alınmış, biyolojik cinsiyeti koruyan bir bakış açısıyla ayrımcılıkla mücadele edilmesi hedeflenmiştir. 5/5/1998 tarihli ek protokol de biyolojik cinsiyet terminolojisi kullanılmış ve biyolojik cinsiyete dayalı farklılıkların iş hayatında azaltılması hedeflenmiştir. <https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37a0.pdf> (E.T. 14.6.2021)

82 Örneğin, 9/6/2009 tarihli Opuz v. Türkiye kararı; <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=003-2759276-3020932> (E.T. 14.6.2021)

ilişkilendirilmesinin önü açılmış, toplumsal kültüre ve başta aile olmak üzere geleneksel yapılara müdahale etme şansı yaratılmıştır.

14. maddenin prensip olarak AİHM'de tek başına dava konusu edilememesi, politik amaçlar doğrultusunda yeterince kullanılabilir olmamasına yol açmıştır. Tek başına ihlal incelemesine konu edilmek üzere AİHS'ye ek, ayrımcılık yasağı konulu, 4/11/2000 tarih ve 12 numaralı Protokol hazırlanmıştır. Ek Protokol, ayrımcılıkla mücadelenin daha güçlü ve doğrudan mekanizması olarak öne sürülmüştür. Cinsel tercihin de aralarında bulunduğu her tür ayrımcılık iddiası içeren davanın AİHM'ye taşınmasını kolaylaştıracak bu Protokol'ü Türkiye 18/4/2001 tarihinde imzalamış fakat halen onaylamamıştır. AİHM'nin müdahalesini arttırma çabasına direnmiştir.

AİHS'nin 8. ve 12. maddelerinde ise Avrupa Konseyi metnin orijinalliğini korurken, AİHS'nin "yaşayan bir enstrüman" olduğu gerekçesiyle,⁸³ yorumlanmasını zaman zaman metnin tarihi arka planına tamamen ters olacak düzeyde başkalaştırmıştır.

AİHM, 24/6/2010 tarihli Schalk ve Kopf v. Avusturya kararından başlayarak evlilik kurumunun artık değiştiğini, eşcinsel evliliğin 12. madde kapsamında tanınabileceğini fakat henüz(!) Avrupa konsensüsü oluşmadığı için eşcinsel evliliğe izin vermemenin an itibariyle bir ihlal olmayacağını belirtmiş, 12. maddenin hem lafzına hem de ruhuna

aykırı şekilde eşcinsel evliliği tanımayı teşvik etmeye koyulmuştur.⁸⁴ 14/12/2017 tarihli Orlandi ve diğerleri v. İtalya kararına gelindiğinde ise İtalya dışında eşcinsel evlilik yapan çiftin birlikteliklerini İtalya'da resmi olarak tanıma şanslarının olmamasını 8. maddenin ihlali saymıştır.⁸⁵ Karara göre eşcinsel birliktelik 8. madde kapsamında ailedir. Bu noktanın altını çizmek gerekir: Kararda, eşcinsel birliktelik özel yaşamdan da öte aile olarak tanınmıştır.

Görüldüğü üzere; aile, art niyetli lobilere yem olan Avrupa hukukunun bir yandan şiddetle özdeşleştirdiği, diğer yandan genişletme bahanesiyle tanınmaz hale getirmeye, ortadan kaldırmaya çalıştığı bir kurumdur. İki yönlü işleyen bu müdahale mekanizması aileyi temelden sarsmaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'ni feshetmesi, Avrupa'dan kopuş olarak değil, kendi geleneksel değerlerinden kopmaya azmetmiş Avrupa'ya ailenin ne olduğunu hatırlatması olarak yorumlanırsa daha isabetli olur. Avrupa hukuku, aileyi ölçütsüzlüğün ve kutsalsızlığın alanı haline getirme yolundadır. Aileyi eskimiş bir kurum olarak kabul etse ve göz ardı etse aileye bu düzeyde zarar veremezdi. Aileyi çeşitli sözleşmeler ve kararlar yoluyla sürekli müdahale altında tutmaya ve başkalaştırmaya çalışmaktadır ki bu, ailenin maruz kaldığı şiddetin en sinsi ve sistematik türlerinden biridir.

83 "[L]a Convention est un instrument vivant" (Sözleşme yaşayan bir enstrümandır) ibaresinin geçtiği kararlardan biri için bakınız: 12/12/2001 tarihli Banković ve diğerleri v. Belçika ve diğerleri kararı, §64; <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-43151> (E.T. 14.6.2021)

84 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99605> (E.T. 14.6.2021)

85 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-179547> (E.T. 14.6.2021)

Avrupa örneği üzerinden kısaca açıkladığımız bu olgu küresel bir dalgaya dönüştürülmek istenmektedir. Açığa çıkarılan eşcinselliğin uzun yıllar suç sayıldığı Amerika Birleşik Devletleri'nde yoğun uğraşlar sonucunda eşcinsel evliliği hoş görme oranı 1988'de %11'e ulaştırılmıştır. Bu oran 2010 yılına gelindiğinde %46'dır.⁸⁶ Ve nihayet Yüksek Mahkemenin 26/6/2015 tarihli Obergefell et al. v. Hodges, Director, Ohio Department of Health et al. kararıyla ABD'nin tamamında eşcinsel evliliklerin yasal olması sağlanmıştır.⁸⁷

Küresel ölçekte gözlemlenen eşcinsellik yanlısı mücadele, Birleşmiş Milletler nezdinde ciddi destek görmektedir. BM İnsan Hakları Konseyi 17/6/2011 tarihli ilke kararıyla cinsel yönelime bağlı ayrımcılığa dikkat çekerek LGBT açılımına resmi olarak start vermiştir.⁸⁸ Aynı yıl hazırlanan raporla birlikte eşcinselliğin küresel çapta normalleştirilmesinin çerçevesi oluşturulmuştur.⁸⁹

"BM İnsan Hakları" adlı Youtube kanalında yayınlanan "Özgür ve Eşit" temalı 37 video bulunmaktadır ve videoların hepsinde LGBT propagandası yapılmaktadır. "BM Özgür ve Eşit: Aile" başlıklı videosu kadın-erkek ilişkisi üzerine kurulu geleneksel ailenin sarsılması hedefine odaklanmıştır. Videoda eşcinsel bir çiftin aileleri tarafından benimsenmesi anlatılmaktadır.⁹⁰

"BM Özgür ve Eşit: Ders" başlıklı videoda ise LGBT çocukların varlığı vurgulanmakta ve kabul ettirmeye çalışılmaktadır.⁹¹ LG-BT'nin cinsel kimlik olduğu, çocuk cinselliğinin Türkiye'nin de aralarında bulunduğu pek çok ülkede suç sayıldığı gerçekleri orta yerde dururken BM'nin çocuk eşcinselliğini teşvik etmesi hayreti muciptir. Milyonlarca çocuğun aklıktan ölümle karşı karşıya kaldığı bir dünyada BM'nin LGBT çocuk gündemi yaratmaya çalışması kesinlikle masum bir girişim olarak yorumlanamaz.

21. yüzyılda dünya korkunç bir küreselci kültür dalgasına maruz bırakılmaktadır. İnsanlığın öncelikli problemleri rafa kaldırılmıştır. İnsaf ve adalet bir kenara atılmıştır. Yaratılmak istenen küresel kültür ve o kültüre uyumlu insan hedefi doğrultusunda bütün uluslararası kurumlar, finansman gücüyle ve hukuk bahanesiyle aralıksız kampanyalar yürütmektedir. Uluslararası siyaseti, ticareti, medyayı, yayıncılık ve film sektörlerini yönlendirenler insanlığı kendilerinin gündemi doğrultusunda manipüle etmektedir.

Güya, insan için, insan eliyle yeni bir evrim tasarlanmaktadır. Transhümanizm adı verilen bu yeni evrimin neticesinde insanlık hem biyolojik hem de kültürel olarak başkalaşmış olacaktır. Bu vizyon sebebiyledir ki kadın-erkek farklılığının her türünün -biyolojik kaynaklık olanlar da dahil- uzun vadede ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Ka-

86 <https://www.norc.org/NewsEventsPublications/PressReleases/Pages/american-acceptance-of-homosexuality-gss-report.aspx> (E.T.14.6.2021)

87 <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/14-556.html> (E.T. 16.6.2021)

88 <https://daccess-ods.un.org/TMP/86027.8308391571.html> (E.T. 16.6.2021)

89 https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/19session/A.HRC.19.41_English.pdf (E.T. 16.6.2021)

90 <https://www.youtube.com/watch?v=DFuq22iYfjw> (E.T. 16.6.2021)

91 <https://www.youtube.com/watch?v=iMwvdz2YvI0> (E.T. 16.6.2021)

dın-erkek çatışmasından beslenen feminist hareketler ile cinsiyet farklarını silmeyi hedefleyen LGBT propagandalarının motivasyonu budur ve aynıdır. İki akımın naif destekçileri de bu motivasyona alet olmaktadır.

İnsan için planlanan bu mutlak başkalaşımı zorlaştıran dinlerin ve geleneklerin hepsi, artıları umursanmaksızın, topun ağzına konulmuştur. Aile de ya başkalaşmak ya da yıkılmak zorundadır. Geleneksel aile kodları, insanın evriminin önünde en büyük engel olarak görülmektedir. Çünkü aile kadınlık-erkeklik bilincini insan zihnine çocukken aşıl原因an bir ortamdır. Aile dinamikleri dönüştürülmezse erkekler erkek, kadınlar kadın gibi yetişmeye devam edecek, küresel proje başarısız olacaktır. Aile, bu sebeple birinci hedeftir.

Aile ilişkilerinin yakın, derin ve hassas olması aile ilişkilerini zor bir konuya haline getirmektedir. Zorluk atmosferinde kadın ve erkek eşler birbirlerine ve çocuklarına karşı hatalar yapabilmektedir. Bireylerde duygusal, psikolojik ve fiziksel problemler ortaya çıkabilmektedir. Aile ortamından doğan problemleri inkar etmek mümkün değildir, doğru da değildir. İyi niyetli kişiler ailedeki problemleri halının altına süpürmez, çözmeye çalışır. Kötü niyetliler ise aileye ilişkin birtakım problemleri ailenin kendisinin problemleri bir kurum olduğuna hamlederek aileyi yıkmaya koyulur. Aileyi yıkarak bireyi ıssızlaştırmayı ve dilediği gibi şekillendirmeyi umar. Aileye küreselci müdahalenin zihniyeti işte bundan ibarettir: Kadın-erkek çatışmasını köpürtmek (radikal feminizm) ve cinsiyet tanımlarını ortadan kaldırmak (LGBT aktivizmi).

İstanbul Sözleşmesi'nin bu küresel dalga içinde yorumlanması zorunludur. "Taraflar kültür, töre, din, gelenek veya sözde 'namus' gibi kavramların bu Sözleşme kapsamındaki herhangi bir şiddet eylemine gerekçe olarak kullanılmamasını temin edeceklerdir" (Madde 12, Fıkra 5) hükmüyle töre, din, gelenek ve namus kavramlarını kökten olumsuz kodladığını itiraf edilmektedir. Şiddetin önlenmesinde dinden ve gelenekten yararlanılmasına dair en ufak bir ihtimale yer verilmemiştir. Bunlar sadece şiddet doğurabilir olgularmış gibi yansıtılmıştır. Halbuki aile içi şiddetin birinci sebebi kadın-erkek diyalogunun çatışmacı bir temele oturtulmasıdır ki İstanbul Sözleşmesi tam olarak bunu yapmıştır.

Sözleşme'deki bazı ifadeler bir feminist manifestoyu andırmaktadır. Örneğin "Kadına karşı şiddetin, kadınlarla erkekler arasında tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğunu ve bu eşit olmayan güç ilişkilerinin, erkeklerin kadınlara üstünlüğüne, kadınlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve kadınların tam anlamıyla ilerlemelerinin engellenmesine yol açtığı bilincinde olarak..." ibaresi, bir hukuk metninde yer almaması gereken, tek boyutlu, spekülasyon ve ideolojik iddialar içermektedir. Böyle iddialara dayalı bir Sözleşme'nin aileyi yoğun bir çatışma ortamına dönüştürmesi öngörülebilir bir sonuçtur.

Bir yandan kadın-erkek çatışmasını tahrik eden Sözleşme, diğer yandan LGBT aktivizmini yayma misyonunu da yerine getirmiştir. Sözleşme'nin sadece bir yerinde geçen "cinsel yönelim" kavramı (Madde 4, Fıkra 3) Türkiye'nin maneviyat surlarında büyük bir gedik açtı. Sözleşme'nin her tarafına yayılmış

olan “toplumsal cinsiyet” kavramı ise geleksel kadın-erkek rollerinin bir kısmının değil, hepsinin sorunlu olduğu ęeklindeki fanatik bir yorumla kadınlığı ve erkekliği ortadan kaldırmanın değirmenine su taşıdı. Oluşturulan söylemsel habitat, LGBT sapkınlığı lehine Türkiye’de on yıllık bir bahar havası yaşattı.

Gündemde olduğu süre boyunca Sözleşme’nin kadın haklarıyla ilgili olduğu, eşcinsellikle ilgili olmadığı savunması sıklıkla dile getirildi. Mazbut kesimlerin Sözleşme’ye gösterdiği tepki bu savunmayla bastırılmaya çalışıldı. Halbuki gerçek ortadaydı: İstanbul Sözleşmesi, radikal feminizm ile LGBT aktivizminin kesişiminde hazırlanmış, küresel insanlık evrimi projesinin Avrupa ayağından ibaretti. Nitekim Sözleşme’nin eşcinsellikle ilişkili olduğunun en net ve itiraf suretindeki kanıtlarından biri, feshedildiği 20 Mart 2021 günü Twitter’da ortaya çıktı. O gün saat 16 itibarıyla trend topic sıralaması şöyleydi: #AklınızdanBileGeçirmeyin (254.6 bin twit), #İstanbulSözleşmesiYaşattır (233 bin twit), #KadınCinayetleriPolitiktir (116.6 bin twit), LGBT (97 bin twit).⁹² Bu tepki tablosu, İstanbul Sözleşmesi ile LGBT aktivizmi arasında organik ve güçlü bir bağ bulunduğunu, hala fark etmemiş olanlara bile ifşa etti.

İstanbul Sözleşmesi’nin ulusal mevzuattaki uzanımlarını işte bu arka plan ışığında okumak gerekir. Bilhassa 6284 sayılı Kanun’un aileye aşırı müdahale şiddetinin başat örneği olduğu böylece daha net anlaşılacaktır.

6. 6284 Sayılı Kanun’un Aileyi İhlali

8/3/2012 tarih ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, melez yapıda ve hangi yönden bakılırsa bakılsın sakıncalı bir kanundur.

Her şeyden önce Kanun varlığını İstanbul Sözleşmesi’ne borçludur.⁹³ İstanbul Sözleşmesi’nin radikal feminist perspektifle hazırlandığı yukarıda izah edilmişti. Adında “aile” geçen bu Kanun’da “erkek” sadece dört yerde, o da “kadın erkek eşitliği” hedefi bağlamında geçmektedir. Erkeğin de mağdur olabileceği ihtimali kasten görülmek istenmemiştir. “Kadın” ise 21 yerde geçmekte ve tamamında kadının peşinen mağdur veya imtiyazlı olarak görülmesi yönünde imalar bulunmaktadır. Ailenin en zayıf unsuru olan çocuk dahi Kanun’da pek az görünür durumdadır. Birkaç maddede müstakil bir varlık olarak değil, mağdur olduğu kabul edilen kadının çocuğu sıfatıyla konu edilmiştir. Aile kelimesinin Kanun’da geçtiği yerler ise aileyi ekseriyetle şiddet ortamı olarak tasvir etmektedir.

Sadece kelime seçimindeki ve vurgularındaki çarpıklık açısından bile bakıldığında aileyi koruması mümkün olmayan, aile dinamiklerini sarsmaya yöneldiği çok açık olan 6284 sayılı Kanun’un başlığının “Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” olması daha uygun olurdu. Ailenin başlıkta hiç yer almaması gerekirdi. Fakat Kanun ve İstanbul

92 <https://getdaytrends.com/turkey/2021-03-20/16/> (E.T. 16.6.2021)

93 (2) Bu Kanunun uygulanmasında ve gereken hizmetlerin sunulmasında aşağıdaki temel ilkelere uyulur: a) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, özellikle Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve yürürlükteki diğer kanuni düzenlemeler esas alınır.

Sözleşmesi, kadının öncelikle kendi ailesinden korunması gerektiği kabulüne dayandığı için aileye başlıkta yer verilmesi zorunlu olmuştur. “Kadının Aileden Korunması” şeklinde bir başlık konulamayacağı için “Ailenin Korunması” ibaresi tercih edilmiştir.

6284 sayılı Kanun, kadın-erkek çatışmasından beslenen radikal feminist ideolojinin önemli bir kazanımıdır. Bu ideolojinin kadın-erkek karakteristiklerini -toplumsal cinsiyet enstrümanı- ortadan kaldırarak cinsiyetsiz, nötr insan yaratma vizyonuna sahip olduğunu, aynı vizyona sahip LGBT aktivizmiyle eşgüdümlü bir hareket olduğunu daha önce izah etmiştik. Küresel lobilerin Avrupa kıtasını işgal etme projesi olan İstanbul Sözleşmesi'nin ulusal uzanımı olan 6284 sayılı Kanun, Türkiye açısından hala kaleden çıkartılmamış bir toptur. Tarihi yorumla bakıldığında, açıkça ortaya konulan arka planı açısından 6284 sayılı Kanun'un makul ve muteber görülmesi mümkün değildir. Bu Kanun gayri millidir, ideolojiktir, manipülatiftir. Şiddetle mücadele görüntüsü altında, Türkiye'de aile yapısına derinden derine darbeler vurmakta, şiddet uygulamaktadır.

Türkiye'de böyle bir Kanun'un hazırlanmasında birkaç faktör etkili olmuştur. Bunlardan birincisi “Hukuk Batıdan gelir” şartlanmasıdır. Türkiye, Batıyla ilişkilerini ilerletmeyi umarken aileyi riske atmış, kültürünü işgale açmıştır.

6284 sayılı Kanun'un bir işgal unsuru olduğunun kolay fark edilmemesinin/ettirilmesinin taktiği ise ustaca düşünülmüştür: Aileyi koruma, kadını koruma gibi söylemlerle süslenmesi.

Türkiye'de, dünyada pek az millette olan seviyede anne vurgusu vardır, kadın vurgusu vardır. Bu vurgu zaman zaman kutsama derecesine varmaktadır. Kültürümüzde kadına ve anneliğe verilen değerin kısmen dejene-re olduğu, kadınlara yer yer aşırı yükler yükleyerek onları mağdur ettiği tartışmasız olsa da Türkiye toplumunun geleneksel kodlarında kadınların aziz ve âli tutulduğuna delil olduğu da şüphesizdir.

Bütün kompleks sosyolojik olgulara rağmen, Türkiye'de -Kuzey ve Batı Avrupa'da hayal edilemeyecek düzeyde- bir kadın kutsaması vardır. 6284 sayılı Kanun, işte bu kadın kutsayıcı damarın istismarına dayanmaktadır. 6284 sayılı Kanun'u getirenler ve uygulayanlar, kadınları aziz tutup koruduklarını zannederken aslında kadınlığı erkeklik karşısında tanınmaz hale getirmeye azmetmiş radikal feministlerin tuzağına düşmektedir. 6284 sayılı Kanun'un Türkiye'nin milli refleksleri ve güvenliği açısından büyük bir fiyasko olduğunu itiraf etmeliyiz. Bu fiyasko hala fark edilmemiştir ki Sözleşme'nin fes-hinden sonra bile Sözleşme'nin Truva Atı olan 6284 sayılı Kanun'u savunanlar bulunmaktadır.

6284 sayılı Kanun'un başlığında geçen “Ailenin Korunması” ibaresi ise sadece mak-yajdır. Evet, Türkiye'de halkta ve devlette samimi olarak aileyi koruma kaygısı vardır. Denilebilir ki şimdiye kadarki bütün hükümetler ailenin zarar görmemesini iyi niyetle istemiştir. Fakat iyi niyet, 6284 sayılı Kanun'un da aralarında olduğu, geçmişten bugüne aileye yapılan birtakım yasal müdahalelerin aileyi zedelemesini engellememiştir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının raporundan ilham aldığımız kaynana teşbihine bakılacak olursa; çocuklarının yuva kurması için en istekli olan anne-babalar, çocuklarının yuvasının dağılmasının da birinci sebebi olarak tespit edilmiştir. Benzer şekilde, aileyi korumayı samimiyetle isteyen hükümetler de Türkiye’de aile dinamiklerinin bozulmasının ve ailenin yıpranmasının başat aktörü olmuştur. Devlet devasa bir kaynana/kayınbaba gibi ailelere şekil vermeye kalkmakta, sürekli müdahale etmektedir. 6284 sayılı Kanun özelinde ifade etmek gerekirse; kadını koruma gerekçesiyle hareket eden devlet, kızlarına sahip çıkma adına kızlarının yuvasına onulmaz zararlar veren anne-babalara benzemektedir. Makul anne-babalar, düzelmesi mümkün görülen evlilikler karşısında, karı-koca ilişkisini daha da tahrip edici hiçbir müdahalede bulunmaz. Kendini sınırlar. Haddini bilir. Ailenin ayarlarıyla oynamaz. Düzelmesi mümkün görülmeyen evlilikleri ise en az travmayla sonlandırmayı kolaylaştırır.

Kadını koruma sloganıyla süslenen 6284 sayılı Kanun, Türkiye toplumundaki kadın duyarlılığını istismar edici, aileyi fazlasıyla kurcalayıcı bir karaktere sahiptir. Tedbir adı altında eşleri kızıştırıcı ve çatıştırıcı yollara başvurmak, hikmetle bağdaşmaz. 6284 sayılı Kanun’daki tedbir ve koruma ilkeleri, Kanun’un İstanbul Sözleşmesi lobisinden beslenen yönüyle kötü niyetli, Türkiye’de devlete ve hükümete bakan yönüyle iyi niyetlidir. Buna hiçbir şüphe yoktur. Fakat ister kötü isterse iyi niyetli olsun, eşleri rencide eden tedbirlerin aileyi yıkıma götüreceği izahtan varestedir. Geleneksel hukukumuzda eşler arasında sulh ve ıslah

ilkesi vardır. Sulh mümkün değilse güzellikle boşanma tavsiye edilir. Çatışmacı cinsiyet yaklaşımları, güvensiz aile ortamı, yıllar süren ve zorlaştırılan boşanma süreçlerinin hepsi modern olgulardır. 6284 sayılı Kanun, modernitenin bu tür hastalıklarına çözüm olamaz zira kendisi aynı hastalıklı zihniyetin ürettiği bir ilaçtır. İlaç olamaz, zehir olur.

Kadının korunması, ailenin olumsuz kodlanması ile sağlanamaz. Erkeklerin ve kadınların evlenmekten korkar hale getirilmesi ile başarılamaz. Evliliğin ve ailenin tehlikeli görüldüğü bir toplumda erkeklerin de kadınların da daha rahat, güçlü ve mutlu olmaları düşünülemez. Kadın-erkek bir ilkesizlik bataklığına düşer. Birbirine karşı bencil ve çıkarıcı olur. Değer vermez ve değersizleşir. Bunlar hiçbir kanunun alt edemeyeceği sosyal kanunlardır.

Sezilmesi zor olmayan vahim neticelerin önlenmesi için, aileye dışarıdan müdahalenin yıkıcı araçlarından biri olan 6284 sayılı Kanun’un ilga edilmesi gereklidir.

7. Müdahalenin Zayıflattığı Aile: Kaynana Teşbihi

Kadına şiddetle mücadele adı altında şiddet olgusunun bütünü derinlemesine görmemizi engelleyen söylemlerin aksine, bu çalışmada şiddetin sadece aile fertleri arasında olmadığını, ailenin bir bütün olarak dışarıdan aşırı müdahale şiddetine maruz bırakıldığını savunuyoruz. Aile kurumunun aşırı kurcalanması, hangi niyetle ve hangi yönde olursa olsun aile dokusunu bozan, aileyi yıpratıcı bir tutumdur. Aileyi dengeleştirir, yıkıma götürür.

6284 sayılı Kanun'un aileye aşırı müdahale ederek şiddet uygulayan bir yasa olduğunu izah etmeden önce, toplumumuzda sık görülen ve 6284 sayılı Kanun'a teşbih edilebilecek bir şiddet olgusunu masaya yatıralım.

Bilindiği üzere, Doğu toplumlarında gerçekleştirilen evliliklerde eşlerin ailelerinin yeni kurulan yuvaya hem katkısı hem de müdahalesi doğal karşılanır. Adeta bir nimet-külfet dengesi kurulmuştur. Çocuklarını evlendiren anne-babalar onların aile dinamiklerini etkilemeyi bir vazife olarak görürler. Çocuklarının evliliklerini bazen olumlu, bazense olumsuz yönde etkilemeler bile niyetlerinin iyi olduğu konusunda genelde ısrarcı bir tavır takınırlar.

Peki bu konuda yapılmış araştırmalar ne söylüyor?

Binay'ın aktardığına göre, İzmir'de yapılan bir araştırmada "kayınvalide-kayınpederin boşanmada önemli rol oynadığı" tespit edilmiştir. Yine Binay'ın aktardığı bir başka araştırmaya göre "eşler istemediği halde aile büyüklerinden müdahalede bulunmasından şikâyetçi olanlar yüzde 56" oranındadır.⁹⁴ Türkiye İstatistik Kurumunun 2016 Aile Yapısı Araştırması'na göre ise erkeklerin boşanma nedenleri arasında %24,5, kadınların boşanma nedenleri arasında %20,8 oranında etkili olan faktör, eşin ailesinin aile içi ilişkilere karışmasıdır.⁹⁵

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2008 ve 2014 yıllarında Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması (TBNA) ya-

pılmış ve bulgular yayınlanmıştır. 2014 yılına ait araştırmanın raporunda "evlilik süresince yakın çevre ve ailelerin evliliğe müdahalesi" boşanma gerekçeleri arasında gösterilmiş ve evlilikte karşılaşılan en önemli beş sorun arasında sayılmıştır.⁹⁶

Demografik gruplar bazında yapılan analize göre; özelde erkekler açısından, genelde ise 35 yaş altı ve 50 yaş üstü bütün katılımcılar açısından, 5 yıldan az süreyle evli kadınlar ve erkekler açısından, yine çocuksuz veya 1-2 çocuklu çiftler açısından evlilikte karşılaşılan en büyük sorun yakın çevre müdahalesidir. Rapora göre, yakın çevre müdahalesi %40 etki oranıyla boşanma nedenleri arasında ilk sıradadır. Özellikle 5 yıldan az süren çocuksuz evliliklerin boşanmayla sonuçlanmasında yakın çevre müdahalesinin bariz bir etkisi bulunmaktadır.

Rapor "yakın çevre" kavramını şu cümlelerle netleştirmektedir: "Evliliklerde üçüncü parti olarak öne çıkan aktörün, kadın veya erkeğin annesi olduğu söylenebilir. Daha nadir olmakla birlikte eşlerden birisinin babası, kız veya erkek kardeş gibi diğer birinci derece akrabalar da bu çemberin içine girebilmektedir" (s. 77). İlerleyen sayfalarda "Yakın çevre sebebiyle boşanmaların yaşandığı evliliklerdeki kilit faktör kadın veya erkeğin ailesinin özellikle annesinin ilişkiye olan müdahalesidir" (s. 196) tespitine ayrıca yer verilmiştir.

Bu tespitler, eşlerin anne-babalarının kendi kurdukları aileler için en büyük tehdit olduğunu ortaya koysa da durum aslında görüldüğünden daha paradoksaldır. Raporun

94 <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/644800> (E.T. 19.6.2021)

95 <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869> (E.T. 19.6.2021)

96 <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/79-turkiye-bosanma-nedenleri-arastirmasi-2014.pdf> (E.T. 19.6.2021)

bir başka yerinde şu tespite yer verilmiştir: “Boşanma kararı alan bireylerin önemli bölümü ailelerinin eleştirel yaklaştığından, barıştırmak istediklerinden söz etmiştir. Benzer şekilde TBNA 2008 yılının sonuçları da anne-baba ve akrabaların boşanma önünde engel olarak durduğundan söz etmektedir” (s. 106). Ailelerin boşanmaya karşı durmaları “bu duruma alışık olmamaları yanında, toplumun genelinde aileye verilen önemin yüksek olmasına” bağlanmıştır.

Ortaya çıkan çelişkiyi yorumlamaya çalıştığımızda şöyle bir sonuca ulaşıyoruz: Çocuklarını yetiştiren, onların yuva kurmasını ve yuvalarını korumasını isteyen aileler, özellikle anneler, aynı zamanda çocuklarının evliliklerinin boşanmayla sonuçlanmasının önde gelen sebepleri arasındadır. Anne-babaların çocuklarının ailelerini bozma yönünde kötü niyet taşıdıklarını söylemek çok zordur. Böylesi kötü niyetli yaklaşımlar ancak istisna olabilir. Öyleyse sorun, niyetin iyiliğinden/kötülüğünden bağımsız olarak başka bir yerde aranmalıdır: Müdahale olgusunda.

Ebeveynlerin çocuklarının evliliğine yaptıkları müdahaleler, ekseriyetle eşler arasında eşitliği gözeten, adil ve iyileştirici müdahaleler olmamaktadır. Yanlı, kontrolcü ve diğer eşi rahatsız edici mahiyette olmaktadır. Yahut öyle olmasa bile öyle algılanmaktadır. Esasen müdahalenin eşlerin müşterek talebi ve rızası üzerine olmadığı her durumda bizatihi varlığının sorun olarak algılanması kaçınılmazdır. Aileye dışarıdan anne-baba müdahalesi, niyetten bağımsız olarak, probleme dönüşmekte veya var olan problemi büyütmede, sonuç olarak aile dinamiklerini sarsmaktadır.

Raporda yer verilen diğer bazı tespitler şöyledir:

“Aile büyüklerinden gelen telkin ve baskılarla çiftlerin kendi aralarında iletişim kurmalarının ve kendi evliliklerine dair dinamik yakalamalarının engellendiği düşünülmektedir” (s. 174).

“Ailelerle yaşanan sorunların bir başka olumsuz yönü ise bu gerginliklerin, çiftlerin kendi arasında yaşadığı gerginliğe göre daha uzun sürmesi ve daha zor tamir edilmesidir. Eşler kendi aralarında tartışma sonrası kolayca barışabilecekken bu tartışmaya aile büyüklerinin müdahalesi krizi büyütmektedir” (s. 175).

“Evliliğe dışarıdan müdahaleler çiftin kendi arasında iletişim kurmasını güçleştirmektedir” (s. 175).

Görüldüğü üzere; aileye müdahale, hangi yönde ve hangi niyetle olursa olsun, aile açısından başlı başına büyük bir risktir.

Aile konusunda geliştirilmesi gereken en yüksek duyarlılık, aileye dışarıdan müdahalenin kısıtlanması olmalıdır.

Aileye müdahale, ancak çiftlerin müşterek talepleri üzerine yahut mutlak zorunlu hallerde ve zorunluluk miktarınca olmalıdır. Aksi türdeki her müdahalenin, iyi niyetli bile olsa, aile için yıkıcı etkiler yapacağını gözden kaçırmamak gerekir.

8. Aileye Yanlış Müdahaleye Dair Genel Değerlendirme

Bütün toplumsal kesimlerde duyarlılıkla karşılanan aile içi şiddet olgusu, çözülmesi

gereken önemli bir sorundur. Mamafih bu sorunu tartışmanın özel bir duyarlılığı olmasıdır. Aksi halde, aile içi şiddeti önleme adına ailenin şiddetle özdeşleştirilmesi, kökten sorunlu bir yapı olarak kodlanması ve pervasız müdahalelere açık hale getirilmesi söz konusu olacaktır.

Aileye aşırı müdahale; modernizmin eseri, yıkıcı bir trenddir. Gün geçtikçe yaygınlaşan bir politika hatasıdır. Geleneksel ailede en çok gözetilen nokta, ailenin mahrem alan olarak görülmesi ve her tür harici müdahaleden korunmasıydı. Bu yaklaşımın birtakım yan etkilerinin olması, tam tersini yani ailenin ideolojilerin oyun sahası haline getirilmesini meşrulaştırmaz. Aileye müdahale zorunluluk halinde, hikmetli, kanuni ve ölçülü olmalıdır. Aile fertlerinin talep veya rızasına dayanmalıdır.

Aileye müdahalenin kötü ve iyi niyetli türleri vardır. LGBT aktivistleriyle vizyon kardeşliği içinde olan radikal feministler, aileyi kadın-erkek rollerini şekillendiren en tehlikeli sosyal kurum olarak görürler. Gerek toplum genelinde gerekse aile içinde kadın-erkek çatışmasını bilerek körüklerler. Böylece cinsiyet nötrlenmesine ve cinsiyetsizlik adaletine kavuşmayı umarlar. Bunu yaparken belli bir düzeyde realizm taşırlar. Ataerkil bir güç olarak gördükleri, düşman olarak kodladıkları devletin mekanizmalarını manipüle ederler. Toplumdaki geleneksel kadın ve aile hassasiyetlerini istismar ederler. İstanbul Sözleşmesi ile onun uzanımı olan 6284 sayılı Kanun'un stratejik arka planı budur, kötü niyetlidir.

Aileye müdahalenin iyi niyetli türüne örnek olarak, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler

Bakanlığının raporundan ilhamla kaynana teşbihini kullandık. Rapora göre, çocuklarının aile kurması ve boşanmaması için ısrarcı olan anne-babalar, boşanma nedenleri arasında da birinci sırada gelmektedir. Anne-babaların iyi niyeti, çocuklarının ailesine zarar vermelerini engellemektedir. Zira aileye dışarıdan müdahale, iyi niyetli bile olsa, aile dinamiklerini sarsabilmekte, aileyi yıkıma götürebilmektedir.

Türkiye'de devletin aileye müdahalesini işte bu teşbih ışığında okumak gerekir. Modernist ideolojiye bulaşmış devlet, her şeyi olduğu gibi, aileleri de kendi kontrolünde görmek istiyor. Elbette bunu bir tür iyi niyetle, kendi vizyonuna göre aileyi korumak ve geliştirmek için istiyor. Kamu kurumu olarak algıladığı ailenin yıkılmasını istemiyor. Boşanmaları sorun ediyor. Sorunlarla baş edebilmek için aileyi sürekli kamu müdahalesine açık tutmak istiyor. Bunun için erk ve organlarını seferber ediyor.

Paradoksal olarak, ailenin müdahaleye açıklığı, isterse devletin iyi niyetli müdahalesi olsun, yıkılmasını kolaylaştıran en büyük faktöre dönüşmektedir. Zira müdahaleye açık aile, eşler arasında dinamiklerin oluşmasının ve kaynaşmanın zor olduğu bir birliktelik olmaktadır. Eşlerin kolayca kamu gücünü aile gerilimlerine katabildiği, kamu gücününse başta modernizm, feminizm ve paternalizm olmak üzere ideolojilerin yönlendirmesi altında bulunduğu bir toplumda ailenin sağlıklı bir zemine kavuşması mümkün olmayacaktır.

Çizilen bu çok yönlü ve aşırı müdahale tablosu bizi şu sonuca ulaştırmaktadır: Aile içi şiddeti konuşmak kadar önemli bir şey varsa o da bizatihi aile olgusunun müdahaleye

aşırı açık olmaktan ve harici müdahale şiddetinden korunması gerektiğidir.

9. Aileye Doğru Müdahale Nasıl Olmalı?

Aileye müdahale politikalarının yüksek oranda sakıncalı olduğunu belirttik. Aşırı müdahale zihniyetinin Anayasa'da temellendirildiğini, Medeni Kanun'da somutlaştığını, uluslararası sözleşmelerle kaşındığını, Ceza Kanunu ile desteklendiğini, 6284 sayılı Kanun gibi yasalarla pervasızlaştığını tespit ettik. Sürekli müdahale altında kalan ailenin sarsılıp yıkılmasının kaçınılmaz olduğunu vurguladık.

Bununla birlikte, her müdahalenin ihlal anlamına gelmediğini de bölümün başında belirtmiştik. Devletin aileye müdahalesinin zorunlu olduğu durumlar da vardır. Modernizm etkisiyle zayıflamış olan ailenin, modern devlet tarafından desteklenmesi, bir bakıma devletin kendi hatalarını telafi etmesi gerekmektedir. Devlet müdahalesinin, aile fertlerini birbirine karşı kışkırtmayan, aileyi bir bütün olarak teşvik ve takviye eden tarzda olması lazımdır.

Her şeyden önce devlet, aileyi bir kamu kurumu gibi görmekten vazgeçmeli, ailenin iki reşit insanın rızayla kurduğu bir özel hukuk ilişkisi olduğunu idrak etmelidir. Fıtrata uygun aile; kadın ile erkeğin nikah akdi ile başlatmaları, akıt şartlarını özgür iradeleriyle belirledikleri, herhangi bir aksaklık karşısında yargı mercilerinin tarafların akıt şartları uyarınca hakkında hükümler verdiği bir oluşumdur.

Hukuki yönüyle nikah; bir kira sözleşmesi, bir telif sözleşmesi, bir alım-satım sözleş-

mesi gibidir. Sözleşme içeriğine devlet değil, taraflar karar verir. Devlet, sözleşme hukukunun soyut ahlaki çerçevesini belirlemekle yetinir. Yürürlükteki Medeni Kanun, toplumsal gerçeklikle pek az örtüşen bir evlilik modeli ve birkaç mal rejimi öngörmüştür. Pek çok sorun, devletin Medeni Kanun yoluyla bütün topluma kısıtlı bir evlilik akdini zimnen dayatmasından doğmaktadır. Evlenmenin sözleşme hukuku kapsamına alınması, Medeni Kanun'un da bu mantıkla hazırlanması devletin atması gereken en önemli adımlardandır. Aşırı müdahaleden geri adım olmak yönüyle elzemdir.

Sözleşme serbestisine istinaden kurulacak ailelerde çiftler pek çok sorunu kendi kural ve anlaşmalarıyla çözebilirler. Kamu gücünü birbirlerinin aleyhine istismar etmeye tevessül edemezler. Fakat o halde bile devletin ailelerine destek vermesine muhtaçtırlar. Modern hayat koşulları aileyi zayıflattığı için devletin kapatması gereken boşluklar vardır.

Bugün kadının çalışma hayatında insani koşullarda yer almasıyla ilgili yeni bir paradigma ihtiyacı duyulmaktadır. Bu paradigma; insanı merkeze almalı, kâr ve daha fazla üretimle şekillenen paradigmanın neden olduğu sömürüyü görmeli, toplumsal yaşamda yarattığı yıkıcı etkiyi ortadan kaldırmayı hedeflemelidir.

Devlet, iş ve aile hayatını uyumlaştıracak politikaları benimsemeli ve bu yaklaşımları geliştirirken sosyal diyalog mekanizmalarını işletmelidir. Politikalarda kapitalizm değil, ailenin korunması ve güçlendirilmesi gayesi benimsenmelidir.

Mevcut çalışma hayatının aile hayatını merkeze almaması temel bir sorundur. İş verimi

merkezli düzenlenmeler, demografik sorunlardan tutun da ailenin sürdürülebilirliğine değin birçok probleme neden olmaktadır. Bu kurguda kadın da erkek de çocuk da hırpalanmakta, toplumun temeli ve devletin korumayı taahhüt ettiği aile kurumu zayıflamaktadır.

20. yüzyılın en büyük kültürel dönüşümü olarak gösterilen kadınların kitlesel olarak çalışma hayatı katılması, toplumsal yaşamdaki geleneksel rollerin dağılımında büyük kırılmalara neden olmuştur. Geleneksel toplumda kadın tarafından yerine getirilen bakım hizmetleri kırılma noktalarının başında gelmektedir. Modernite ile beraber kadınların ev dışı üretime katılmaları bu hizmetlerin sağlanmasında büyük bir boşluk yaratmıştır. Devletin ev içi bakım hizmetlerinin sağlanmasında öncü rol alan kadınları desteklemesi gerekmektedir. Kadın kamu görevlileri için iş ve aile hayatı uyumu, kamu otoritesinin kararlı adımlar atmasıyla sağlanabilir.

Devletin aileye duyarlı politikalar geliştirmesi kırmızı çizgi olmalıdır. Bu husustaki başarısızlık, devletin ülke kaynaklarının yönetimindeki tercihleriyle ilgili iken bir yandan da aileyi destekleyen politikaların kadını zayıflattığı yönündeki küresel tazyikle ilişkilidir. Örneğin kadınlara çocuk bakımı için verilen hakların, kadınların geleneksel rollerini pekiştirdiği iddiası sıkça dile getirilmektedir. En başta feminist örgütler kadınların bu türde destekler almasına karşı çıkmaktadır. Devletin feminist ütopyalardan sıyrılması, ailenin korunmasında toplumsal cinsiyet ideo-

lojisinin ötesinde bir yaklaşım benimsemesi gerekir. Devlet, kadın ve aile politikalarının birbirini zayıflatan iki alternatif olarak gösterilmesine dayanan ideolojik baskıdan azade hareket etmelidir.

Kadın kamu görevlilerinin aylıklı doğum izinlerinin arttırılmasının kadını da aileyi de güçlendireceği açıktır. Mevcut izin süresi 16 hafta olup, yetersizdir. Süt izinlerinin kullanımındaki sorunların çözülmesi, kreş ihtiyacının hizmet ya da mali destek olarak sunulması, engelli çocuğu olan kadın kamu görevlilerini desteklenmesi ilk akla gelen kadın ve aile yanlısı beklentilerdir.

Evli çiftlere konut kiralama veya satın alma yardımı, aile fertlerine vergi indirimi, doğum ücretlerinin arttırılması, çocuk teşvikinin somut olarak desteklenmesi, uzaktan ve esnek çalışmanın kolaylaştırılması, asgari ücretin arttırılması, sosyal sigorta hizmetlerinin geliştirilmesi, sendikal taleplere duyarlılık gibi adımlar da aileyi ve aile fertlerini güçlendirecek kamu politikaları olarak zikredilmelidir.⁹⁷

97 Ailenin korunması ve güçlendirilmesiyle ilgili kamu politikalarının akademik olarak tartışıldığı ve Memur-Sen ile Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesinin ortak programı olarak gerçekleştirilen Disiplinlerarası Yaklaşımla Aile Kongresi'nin bildiriler kitabı incelenebilir: <https://www.memursen.org.tr/yayinlar/kitaplar/ailecalistaybildiriler.pdf> (E.T. 29.6.2021)

Aile ve Kadın Politikalarına **Yeni Bir Paradigma**

BEŞİNCİ BÖLÜM:

Şiddete Bütüncül Yaklaşım

Şiddete Bütüncül Yaklaşım

Şiddet, sosyal ve psikolojik bir hastalıktır. Aynı zamanda da istismara son derece müsait bir konudur. Şiddetin siyasi ve ideolojik saikler doğrultusunda bir bahane olarak kullanılması, şiddet gündemi oluşturarak sonuç alınmaya çalışılması da insanlık tarihi kadar eskidir. Günümüzde de şiddet, özellikle de kadına şiddet söylemiyle yapılmak istenen, şiddet problemini çözmekten ziyade, bahaneleştirerek ideolojik mevziler kazanmaktır. Bu tutum, şiddeti her geçen gün daha çözümsüz, daha yakıcı bir problem haline getirmektedir. Başta İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanun bağlamında şiddet olaylarının azalmayıp artması tam olarak bu nedendir. Sorun, kötü niyettir.

Şiddet hastalığının tedavisini samimi olarak arzulayanlar, hastalığa holistik yani bütüncül yaklaşmak durumundadır. Şiddetin farklı katmanlarını ve boyutlarını masaya yatırmaya, karşılıklı etkileşim içinde arttığını, şahıslardan önce toplumsal atmosferin bir özelliği olduğunu, herkesin kendi kimlik ve statüsüne göre şiddet uygulama biçimlerinin olabileceğini kabul etmeye hazır olmalıdır. Şiddet failliğini bir kimlikle, şiddet mağdurluğunu ise başka bir kimlikle özdeşleştirmek isteyenlerin sahici çözümlerin arandığı mecralarda yeri yoktur.

Bu bölümde şiddet problemine bütüncül yaklaşımın yapıtaşları tanıtılmakta, konuyla

ilgili yapılabilecek başka çalışmaların metodolojik çerçevesi oluşturulmaktadır.

1. Etimoloji

Şiddet, Arapça sertleştirmek anlamına gelen şedde fiilinden türetilmiş bir kelimedir. Köken itibarıyla nötr bir kelimedir. Türkçeye de geçmiş olan kubbe, zerre, ciddi gibi kelimelerdeki harf tekrarları şedde terimiyle tarif edilir. Arapçada şiddet, kuvvet uygulamanın genel adıdır. Türkçede olumsuz anlamda kullanılan şiddet kavramının muadili olarak Arapçada daha ziyade 'unf kelimesi kullanılır.

Batı dillerinde ise şiddetin karşılığı olarak, Latince violare kökünden türetilen violence, violencia ve violenza gibi kelimeler kullanılmaktadır. Violate (ihlal etmek) fiili de aynı kökten gelmektedir. Bu kelimelerin hepsinin vis yani kuvvet kelimesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.⁹⁸

Etimolojik açıdan bakıldığında, şiddetin kuvvet uygulama eylemi olduğu söylenebilir. Şiddetin bütün görünümünde kuvvet ögesi veya hissi bulunmaktadır. Bu anlamıyla şiddet nötr olarak da kullanılabilir bir kavramdır ve kanunlarda da zaman zaman nötr anlamıyla kullanılmıştır (Örneğin, TCK, Madde 29, "şiddetli elem").

Bir şiddet fiilinde uygulanan kuvvet hakkaniyete aykırı görülürse şiddetin ihlal etme

98 <https://www.etymonline.com/word/violent> & <https://www.etymonline.com/word/violation> (E.T. 20.6.2021)

manası devreye girer ve olumsuz kullanımı söz konusu olur. Bu çalışmada esas alınan anlam, olumsuz anlamdır.

2. Şiddetin Sözlük Anlamı

Şiddetin sözlük anlamları etimolojik bulguları desteklemektedir. Şiddet hem nötr hem de olumsuz kullanımları kapsayacak şekilde tanımlanmıştır.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te göre şiddet şöyle tanımlanmıştır: 1. Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik; 2. Hız; 3. Bir hareketten doğan güç; 4. Karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma. Kelimenin "kaba güç" ile "duygu veya davranıştaki aşırılık" anlamları ise mecaz olarak gösterilmiştir.⁹⁹

İngilizce Merriam-Webster Sözlüğü'nde şiddet (violence) "yaralama, taciz, zarar verme veya yok etme amaçlı fiziksel kuvvet kullanımı" şeklinde tarif edilmiştir.¹⁰⁰

Oxford İngilizce Sözlüğü'nün tanımında da fiziksel kuvvet (physical force) unsuru vurgulanmaktadır.¹⁰¹

Britannica Ansiklopedisi de şiddeti fiziksel kuvvetle özdeşleştirmiş, şiddetin sonucunda oluşan zararın fiziksel veya psikolojik olabileceğini belirtmiştir. Şiddet böyle dar, fiziksel kapsamda tanımlanırken daha geniş kapsamdaki şiddet için saldırganlık (aggression) kavramı önerilmiştir.¹⁰²

"Şiddetin tanımı konusunda çağdaş Fransızca sözlükleri; a) bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak, b) şiddet uygulama eylemi, c) duyguların kabaca ifade edilmesi eğilimi, d) bir şeyin karşı konulmaz gücü, e) bir eylemin hoyrat yapısı, gibi tanımlar getirmektedir".¹⁰³

Görüldüğü üzere şiddet, öncelikle fiziksel hareketle tanımlanır. Fiziksel olmayan şiddet, kelimenin anlam genişlemesinin sonucudur.

3. Şiddetin Görünümleri

Günümüzde şiddet; fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik ve sair şiddet türlerini içeren geniş bir yelpazede tartışılmaktadır. Şiddetin geniş yorumlanması, farkındalık düzeyini artıran bir yaklaşım olmakla birlikte şiddet sorununun çözümlenmesinde birtakım zorluklara da yol açmaktadır. Şöyle ki, şiddetin farklı türleri aynı derecede net ve ispatlanabilir değildir. Şiddetin farklı görünüşlerini birbirinden ayırt edebilmek ve her birini doğru yorumlamak önemlidir.

Fiziksel şiddetin sebep olduğu zarar ispatlanabilirken psikolojik şiddetin varlığı ve sonuçları görece spekülâtif kalır. Diğer bir ifadeyle, şiddetin objektif ve sübjektif yönleri vardır. Bir şahsın dayak yemek suretiyle fiziksel şiddete maruz kalması ile bu olay neticesinde yaşadığı duygu da aynı derecede somut olgular değildir. İlkinde şiddet

99 <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 20.6.2021)

100 <https://www.merriam-webster.com/dictionary/violence> (E.T. 20.6.2021)

101 <https://www.oed.com/oed2/00277885> (E.T. 20.6.2021)

102 "Violence, an act of physical force that causes or is intended to cause harm". <https://www.britannica.com/topic/violence> (E.T. 20.6.2021)

103 <http://www.muharrembalci.com/hukukdunyasi/alintilar/508.pdf> (E.T. 20.6.2021)

objektif olarak inceleyebilir bir olaydır. İkincide ise şiddet, gerek dayak atan gerekse dayak yiyen şahıs açısından, sübjektif bir duygudur. Şiddetin objektif ve sübjektif yönleri ayırt edilmezse şiddetle mücadele konusu manipüle edilebilir, hatta kendisi bir şiddet unsuruna dönüştürülebilir.

Sübjektif şiddet; çok geniş kapsamda, son derece nüanslı bir konu olarak ele alınabilir. Örneğin, bir kişinin özel yaşamı hakkında soru sormak dahi bir tür ihlal ve şiddet olarak yorumlanabilir. Şiddetin böylesine geniş bir psikolojik tanım zemininde yorumlanması, duyarlılık açısından iyi olabilir. Fakat hukuk politikalarının dayanağı yapılamaz. Hukukun tespit edeceği şiddet, somut ve ispatlanabilir mahiyette olmalıdır.

Hukuk kapsamına giren şiddetin dahi hangi hukuk alanına müteallik olduğu da dikkatle incelenmelidir. Şiddet olduğu öne sürülen fiilin kasıt, yoğunluk, etki gibi yönlerden analiz edilmesi gerekir. Şiddet olduğu öne sürülen fiilin tavsifi yapılırken ceza hukuku kapsamına giren yönü ile girmeyen yönünün birbirinden ayırt edilmesi en hassas meselelerden biridir. Zira ceza hukuku alanına giren şiddette şüpheli şahıs açısından suçlanma, lekelenme, hapis cezası ve yasaklılık gibi ağır neticeler ortaya çıkacaktır. Haksız fiil hukuku kapsamında görülen şiddet fiilinde ise davalının zararı tazmin etmesiyle yetinilebilmekte, yaşamının temelden sarsılması söz konusu olmamaktadır.

Toplumsal olgu olarak şiddet ile hukuki olgu olarak şiddet de birbirinden ayrı yorum-

lanabilmelidir. Bunlar bir yandan örtüşen, diğer yandan farklı yöntem ve yaklaşımlar gerektiren, iki ayrı analiz boyutudur. Şiddet konusunda kamuoyunda oluşan kafa karışıklığında iki boyutun sınırlarının net olarak çizilmemesinin etkileri gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak, şiddet çok farklı boyutlarda, farklı görünümde ortaya çıkabilen bir olgudur. Şiddetin farklı görünümüleri farklı çözümlenmeleri gerektirir. Şiddet olgusuna nüanslı yaklaşılmazsa şiddete karşı hassasiyetin istismar edilmesi ve söylemsel şiddet başta olmak üzere yeni yeni şiddet türlerinin doğması kaçınılmaz olur.

4. Birleşmiş Milletler'in Şiddet Tanımı

Dünya Sağlık Örgütü, bir halk sağlığı problemi olarak gördüğü şiddeti şöyle tanımlamaktadır: "Kişinin kendisi, bir başkası ya da bir grup veya topluluk aleyhine kasıtlı olarak fiziksel kuvvet ya da güç kullanması ya da kullanma tehdidinde bulunmasıdır ki yaralamaya, ölüme, psikolojik zarara, gelişim bozukluğuna veya yoksunluğa yol açar veya yüksek ihtimalle açabilir".¹⁰⁴

Tanımda yer verilen "kasıt" şartı kafa karıştırıcıdır. Alkollü bir kişinin saldırganlığında (örneğin, çocuğunu yaralamasında) bilinç, dolayısıyla kasıt olmayabilir. Bu tür fiiller şiddet değilse tanımı kökten yanlış saymak zorunda kalırız.

Bir diğer muğlak nokta ise şudur: Kastın, işlenen fiil açısından mı, fiilin sonucu açısından

104 "The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psycho-

dan mı araştırılacağı netleştirilmemiştir. Yanlan söyleyen bir çocuğa ebeveyninin tokat atmasındaki kasıt nedir? Ona zarar vermek mi, fayda vermek mi? Tanımda merkeze konulan kasıt kavramının belirsizliği tanımı başarısız kılmaktadır.

Tanımda fiziki kuvvet kullanımı öne çıkmış gibi görünmekle birlikte daha sonra verilen “Bir Şiddet Tipolojisi” tablosunda şiddetin doğası dörde ayrılmıştır. Tabloya göre şiddet; fiziksel, cinsel veya psikolojik mahiyette olabileceği gibi yoksun bırakma / ihmal etme şeklinde de olabilir.

5. Türk Hukukunda Şiddetin Tanımı

Ulusal mevzuatta doğrudan şiddeti konu alan kanun sayısı azdır.

Bunların başında 31/3/2011 tarih ve 6222 sayılı Sporda Şiddetin ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun gelmektedir. Bu kanunla; şike (Madde 11), müsabaka düzeninin bozulması (Madde 13), seyir alanına usulsüz seyirci girişi (Madde 15) gibi suçlar tanımlanmış ve adli cezaya bağlanmıştır.¹⁰⁵

8/3/2012 tarih ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da ise herhangi bir suç tanımı bulunmamaktadır.¹⁰⁶ Suç tanımı bulunmadığı için hiçbir ceza da öngörülmemiştir. Akla, Kanun'un 8. maddesi uyarınca verilen tedbir kararına uymayan kişinin zor-

lama hapsine tabi tutulması gelebilir.¹⁰⁷ Bu düşünce karşısında, zorlama hapsinin suç karşılığında verilen bir ceza olmadığına altı çizilmelidir. 12/1/2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 151, 253 ve 398. maddelerinde de örnekleri görülen disiplin hapsi türünde bir yaptırım olduğu bilinmelidir.¹⁰⁸

Netice olarak, 6284 sayılı Kanun'un hiçbir suç ve ceza hükmü içermediği, şiddete bir ceza hukuku konusu olarak yaklaşmadığı söylenmelidir. Şiddete öncelikle toplumsal bir vakıa, sonrasında ise bir medeni hukuk meselesi olarak yaklaşan Kanun, daha en baştan muğlaklıkla maluldür. Zira Kanun'un odağına yerleştirilen şiddet kavramının sınırları belirsizdir. Her yöne çekilmesi muhtemeldir.

Öte yandan, 6284 sayılı Kanun uyarınca hazırlanan 17/3/2016 tarihli Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik'in 4. maddesinin 4. fıkrasında “Koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında Ceza Hukuku kapsamında uzlaşma ya da hukuki uyuşmazlıklarda arabuluculuk önerilemez” hükmüne yer verilmesi suretiyle, şiddetin bir medeni hukuk meselesi olarak da incelenmesinin önü kapatılmıştır. Bu durum, şiddetin hukuki statüsünü büsbütün muğlaklaştırmaktadır.

logical harm, maldevelopment or deprivation” https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf?ua=1 (E.T. 20.6.2021)

105 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6222.pdf> (E.T. 20.6.2021)

106 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf> (E.T. 20.6.2021)

107 Zorlama hapsi altı aya kadar uzatılabilmektedir (Madde 13).

108 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-2.htm> (E.T. 20.6.2021)

Şiddet kavramını merkeze alan 6284 sayılı Kanun ile uygulama yönetmeliğinin hukuk mantığına aykırı bir kavramsallaştırmaya yaslandığını, şiddeti bir yandan gündeme taşıırken diğer yandan hukuken tanınmaz ve çözülmez hale getirdiğini söylemek yanlış olmaz. 6284 sayılı Kanun'un başarısızlığında bu muğlaklığın ciddi bir rolü vardır.

6284 sayılı Kanun'la ilga edilen 14/1/1998 tarih ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun bu hususta görece daha tutarlıydı.¹⁰⁹ 4320 sayılı Kanun uyarınca; şiddet iddiası karşısında Aile Mahkemesi -zorlama hapsini içermeyen- bir tedbir ve koruma kararı verebilmekte, koruma kararına uymayan kişi ceza yargılamasıyla karşı karşıya kalmaktaydı. Süresi altı ayı geçmeyen hapis cezası ancak suçun sübutu üzerine uygulanabilmekteydi. Bu kanunda da şiddet suçu tanımlanmamış, tedbir kararına uymamak suç olarak tanımlanmıştı.

Şiddeti önleme yolunda ilk soru, şiddetin hukuki statüsüne yönelik olmalıdır. Hukuken şiddet nedir? Haksız fiil midir? Suç mudur? Suçsa suç fiilinin kendisi midir, sonucu mudur? Yoksa suç olmayıp, suçun biçimi midir? Bu soruya cevap vermek için Türk Ceza Kanunu'na başvurmak gerekmektedir.

5.1. Türk Ceza Kanunu'nda Şiddet

26/9/2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda şiddet on iki yerde geçmektedir. Bunların sekizinde "cebir ve şiddet", birinde "cebir veya şiddet", birinde ise "cebir, şiddet" ibaresiyle yer bulmuştur. TCK'da cebir (zorlama) kavramına daha açık yer verilmiş, "Hürriyete Karşı Suçlar" başlığı altın-

da cebir suçu tanımlanmıştır (Madde 108). Bununla beraber gerek cebir gerekse şiddet TCK'da bizzat suçu olmaktan ziyade suçun biçimi olarak kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle, şiddetin ceza hukuku kapsamında incelenebilmesi için suç olarak tanımlanmış bir fiile yol açmış veya dönüşmüş olması gerekir.

1/3/1926 tarih ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nda ise şiddet yüzden fazla yerde geçmekte, bunların çoğunda "şiddet kullanmak" tabirine başvurulmaktaydı. Şiddetin kendisinin suç sayıldığı tek bağlam "Hükümete Karşı Şiddet" suçuydu (Madde 254).

Türk ceza hukuku geleneğinde soyut olarak şiddet suçu bulunmamaktadır. Haliyle şiddetin doktriner bir tanımı da bulunmamaktadır. Şiddet, içeriği tek başına suç olan bir fiil olarak görülmez. Sonucu suç olabilen bir fiil biçimi olarak görülür.

Bu tespit iki açıdan önemlidir:

Birincisi; özellikle İstanbul Sözleşmesi bağlamında sıkça dile getirilen "kadına karşı şiddet suçu" teknik olarak mevcut değildir. Zira "şiddet suçu" diye bir ceza hukuku terimi yoktur. Kadına, çocuğa, herhangi bir insana veya hayvana şiddetin suç olabilmesi için ceza mevzuatında tanımlı fiillerden birine dönüşmesi gerekir.

İkincisi; şiddetin önlenmesine dair uluslararası mevzuatta ise durum, aşağıda görüleceği üzere, tam tersidir: Şiddetin soyut ve genel tanımları yapılmaktadır. Fakat tanım kapsamına giren fiillerin hangilerinin suç sayıldığı, hangilerinin suç sayılmayaca-

109 <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4320.pdf> (E.T. 21.6.2021)

ğı, haksız fiil hukukunun nerede başladığı belirsizdir. Bu belirsizlik, kamu gücünün şiddete müdahalesinin ölçütlerini ve sınırlarını bulanıklaştırmaktadır. Şiddetle mücadeleyle etkisiz, hatta istismara açık bir konu haline getirmektedir.

5.2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Benimsediği Tanım

Ceza hukukuyla yakından ilişkili olan şiddet kavramının ceza hukukunda tanımsız bırakılması, kavramın başka başka tanımlarının kamu organlarınca benimsenmesine yol açmaktadır. Önerilen tanımların akademik açıdan isabetli olduğu söylenebilir de bu gibi tanımların bir hukuk devletinde kamu kurumları tarafından benimsenmesinin ciddi bir dayanak ve bağlayıcılık problemi doğuracağı da ortadadır. Karşı karşıya olduğumuz sorunsal şudur: Yasal dayanağı, dolayısıyla bağlayıcılığı olmayan şiddet tanımları, hukuk politikalarının, özellikle de çok hassas bir alan olan aile politikalarının kaynağı olabilir mi? Olursa hukuk sistematığı dağılmaz mı? Hukuk namına hukuksuzluklara yol açılmaz mı?

Gündemde en üst sıralarda tutulan şiddetin kanunlarda yani Türk hukukunda tanımsız bırakılan bir kavram olması ilk başta şaşırtıcı gelebilir. Fakat vakıa budur.

6284 sayılı Kanun'da şeklen -ve pek başarisiz- bir tanım yapılmıştır. Buna göre; "Ev içi şiddet: Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet" ifade eder (Madde 2, Fıkra 1,

Bent b). Bu tanımın gerçek anlamda bir tanım olmadığı açıktır. Bir kavramın kendisiyle tanımlanması abesle iştirigaldır. Kanun metnini hazırlayanlar ve onaylayanlar abesle iştirigal etmiştir. Diğer bir ihtimal ise şiddetin Kanun'da kasten tanımsız bırakılmış olmasıdır ki bu sayede kavram daha kolay araçsallaştırılabilecektir. Böyle bir şüphe taşımakta haklıyız zira hukuki tanımı ve sınırları belirsiz bırakılan şiddet olgusu, sanki bilinçli olarak çözümsüzlüğe ve ideolojik işlevselliğe malzeme edilmektedir. Şiddet sorununun çözülmesinin ilk basamağı, kavramın hukuki olarak tanımlanmasıdır. Hukuki tanımsızlık hali, spekülâtif tanımların etkinliğine alan açmaktadır.

Spekülâtif tanımlara örnek verelim:

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün web sitesinde "Kadına ve aile bireylerine yönelik şiddet nedir?" sorusu şöyle cevaplanmıştır: "Çocuk, eş, eski eş, yakın akrabalar gibi aile bireyleri arasında gerçekleşen; bireyin, fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır".¹¹⁰

Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi işbirliğiyle belirsiz bir tarihte hazırlanan evicisiddet.adalet.gov.tr sitesindeki şiddet tanımı ise şöyledir: "Şiddet, bireyin fi-

110 <https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/siddete-maruz-kalindiginda/> (E.T. 19.4.2021)

zinsel, cinsel, psikolojik veya ekonomik yönden zarar görmesiyle ya da acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranıştır".¹¹¹

Benzerleri sıkça önerilen bu gibi tanımlar sosyolojik, psikolojik ve felsefi açılardan yararlı olabilir. Akademik çalışmalarda başvurulmaya değer olabilir. Fakat hukuki açıdan, özellikle de yargısal açıdan bu gibi tanımlar muteber değildir. Çünkü sınırları ve unsurları belirsiz, devasa bir isnat kapısı açmaktadır. Bu tanımlara göre, hemen herkese her noktada şiddet isnat edilebilir.

"Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Vakalarında Cezasızlığa Feminist Bir Karşı Çıkış: Masumiyet Karinesi Kimi Koruyor?" başlıklı makalede, çeşitli istatistikler yorumlanmakta ve Türkiye'de "toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakasında mahkumiyet kararı oranının sadece %0,7 olduğu" iddia edilmektedir (s. 377). Bu iddiayı doğru kabul ettiğimizde; 1000 şüpheliden 993'ünün masum olduğunu, haksız yere itham edildiğini, lekelenme hakkı başta olmak üzere insan haklarının ihlal edilmiş olabileceğini de kabul etmek zorundayız. Zira hukuki yaklaşım nettir: "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz" (Anayasa, Madde 38).

Söz konusu makale ise bu evrensel hukuki ilkenin tam aksini savunmaktadır: "Daha

açıkçası, erkeklerin kadınlara cinsel saldırı suçunu işlediği her 1000 davanın sadece 7'sinde kişiler mahkum edilmekte, 993 fail bir şekilde toplum içinde özgürce hayatlarına devam etmektedir" (s. 405) diyen yazara göre, hukuki yargılama süreçlerinin suçluluğunu tespit edemediği 993 kişi aslında suçludur ve buna rağmen aklanmışlardır.¹¹²

Bir hukuk devletinde, hukuk nokta-i nazarından çılgınlık olarak görülmesi gereken bu zihniyet, tüm dünyada sadece üniversitelerin değil, devletlerin de kanına girmiştir. Feminizmin sınırsızlaştırdığı, muğlaklaştırdığı ve nihayet hukuken anlamsızlaştırdığı şiddet söyleminin korkunç bir örneği, bilimsel olması beklenen bir makalede bu kadar aşikar olabilmektedir.¹¹³ Bu söylemin nüfuz ettiği bürokratik organların da aynı hukuksuz politikaları hukuk namına icra etmesinden korkmak lazımdır.

Son on yıldır Türkiye hukuki tanımdan yoksun, bir o kadar da yoğun şiddet tartışmalarına teslim olmuş durumdadır. Şiddetin bir gerçeklik olması, tartışmaların zeminine ve yöntemine dair eleştiriler getirmeyi fazlasıyla zorlaştırmaktadır. Yöntemsel eleştiriler, feminist reaksiyona çarparak, erillik, hatta şiddet yanlılığıymış gibi gösterilmekte, savuşturulmaktadır. Şiddet, özellikle de kadına şiddet konusunda güçlü bir söylemsel despotizm oluşmuştur. Şiddetin sahici ve makul yollarla çözümlenip bertaraf edilmesini zorlaştıran da budur.

111 https://evicisiddet.adalet.gov.tr/SIDDET_NEDIR.html (E.T. 19.4.2021)

112 "More clearly, in every 1000 cases where men committed sexual offences against women, only 7 persons get conviction, while 993 of perpetrators keep on their life somehow freely in society"; <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1631941> (E.T. 19.4.2021)

113 Akademik yazın için utanç verici olan bu makale, TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin'e kabul edilmiş bir dergi olan Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi'nde yayınlanmıştır

Adalet ve İçişleri gibi bakanlıkların da zaman zaman içine düştüğü yönlendirilmişlik kuyusunun ana aktörlüğünü, Batıcı lobilerin fazlasıyla etkisi altına giren Aile Bakanlığı üstlenegelmiştir. Aile Bakanlığının pek çok çalışması ve yayını, ne yazık ki, şiddet olgusunun propagandalaştırılmasına ve feminist ideolojinin mevzi kazanmasına yaramıştır. Sonuç olarak, şiddet olgusu çözülmediği gibi daha da artmıştır. Aile Bakanlığının iyi niyetli kadroları bu netice karşısında şaşkınlık yaşarken kadın-erkek çatışmasını kızıştırarak topyekün kültürel dönüşüm gerçekleştirmek isteyen radikal feminist ideoloji, ürettiği kaosu başarı hanesine kaydetmiştir.

Bir olguya el atılırken en önemli aşama tanımdır. Tanım yapmak, başlı başına bir bilim ve felsefe olayıdır. Hukuki tanımın olmadığı bir konuda (örneğin, şiddet), hukuk devletinin organları olan kamu kurumlarının başvuracağı operasyonel bir tanım yok demektir. Bu durumda kamu kurumlarının başvurduğu teorik tanımlar sorun üretmekten başka işe yaramaz. Çünkü yürütme organları birer üniversite değildir. Kavramları soyut ve teorik olarak tanımlayıp bırakmaz. Tanımları icraatlarına da esas kılmaya kalkar. Tanımda problem varsa icraatta da problem olur. Milyonlar mağdur olur. Öyleyse, yürütme -ve elbette yargı- organları, somut ve belirgin tanımlara göre karar vermekle yükümlüdür. İdeolojik angajmanların eseri olan spekülasyonlardan sakınmak zorundadır.

Şiddete dair bu tanımsızlık, daha doğrusu hukuki belirsizlik durumunun radikal feminist ideoloji için bir avantaj olduğunu ve feminist hedefler doğrultusunda ustaca kul-

lanıldığını belirttik. Feminist ideoloji, hiçbir olguya nötr bir temelden yaklaşmamıştır. Tarihle, tarihin bugüne taşıdığı her şeyle kavgalı bir zeminde yaklaşmıştır. Devlet, aile, din, töre, ekonomi, siyaset, spor, sanat gibi bütün alanları kadın mağduriyeti gözlüğüyle okuyan feministler, aradıkları mağduriyetleri bulmakta zorlanmadılar. Tıpkı her şeyi sosyo-ekonomik sınıf gözüyle okuyan Marksistlerin aradıkları doneleri her zaman bulabilmeleri gibi... Tıpkı her şeyi varoluş sancısıyla okuyan varoluşçuların her yerde sancı görmeleri gibi... Tıpkı bütün insan ilişkilerini politika olarak gören filozofların her yerde politika görmeleri gibi...

Daha yalın bir ifadeyle, feminist ideolojiyi haklı çıkaran şey, feminist gözlük takmaktır. Bütün taraflı gözlükler ideolojiktir. İnsanlar gibi devletler de az ya da çok ideolojik olabilmektedir. Devlet keskin ideolojik gözlükleri attıkça adil olur, derinlikli çözüm üretir. Geçici de olsa ideolojilerin gözlüğünü takan devlet, tek taraflı ve yüzeysel çözümleri hayata geçirmeye çalışırken toplumsal dokuya derin zararlar verir. Kadın ve aile konularında yapılagelen yanlış bu olmuştur.

Aile Bakanlığının başını çektiği bu problemli gidişatın düzelmesi için şiddet olgusuna tarafsız ve bütüncül yaklaşılması zorunludur.

6. Şiddetin Özü: Bir İletişim Patolojisi

“Şiddet en temelde nedir?” diye bir soru sorsak cevap “Şiddet bir tür iletişimdir” olur. Hoş olmayan, örseleyici, yıkıcı türde bir iletişim... Şiddet bir hitaptır ve muhataba yönelir. Muhataba bir şeyler gösterir, mesajlar

verir. Mesajlar muhatapta yankılanır ve cevabi mesajlar üretilir. Teslimiyet, direnç, korku, cesaret, sinmişlik, isyan gibi mesajlar...

Doğan Cüceloğlu “İki insan birbirinin farkına varınca iletişim başlar” der. Başlar ve kaçınılmaz olarak devam eder: “Bu matematiksel bir gerçek, iletişimsizlik diye bir şey yok. Aynı sosyal ortamdaysanız; umurumda de-ğilsin, sana bakmıyorum bile bir mesajdır”.¹¹⁴

İki nüansa dikkat çekelim: Birincisi, günümüzde sosyal ortam fiziki ortamın çok ötesine geçmiş durumda. Bütün teknolojik iletişim araçları sosyal ortam sağlıyor. Yalnız otururken de önümüzdeki cihazlar sayesinde yoğun iletişim kurabiliyoruz.

İkincisi, olumlu-olumsuz duygusal bağlar kurduğumuz insanlarla iletişimimiz, kopuk görüldüğünde bile içimizde diri kalabiliyor. Küs olduğumuz bir arkadaşımızla küslüğümüz bir tür mesaj iletimi yani iletişim olabiliyor. Ya da küslüğümüzü yorumlama süreci içimizde devam ettiği için iletişim de artışlarıyla birlikte devam etmiş olabiliyor.

İletişim sosyal hayatı saran bir ağ ve iletişimin sayısız çeşidi ve biçimi var. Saygılı, sıcak, samimi, kalpten, bencil, çıkara dayalı, saygısız, kaygılı, güvenli, stabil, düzensiz, sık, nadir, saldırgan, hükmedici, yakın, uzak...

Türk Ceza Kanunu’nu incelerken “Şiddet suçun kendisi değildir, biçimidir” demiştik. İletişim bahsinde de aynı noktaya gelmekteyiz: Şiddet bir iletişim biçimidir. İletişimin uzandığı her noktaya şiddet de uzanabilir. İletişimin her türünde şiddet gözlemlenebilir.

Bazı şiddet tanımlarının çok geniş olmasını eleştirirken eleştirimizi tanımların akademik yönü itibariyle yapmamıştık. Hukuki yönü itibariyle yapmıştık. Hukukta tanımın net olması gerektiğini vurgulamıştık. Fakat toplumsal ve psikolojik farkındalık açısından yaklaşıldığında kavramların geniş kapsamda ve özcü bir yaklaşımla tarif edilmesi gerekir. En dardan en geniş her kapsamda şiddet, özünde bir iletişim problemidir.

Herhangi bir sosyal alandaki şiddet olgusunu ortadan kaldırmak isteyenler, iletişim problemlerini ve problemlerin kök sebeplerini teşhis etmekle işe başlamalıdır. Teşhisin doğru olması son derece mühimdir. Zira eğer yanlış teşhis konulursa, var olan iletişim problemi olduğu düzeyde kalmaz, daha da artar. Çünkü yanlış teşhis, iletişimin bir veya daha fazla tarafına haksız, ölçüsüz bir suçlama anlamına gelir. Yanlış teşhisin kendisi saldırganlık ve şiddet olur. Sonuçta şiddet, bir tepkimeler zinciri kurarak artmış olur.

Bu olgunun tipik bir örneğini, bütün dünyanın olduğu gibi Türkiye’nin de derin bir yarası olan şiddet olgusuna yaklaşımlarda görüyoruz. Şiddet olgusunu mahdut bir pencereden ele alanlar, kendi düşünce hanelerinin dışında gördükleri kişileri şiddet kaynağı olarak teşhis etmekte, kategorik olarak suçlamakta ve tazyik etmektedir. Tazyikler karşısında tutum değiştiren, değiştirir gibi görünen insanlar sahici bir dönüşüm geçirmemekte, aynı anda hem şiddet mağduru hem de şiddet faili duygusuna itilmektedir.

114 <https://www.dunyabizim.com/soylesi/dogan-cuceloglu-anadolu-kulturu-insanlarla-iletisim-kurmayi-cozumus-h33714.html> (E.T. 20.4.2021)

Şiddete feminist yaklaşımın hatası tam olarak budur: Sabit ve kısıtlı bir pencereden bakmak suretiyle şiddet olgusunu daha da çözümsüz hale getirmek. Feminist etki altında olanların kimisi bu hatayı bilinçsizce, kimileri ise kadın-erkek çatışmasından faydalar umarak yani kasten yapmaktadır. İki durumda da şiddet konusu bolca konuşulmuş, bir o kadar da çözümsüzleşmiş olmaktadır.

Sorunlu yaklaşımı şuna benzetebiliriz: Bütün dünya Covid-19 salgınıyla uğraşırken sorunu “Ankara’nın Çankaya ilçesinde Covid-19 sorunu” şeklinde izole ederek çözmek mümkün değildir. Araştırma amaçlı olarak bölgesel ayrımlar oluşturulabilir. Fakat çözüm bütüncül olmalıdır. Aynı şekilde, “Taksici esnafında Covid-19 sorunu” da en fazla bir veri toplama enstrümanı olabilir. Çözüm enstrümanı olamaz. Zira salgın etkileşimle yayılmaktadır ve herkes birbiriyle dolaylı da olsa etkileşim halindedir. İzole düşünmek, gerçek sorunları yapay sorunlara dönüştürmek ve yapay çözümlere maruz bırakmaktır.

Şiddet sorununu gerçekten çözmek isteyenler, sorunu fırsata çevirerek ideolojik atılımlar yapmaya kalkmazlar. Şiddete feminist yaklaşım, hem yöntem olarak hem de niyet olarak son derece problemlidir. Yöntem olarak problemlidir çünkü şiddet salgını kadınlığı izole edip amansızca vurgulama saplantısına dayanmaktadır. Niyet olarak problemlidir çünkü böyle bir yöntemle sorunun çözülmeyeceği meydandadır. Bir art niyet olsa gerektir ki o da bütün toplumsal hayatın ve kurumların feminist ajitasyona diz çökmesidir.

Elinizdeki çalışmada şiddete yaklaşımda odağın değiştirilmesini savunmaktadır. Feminizmin kabul ettirdiği, cinsiyet odaklı düşünce aşılmalıdır. Şiddete yaklaşımda odak noktası, kadın ya da erkek değil, çocuk olmalıdır.

7. Şiddetin Kökeni

Şiddetin kökenine dair çeşitli teoriler vardır. Bunlardan bazıları şiddeti içgüdü olarak teşhis ederken, bazıları şiddetin içgüdü olmadığını, engellenmişlik duygusuna tepki olarak gelişen bir güdü olduğunu öne sürmektedir. Bu gibi psikolojik teorilerin biyolojik teorilerle paralel geliştiğini söyleyebiliriz. Şiddetin genetik, hormonal ve sair bedensel yönlerden araştırılması biyolojik mahiyettedir. Şiddetin toplumsal bir öğrenmişlik olduğunu belirterek sosyolojik analize ağırlık verenler de olmuştur. Şiddet, sosyolojik olarak yorumlandığında, ekonomi, kültür, sosyal yapı, rol dağılımı, tabakalaşma gibi olgularla iç içe ele alınmalıdır.

Teorileri yan yana koyduğumuzda, problemi bilimsel açıdan şöyle özetleyebiliriz: Şiddet doğamızın bir parçası mıdır, yoksa öğrendiğimiz bir davranış mıdır?

Şiddete dair bilimsel arayışların dışında bir de bilim dışı kabuller vardır ki bunların başında radikal feminist ideolojinin varsayımları gelir. Pek çok ülkede kamu politikalarını bile şekillendirebilen radikal feminist kabule göre; erkek erkek olduğu için şiddet failidir, kadın da kadın olduğu için şiddet mağdurdur. Şiddetin kaynağı erkekliktir.

Yine radikal feministlere göre; erkeklik ve kadınlık, tamamen toplumsal olarak üretilmiş cinsiyet yakıştırımlarıdır. Biyolojik cinsiyet dahi -toplumsal cinsiyetten etkilendiği için- asılsızdır. Cinsiyet konusu tamamen toplumsaldır, politiktir. Her politik konu gibi çatışma sahasıdır. Erkeğin erkekliği silinmedikçe, kadının kadınlığı maneviyattan ve diğer bütün bağlardan kopartılmadıkça erkeğin kadına şiddeti devam edecektir. Kadın ve erkek arasında fark olabileceğinin düşünülmesi şiddetin ta kendisidir. Kadın ve erkek ortak bir cinsiyette eritilmelidir. Birbirinden ayırt edilemez olmalıdır.

Şiddet probleminin çözülmesinin önündeki en çetin engel bu tür ideolojik iddialardır. Bu gibi iddialar adil değildir, insafı değildir, bilimsel değildir. Yangına körükle giden feminist ideologlar, yüzyıllık bir kavga tecrübesi sayesinde, saplantılı görüşlerini indirgemeci yöntemlerle yaygınlaştırmayı başardılar. Sayısız sivil toplum kuruluşu oluşturdular, art niyetli mahfillerden finansman buldular, kamu kurumlarını ve politikalarını etkilediler. Bugün şiddet konusunda karşı karşıya olduğumuz en büyük problem, radikal feministlerin suyu bulandırması yani olguları çarpıtması, hakperest okumalar yapmayı zorlaştırmasıdır.

Propagandayla dolu gaflet ve dalalet atmosferinden sıyrılarak bilime ve vicdana kulak verelim. Tarafsız bir akılla şiddetin kaynağını bulmaya çalışalım.

Psikolojiden antropolojiye pek çok bilim dalının cevabını aradığı kilit soruyu teşhis ettik: Şiddet doğuştan gelen bir davranış mıdır yoksa öğrenilen bir davranış mıdır? Genlerimize

kodlanmış mıdır? Çevrenin etkisiyle oluşturduğumuz, konuşma gibi bir alışkanlık mıdır?

Kimilerine göre şiddet tamamen kültürel ve öğrenilmiş bir davranıştır. Biyolojik olan, doğamızda olan şey, şiddet değil, saldırganlıktır. Saldırganlık içgüdüdür tehlike anında ihtiyacımız olan bir silahtır. Şiddet ise zarar verme arzusuna dayanır ve sonradan edindiğimiz bir kötülük halidir.¹¹⁵ Kanaatimizce buradaki ayırım, kavramalara yüklenen anlamdan ibarettir. Saldırganlığı da şiddetin bir türü olarak görmek daha doğrudur.

Dolayısıyla, şiddetin biyolojik mi, kültürel mi olduğuna dışlayıcı bir cevap verilememektedir. Şiddet, kendini koruma ve yaşamı sürdürme güdüsüyle ilişkili olup, kısmen genetikdir. Fakat şiddetin çok büyük oranda öğrenilmiş bir davranış olduğu da araştırmalar neticesinde kesinlik kazanmıştır.

Genetik kodlama açısından erkek ve kadın 46'da 45 oranında aynıdır. Sadece 1 kromozomun X ya da Y olmasına göre cinsiyet kadın/erkek olmaktadır. İnsanın bütün şiddet potansiyelinin tek bir kromozomdan kaynaklandığını, bunun da erkek cinsini var eden Y kromozomu olduğunu söylemek mümkün değildir. Eğer böyle olsaydı kadınlarda şiddetin hiçbir türüne rastlamamak gerekirdi. Halbuki kadınlar da fiziksel, duygusal, psikolojik şiddet uygulayabilmektedir.

Kadınların fiziksel şiddet uygulamada erkeklerden geri kaldıkları yönünde yaygın bir inanış olsa da bu inancı çürüten ciddi araştırmalar mevcuttur. Örneğin, Amerikan Psikoloji Derneği tarafından yayınlanan bir araştırmaya göre, yakın kadın-erkek ilişki-

115 <https://exploringyourmind.com/violence-learned-unlearned/> (E.T. 25.4.2021)

sinde kadınlar eşlerine erkeklerden daha sık ve daha çeşitli fiziksel saldırılarda bulunmaktadır. Fakat kadınların yaralama oranı erkeklerinkinden düşüktür.¹¹⁶

Kadınların erkeklere, çocuklara ve hemcinslerine psikolojik şiddet uygulama kapasitesi de yabana atılmamalıdır. 2001 yılında Sivas'ta 143 aile arasında yapılan bir araştırmada "annelerin %87.4'ünün çocuklarını fiziksel istismar/ihmal, %93'ünün ise çocuklarını duygusal istismar/ihmal ettikleri saptanmıştır".¹¹⁷ 2013 yılında Kilis'te 185 aile arasında yapılan bir başka araştırmada ise "annelerin çocuklarına %89.7'sinin en az bir kez fiziksel istismar/ihmal davranışı uyguladıkları, %79.5'inin duygusal olarak istismar/ihmal ettikleri belirlenmiştir".¹¹⁸ Tuncer, Türkiye'de çocukların annelerinin duygusal istismarına maruz kalma oranlarını %93, %78 ve %71 şeklinde veren çalışmalar olduğunu, dünya ortalamasının ise %36 olduğunu ifade etmektedir.¹¹⁹

Bütün bunlardan çıkarılacak sonuç, kadınların erkeklerden daha vahşi olduğu değildir. Kadınlığın mağduriyetle, erkeğin suçlulukla özdeşleştirilmesinin yanlışıdır. Haddizatında her kadın ve erkek, genetik haritasının %50'sini annesinden almaktadır. Şiddet eğiliminin anneden ve babadan geçmesi aynı oranda olasıdır. Kadın ve erkek arasında şiddet konusunda yapılacak mukayese, bir tarafın öbüründen daha kötü olduğu varsayımına ya da çıkarımına saptanamamalıdır. Hangi cinsiyetin hangi türde şid-

dete meylettiğini araştırmak daha bilimsel bir tutum olur.

Şiddetin genetik kökenine ve genetik kaynağının cinsiyetle ilişkisine yönelik araştırmaların, şiddetin erkeklikle özdeşleştirilmesine elverişli olmadığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki radikal feminizm, erkeklerin fiziksel güç üstünlüğünü dahi toplumsal cinsiyetin bir sonucu olarak yorumlar. Yani erkeğin fiziksel şiddette öne çıkması bile aslında toplumsal dinamiklerle belirlenmiştir. Erkeğin biyolojik farklılığından (gücünden) kaynaklanmaktadır. Asırlardır bu yönde şartlanmalar yapıldığı için kadın-erkek farklılığı oluşmuştur. Biyolojik açıdan kadın ile erkek arasında hiçbir potansiyel farkı yoktur. Feminizm, biyolojik erkeğin -şiddet uygulama kapasitesi açısından bile olsa- biyolojik kadından önde olabileceğini kabul etmez.

Sonuç olarak diyebiliriz ki şiddetin genetik/biyolojik kaynağının cinsiyetle ilişkilendirilmesi, spekülasyon bir konudur. Çoğunlukla da yalancı bilim (pseudoscience) uğraşdır. Şiddet türlerinin geniş yelpazesi dikkate alındığında, cinsiyetle şiddet arasındaki ilişkiye dair dair son sözü söyleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Kadının ve erkeğin şiddetini öne çıkaran ayrı ayrı pek çok çalışma vardır.

Hal böyleyken, şiddetin bariz ve inkar edilemez kaynağı olarak çevreyi kabul etmek zorundayız. Çevre odaklı yaklaşıma göre şiddet, kalıtsal kökeni olsun-olmasın, çok

116 <https://psycnet.apa.org/record/2000-15524-001> (E.T. 25.4.2021)

117 <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/204.pdf> (E.T. 25.4.2021)

118 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/344565> (E.T. 25.4.2021)

119 <https://www.sozcu.com.tr/2020/saglik/annelerin-yuzde-93u-cocuklarini-duygusal-istismara-maruz-birakiyor-5655737/> (E.T. 26.4.2021)

büyük oranda aktarılan bir davranıştır. Şiddete genetik eğilimi olan biri eğitimle düzeltilebilir. Şiddete genetik eğilimi zayıf olan biri de çevresel koşullar sebebiyle şiddet alışkanlığı edinebilir.

8. Şiddet Öğrenilir

Şiddetli/şiddetsiz davranışın öğrenilerek edinildiğini netleştirdik. Şiddete başvurma, en başta anne-baba olmak üzere yakın çevreden çocuğa aktarılan bir davranış biçimidir. Aktarım bazen fiziksel şiddet gibi bariz şekillerde, bazense sevgiden yoksun bırakma gibi daha kapalı şekillerde gerçekleşmektedir.

İnsanın sadece gördüğü türde şiddet uygulayacağı söylenemez.¹²⁰ Çocuğa herhangi bir türde şiddet aktarılması, onun ileride herhangi bir türde şiddet uygulamasının kaynağı olabilir. Örneğin, ihmal edilme türünde şiddete maruz kalan bir çocuk, yetişkinliğinde fiziksel şiddet uygulama eğiliminde olabilir. Bu psikolojik geçişkenlik sebebiyle, şiddetin öğrenilmesi, farklı biçimlerde aktarımını kapsayacak tarzda, geniş anlaşılmalıdır.

Şiddeti öğrenmek başlıca iki kanaldan olmaktadır: Tanık olmak ve maruz kalmak. Şiddete tanık olanlar ve maruz kalanlar, şiddeti bir iletişim biçimi olarak keşfetmiş olurlar. Psikolojilerinin şiddet içeren davranışlar tarafından şekillendirilmesinin kurbanı olurlar. Şiddete başvurmanın olabirliğine ihtimal verirler. Şartlara göre kendileri de şiddete başvurabilirler.

Dışarıdan bir güç boşalması gibi görünebilen şiddet, aslında güçsüzlüğün dışavurum

kanallarından biridir. Sezer'e göre, "Şiddet, bir imdat çıkışıdır; yönünü bulamamış bir ruhun çıkışı yolu olarak seçtiği. Şiddet, 'ben varım' demenin bir yoludur, bunun için bir başka yol bulamamışların başvurduğu. Şiddet bir yas tutma biçimidir, kendini kaybetmiş bir ruhun kendi kaybına duyduğu. Şiddet bir öç alma biçimidir, kişinin kendi sahip olamadıklarına sahip olanlardan aldığı. Şiddet güçsüzlerin gücüdür, sonuçları kendini de başkalarını da inciten. Şiddet göz ardı edilenlerin isyanıdır".¹²¹

Şiddet uygulayanlar, geçmişleri itibariyle mağdur insanlardır. Nasıl şiddet uyguladıklarını bile çoğu zaman olumsuz yaşam tecrübelerine borçludurlar. Şiddeti öğrenme ve şiddet uygulamada becerisi edinme bir süreç işidir. Fiziksel şiddetle sonuç alamayacağını bilen pek çok kişinin, duygusal şiddetin türlü türlü yollarına başvurduğu bir gerçektir. Şiddet kültürü, kaba ve ince pek çok formda kendini gösterir. Bilincin ve bilinçaltının her noktasından taşabilir. İki durumda da şiddet, maruz kalınan veya tanık olunan şiddetin insan psikolojisindeki etkilerinin uzanımdır.

Wake Forest Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmada 11 ve 12 yaşlarındaki 722 ortaokul öğrencisinin sadece %1.4'ünün şiddete kurban veya tanık olmadıkları tespit edilmiştir. Üstelik araştırma kapsamında konu edilen şiddet, kavga etme ve silah taşıma türünden kaba şiddettir. Bu, korkunç bir orandır.¹²²

120 <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1016053228021> (E.T. 28.4.2021)

121 <https://www.kucukagacpsikoloji.com/siddetin-psikolojik-kokenleri> (E.T. 28.4.2021)

122 <https://www.sciencedaily.com/releases/2000/11/001106061128.htm> (E.T. 28.4.2021)

Şiddetin olduğu evlerde yetişen çocukların, şiddetin olmadığı evlerde yetişenlerin 100 katı kötü davranma potansiyeli taşıdığı ifade edilmektedir.¹²³

Özetle şiddet, nesilden nesile aktarılan bir iletişim hastalığıdır. Şiddet faillerini bir tür hasta olarak görerek izole ve rehabilite etmek, şüphesiz bir gerekliliktir. Fakat sivrisineklerle uğraşmaktansa bataklıkta kurutmaya çalışmak daha doğru bir stratejidir. Bataklık, çocukluk evresidir. Şiddetin görüldüğü ve normalleştirildiği dönem, kişinin yetişme dönemidir. Şiddete sadece maruz kalmak değil, tanık olmak bile ciddi bir mağduriyettir. Üstelik bu mağduriyet günümüzde televizyon ve bilgisayar başta olmak üzere elektronik cihazlarla son derece yaygınlaşmıştır.

Herhangi bir şiddet failini şeytanlaştırmadan önce, onun çok yüksek ihtimalle şiddet mağduru olduğunu hatırlamalıyız. Ceza yargılamasında kişisel geçmiş hafifletici neden olarak görülmesi bile hukuk politikalarının geliştirilmesinde ana ölçüt olmalıdır.

Şiddet olgusundan bir kesit olarak toplum içinde karşıtlıkları kızıştırmak hikmetli bir tavır olamaz. Şiddet, toplumun tamamına yayılmışsa kültürün kökenine inilerek tedavi araştırmak yerinde olur. İnsanların yetişme süreçlerini ıslah etmek gerekir. Bu bakımdan şiddet olgusunda odağa konulması gereken problemin; kadına şiddet, sporda şiddet, sağlık çalışanlarına şiddet gibi ikincil tezahürler olamayacağı açıktır.

Şiddeti önlemede odağa konulması gereken problem, çocuğa şiddettir.

9. Çocuğa Şiddet

Şiddete yaklaşımda en büyük hata, odağın doğru belirlenmemesidir. Kadına şiddet vurgusu, bilinçli veya bilinçsiz olarak erkeklik karşıtlığı üretmekte, sonuç olarak kadın-erkek çatışmalarını azaltmak şöyle dursun, arttırmaktadır.

Şiddet olgusuna iyi niyetli ve çözüm odaklı yaklaşımda, şiddetin zehirli tohumlarının atıldığı çocukluk evresine objektifler çevrilir. Çocukluk, insanın derin bir güven ve sevgi ihtiyacı içinde olduğu en kritik dönemidir. Bu dönemde insan, beden ve ruhen son derece narin, kırılmandır. Aldığı yaraları bazen bir ömür boyu iyileştiremez.

Çocuklara narinliklerine uygun davranmak, yüksek bilinç ve hassasiyet ister. Çocuğun bedensel ve duygusal açılarından mahrum bırakılması kadar şımartılması da onun ruh kıvamını bozar, psikolojik dengesini altüst eder. Dengesi bozulan bir insanın eziklik ile baskınlık arasında bocalaması, şiddete yönelmesi şaşırtıcı olmaz.

Çocuğun bir insan olarak sevilme, bir şahsiyet olarak tanınma, çevre tarafından kabul edilmek, ilişkide olduğu insanlara güvenmek, bağlılık-özgürlük dengesini yakalamak gibi gereksinimleri vardır. Bu gereksinimler ömür boyu sürer. Bu bakımdan her yetişkin bir çocuktur. Gereksinimleri usulünce ve dozunda karşılanmamış bir çocuğun yetişkinlik hayatı, çocukluğu telafi etmek çabasıyla geçebilir. Geçmişle hesaplaşması devam eden bir yetişkinin kendini sevmesi, değerli hissetmesi ve müspet bir insan olması zordur.

123 <https://debategraph.org/Details.aspx?nid=155815> (E.T. 28.4.2021)

Kendini değerli hissedemeyen, değeri konusunda şüpheleri olan insan kolayca öfkelenebilir, saldırganlaşabilir. Saldırganlığını açığa vurduğunda görünür şiddet, açığa vurmayıp içinde tuttuğunda ise örtülü şiddet formlarına başvurur. Yetişkinlerde görülen şiddet, ekseriyetle tatminkar olmayan bir çocukluğun su yüzüne çıkmasıdır.

Şiddetle mücadelede kritik öneme sahip olan çocuk, maalesef ki hukuka erişimden uzakta, sahipsiz durumdadır. Yetişkinler şiddetle mücadele araçlarını kullanabilir, hatta bazen istismar edebilirken şiddet mağduru çocuklar kendilerine sunulan dünyayı doğallaştırmaktan başka bir yol bulamamaktadır. Esasen çocuklara kendilerini suçlu ve değersiz hissettirmek pek kolaydır. Kendisini değersiz hisseden bir çocuğun, uğradığı haksızlığı fark etmesi bile zor olacaktır.

Milyonlarca yetim ve öksüz çocuk başta olmak üzere hemen her çocuğun başta ebeveyni olmak üzere çevresinin pedagojik kusurlarından kaynaklı şiddetine maruz kaldığı bir dünyada çocuğa şiddete yeterli önemin verilmemesi, toplumun tamamında şiddetin kök salmasına ve kronikleşmesine yol açmaktadır.

Çocuğa şiddetin odağa konulmamasının ve dolaylı olarak şiddetin kronikleşmesinin sebeplerinden biri; kadına şiddetin, olgunun çok ötesinde, dengesiz ve orantısız bir şekilde söylemleştirilmesidir. Çocuğa şiddet konusu, ideolojik manipülasyona yeterince elverişli olmadığı için gölgede kalmaktadır.

10. Kadına Şiddet

İnsanlık tarihinde kadınların haklarına özel ve sürekli vurgulu yapan büyük liderlerin

başında İslam Peygamberi Hz. Muhammed gelir. Kadınlığın sosyal yaşamda horlandığı bir coğrafyada O, kadınları aziz tutmayı en büyük erdemlerin arasında göstermiştir. Onun tavsiyeleri hala geçerlidir. Kadının haklarını hatırlamayan, kadın duyarlılığı taşımayan toplumların yıkıma gideceği aşikardır.

19. yüzyıldan sonra Batı dünyasının keşfetmeye başladığı kadın hakları ise fitrat idealleriyle kısmen örtüşen, kısmen çatışan bir karaktere sahiptir. Tamamen olumlu yahut olumsuz kodlanamaması, Batıdaki feminist geleneği bulanık hale getirmektedir. Batıda kadın haklarının ilerletilmesi süreci, kadının bazı yönlerden yükselmesine, bazı yönlerden alçaltılmasına yol açan ikircikli evrelerden oluşur. İkircikliliğin sebebi, feminist hareketin kadın-erkek adaletinin hangi çizgide sağlanacağına dair ölçütlerden mahrum olmasıdır. Bu mahrumiyet sebebiyle, geleneksel toplumlardan moderniteye geçişte kadın-erkek ilişkileri yeni bir dengeye kavuşturulamamış, yıkıcı bir diyalektiğe kurban edilmiştir.

Kadına şiddet konusu bu diyalektik bağlamında okunduğunda görülen şudur: Kadına şiddet bir vakiydir; modernizmin getirdiği rol karmaşalarının ve algısal buhranın bir sonucudur. Kadına şiddet bir vakia olduğu oranda bir istismar konusudur. Kadın-erkek çatışmalarını derinleştirmenin aracı olarak kullanılmakta, feminist ajandanın genişletilmesine hizmet etmektedir.

Kadına şiddet sorununu çözenin yolu, probleme işte bu sahici ve doğrucu kanaldan yaklaşmaktır. Kadına şiddet gündeminin kadınlığı istismarın en sinsi türlerinden biri olduğunu göstermek, feminist istismarı

bertaraf ettikten sonra, bütüncül çözümler bağlamında kadına şiddetin de kökünü kazımak zorundayız.

10.1. Bir Propaganda Olarak Kadına Şiddet

Feminizmin bir kadın hakları hareketi olmanın ötesine geçerek kadının başkalaştırılması hareketine dönüştüğü malumdur. Kadınlığın tek başına dönüştürülmesi mümkün olmadığı için cinsiyet rolleri başta olmak üzere bütün geleneksel kodların dönüştürülmesi hedefdir. Böylesine derin dönüşümlerin çatışmacı, devrimci bir çizgide ilerlemesi kaçınılmaz olduğundan kadınlık politik bir mevzua evrilmiştir. Feminizm artık bir hak hareketi değil, kadın temalı politik ideolojidir. Her olguyu politik okur, politize eder. Çarpıtır, kullanır.

Feminizm, toplumsal verileri ideolojik ülküler doğrultusunda kullanmaya dayanmaktadır. Şiddetin feminist vizyon için işlevselliği özellikle dikkate şayandır. Şiddet söylemi sayesinde kadının başkalaştırılması sürecinin ateşi hep diri tutulabilmektedir. Feminizm, her bakımdan mağduriyetle özdeşleştirdiği ve yok etmek istediği geleneksel kadınlığı, hayalindeki belirsiz kadınlığı yaratmak için dayanak almakta, istismar etmektedir. Kadına şiddet konusu, feminist istismarın en verimli mecrası olagelmıştır.

Pek çok toplumsal olgu gibi şiddetin de ideolojik hedefler uğruna politize edilebileceği malumdur. Şiddetin politize yönü ile gerçeklik yönü birbirinden ayrılmalıdır. Esasen şiddetin hiçbir gerçekliği olmasa, politize edilmesi de söz konusu olmazdı. Şiddet, bir gerçekliktir. Kadınlara şiddet de bir gerçek-

liktir. Ama hangi boyutta bir gerçekliktir? Çocuğa şiddet, erkeğe şiddet, yaşlıya şiddet, engelliye şiddet gibi biçimlerle toplumun geneline yayılmış olan şiddet olgusu hemen hiç gündeme getirilmezken kadına şiddet konusu nasıl tek gündem olmaktadır? Kadın vurgusu nasıl bu kadar baskın çıkmaktadır? Kadın vurgusunun baskın olmasının özel sebepleri nelerdir?

Cevaba geçmeden önce kadına şiddetin vurgulanma düzeyini birkaç basit örnekle gösterelim:

20/4/2021 itibariyle Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının internet sitesinde “kadına şiddet” ibaresi aratıldığında 358 sonuç çıkmaktadır. “Çocuğa şiddet” araması yalnızca 3 sonuç, “erkeğe şiddet” araması ise 0 sonuç vermektedir. Yaşlı, engelli gibi diğer korunmaya muhtaç kesimlere yönelik sonuç da yoktur. Bu konularda hiçbir duyarlılık izi görülmemektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının şiddeti kadın mağduriyetine indirgemesi tuhaf bir durumdur. Acaba kadınlardan başkası şiddet mağduru olmamakta mıdır? Ya da kadınlar sadece şiddet mağduru olmakta, hiç şiddet faili olmamakta mıdır? Yoksa Bakanlık bir ideolojinin güdümüne mi girmiştir?

gov.tr uzantılı bütün internet sitelerinde Google üzerinde yaptığımız taramanın sonucuna bakalım:

“Kadına şiddet”: 6,750 sonuç

“Çocuğa şiddet”: 292 sonuç

“Erkeğe şiddet”: 20 sonuç

Şiddete tek taraflı yaklaşımın Aile ve Sos-

yal Hizmetler Bakanlığına has bir problem olmadığı, diğer kamu kurumlarını da pençesine aldığı anlaşılmaktadır. Devlet, feminist ajitasyona teslim olmuş görünmektedir. Bunu sadece ulusal çaptaki feminist faaliyetlerin başarısı olarak yorumlamak doğru olmaz. Feminizm, küresel bir tsunami gibi, bütün milletlerin kültürlerini dönüştürme yolundadır. Türkiye de bu küresel dalgaya teslim olmuştur.

Uluslararası manzarayı görmek için aynı mukayeseyi gov uzantılı sitelerde İngilizce yapalım:

“Violence against women”: 246,000 sonuç
“Violence against children”: 37,700 sonuç
“Violence against men”: 3,180 sonuç

Diğer ülkelerde de hükümetlerin kadına yönelik şiddete, diğer insanlara yönelik şiddetle kıyaslanamayacak düzeyde orantısız önem attığı anlaşılmaktadır. Resmi internet sitelerine yansıyan bu duyarlılık farklılaşması, şiddetin adil bir değerlendirmesi midir? Gerçekten de kadınlar, çocuklardan kat kat fazla şiddet mağduru mu olmaktadır? Yoksa kadına şiddet konusunu sahiplenmenin, insani duyarlılıktan öte nedenleri mi vardır? Görünmeyen işlevleri mi vardır?

Hükümetlerin gündemi nadiren kitlelerin gerçek gündemi ile örtüşür. Asabiye sahibi azınlık etki grupları hükümetleri bir şekilde yönlendirmeyi başarır. Özellikle medya kuruluşlarının yönlendirmeleri incelenmelidir. Olguları görmek ile görmemek arasında yapılan tercihler, medya işleyişinin özünü oluşturmaktadır.

Bu çalışma kapsamında biz üniversitelerin yani bilgi üretimi yapan, bilim namına gün-

demî etkileyen kurumların yaklaşımını anlamaya çalışalım. edu uzantılı sitelerde arama yaptığımızda sonuçlar şöyledir:

“Violence against women”: 320,000 sonuç
“Violence against children”: 34,600 sonuç
“Violence against men”: 16,700 sonuç

edu.tr uzantılı Türk üniversitelerinde aradığımızda ise çıkan sonuç sayısı şöyledir:

“Kadına şiddet”: 12,700 sonuç
“Çocuğa şiddet”: 423 sonuç
“Erkeğe şiddet”: 29 sonuç

Kadına şiddet konusunda gözlemlenen yüksek duyarlılık, doğal ve organik bir duyarlılık değildir. Gerçekçi, bütüncül ve adil de değildir. Derinlikli ve dengeli olmadığı için bu tür bir duyarlılığın çözüm üretme kapasitesi de yoktur. Söz konusu duyarlılık, feminist ideolojinin zaferidir. Olguları aşan algılar üretme başarısıdır.

21. yüzyılın sosyalizmi denebilecek düzeyde küresel etkinlik kazanmış olan feminist ideoloji, kadına şiddet tartışmalarının bir kefesini tek başına doldurmaktadır. Diğer kefedeye ise feminizmin (kadıncılığın) muadili bir çocukçuluk, erkekçilik, yaşlılık, engellilik vs. ideolojisinin olmaması yer alacaktır ki diğer hususlardaki duyarlılık düşüklüğünün sebebi tam da bu ideolojik sahipsizlik durumudur. Erkek duyarlılığını, ondan da ziyade çocuk duyarlılığını canlı tutacak menfaat grupları olmadığı için hem farkındalık düzeyi düşüktür hem de gerçekleştirilen çalışma sayısı azdır.

Kamu politikalarında bütün kesimlerin gözetilmesi gerekir. Halbuki kadına şiddet konusu o kadar büyük bir yer işgal etmektedir

ki diğer şiddet mağdurları ancak tali olarak gündeme gelebilmektedir. Erkeğe şiddet konusunun gündeme getirilmesi, kadına şiddet korosu karşısında çatlak sestem öteye gidememektedir. Halbuki erkeğe şiddet engellenebilirse kadına şiddet de engellenmiş olur çünkü şiddet öğrenilen, yansıtılan bir davranıştır. Şiddete uğrayan erkek şiddeti öğrenir ve uygular. Kadının mağduriyeti, erkeğin mağduriyetinin uzantısı olarak da pekala yorumlanabilir. Kadınlık hatırına bile olsa erkeğe şiddetin gündem olması gerekir. Fakat gündem yapılmıyor. Hayali kadınlık ve hayali erkeklik kategorileri üretilip, birbiriyle savaşa sokuluyor. Sosyalist ideolojinin toplumu servet ekseninde çatıştırmaması gibi feminist ideoloji de toplumu cinsiyet ekseninde çatıştırmayı faydalı ve gerekli görüyor.

Dünya sathında gelir dağılımında adaletsizliğin çok büyük bir yara olması, insanların zengin-fakir kimlikleriyle savaştırılmasını meşrulaştırmaz. Fakirlerin eline silah olarak anarşi yaratmalarını haklı çıkarmaz. Sorunun uzlaştırıcı, medeni ve hukuki yöntemlerle, en başta da samimi yaklaşımla çözülmesi gerekir. Benzer şekilde; kadın-erkek toplumsallaşmasında gözlemlenen adaletsizlikler, kadın-erkek savaşı çıkararak çözülemez. Cinslerin birbirine düşman edilmesinden fayda uman ideolojik öneriler masum görülemez.

Çocuğa şiddete gelince, kadın-erkek dualizminden bağımsız olarak, çocuklara şiddet en önemli konu olmalıyken o dahi kadına şiddet karşısında pek silik bir gündem maddesidir. Çocuğa şiddet önlenmedikçe yetişkinler arası şiddetin de önlemeyeceği göz ardı edilmektedir. Çünkü çocukları sahiplenmenin ideolojik getirisi daha azdır.

Çocukların örgütlenip toplumsal dokuyu parçalaması mümkün değildir.

Kadınlığın istismarına dayanan şiddet söylemleri, şiddet farkındalığının toplumsal zeminde kadınlığın ötesine uzanmasını engellemekle kalmamakta, derinleşmesini de engellemektedir. Günün sonunda elde kalan; yüzeysel, hamasi, bolca lafı edilen, ne toplumsal dinamikler içinde isabetle konumlandırılabilen ne de doğru anlaşılabilen, çözümsüz, çözümsüzlüğü işlevsel bir kadına şiddet propagandası olmaktadır. Şiddeti önlemekten ziyade propaganda üreten bu düşünce dizgesi sorgulanmalı, bu sorgulama şiddetle mücadelenin bir parçası haline getirilmelidir.

Şüphesiz ki kadına şiddet önemli bir problemdir. Gerçek bir problemdir. Fakat problemin gündemde işgal ettiği yerin ideolojik gayretlerin eseri olduğuna da şüphe yoktur. Bu ideolojik gayretlerin kadına şiddetten beslendiğine de şüphe yoktur. Feminizm, kadına şiddeti öne sürerek kadın-erkek çatışmasını derinleştirmek ve böylece geleneksel kodları bütünüyle ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Şiddetle mücadele feminist refleksten arındırılmadıkça, kamu organlarından feminizmin kökü kazınmadıkça şiddet propaganda malzemesi olarak kalacak, daha da çözümsüzleşecektir.

10.2. Kadına Şiddet Nedir, Ne Değildir?

“Kadına şiddet” kavramının kapsamının tam olarak neyi içerdiği belirsizdir. Daha önce de vurguladığımız gibi, ceza hukukuyla yakından ilişkili olan şiddet kavramının tanım-

sız bırakılması bu belirsizliğin ilk nedenidir. İkinci neden ise kadına şiddet denildiğinde, şiddetin cinsiyete dayalı olarak gerçekleşmesi koşuludur. Kadının tarihten gelen güç eşitsizliği nedeniyle hemen her alanda peşinen dezavantajlı olduğunu varsayan bir zihniyette, kadının cinsiyete dayalı olmayan bir şiddete maruz kalması olanaklı mıdır? Bu bağlamda cinsiyete dayalı olan ve cinsiyete dayalı olmayan şiddetin sınırının nerede başlayıp nerede bittiği tartışılmaya muhtaç bir konudur.

Kadına şiddet kavramıyla ilgili karmaşanın, kavramın şu iki anlamı arasındaki uyumsuzluğa bağlı olduğu görülmektedir: 1) Kadının kadınlığı nedeniyle maruz kaldığı şiddet; 2) Kadının herhangi bir nedenle maruz kaldığı şiddet.

Her ne kadar kadına şiddet kavramı sözlük anlamı itibariyle ikinci şekilde anlaşılmaya müsaitse de böylesine mot à mot bir anlayış büyük problemlere kapı aralayacaktır. Zira bu anlayışa göre bir sağlık çalışanının herhangi bir ortamda maruz kaldığı herhangi bir saldırı da "sağlık çalışanına şiddet" olarak tanımlanabilir. Bir doktorun halı saha maçında maruz kaldığı şiddetin "sağlık çalışanına şiddet" kapsamına alınması nasıl mümkün değilse bir kadının da kadın olmasından kaynaklanmayan mağduriyetleri kadına şiddet olarak adlandırılmaz. Kadınların her tür mağduriyeti kadına şiddet değildir. Aksini savunmak, kadına şiddet kavramını o kadar genişletir ki sonuçta elde kalan, kadına şiddet ajitasyonu olur. Sahiden çözülmesi gereken cinsiyet kaynaklı kadına şiddet olguları da önemsenmez olur.

Örnek vermek gerekirse; trafik mağdaneları durdukları araçta bulunan kadın-erkek

herkesi dövdüklerinde, ilk ve doğru tanıma göre kadına şiddetten bahsedilemez. Çünkü araçta bulunan herkesi cinsiyet ayırt etmeden dövmüşlerdir. Fakat ikinci tanıma göre yine de kadına şiddet vardır. Çünkü bir kadın, hangi sebeple olursa olsun, dayak yemiştir.

Kadına şiddeti yersiz ve orantısız vurgulayan, bu suretle bulanıklaştırıp çözümsüzleştirilen zihniyet, söz konusu iki tanımı bilinçli olarak iç içe geçirmektedir. Onlara göre, kadına şiddet hemen her durumda kadının sırf kadın olması nedeniyledir. Halbuki böyle bir sosyal gerçeklik yoktur. Kadınların uğradıkları şiddetin büyük bir kısmı, aynen veya denk şekillerde, erkeklere de uygulanmaktadır. Toplumdaki şiddet kültürünün yayılımından ibarettir.

Örneğin, fazla mesai yaptırdığı çalışanlarına ek ödeme yapmayan bir patron, kadına şiddet uygulamamaktadır. Genel olarak şiddet uygulamaktadır. Kadın da erkek de mağdurdur.

Bekar komşularının misafirlerine karışan apartman sakinleri, bunu sadece bekar kadın komşuları için değil, bekar erkek komşuları için de yaparlar. Bu örnekte de kadına şiddetten bahsedilemez.

Bir erkek öğretmenin şortla okula gelmesine izin verilmiyorsa aynı okulda kadın öğretmene de mini etek izni verilmemesi kadına baskı değildir. Genel bir müdahaledir. Giyim-kuşama karışılması bir şiddet olarak yorumlansa bile özel olarak kadına şiddetten bahsedilemez çünkü erkekler de aynı durumdadır.

Bir şahsın kendisine tokat atan kadın ya da erkek şahsa tokatla karşılık vermesi cinsiyet

temelli şiddet değildir. Ortada haklı veya haksız karşılıklı saldırganlık vardır.

Yukarıdakiler gibi pek çok hadise incelendiğinde kadınların şiddet mağduru olarak lanse edildiği pek çok durumda kadınlıklarının özel bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Gerçekten de kadınların maruz kaldığı pek çok şiddet vakasında kadınlıklarının rolü pek yoktur. Kadınlar da, tıpkı erkekler gibi, genel şiddet atmosferine maruz kalmaktadır. Odağı genel şiddet kültüründen koparıp, salt kadınların uğradığı şiddete hasretmek bir çarpıtmadır. Kadına şiddeti de daha muğlak ve çözümsüz hale getirir.

Genel şiddet atmosferini oluşturan bir faktör vardır ki bundan kadınların bazı noktalarında erkeklere nazaran daha fazla etkilendiği söylenebilir: Güçlü/zayıf diyalektiği. Şiddet, çoğunlukla güçlünün zayıfa yaklaşımında tezahür eder. Erkeklerin kadınlara şiddetinde de çoğunlukla etkili olan faktör, cinsiyet farklılığı değil, güç farklılığıdır. Aynı erkek profili, kendinden zayıf gördüğü hemcinsine de şiddet uygulamaktadır.

Oğlunu ve karısını döven bir erkeğin kadına şiddet saikiyle hareket ettiğini söylemek zordur. Şahıs şiddete meyillidir ve zayıf gördüklerine şiddet uygulamaktadır. Bu tür her hadisenin kadına şiddet olarak yorumlanması, kavramın sınırlarını ortadan kaldıracaktır. Sakıncalıdır.

Kadına şiddet eğer dar anlamda yorumlanmazsa yani kadınların herhangi bir nedenle maruz kaldığı bütün şiddet eylemleri kadına şiddet olarak yorumlanırsa, kadınların doğuştan aciz ve korunmaya muhtaç varlıklar olduğu fikri tescillenmiş olur. Haddizatında

geleneksel değerler içinde kadınları şiddetten koruyan temel kabul de buydu: Kadınlar erkeklerden daha zayıf ve kırılğan görüldükleri için ayrı bir statüde tutulur, yerine göre şiddet mağduru olur, yerine göre korunurdu. Örneğin, kadınlar namus cinayetlerine kurban edilir fakat kan davalarına asla karıştırılmazdı. Eğer kadınlar erkeklerle eşit görülselerdi kan davalarına da dahil edilirdi. Geleneksel kodlar, kadının her durumda dezavantajlı olmasını doğurmuyordu. Avantaj-dezavantaj karması bir kültür paketi sunuyordu. Bu konuya bilahare daha geniş yer verilecektir.

Feminist argüman, kadını bir yandan erkekle mutlak eşit görmek isterken, diğer yandan sürekli mağdur kimliğine büründürerek temelden aciz ve muhtaç kılmaktadır. Bu yaklaşım, kadınların güçlenmesini değil, zavallı duygular içinde erkekle mücadele etmesini doğurmaktadır. Kadına şiddeti çok geniş yorumlayan feminizmin açmazlarından biri budur ki güçlendirmeyi vaat ettiği kadını mutlak mağduriyet psikozuna itmektir.

Kadınlığı daima mağdur, erkeklığı daima fail olarak görmek ve göstermek, erkeklığın güç üstünlüğünü kabullenmekten başka anlama gelmez. Toplumun bazı kesimlerinde propaganda olarak işe yarasa ve bazı erkekleri suçluluk hissiyle otokontrolle sevk etse bile diğer kesimlerinde kadınların sürrealist eylemlere girişmesini, kurban edilmesini kolaylaştırır. Feminist yaklaşımın kadına şiddeti arttırması bu yüzdendir.

Doğrusunu söylemek gerekirse, aile başta olmak üzere bütün geleneksel kurumlar ortadan kalkmadıkça feminizm kadına şiddeti arttıracaktır. Feministler de bu çatışmacı

gidişatın farkındadır fakat kadın-erkek çatışmasının yol açtığı mağduriyetleri savaş zayıfatı olarak işlevsel görmektedir. Feminizmin, çocuklar ve erkekler şöyle dursun, kadınların mağduriyetlerini bile yararlı görmesi bu sebeptir. Kadına şiddetin sınırsız bir anlam büründürülmesi ve muğlaklaştırılması, hatta artırılması feminist vizyon açısından kullanışlıdır.

Toparlamak gerekirse; “kadına şiddet”, yüksek oranda propagandaya dayalı, şiddet olgusunun bütününden kasıtlı olarak cim-bızlanan, çarpıtılan, kullanılan, feminizmin Truva Atına dönüşmüş bir kavramdır. Kadın odaklı şiddet yaygarasına teslim olmak, feminizme teslim olma. Feminizmin aile, din, devlet gibi bütün geleneksel oluşumlara savaş açan ideolojisinin tuzağına düşmektir.

10.3. Bir Gerçeklik Olarak Kadına Şiddet

Kadına şiddetin fazlasıyla politize bir konu olduğunu, feminist idealler uğruna bilinçli-bilinçsiz istismar edildiğini netleştirdik. Bu demek değildir ki kadına şiddet külliyen yalandır. Hayır. Doğru ile eğriyi stratejik kaygılarla birbirine karıştıran feminist paradigmanın dışına çıkmadığında, kadına şiddet hala büyük bir sorun olarak ortada durmaktadır. Cinsiyetle ilişkili bazı kültürel kodlamalar gerçekten de kadınların mağdur olmasına, ezilmesine yol açmaktadır.

Söz konusu kültürel kodlamalar dünyanın hemen her yerinde gözlemlenebilmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde kadınlar, erkek muadillerine göre ortalama %18 daha az maaş almaktadır. Bir kadının siyahi ya da başka bir azınlığa mensup olması kazancını daha da düşürmektedir.¹²⁴

2016 yılında İngiltere’de Nicola Thorp adlı bir çalışanın yüksek topuklu ayakkabı giymediği için işten çıkartılması sonrasında kadınların maruz kaldığı yaygın şiddet türlerinden biri daha ifşa olmuş ve meclis tartışmalarına kadar uzanan bir gündem ortaya çıkmıştı. Hükümet, uzun vadede sağlık açısından zararlı olduğu bilinen yüksek topuklu ayakkabı kuralını yasaklamamış, erkeklerle de benzer katılıkta giyim-kuşam kuralları getirilmesini tavsiye etmekte yetinmişti.¹²⁵

Pek çok ülkede kadınlar, doğum yapmama şartıyla özel sektörde işe kabul edilebilmektedir. Kadının en güçlü yanı olan annelikten feragat ederek iş sektörüne katılması zorlanmaktadır. Chesterton’un ifadesiyle “feminene karşı olan feministler”,¹²⁶ anneliğe mesafeli duruşları sebebiyle, anne olan kadınların iş hayatından dışlanmasını doğallaştırmaktadır.¹²⁷

Dünyanın pek çok yerinde kız çocuklar okula gönderilmemekte, kendilerini geliştirerek mutlu bir hayatı kovalama şansından ömür boyu yoksun bırakılmaktadır. Türkiye’de Cumhuriyet döneminde izlenen ideolojik

124 <https://www.americanprogress.org/issues/women/reports/2020/03/24/482141/quick-facts-gender-wage-gap/> (E.T. 25.5.2021)

125 <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/high-heels-bosses-force-women-government-decision-rejects-law-change-nicola-thorp-a7696391.html> (E.T. 25.5.2021)

126 Ahlquist, D; (2006) Common sense 101: lessons from G.K. Chesterton. Ignatius Press, San Francisco.

127 Türkiye’de kamu sektörü, kadının analık haklarının korunması bağlamında, yetersizliklerine rağmen, özel sektöre göre olumlu koşullara sahiptir.

eğitim politikası, muhafazakar kesimlerde anne-babaların kızlarını okullaşmadan uzak tutmalarına yol açmıştır ki bu sonuç kadının devlet-toplum işbirliğiyle mağdur edilmesi anlamına gelmektedir. İdeolojik yaklaşımın türevleri farklı dönemlerde başörtüsü yasağı olarak ortaya çıkmış, başörtülü kadınların eğitim ve çalışma hakları gasp edilmiştir. Bugün ise gelinen aşamada eski ideolojik saplantı aşılarak kadınların eğitimin her kademesinde var olmaları sağlanmıştır.

Kadınların çalışma hayatından, bireysel kazanç elde etmekten, mirastan mahrum bırakılması yaygın bir ayrımcılık ve şiddet türüdür. Kadınların erkeklere bağımlı olması ne hukukun ne de dinin emridir. Maalesef bu tür kültürel öğeler karşısında hukuk da din de aciz kalabilmekte, kadınlar manipüle edilerek haklarından feragat zorlanabilmektedir.

Günümüzde kadınların üzerinde çok büyük bir ideal evlilik baskısı vardır. Fakat kadın-erkek rollerinin belirgin olmadığı modern evlilikte idealin ne olduğu belli olmadığı gibi yakalanması da pek mümkün değildir. Kadının ve erkeğin zihinsel bir kurgu olarak başlattığı, aşırı beklentili evlilikler aileyi huzursuz kılmakta, sonuç olarak evliliği tekinsiz bir girişime dönüştürmektedir. İster genetik isterse kültürel sebeplerle olsun, yuva kurup mutlu olmaya programlanmış kadınlar ailenin sarsılmasından sadece doğrudan değil, dolaylı olarak da mağdur olmaktadır. Aileyi önce bozan, sonra da tehlikeli bir ortam olarak tanımlayan modernizm, büyük bir mutluluk kaynağı olabilecek güzel kadın-erkek ilişkisinden her iki cinsiyeti de yoksun bırakmaktadır.

Geleneksel şiddet kalıplarını aşan kadının, modernist şiddet kalıplarına maruz kaldığı bilinen bir gerçektir. Modernist yaklaşımda kadın, para kazanmalıdır. Kadının para getirmeyen çabaları yeterince değerli değildir, belki de köleliktir. Yine modernist yaklaşımda kadının cinselliği manevi bir tecrübe olarak görmesine, evlilik birliği içinde özel olarak yaşamasına hor bakılır. Kadının iffet ve mazbutluğu geri kafalılık olarak yansıtılır. Bir tercih olarak yeterli saygıyı görmez. Emansipasyoncu feministlere göre kadınlar, salt tensel birliktelikler yaşamalıdır. Evlilik dışı cinsellik yaşamayan kadınların özgür olmadığı, dar görüşlü olduğu yönündeki telkinler günümüz kadınlarını baskı altında tutmaktadır.

Kadınlara geleneksel şiddet kadar modernist ve feminist şiddet de yoğunudur. Bir kadının ev hanımlığını, anneliği, kariyersizliği seçmesi feminizm penceresinden cehalet ve zavallılık olarak yorumlanır. Kendisini kocasıyla her yönden eşit görmemesi, farklılık içinde denge araması da öğrenilmiş çaresizlik olarak yorumlanır. Kadınların bazı geleneksel şablonları tercih etmesine tahammül edilmez. Tercih eden kadınlar söylemsel şiddete maruz bırakılır.

Neyse ki feminizmin bu totaliter üslubu artık yeterince rahatsızlık vermiş ve uyanmaya yol açmıştır. İngiltere'deki Tradwife (Geleneksel kadın eş) hareketi uyanışın örneklerindedir.¹²⁸ Geleneksel kadınlığın onurlu bir tercih olabileceğini savunan bir grup İngiliz kadın, kendilerini feminist manipülasyondan kurtarmayı başarmıştır.

128 <https://www.thedarlingacademy.com/> (E.T. 25.5.2021)

Bütün bunlardan varılacak sonuç, kadınlığın her yönden saldırı altında olduğudur. Bir yandan din ve töre görünümü hastalıklı anlayışlar, diğer yandan modernite ve çağdaşlık görünümü dayatmacı manipülasyonlar tarafından kuşatılan kadınlığın zıt kuvvetlerin baskısı altında tutulduğu, istismar edildiği, şiddet bataklığına çekildiği söylenebilir. Kültürel ahengini kaybetmiş bir toplumda güvencesiz kalan kadınlar sıklıkla şiddet mağduru olmakta, özellikle kanun nezdinde güvenceler bulduklarında ise erişebildikleri imkanları şiddet faili olmak yönünde kullanabilmektedir.

Karşı karşıya olunan problem, kadına şiddet olgusunu ziyadesiyle aşan bir kültür buhranıdır.

11. Erkeğe Şiddet

Kadına şiddette olduğu gibi, erkeğe şiddet de erkeğin erkekligi nedeniyle uğradığı şiddet şeklinde anlaşılmalıdır. Erkeklerin uğradığı her tür şiddet erkeğe şiddet olarak görülemez. Genel şiddet atmosferinin bir parçası olarak yorumlanmalı ve şiddetin genel çözümü içinde aşılmaya çalışılmalıdır.

Erkeğe şiddetin failinin her durumda kadın olduğunu varsaymak hatalıdır. Kadının kadına şiddeti gibi erkeğin de erkeğe cinsiyet temelli şiddeti olabilmektedir. Bir babanın oğluna “Erkekler ağlamaz” baskısı yapması tipik bir erkeğe şiddet vakasıdır.

Kadına şiddet olgusuyla erkeğe şiddet olgusu arasındaki bariz bir farka gelince, erkeğe şiddetle ilgili temel zorluk, şiddet mağdurunun mağduriyetini kabullenmesi ve ifşa

etmesi noktasındadır. Geleneksel toplumlarda kadınlık zayıflık, erkeklilik ise güç ile özdeşleştirildiği için şiddet mağduru bir kadın mağduriyetini ifşa etmekle, aslında erkeğin gücünü kötüye kullandığını ifşa etmiş olmaktadır. Kendi statüsüne hanel getirilmemektedir. Toplum nezdinde merhamete ve desteğe layık görülebilmektedir. Halbuki şiddet mağduru olduğunu kabullenen bir erkek, kendisine yakıştırılan güç mevkiinden, dolayısıyla erkekligiden olmak tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bu sebeple de erkek mağduriyetinin kabullenilmesi de konuşulması da tabudur.

“Erkekler kadın partnerleri tarafından şiddet uyguladığına dair ilk çalışmalar 1970’lerin ortalarından itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu konudaki araştırmalardan birisi Gelles’in 1974’teki evli kadın ve erkeklerin aile içerisinde birbirlerine eşit sıklıkta şiddet uyguladıklarını iddia eden çalışmasıdır. Böyle bir iddianın her toplumda özellikle de geleneksel toplumlarda kabul görmesi kolay değildir. Geleneksel bir toplumda kadının erkeğe şiddet uyguladığını kabul etmek, erkek geleneğini, erkekligi ve erkek üstünlüğünü tehdit ettiği için bu toplumlarda erkeklerin aile içi şiddete maruz kalmaları kabul edilemez bir olgudur (Kumar, 2012:291). Bu bağlamda erkekler bir anlamda anonim ve gizli kurbanlardır (Tsui vd., 2010:770). Kumar (2012:292)’a göre şiddete uğrayan erkekler yaşadıkları bu olumsuzluğu çoğunlukla diğerleriyle paylaşmazlar. Paylaştıklarında da onlara inanılmaz ve toplumda dalga konusu olabilirler. Hatta erkekler eşlerinden dayak yediklerini anlatmaya utanabilirler”¹²⁹

129 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/117679> (E.T. 25.5.2021)

Erkeğe şiddeti dayağa indirgemek de yanlış olur. Geleneksel toplumlarda kadın ve erkek rollerinin farklılaşması, kadının ve erkeğin uyguladığı şiddet türünde de farklılaşmaya yol açmış olabilir. Fiziksel şiddet imkanı bulamayan kadınların sözel, psikolojik, yoksun bırakma türlerinde şiddet uygulaması olasıdır. Güçlü olmaya şartlanmış erkeğin bu türlerde şiddete mağdur kaldığını fark etmesi bile zor olabilir.

Cinsiyetçi pencereden bakılır ve tutarlılık kaygısı güdülürse; evlilik öncesinde kadınların erkeklerin maddi imkanlarını konu etmesi ve onlardan maddi taleplerde bulunması, bilahare erkeğin ailenin ekonomik yükünden birinci derecede sorumlu olması, refah sağlayamaması halinde saygınlığını yitirmesi erkeğe şiddet vakalarıdır. Halbuki bizce burada erkeğe şiddet olmayabilir. “Kültür paketi” kavramımızla bunu birazdan açacağız.

Erkeğe şiddetin aile içine indirgenmesi de hata olur. Erkekler hasredilmiş zorunlu askerlik uygulaması, erkeklerin saldırganlığa yönlendirilmesi, inşaat işçiliği gibi ağır işlerde çalışanların hemen hepsinin erkek olması gibi olgular dikkate alınırsa toplumda erkeklerin de ciddi baskılar altında olduğu söylenebilir. “Kadına el kalkmaz” şeklinde bir inanış varken “Erkeğe el kalkmaz” şeklinde bir inanış asla olmamıştır. Pek çok erkek çocuk, dayağın normal olduğu algısıyla büyütülmüştür.

Cinsiyet ve şiddet olgularına bütüncül bakışımızda, kadınların kadınlıkları nedeniyle maruz kaldığı şiddetin muadiline, erkeklerin de erkeklikleri nedeniyle maruz kaldığını tespit edebilmekteyiz. Esas mesele, toplumun cinsiyetlerden beklentileriyle ilgilidir.

Kadın-erkek arası cinsiyet temelli rol dağılımları tamamen haklı olmadığı gibi tamamen haksız da değildir. Kadın-erkek farklılıklarının analizinde kullanılan toplumsal cinsiyet kavramı cinsiyetler farklarını tamamen ortadan kaldırmayı hedefleyen uç bir ideolojiye dönüştüğü için zararlı olmaktadır. Elinizdeki çalışmada, alternatif bir perspektif olarak “kültür paketi” kavramı sunulmaktadır.

12. Kültür Paketleri

Kültür paketi kavramıyla, herhangi bir toplumsal alandaki kültürel kodların o toplumdaki bireylere getirdiği avantaj ve dezavantajların bütünü kastedilmektedir. Kültür paketi, seçmeci kültür okumalarına alternatiftir. Seçmeci kültür okumasında, bir toplumun olumlu özellikleri, bir başka toplumun olumsuz özellikleri, kültürel bütünlükten kopararak öne çıkarılabilir. Kültür paketi perspektifiyle bakıldığında ise toplumların bireylere getirdiği dezavantajlarla avantajların çoğunlukla iç içe olduğu görülecektir. Bir tür denge kurulduğu takdir edilecektir. Kurulan dengenin makbul olmadığı yine iddia edilebilir. Fakat tamamen zalimce olmadığı da fark edilecektir.

Öncelikle feminist diskurun sıklıkla başvurduğu “erkek egemen” kavramını ele alalım. Feministlere göre geleneksel toplumda erkek egemenliği vardır; kadınlar tamamen baskı ve zulüm altındadır. İşte bu seçmeci bir kültür okumasıdır. Gerçekte, geleneksel toplumlarda, modern toplumlardan farklı bir kültür paketi vardır. Geleneksel kültür paketi kadınlara sadece yük yüklemeyi; birtakım rahatlıklar da sağlar.

Geleneksel toplumda kadın-erkek arasında daha keskin bir rol dağılımı olduğu söylenebilir. Fakat bu rol dağılımının sadece ve daima kadına baskı üzerine kurulduğu söylenemez. Pek çok geleneksel toplumda kadınların bütün hayatları boyunca dışarıda çalışması, para kazanması gerekmiyordu. Önce babaları, sonra kocaları, hatta boşanırlarsa erkek kardeşleri tarafından maişetlerinin giderilmesi söz konusuydu. Kadının sosyal hayatın çarklarına sokulup yıpratılmaması esastı.

Feminist ideoloji, bu tabloyu tamamen kadın aleyhine yorumlamakla haksızlık etmektedir. Kadının bahsi geçen kültürel atmosferde birtakım mahrumiyetler yaşadığı kesin olsa da ciddi bir konfora sahip olduğu da açıktır. Bugün bile pek çok kadın bu konfora meyiletmektedir ve radikal feministlerin aşağılamalarına hedef olmaktadır. Halbuki kadın-erkek, bireyin hangi kültür paketi içinde yaşayacağı kendi tercihi olarak saygın görülmelidir. Bir kadının dışarıda çalışmaması, erkeğin kazancına bağlı olarak yaşaması, eğer karşılıklı rıza varsa değerli bir tercih olarak görülebilmelidir.

Kadın-erkek rollerinin benzeştiği Batı toplumlarında kadınların ekonomik bağımsızlığının ve bireyliğinin güçlendiği doğrudur. Aynı güçlenmeye paralel olarak kadınların iş bulma, işte tutunma gibi pek de konforlu olmayan zorunlulukları da ortaya çıkmıştır. Dışarıda iş bulup çalışan kadınların, ekonomik çaba göstermeden evlerinde çalışan kadınlardan daha mutlu oldukları ispatlanmış değildir. Eğer konu eğitim farklılığı ise eğitim, kadınlar hangi hayatı tercih ederlerse etsinler bir gereklilik olarak görülmelidir.

Geleneksel toplumlarda kadının kutsanması, kutsandığı için çok yüksek standartlara maruz bırakılması, o yüksek standartları sağlamadığında da tazyike maruz kalması söz konusu olabilmekteydi. Standartları sağlayan kadın da mutlak bir dokunulmazlığa erişebilmekteydi. Aynı kültür paketi, anelik kutsiyetini, kız kardeşe sahip çıkmayı, başkasının namusuna göz dikmemeyi de beraberinde getiriyordu. Bu kültür paketinden çıkıp, modern Batılı kültür paketine geçtiğinizde çok da kutsanmayan, hatta önemsenmeyen, özel iltifata mazhar olmayan fakat sosyal düzlemde erkekle eşitlenmiş bir kadınlık göze çarpmaktadır. Batılı model kapsamında iş ve toplum hayatında kazanımlar edinen kadınların duygusal hayatta sıradanlaştığı, kolayca terk edildiği de bir gerçektir. Batılı kültür paketi içinde insanın insana muhtaçlığı azalırken bağıllığı da azalmaktadır. Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin en büyük sosyal problemi yalnızlıktır. New York ve Londra gibi dünyanın finans başkenti olan metropoller, aynı zamanda yalnızlık başkentidir. Londra'nın pahalı bölgelerinden olan Kensington ve Chelsea, İngiltere'de tek kişilik konut oranının ve yalnızlığa bağlı akıl hastalıklarının en yoğun olduğu bölgedir.¹³⁰

Bireylerin birbirlerine ve devlete karşı güç kazandığı Batılı kültür paketinin dört dörtlük olmadığı, uzaktan ideolojik okumalarla anlaşılabilir. Bu toplumların içine girip, bireylerin psikolojik durumları tahlil edilirse modern, seküler, Batılı kültür paketinin de ciddi dezavantajlarının olduğu gözden kaçmayacaktır.

130 <https://thekandcfoundation.com/responding-specific-challenges/isolation-loneliness> (E.T. 28.5.2021)

Yine Batı ülkelerinde ailenin bireye feda edilmesinin neticesinde nikahlı birliktelik oranları azalmıştır. Feminist söylem, özellikle kadın psikolojisi açısından vahim olan bu sonucu umursamamayı salık vermektedir. Hatta nikahsız birlikteliği gelenek esaretinden kurtuluş olarak yansıtmaktadır. Acaba bu fikir orta ve uzun vadede özellikle kadınların psikolojisine, mutluluğuna nasıl etki etmektedir? Kadınlar gerçekten de nikahsız, duygusal güvencesiz birlikteliklerde daha mı huzurlu ve mutlu olmaktadır?

Türkiye’de yüz yıl önce hayal bile edilemeyecek düzeyde nikahsız birliktelikler yaşanmaktadır. Modernizm ve feminizm gibi ideolojiler kadını güya özgürleştirmiştir. Esasında nikahsız birliktelikler erkeklerin geniş düzlemde cinsellik arayışlarını tatmin ederken kadınların sadakat veren ve sadakat bekleyen doğalarını baskılamakta, kadınları güvensiz ve mutsuz kılmaktadır.

Batıda da durum kadınların aleyhinedir. Çocuklu bir ilişkinin ayrılıkla sonuçlanması halinde çocuğun yükünü çoğu zaman kadın tek başına üstlenmek zorunda kalmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde sadece anne tarafından bakılan çocuk sayısı, sadece baba tarafından bakılan çocuk sayısının altı katı kadardır. Bugün ABD’de yaklaşık 15 milyon kadın, 19 milyon çocuğu tek başına, babasız yetiştirmektedir. Erkeklerin tek başına baktıkları çocuk sayısı ise 3 milyondur. Modernist cinsiyet rolleri, erkeklerin eşlerinden ve ailelerinden vazgeçmesini kolaylaştırmaktadır. Sonuç olarak yine kadın mağdur olmaktadır.

Bütün bunlardan çıkarılacak sonuç; modernist, sekülerist, feminist, materyalist söylemlerin aksine, Batılı kadınlığın Doğulu kadınlık-

tan her yönüyle önde ve mutlu olmadığıdır. Kadının erkekle feminist düzlemde eşitlenmesi, kadının mutluluğuna bir nebze katkı yaparken onu erkeği tamamlama şansından yoksun bırakmaktadır. Erkeğin tamamlamamış ve kendisiyle tamamlanamadığı kadını gözden çıkarması kolaylaşmakta ve kadınlık ıssız bir psikolojiye bürünmektedir. Feminizm, ıssızlaştırdığı kadınları örgütleyerek yüzeysel bir yaşam amacına kavuşturmaya çalışırken kadın-erkek makası daha da açılmaktadır. Birbirinden kopuk kadın ve erkek cinsleri, hemcinslerinin yakınlığını deneyimlemeye yönelirken eşcinsellik gibi daha da yıkıcı tercihlerden medet ummaktadır. Aileyi, ailenin zemini olarak kadın-erkek düalitesinin ahengini ihmal eden toplumların çözülmeye gideceği muhakkaktır.

Küresel çapta yapılması gereken şey; Batı merkezci refleksin kültürler arası hiyerarşiler ürettiğini hatırd tutarak, yeni bir melez kültür oluşturmaktır. Doğu kültürlerinde kadının sadece objeleştirildiği yönündeki oryantalist bakışın terkedilmesi, bu arayışı olanaklı kılacaktır. Her kültürün artıları ve eksileri vardır, tartışılmalıdır.

Mikro plandaki asıl çözüm ise kadın-erkek ilişkilerini; karşılıklı rızaya dayalı, şeffaf, serbest ve güvenceli bir düzlemde okumak ve hukuken tanımaktır. Gelenekçi ve modernist şartlanmalardan kurtulabilirsek her bir kadının ve erkeğin özgün aile kültürü oluşturmalarına saygı duymayı öğrenebiliriz.

13. Kaygı ve Menfaat Kültürünün Zehirli Meyvesi: Şiddet

Bir yanda geleneksel kültür paketinin, diğer yanda modernist kültür paketinin, dahası

her iki kültür paketinin pek çok ara formunun arz edildiği bir toplumda kadın ve erkek bireylerin kafa karışıklığı yaşaması normaldir. Denilebilir ki bugün Türkiye’de aile hayatına dair en büyük problem, rollerin belirsizliğidir. Kadının ve erkeğin geleneksel rollere hapsedilmeleri bir sorunsa, geleneksel bir kurum olan ailede modernist taleplerle arz-ı endam etmeleri de bir sorundur. Kadınların eşlerinden hem ev arkadaşlığı seviyesinde maddi eşitlik, hem de koruyup kollayıcılık beklemesi rol çatışmasına yol açmaktadır. Yine erkeklerin eşlerinden hem geleneksel kadınlığın ev hizmetlerini, hem de dışarıda çalışıp para kazanan modern kadın performansını beklemesi kadınlar üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Türkiye’nin aile krizinin kökeninde rol karmaşası, rol karmaşasının kökeninde ise kültür buhranı vardır. Kadının ve erkeğin rollerine ilişkin başlayan tartışmalar, kolaylıkla iletişim krizine dönüşmekte, öfkelenen bireyler eşlerine karşı aktif veya pasif agresif tavırlar sergilemektedir. Agresifliğin ileri derecelerinde ise şiddet vakaları yaşanmaktadır.

Mevcut durumda kadınlar ve erkekler, gelenek ile modernite parametreleri arasında ciddi bir kaygı psikolojisine bürünmüştür. Hangi yol tutturulsa, diğer bir yol açısından yanlış yapıyor hissi insanların yakasını bırakmamaktadır. Bu sıkışmışlık içindeki günümüz insanı, geleneğin ve modernitenin sunduğu imkanlardan seçmece tercihler yaparak yollarını bulmaya çalışmaktadır. Seçmece tercihler, çoğunlukla bencil, duyarsız, riyakarca ve menfaate odaklı olmaktadır.

Örneğin, ekonomik özgürlüğü savunan nice kadın, boşandığı kocasından ömür boyu yoksulluk nafakası almakta sakınca görmemektedir. Halbuki kadının evlenip boşanmakla mağdur olmuş sayılması, en sakil gelenekçi reflexlerin başında gelmektedir. Hiçbir Batı ülkesinde böylesine acımasız bir çelişki yoktur. Fakat kadınların seçmece normlara başvurabildikleri, geleneğin ve modernitenin aygıtlarını istismar edebildikleri Türkiye’de bu garabet devam etmektedir. Aynı seçmece tavır erkeklerde de vardır: Modernitenin imkanlarından yararlanarak nikahsız birliktelikler yaşamayı bir kazanım olarak gören erkekler, sıra evliliğe geldiğinde geleneksel normlara uymayan kadınları değersiz sayabilmektedir. Bütün bu çelişkiler, ülkenin kültür manzarasının gaflet bulutlarıyla örtülü olduğunu ispatlamaktadır.

Geleneksel topluma ve kodlara tam bir geri dönüş olası da değildir, gerekli de değildir. Zira geleneksel rol dağılımını her yönüyle onaylamak mümkün değildir. Öte yandan, Batılı ülkelerden matah bir çözümmüş gibi dünyaya ihraç edilen, kadının ve erkeğin birbirinden ayırt edilemediği, her yönüyle benzer ve cazibesiz kılındığı, eşcinsellik gibi ahlaki salgınlara zemin hazırlayan feminist propagandalara kapılmak da affedilir bir yanlış değildir. Kadın hakları kisvesinde toplumlara zerk edilen cinsiyetsizleştirme hareketine izin vermek anlamına gelir.

Şiddet başta olmak üzere, kadın-erkek arasında yaşanan bütün problemlerin çözümü, çiftlerin kendi kültür paketlerini tanımlamalarına olanak sağlamaktır. Ne kadar geleneksel ne kadar yenilikçi olacaklarına, çiftler

dürüst ve şeffaf bir şekilde kendileri karar vermelidir. Kadın ve erkek, kendi ilişkilerine özel ve özgün dengelerini kendilerini bulmalı, bir akit suretinde yazıya dökmelidir. Devlet, Medeni Kanun gibi araçlarla, geleneksel veya modernist bir aile şablonu dayatmamalıdır. Her aileye özgü kuralları tanımaya hazır, çoğulcu bir zihniyete kavuşmalıdır.

Bu önerimiz, kadın-erkek arası şiddetin salt bireylere bağlı olmadığını, devlet içi ve ötesi aktörlerin müdahaleleriyle körüklendiği ger-

çeğini hatırlamayı yararlı buluyoruz. Aile içi şiddet konusunda aile bireylerinin tutumlarından da önce teşhis ve tedavi edilmesi gereken problem, aile dışı odakların aileye, başta kadınlık olmak üzere cinsiyet mefhumlarına yapmış olduğu kesintisiz müdahalelerdir.

Aile içi şiddetin de kaynağı olan temel problem, bizatihi aile kurumunun her yönden aşırı müdahaleye maruz bırakılması şiddettir.

Aile ve Kadın Politikalarına **Yeni Bir Paradigma**

Sonuç ve Öneriler

Sonuç ve Öneriler

2011 yılından bu yana İstanbul Sözleşmesi bağlamında kadına yönelik şiddet konusunun gündemde tutulması, kadına şiddetle ilgili duyarlılığın artmasına katkı sunarken, başta aile olmak geleneksel kurum ve değerleri hedef tahtasına koydu. Aileye, kültüre, dine, mazbut yaşam tarzına eleştiriler getiren Sözleşme yanlısı kesimlerin, kadını tüm bağlarından kopararak özgürleştirmek iddiasında olan feministlerin ajandasına bilinçli-bilinçsiz hizmet ettikleri anlaşıldı. İstanbul Sözleşmesi; kadına şiddeti araçsallaştıran, kadına şiddet olgusundan beslenen ve bu nedenle şiddet sorununa samimi çözüm aramayan ideolojik grupların güdümünde bir metin olarak belirdi.

Söz konusu ideolojik grupların biricik amacının, cinsiyetsizleştirme yani kadınla erkek arasındaki fitri farklılığı ayırt edilemez hale getirmek olduğu netlik kazanmıştır. Kadınlığa ve erkeklığe dair nüansların sosyal kodlamalar olduğunu savunan, kadın ile erkeğin birbirini tamamlamasına dayalı bütün dünya kültürlerini ve fitratı inkar eden, “toplumsal cinsiyet” maymuncuğu ile kadınlığı ve erkeklığı birbiriyle çatıştırarak yok etmeye çalışan feminist gruplar İstanbul Sözleşmesi ile büyük bir hamle yapmışlardı. Feministlerle ortak bir zihin dünyasına mensup olan, biyolojik cinsiyete savaş açan sapkın gruplar da “cinsel yönelim” maymuncuğu ile aynı kapıdan girmiş ülkemizin kültür ve ahlakını zehirlemek konusunda cesaret bulmuşlardı.

İstanbul Sözleşmesi, yol açtığı toplumsal rahatsızlık nedeniyle, demokratik talepler doğrultusunda, 20 Mart 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 19 Mart 2021 tarih ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla Türkiye bakımından feshedildi. Fesih kararı 1 Temmuz 2021 itibariyle yürürlüğe girdi. Türkiye, İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmekle, derin bir kültürel işgal badiresini atlattığı görülmektedir.

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi’nin şeklen feshiyle yetinmemek durumundadır. Ruhun feshini sağlamaya yönelik adımlar atmalı, cinsiyet ve aile konularında özgün, özgür, milli ve dengeli reflekslerle yeni çözümler üretmeye çalışmalıdır.

Sözleşme, Türkiye düzleminde ulusal mevzuat aracılığıyla etkin olmuştur. 2012 yılından beri yürürlükte olan 6284 sayılı Kanun’la Sözleşme’nin ideolojik talimatları uygulanmaktadır. Bu Kanun, yer yer Sözleşme’nin çerçevesini bile aşan bir niteliğe sahiptir. Sözleşme’ye dayanılarak ulusal mevzuatta yapılan bütün düzenlemeler, yürürlüğe konulan programlar, uygulamalar, kurumlar ve mekanizmalar fesihten sonra da yürürlükte. Sözleşme’nin feshi sebebiyle ulusal mevzuatta henüz bir değişim yaşanmamıştır. Sözleşme’nin hayaleti, kadın-erkek dengesini gerektiren toplumsal dinamikleri bozmaya devam etmektedir.

Bu raporda, İstanbul Sözleşmesi’nin bir parçası olduğu, özellikle 1970’lerden iti-

baren küresel çapta hukuk sahasında etkili olan ideolojik dünya tanıtılmış, o dünyanın öncülleri ve hedefleri kritik edilmiş, temel metinleri açıklanmıştır. Hukuk sistemimizin toplumsal cinsiyetçi ve çatışmacı feminist ideolojinin etkisi altında işgal edildiği, ahenk ve bütünlüğünü kaybettiği sonucuna ulaşılmıştır. Feminist olmayan, kadını samimiyetle gözeten düzenlemelerin de olduğu, bu tür düzenlemeleri ilerletmek gerektiği belirlenmiştir.

Günümüzde kadın-erkek eşitliği meselesi, ailede görülen sorunlar, şiddet problemi, kadının ailedeki ve toplumdaki yeri tartışmaları ve bütün bu tartışmalar bağlamında yapılan tepkisel hukuki düzenlemeler, geleneksel toplumun modern dünyaya sarkan sorunları değil, bizzat modern sosyoekonomik düzenin sonucudur. Modern hayatın ürettiği sorunlara çözümler ararken gelenek düşmanlığı yapmak affedilemez bir hata olur.

Batı dünyası, kendi tarihsel sürecinde kadına biçtiği aşağı rolü -adeta suç ortağı ararcasına- evrensel bir problemmiş gibi yansıtmakta, hatta daha da ileri giderek, yüz kızartıcı tarihini görmezden gelerek, diğer toplumların tarihini kadın düşmanlığı bağlamında kurgulamaktadır. Halbuki başta Müslüman toplumlar olmak üzere çoğu toplumda tarihsel olarak kadın düşmanlığı yoktur. Tam tersine, kadınları kutsamaya varan anlayışlar ve bu anlayışların birtakım yan etkilerinden söz edilebilir. Dünyaya kendi kadın düşmanlığı tarihini ihraç eden Batının, çareyi de ihraç etmeye kalkması tipik bir gaflet ve büyülenme vakasıdır. Türkiye'nin bu şuursuzluktan öğreneceği bir şey yoktur. Türkiye, modern yaşam koşullarının bozduğu kadın-erkek dengesini

kurmak için, kendi derin tarihsel sentezini üretmelidir. Hangi yönde olursa olsun saplantılı güruhların hukuka etki etmesini engellemelidir.

Saplantılı feminizmin bir zaferi olan ve başlığa taşınmış "Ailenin Korunması" perdesinin ardında aileyi korumak şöyle dursun, sarsan 6284 sayılı Kanun'un tek kalemde hiçe saydığı evrensel hukuki ilkeler şunlardır: Suç ve cezada kanunilik, lekelenmeme hakkı, iddia edenin ispat külfeti, masumiyet karinesi, hukuk düzeninin teklifi, hukuki dinlenilme hakkı, dürüst yargılanma ve savunma hakkı, kıyas yasağı, kanun önünde eşitlik ilkesi, hukuk devleti ilkesi ve bunun uzantısı olarak açıklık ve belirlilik ilkeleri, hak arama özgürlüğü.

Hal böyleyken, İstanbul Sözleşmesi'nin feshiyle problemin çözüldüğünü söylemek mümkün değildir. Sözleşme'nin feshini olumlu gören kimi aktörlerin 6284 sayılı Kanun'un yürürlükte olduğunu ve daha da genişletileceğini söylemeleri ise büsbütün abestir. Bu gibi beyanlar Sözleşme'nin niçin feshedildiğinin anlaşılmadığını göstermektedir. Türkiye'nin önündeki tek çıkar yol, Sözleşme'yle aynı ideolojik izleri taşıyan bütün mevzuatın tasfiye edilmesi, yapısal ve sahil yaklaşımının geliştirilmesidir.

Çözüm arayışında dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, ülkemizin Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren modernist kirlenmeye maruz kaldığını fark etmektir. Dolayısıyla, hukuka feminist müdahalelerden öncesine dönmek çözüm için yeterli değildir. Daha da geriye gitmek gerekir. Devletin hukuk yoluyla hayatın her noktasına müdahale etmesi, adeta sivil alan bırakmayıp her konuyu resmileştirmesi, ai-

leyi de derinden etkilemiş bir hatalı politika çizgisidir. Hemen bütün alanlarda bu hataya teslim olan Osmanlı Devleti aileyi resmileştirmemek, sivil ve serbest bir alan olarak tanımak için uzun süre direnç gösterse de 1917 Hukuk-u Aile Kararnamesi ile teslim bayrağını kısmen çekmiştir. O zaman bütün kesimlerin tepkisini çeken bu düzenleme kısa süre yürürlükte kalabilmiştir. Fakat ailenin, devletin düzenlediği bir kamu kurumu imajına büründürülmesinin tohumu atılmıştır.

Cumhuriyet döneminin önemli bir bölümünde insan, bir fert olmaktan ziyade devletin tasarımına uyması beklenen vatandaş olarak görülmüştür. Aile de yurttaşlar yetiştiren bir kamu kurumu olarak konumlandırılmıştır. Aileye müdahale etme konusunda siyasiler ve bürokratlar nezdinde ölçüsüz bir cüret peyda olmuştur. Bu cüretkarlık, geleneksel ailenin mahremiyetine ve kutsallığına tamamen zıt bir zihniyete hız kazandırmıştır. Başta Medeni Kanun'dakiler olmak üzere, her türlü yasal dokunuşlar aileyi dış müdahalelere açık, kırılğan hale getirmiştir. İşte asıl düzeltilmesi gereken hata budur. Bugün karşımızda duran aileye feminist müdahaleler bile hukuk sistemine bu kapıdan sızabilmiştir.

Ailenin bir kamu hukuku kuruluşu olarak algılanması tamamen terk edilmelidir. Aile, kadın ile erkek arasında rızaya dayalı, akit hürriyeti kapsamında kurulan bir özel hukuk ilişkisidir; bu şekilde tanınmalıdır. Mevzuat bu mantıkla revize edilmelidir. Kamu kurumları bu özel hukuk ilişkisini aşırı regüle etme hevesinde olmamalı, taraflarca desteğe çağrıldığında hazır olmalıdır. Devletin aileye müdahalesi, aile bireylerinin yaşama-

rını, özellikle de kadınların iş ve aile yaşamları arasında denge kurmasını kolaylaştırıcı yönde olmalıdır.

Devlet, modern hayatın sarstığı aileyi, ideolojik manipülasyonlara kapılarak daha da sarsan bir kuvvet değil, zorunlu ve ölçülü dokunuşlarla takviye eden bir kuvvet olmalıdır. Bugün ailenin karşı karşıya olduğu en büyük problem, fazlasıyla müdahale altında ve ihlal edilmiş olmasıdır. Devlet, aileyi bu durumundan kurtaracak, aile bireylerini özgür, saygın ve aileyi yaşatmaya istekli kılacak, aileler bozulacaksa bile toplumda kaygı ve travmaya yol açmayacak politikalar geliştirmelidir.

Şiddetle mücadelede odağa konulması gerekenin erkek ya da kadın değil, çocuk olması gerektiği bu raporun önemli tezleri arasındadır. Aile ortamında şiddetin aktif ve pasif formlarına aşinalık kazanan bireyler, şiddeti adeta bir iletişim dili olarak öğrenmiş olurlar. Şiddet, topluma ve yeni kurulan ailelere bu kanaldan yani psikolojik şemalar üzerinden sirayet eder. Çocukluk döneminde şiddete maruz kalmak veya tanık olmak, kişinin yetişkinlik yıllarında şiddeti doğal karşılamasının temelini oluşturmaktadır. Şiddet faili olan her yetişkin, çok büyük ihtimalle çocukluk döneminde şiddet mağduru. Şiddeti, bir tür yansıtma, boşaltım ve çılgılık olarak tatbik etmektedir.

Bu bulgular ışığında ve şiddetin sosyal hayatın her noktasına yayılmış olduğu gerçeği karşısında, şiddetin cinsiyetleştirilmesini yani kadına şiddet problemine indirgenmesini masum bir yaklaşım olarak değerlendirmek zordur. Zira bu yaklaşımın çözüm üretmeyeceği, kadın-erkek çatışmasını kö-

rükleyerek kadına şiddeti de artıracığı en başından bellidir.

Şiddet akışkandır. Şiddet, öğrenilen ve aktarılan bir davranış biçimidir. Şiddet, fiziksel kuvvet uygulamaktan ibaret olmayıp, psikolojik baskı oluşturma biçimlerini de kapsar. Şiddeti bu genişlikte ele aldığımızda kadın-erkek, genç-yaşlı gibi ayrımlardan önce bütün bir toplum olarak şiddet kültürünün etkisi altında olduğumuzu itiraf etmemiz gerekecektir. Şiddetle mücadelenin de geniş kapsamda ve bütünlüklü olarak yapılması zorunlu olacaktır.

Şiddetin ekonomik, siyasi, hukuki sebepleri nelerdir? Şiddet psikolojisi nasıl oluşur, nasıl aşılır? Şiddete başvurmadan sonuç alma kültürü nasıl geliştirilir? Kişilere, kurumlara ve değerlere güven nasıl sağlanır? Başta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmak üzere kamu organlarının cevabını araması gereken sorular bunlardır. Feminist ideolojinin tek yanlı ve yüzeysel okumalarına kapılmak köklü bir devlet geleneğine sahip olan ülkemize yakışmamaktadır. Yakışmamanın da ötesinde, halkta derin bir güvensizlik ve öfke oluşturarak yeni sorunlara yol açmaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele kampanyalarına paralel olarak şiddet vakalarının artmasından çıkarılacak dersler olsa gerektir.

Sonuç olarak; İstanbul Sözleşmesi'nin odağına aldığı kadına yönelik şiddetle mücadele gayesinin ideolojik arka planının ve yıkıcı etkilerinin aşikar olmasıyla, bütün ulusal mevzuatın o ideolojiyle aynı frekansta olan düzenlemelerden arındırılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Aileyi tehlikeli bir geleneksel ortam olarak kodlayan bu ideolojinin tasfiyesinden sonra, ailenin fitri ve

adil hüviyetine döndürülmesi misyonuna sıra gelmelidir. Ailenin huzura erdirilmesiyle yetişecek bireyler şiddete gereksinim duymayacak, şiddet sorunu temelden çözülmüş olacaktır. Bu derinlik ve bütünlük içinde sergilenmeyen çabaların faydadan çok zarar doğuracağı açıktır.

Bu genel çerçeve içerisinde somut önerilerimize yer verecek olursak;

- İstanbul Sözleşmesi'yle aynı frekansta olan, toplumsal cinsiyet ideolojisine dayalı bütün mevzuat ayıklanmalı ve tasfiye edilmelidir.
- İstanbul Sözleşmesi'nin ulusal uygulama yasası olan 6284 sayılı Kanun ilga edilmelidir. Şiddetle mücadelede denge-sizlik oluşturmayacak, kapsamlı, probleme bütüncül ve yapısal yaklaşan yeni ve daha etkili bir yasa çıkarılmalıdır.
- Devletin şiddetle mücadele ve aileye müdahale konularında yeni bir paradigmaya ihtiyacı vardır. Paradigmanın inşası için toplumsal istişare kanalları sonuna kadar açılmalı, sosyal paydaşlar, sendikalar, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve ilgili kurum, kuruluş ve kişiler istişare süreçlerinde yer almalıdır. Bu meyanda hazırlanacak çalışmalar, mevzuat metinleri ve programlar geniş ve nitelikli bir kamusal tartışmaya mutlaka açılarak yasalaşmalı ve uygulanmalıdır.
- Şiddetin kök sebeplerini araştırmak ve ortadan kaldırmak, şiddeti artıran söylem ve yaklaşımları tespit etmek, şiddetle mücadeleyi koordine etmek ve izlemek üzere, yeni paradigmayı hayata geçirecek nitelikte bir komisyon kurulmalıdır.

- Öne çıkardığımız anlayışa uygun olarak şiddeti önleme ve şiddet mağdurlarını koruma mekanizmaları, cinsiyetçi yaklaşımdan uzak, etkili ve adil bir şekilde dizayn edilmelidir.
- İyi niyetli olsa dahi müdahalenin aile kurumunu kırılanlaştırdığı bilinmeli, kamu gücünün aileye müdahalesi istisnai düzeyde tutulmalıdır.
- Aileyi ilgilendiren düzenlemeler aileyi kamu kurumu olarak konumlandırma- malıdır. Ailelerin sivil, özgür ve özgün yapısına saygı duymalı, bu yapıyı korumaya özen göstermelidir.
- Devletin aileye duyarlı politikalar geliştirmesi aile politikaları açısından kırmızı çizgi olmalıdır. Modern hayatın getirdiği çalışma koşulları karşısında aileye duyarlı çalışma düzeni güçlendirilmeli, iş-aile hayatı uyumu artırılmalıdır.
- Evlilik teşvikinden aile yardımına, doğum izninden süt iznine, bakım hizmetle- rinden aile dostu vergilendirmeye kadar bü- tün alanlarda aileyi güçlendirecek politikalar geliştirilmelidir.
- Evlenmenin sözleşme hukuku kap- samına alınması, Medeni Kanun'un da bu mantıkla hazırlanması devletin atması gere- ken en önemli adımlardandır.
- Kamu organları feminist yönlendir- melerden sıyrılmalı, ailenin korunmasında toplumsal cinsiyet ideolojisinin ötesinde bir yaklaşım benimsemeli, devlet, kadın ve aile politikalarının birbirini zayıflatan iki alterna- tif olarak gösterilmesine dayanan ideolojik baskıdan azade hareket etmelidir.

Kaynakça

Matbu Eserler

- Acar, F. (2010). Türkiye’de Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Hukuk ve Sivil Toplum, Kadın Hakları: Uluslararası Hukuk ve Uygulama içinde, Der: Gökçeçiçek vd., 13-23, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Ahlquist, D. (2006). Common sense 101: lessons from G.K. Chesterton. San Francisco: Ignatius Press
- Ardemir, A. G. (2004). Aile Hukuku Bakımından Önem Taşıyan Kadın Haklarına İlişkin Uluslararası Belgeler ve Bunların Türk Hukukuna Etkisi, Ed. Moroğlu vd., Prof. Dr. Necla Arat’a Armağan içinde,153-186, İstanbul: Beta
- Bakırcı, K. (2015). İstanbul Sözleşmesi. Ankara Barosu Dergisi, (4),133-204.
- Bayrak, Ş. (2019). Şiddet Tekelinin Tarihsel Gelişimi ve Bugüne Dair Notlar, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 68 (1), 57-82.
- Çelik, Z., Bozgeyikli, H., Yurdakul, S. (2020). Eğitime Bakış 2020: İzleme ve Değerlendirme Raporu, Ankara: EBSAM
- Dinmezpınar, C. (2014). TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, Yasama Dergisi, (28), 5-29.
- Doğan, M. (2003). Türk Medenî Kanunu’nun Evliliğin Genel Hükümleri Bakımından Getirdiği Yenilikler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52 (4), 92-129.
- Filiz, O. (2011). Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulaması ve Uygulamanın Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Aile ve Toplum Dergisi, 25 (25), 73-96.
- Kaypak, Ş., Kahraman, M. (2016). Türkiye’de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansıması, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(33), 298-315.
- Koca, M. (2019). İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanunun Değerlendirilmesi, Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri Çalıştayı içinde, Ed: Akın Ünal ve Arif Kalkan, 27-62, Ankara: Adalet Yayın
- Memur-Sen. (2020). Disiplinlerarası Yaklaşımla Aile Bildiriler Kitabı. Ed: Mustafa Çevik, Ankara: Memur-Sen
- Moroğlu N. (2016). Uluslararası ve Ulusal Hukukta Kadının İnsan Hakları, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Hukuk F. Kuruluşunun 20. Yılı Armağanı Özel Sayısı, 13 (1), 285-317.
- Şişman, N. (1996). Global Konferanslarda Kadın Politikaları, İstanbul: İz Yayıncılık
- Taştan, C., Küçük Yıldız, A. (2019). Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri ve Analizler, Ankara: Polis Akademisi Yayınları

- Türkmen, S., Yılmaz, S.B., Doğan, G. (2020). ODAK ANALİZ: İki Değer: Aile, Kadın; İki Risk: İstanbul Sözleşmesi, 6284 Sayılı Kanun, Yayın Danışmanı: Emir Kaya, Ankara: Memur-Sen
- Uğur, H. (2012). Kadın ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddete Karşı 6284 Sayılı Kanunun Getirdikleri, TBB Dergisi, (101), 332-366.
- Yaman, F. (2019). Kadına Yönelik Hukuki Düzenlemelerin Aile Kurumu Üzerindeki Etkileri: İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Kanun Örnekleri, II. Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu Ailenin Korunması Hakkı Bildiriler Kitabı İçinde (652-673). Ankara: TİHEK
- Zengin, T., Yıldız, N., Kaya, Ü., Türkmen-Yılmaz, S., Aydın, Y. (2021). RAPOR: COVID-19 Salgını bağlamında İş ve Aile Hayatı Uyumu. Ankara: Memur-Sen Akademi

İnternet Erişimleri

Makaleler

- Adak, N. (2013). Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 16(2), Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/117679>
- Bayrak, E. (2019). Şiddet Tekelinin Tarihsel Gelişimi Ve Bugüne Dair Notlar, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 68 (1), 57-82, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/695363>
- Bilgen, F.G., Karasu, F. (2017). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışları, Sosyal Bilimler Dergisi, 7(13), Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/344565>
- Binay, M. (2018). Türkiye'de Boşanma Nedenlerinin Analizi ve Alternatif Uyuşmazlık Yöntemleri, Ombudsman Akademik, Yıl 5, Sayı 9, 237-267, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/644800>
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., Aydoğan, S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler, C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, 24(3):128-134, Erişim Adresi: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/204.pdf>
- Sönmezocak, E.B. (2021). A Feminist Response Against Impunity In Gender Based Violence: Whom The Presumption Of Innocence Protects? , YÜHFD, 18(1), s.377-407, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1631941>

Diğer

- <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-179547>
- <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99605>
- <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-43151>
- <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=003-2759276-3020932>

<http://nazifesisman.com/yeni-erkek-hegemonikten-kirilganliga-uzanan-celiskili-yol/>
<http://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/alintilar/508.pdf>
<http://www.sonpeygamber.info/musulman-kadinlarin-arkaplanindaki-tarihsel-derinlik>
http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/vjzSS+Kadinin_Statusu_Genel_Mudurlugu_2008_PP.pdf
<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/79-turkiye-bosanma-nedenleri-arastirmasi-2014.pdf>
<https://basin.adalet.gov.tr/ailenin-korunmasi-ve-kadina-karsi-siddetin-onlenmesine-dair-kanunun-uygulanmasi-hakkindaki-adalet-bakanligi-genelgesi-guncellendi>
<https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/14-556.html>
<https://daccess-ods.un.org/TMP/86027.8308391571.html>
<https://debategraph.org/Details.aspx?nid=155815>
https://evicisiddet.adalet.gov.tr/SIDDET_NEDIR.html
<https://exploringyourmind.com/violence-learned-unlearned/>
<https://getdaytrends.com/turkey/2021-03-20/16/>
<https://haberglobal.com.tr/gundem/kadina-yonelik-siddetle-mucadelede-4-ulusal-eylem-plani-hazirlandi-103410>
<https://islamansiklopedisi.org.tr/hukuk-i-aile-kararnamesi>
<https://link.springer.com/article/10.1023/A:1016053228021>
<https://nazanmoroglu.com/kadinin-insan-haklarina-yonelik-uluslararası-sozlesmeler/>
<https://psycnet.apa.org/record/2000-15524-001>
<https://rm.coe.int/1680462545>
<https://sdgs.un.org/goals>
<https://sozluk.gov.tr/>
<https://thekandcfoundation.com/responding-specific-challenges/isolation-loneliness>
<https://thelifeofasinglemom.com/single-mother-statistics-parent/>
https://tical.meb.k12.tr/meb_ays_dosyalar/26/15/971621/dosyalar/2017_12/12163245_Toplumsal_Cinsiyet_EYitliYine_DuyarY_Okul_StandartlarY_KYlavuzu.pdf
<https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>
<https://www.aile.gov.tr/ksgm/faaliyetler/egitimler/>
<https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/>

<https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planlari-2018-2023/>

<https://www.aile.gov.tr/media/33061/koordinasyon-planlari-v13-1.pdf>

<https://www.aile.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-aile-ici-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planlari-2007-2010-gormek-icin-tiklayiniz.pdf>

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/siddete-maruz-kalindiginda/>

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/6314/toplumsal-cinsiyet-e%C5%9Fitli%C4%9Fi-ulusal-eylem-plan%C4%B1-2008-2013.pdf>

<https://www.americanprogress.org/issues/women/reports/2020/03/24/482141/quick-facts-gender-wage-gap/>

<https://www.britannica.com/topic/state-monopoly-on-violence>

<https://www.britannica.com/topic/violence>

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

<https://www.dunyabizim.com/soylesi/dogan-cuceloglu-anadolu-kulturu-insanlarla-iletisim-kurmayi-cozum-h33714.html>

<https://www.etymonline.com/word/violation>

<https://www.etymonline.com/word/violent>

<https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/high-heels-bosses-force-women-government-decision-rejects-law-change-nicola-thorp-a7696391.html>

https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/kadinarastirmalari_e950b.pdf

<https://www.kucukagacpsikoloji.com/siddetin-psikolojik-kokenleri>

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/violence>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18628&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=18728&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2004.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4688.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4787.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5840.pdf>
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6222.pdf>
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.657.pdf>
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4320.pdf>
<https://www.norc.org/NewsEventsPublications/PressReleases/Pages/american-acceptance-of-homosexuality-gss-report.aspx>
<https://www.oed.com/oed2/00277885>
<https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37a0.pdf>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040616.htm#8>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060704-12.htm>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204-2.htm>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-49.pdf>
<https://www.sciencedaily.com/releases/2000/11/001106061128.htm>
<https://www.sozcu.com.tr/2020/saglik/annelerin-yuzde-93u-cocuklarini-duygusal-istismara-maruz-birakiyor-5655737/>
https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/faaliyet%20raporu_%2024_d4_yy.pdf
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/faaliyet.htm>
<https://www.thedarlingacademy.com/>
<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/goal-5-gender-equality.html>
https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf?ua=1
<https://www.yenisafak.com/gundem/egitimde-toplumsal-cinsiyet-esitligi-programi-sonlandirildi-3447379>
<https://www.youtube.com/watch?v=DFuq22iYfjw>
<https://www.youtube.com/watch?v=iMwvdz2YvI0>
https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/19session/A.HRC.19.41_English.pdf

AİLE VE KADIN POLİTİKALARINA YENİ BİR PARADİGMA

“İstanbul Sözleşmesi’ne istinaden ulusal mevzuatta yapılan düzenlemeler, başlatılan uygulamalar, işletilen kurum ve mekanizmalar fesihten sonra da devam etmekte, Sözleşme’nin hayaleti hukuk sistemimizde dolaşmaktadır. O halde tartışılması gereken konu şudur: Türkiye İstanbul Sözleşmesi’nin şeklen feshiyle yetinmeli midir? Yoksa ruhen de feshini sağlamaya yönelik adımlar atarak, aile ve kadın politikalarında özgün, özgür, milli reflekse dayalı ve dengeli bir yaklaşımla yeni çözümler mi üretmelidir?”

+90 312 230 48 98
+90 312 230 09 72-73

MemurSenKonf

www.memursen.org.tr
info@memursen.org.tr

Zübeyde Hanım Mh. Sebze Bahçeleri Cd.
No:86 Altındağ/Ankara

